

Wymagania edukacyjne z biologii dla klasy drugiej zakres rozszerzony

Lp.	Temat	Poziom wymagań				
		ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra	ocena celująca
1. Bezkomórkowe czynniki zakaźne						
1.	Organizacja pracy na lekcji biologii. Powtórzenie wiadomości z klasy 1					
2. 3.	Wirusy – molekularne pasożyty	<i>Uczeń:</i> • przedstawia budowę wirusów jako bezkomórkowych form infekcyjnych • definiuje pojęcia: <i>wirion</i>, <i>odwrotna transkrypcja</i> • wymienia cechy wirusów • wymienia drogi rozprzestrzeniania się wybranych chorób wirusowych roślin, zwierząt i człowieka • przedstawia zasady profilaktyki wybranych chorób wirusowych • wskazuje znaczenie wirusów • wymienia choroby wirusowe człowieka, zwierząt i roślin	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje budowę wirionu • omawia przebieg cyklu lizogenicznego i cyklu litycznego bakteriofaga • omawia cykl infekcyjny zwierzęcego wirusa DNA • omawia cykl infekcyjny retrowirusa (wirusa HIV) • wskazuje, jakie znaczenie w zwalczaniu wirusów mają szczepienia ochronne • opisuje drogi rozprzestrzeniania się infekcji wirusowych	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia, że wirusy nie są organizmami • wyjaśnia różnicę między cyklem litycznym a cyklem lizogenicznym • wyjaśnia znaczenie odwrotnej transkrypcji w cyklu infekcyjnym retrowirusa • klasyfikuje wirusy na podstawie rodzaju kwasu nukleinowego, morfologii, typu komórki gospodarza i sposobu infekcji oraz podaje odpowiednie ich przykłady • charakteryzuje wybrane choroby wirusowe człowieka • wskazuje zagrożenia wynikające z infekcji dokonywanych przez wirusy onkogenne	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje formy wirusów pod względem budowy morfologicznej • porównuje przebieg cyklu lizogenicznego bakteriofaga z cyklem zwierzęcego wirusa DNA • wyjaśnia działanie szczepionek stosowanych w profilaktyce chorób wirusowych • wyjaśnia, dlaczego niektóre wirusy, np. HIV, są trudno rozpoznawalne przez układ odpornościowy człowieka	<i>Uczeń:</i> • wykazuje, że obecnie do leczenia chorób człowieka można wykorzystywać wirusy • wyjaśnia skutki działania wirusów onkogennych w organizmie człowieka • wykazuje związek budowy wirusa ze sposobem infekowania komórek
4.	Wiroidy i priony – swoiste czynniki infekcyjne	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcia: <i>wiroid</i>, <i>prion</i> • wymienia cechy wiroidów i prionów • wymienia choroby wywołane przez wiroidy i priony	<i>Uczeń:</i> • przedstawia wiroidy jako jednoniciowe, koliste cząsteczki RNA infekujące rośliny • omawia priony jako czynniki infekcyjne • wskazuje metody profilaktyki chorób prionowych	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnienia, że priony jako białkowe czynniki infekcyjne mogą być przyczyną niektórych chorób degeneracyjnych OUN • charakteryzuje wybrane choroby wywołane przez wiroidy i priony	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia różnice między wiroidem a wirusem • wyjaśnia sposoby zapobiegania chorobom wywołanym przez priony	<i>Uczeń:</i> • przedstawia prawdopodobny mechanizm chorobotwórczego działania wiroidów i prionów

2. Różnorodność prokariotów, protistów, grzybów i porostów						
5.	Klasyfikowanie organizmów	<i>Uczeń:</i> - wymienia zadania systematyki - definiuje pojęcia: <i>gatunek, narząd homologiczny, narząd analogiczny</i> - wymienia główne rangi taksonów - wymienia kryteria klasyfikowania organizmów według metod opartych na podobieństwie oraz pokrewieństwie organizmów - wymienia nazwy pięciu królestw świata organizmów - omawia charakterystyczne cechy organizmów należących do każdego z pięciu królestw	<i>Uczeń:</i> - definiuje pojęcie: <i>takson, kladogram, takson monofiletyczny, takson parafiletyczny, takson polifiletyczny</i> - ocenia znaczenie systematyki - wyjaśnia, na czym polega nazewnictwo binominalne gatunków i podaje nazwisko jego twórcy - wyjaśnia zasady konstruowania klucza dwudzielnego do oznaczania gatunków - charakteryzuje współczesny system klasyfikacji organizmów	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia, na czym polega hierarchiczny układ rang jednostek taksonomicznych - określa stanowisko systematyczne wybranego gatunku rośliny i zwierzęcia - wyjaśnia różnice między narządami analogicznymi a narządami homologicznymi - wskazuje w nazwie gatunku nazwę rodzajową i epitet gatunkowy - wyjaśnia różnicę między naturalnym a sztucznym systemem klasyfikacji - porównuje cechy organizmów należących do różnych królestw świata żywego - rozdziela na drzewie filogenetycznym grupy monofiletyczne, parafiletyczne i polifiletyczne	<i>Uczeń:</i> - porównuje i ocenia sposoby klasyfikowania organizmów oparte na metodach fenetycznych i filogenetycznych - oznacza gatunki, wykorzystując klucz w postaci graficznej lub numerycznej - ocenia stopień pokrewieństwa organizmów na podstawie analizy kladogramów - określa znaczenie biologii molekularnej w określaniu pokrewieństwa ewolucyjnego organizmów	<i>Uczeń:</i> - konstruuje klucz służący do oznaczania przykładowych gatunków organizmów - wykazuje różnice między narządami homologicznymi a analogicznymi i podaje ich nietypowe przykłady - wykazuje, że konieczne było wprowadzenie nowego systemu klasyfikacji organizmów opartego na domenach
6. 7.	Organizmy prokariotyczne – bakterie i archeowce	<i>Uczeń:</i> - charakteryzuje budowę komórki bakteryjnej - wymienia różne formy morfologiczne bakterii - wymienia czynności życiowe bakterii - klasyfikuje bakterie w zależności od sposobu odżywiania i oddychania - wymienia sposoby rozmnażania bezpłciowego bakterii	<i>Uczeń:</i> - wymienia funkcje poszczególnych elementów komórki bakteryjnej - identyfikuje różne formy morfologiczne komórek bakterii - przedstawia różnice w budowie ściany komórkowej bakterii Gram-ujemnych i Gram-dodatnich - określa wielkość komórek bakteryjnych	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia, na czym polegają różnice w budowie komórki bakterii samo- i cudzożywej - podaje argumenty za tezą, że bakterie należą do organizmów kosmopolitycznych - określa różnice między archeowcami a bakteriami - charakteryzuje poszczególne grupy bakterii w zależności od sposobów odżywiania	<i>Uczeń:</i> - omawia różnice w budowie ściany komórkowej bakterii Gram-dodatnich i Gram-ujemnych - charakteryzuje rodzaje taksji u bakterii - wykazuje znaczenie procesów płciowych dla zmienności genetycznej bakterii - wyjaśnia, jaką rolę	<i>Uczeń:</i> - wykazuje na podstawie cech budowy i fizjologii, że bakterie są organizmami kosmopolitycznymi - określa różnice między oddychaniem beztlenowym a fermentacją u bakterii - wykazuje, na podstawie kilku cech budowy, że archeowce są bardzo dobrze przystosowane do

		• definiuje pojęcia: <i>transdukcja, transformacja, organizm kosmopolityczny, anabioza, taksja</i> • przedstawia cel i przebieg koniugacji u bakterii • przedstawia znaczenie archeowców w przyrodzie • podaje przykłady pozytywnego i negatywnego znaczenia bakterii w przyrodzie i dla człowieka • wymienia wybrane choroby bakteryjne człowieka i odpowiadające im drogi zakażenia	• określa znaczenie form przetrwalnikowych w cyklu życiowym bakterii • wyjaśnia znaczenie procesów płciowych zachodzących u bakterii • określa rolę antybiotyków w leczeniu chorób bakteryjnych	i oddychania oraz podaje ich przykłady • wyjaśnia rolę bakterii w obiegu azotu w przyrodzie • omawia etapy koniugacji komórek bakterii • omawia objawy wybranych chorób bakteryjnych człowieka • proponuje działania profilaktyczne dla wybranych chorób bakteryjnych	odgrywają formy przetrwalnikowe w cyklu życiowym bakterii • wyjaśnia znaczenie wykonania antybiogramu przed zastosowaniem antybiotykoterapii	życia w ekstremalnych warunkach środowiska
8. 9. 10.	Protisty – proste organizmy eukariotyczne	<i>Uczeń:</i> • wymienia czynności życiowe protistów • omawia budowę komórek protistów zwierzęcych • wymienia sposoby odżywiania się protistów • definiuje pojęcia: <i>pellikula, endocytoza, egzocytoza, zarodnik, przemiana pokoleń, mikсотrofizm</i> • charakteryzuje przebieg rozmnażania się bezpłciowego i płciowego protistów • wymienia przedstawicieli poszczególnych typów protistów • przedstawia cel i przebieg koniugacji u orzęsków • wymienia rodzaje materiałów zapasowych występujących u protistów roślinopodobnych • wymienia charakterystyczne cechy budowy protistów	<i>Uczeń:</i> • rozróżnia rodzaje ruchów u protistów zwierzęcych • wyjaśnia rolę wodniczek w odżywianiu i wydalaniu protistów zwierzęcych • wyróżnia główne rodzaje plech u protistów roślinopodobnych • wymienia typy zapłodnienia występujące u protistów • porównuje cechy poszczególnych typów protistów • wymienia barwniki fotosyntetyczne u protistów roślinopodobnych • wymienia cechy budowy charakterystyczne dla poszczególnych typów protistów zwierzęcych, roślinopodobnych i grzybobodobnych	<i>Uczeń:</i> • określa kryterium klasyfikacji protistów • wymienia i charakteryzuje sposób funkcjonowania organelli ruchu u protistów • wyjaśnia, na czym polega różnica między pinocytozą a fagocytozą • omawia proces osmoregulacji zachodzący u protistów zwierzęcych • wykazuje różnice w przebiegu koniugacji u bakterii i pantofelka • omawia cykl rozwojowy zarodźca malarii, listownicy, maworka • wyjaśnia związek budowy z trybem życia protistów • wymienia cechy charakterystyczne plech protistów roślinopodobnych • porównuje typy zapłodnienia	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, dlaczego osmoregulacja i wydalanie mają szczególne znaczenie dla protistów słodkowodnych • uzasadnia różnicę między cyklem rozwojowym z mejozą pregamiczną a cyklem rozwojowym z mejozą postgamiczną • przedstawia choroby wywoływane przez protisty • omawia przemianę pokoleń z dominującym sporofitem na przykładzie listownicy • porównuje cykle rozwojowe zarodźca malarii, maworka, pantofelka i listownicy	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia zjawisko endosymbiozy wtórnej jako procesu powstawania chloroplastów u protistów roślinopodobnych • wyjaśnia, dlaczego protisty żyjące w wodach słonych oraz protisty pasożytnicze nie potrzebują mechanizmów osmoregulacji • uzasadnia, że istnienie niektórych protistów ma istotne znaczenie dla funkcjonowania różnych gatunków zwierząt

		roślinopodobnych • omawia sposób odżywiania się protistów roślinopodobnych • wymienia cechy charakterystyczne dla protistów grzybopodobnych • podaje przykłady pozytywnego i negatywnego znaczenia protistów w przyrodzie i dla człowieka • wymienia wybrane choroby wywoływane przez protisty i drogi ich zarażenia	• przedstawia przemiany faz jądrowych w cyklach rozwojowych protistów • opisuje na podstawie schematu cykl rozwojowy pantofelka	u protistów • proponuje działania profilaktyczne pozwalające na uniknięcie zarażenia protistami chorobotwórczymi		
11. 12. 13.	Grzyby – heterotroficzne beztkankowce	<i>Uczeń:</i> • podaje cechy charakterystyczne grzybów • wymienia rodzaje strzępek • definiuje pojęcia: <i>grzybnia, strzępka, owocnik, mikoryza</i> • wymienia formy morfologiczne grzybów • podaje sposoby rozmnażania bezpłciowego i płciowego grzybów • wymienia przedstawicieli poszczególnych typów grzybów • przedstawia znaczenie grzybów w przyrodzie i dla człowieka	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, dlaczego grzyby są plechowcami • rozróżnia poszczególne fazy jądrowe w cyklach rozwojowych grzybów: haplofazę, diplofazę, dikariofazę • omawia sposoby oddychania grzybów • rozróżnia poszczególne typy grzybów • przedstawia przebieg zapłodnienia zachodzącego u grzybów (plazmogamia i kariogamia) • określa wpływ grzybów na zdrowie i życie człowieka • rozróżnia rodzaje strzępek • wymienia rodzaje zarodników • charakteryzuje korzyści dla obu organizmów uczestniczących w mikoryzie	<i>Uczeń:</i> • porównuje sposoby rozmnażania się grzybów • omawia etapy cyklu rozwojowego sprężniowców, workowców i podstawczaków • porównuje cechy budowy i fizjologii poszczególnych typów grzybów • wymienia gatunki grzybów saprobiontycznych, pasożytniczych i symbiotycznych • przedstawia zasady profilaktyki wybranych chorób człowieka wywołanych przez grzyby	<i>Uczeń:</i> • określa kryteria klasyfikacji grzybów • porównuje typy mikoryz • wskazuje różnice między zarodnikami – mitosporami – a mejosporami oraz między egzosporami a endosporami • wskazuje fazę dominującą w cyklach rozwojowych sprężniaków, workowców i podstawczaków • wykazuje różnice między różnymi sposobami rozmnażania płciowego grzybów • wykazuje konieczność respektowania zasad profilaktyki chorób wywołanych przez grzyby	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia przebieg cyklu rozwojowego grzyba, posługując się nietypowym przykładem zaczerpniętym z innego źródła wiedzy niż podręcznik • wyjaśnia przemianę faz jądrowych, wskazując, która z nich jest dominująca

14.	Porosty – organizmy dwuskładnikowe	Uczeń: • omawia znaczenie grzybów i porostów • przedstawia budowę i sposób życia porostu • opisuje miejsca występowania porostów • charakteryzuje rodzaje plech porostów • wymienia sposoby rozmnażania się porostów (urwistki i wyrostki) • wyjaśnia znaczenie porostów jako organizmów pionierskich oraz bioindykatorów (gatunków wskaźnikowych)	Uczeń: • wyjaśnia strategię życiową porostów • przedstawia zależność pomiędzy grzybami a zielenicami lub sinicami tworzącymi porosty • wymienia rodzaje plech porostów	Uczeń: • charakteryzuje rodzaje plech porostów • wyjaśnia wpływ tlenku siarki (IV) na występowanie porostów w przyrodzie • przedstawia znaczenie porostów w przyrodzie i dla człowieka	Uczeń: • określa rolę rozmnożeń w rozmnażaniu porostów • wyjaśnia związek między organizmami wchodzącymi w skład plechy porostu	Uczeń: • wykazuje rolę porostów jako bioindykatorów w przyrodzie, posługując się nietypowymi przykładami na podstawie różnych źródeł wiedzy
15.	Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziałów „Bezkomórkowe czynniki zakaźne” i „Różnorodność prokariotów, protistów, grzybów i porostów”					
3. Różnorodność roślin						
16.	Rośliny pierwotnie wodne	Uczeń: • wymienia formy morfologiczne roślin pierwotnie wodnych • wymienia cechy charakterystyczne dla roślin pierwotnie wodnych • przedstawia znaczenie krasnorostów i zielenic w przyrodzie i dla człowieka	Uczeń: • charakteryzuje glaukocystofity, krasnorosty i zielenice • opisuje rozmnażanie roślin pierwotnie wodnych	Uczeń: • charakteryzuje formy morfologiczne roślin pierwotnie wodnych • omawia przemianę pokoleń na przykładzie ulwy • opisuje endosymbiozy pierwotną • rozróżnia zielenice, krasnorosty i glaukocystofity	Uczeń: • charakteryzuje krasnorosty i zielenice pod względem budowy i środowiska występowania • wyjaśnia, na czym polega przemiana faz jądrowych połączona z przemianą pokoleń u roślin pierwotnie wodnych	Uczeń: • przedstawia argumenty przemawiające za przynależnością zielenic, krasnorostów i glaukocystofitów do królestwa roślin • wyjaśnia różnicę między endosymbiozy pierwotną a endosymbiozy wtórną
17.	Rośliny lądowe i wtórnie wodne	Uczeń: • podaje cechy budowy roślin, które umożliwiły im zasiedlenie środowiska lądowego • wymienia grupy systematyczne roślin	Uczeń: • określa różnice między warunkami życia w wodzie i na lądzie • określa pochodzenie roślin lądowych	Uczeń: • charakteryzuje poszczególne grupy ekologiczne roślin • omawia założenia teorii telomowej • opisuje adaptacje roślin	Uczeń: • porównuje warunki panujące w wodzie i na lądzie • wykazuje znaczenie cech adaptacyjnych	Uczeń: • wyjaśnia różnice w sposobie rozprzestrzeniania się lądowych roślin zarodnikowych

		• definiuje pojęcie: <i>telom</i> • wymienia przykłady adaptacji roślin do życia na lądzie • wymienia formy ekologiczne roślin • wymienia ogólne cechy roślin zarodnikowych i roślin nasiennych	• charakteryzuje rynniofity • wymienia cechy świadczące o bliskim pokrewieństwie roślin lądowych i zielenic • przedstawia znaczenie obecności ligniny w ścianach komórkowych roślin	okrytozależnych do życia w środowisku lądowym	roślin do życia na lądzie	i nasiennych
18. 19. 20.	Tkanki roślinne	<i>Uczeń:</i> • wymienia rodzaje tkanek roślinnych • wyjaśnia pojęcie: <i>tkanka</i> • określa rolę tkanek twórczych • wymienia charakterystyczne cechy tkanek stałych • omawia budowę epidermy • określa, czym jest korkowica • określa funkcje tkanek okrywających • wymienia rodzaje tkanek miękiszowych • omawia budowę i funkcje tkanek wzmacniających • przedstawia budowę i funkcje tkanek przewodzących	<i>Uczeń:</i> • klasyfikuje i identyfikuje tkanki roślinne • wymienia charakterystyczne cechy tkanek twórczych • wymienia merystemy pierwotne i wtórne oraz określa ich funkcje • określa lokalizację merystemów w roślinie • charakteryzuje działanie merystemów pierwotnych i wtórnych • omawia znaczenie wytworów epidermy • przedstawia znaczenie aparatów szparkowych i kutykuli dla roślin lądowych • omawia budowę i funkcje poszczególnych rodzajów miękiszu • wymienia wewnętrzne i zewnętrzne utwory wydzielnicze	<i>Uczeń:</i> • klasyfikuje tkanki ze względu na różne kryteria podziału • wymienia wytwory epidermy • podaje i opisuje cechy budowy drewna i łyka, które umożliwiają tym tkankom przewodzenie substancji • omawia efekty działania kambium i fello genu • omawia znaczenie utworów wydzielniczych • charakteryzuje tkanki wzmacniające • rozpoznaje poszczególne tkanki roślinne na preparatach mikroskopowych, rysunkach, schematach i mikro fotografiach	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia różnicę pomiędzy tkankami twórczymi a tkankami stałymi • porównuje budowę epidermy z budową ryzodermis • charakteryzuje sposób powstawania, budowę oraz znaczenie korkowicy • porównuje budowę i funkcję tkanek przewodzących • klasyfikuje i opisuje wiązki przewodzące • porównuje wewnętrzne i zewnętrzne utwory wydzielnicze	<i>Uczeń:</i> • wskazuje różnicę między wzrostem dyfuzyjnym ograniczonym a wzrostem dyfuzyjnym nieograniczonym • wyjaśnia różnicę między różnymi typami wiązek przewodzących • analizuje i wyjaśnia przystosowania tkanek przewodzących, które ułatwiają transport substancji w roślinie
21.	Zarodek – początkowe stadium sporofitu	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcie: <i>zarodek</i> • przedstawia budowę nasienia	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia rolę bielma dla rozwijającego się zarodka	<i>Uczeń:</i> • interpretuje nazwę roślin jednoliściennych	<i>Uczeń:</i> • opisuje budowę zarodka, uwzględniając	<i>Uczeń:</i> • porównuje i wyjaśnia rolę hipokotylu i epikotylu

	roślin	rośliny • dzieli rośliny okrytonasienne na jednoliścienne i dwuliścienne	• przyporządkowuje odpowiednie rodzaje nasion do poszczególnych grup systematycznych roślin nasiennych	i dwuliściennych pod kątem obecności liścieni • omawia proces kiełkowania nasienia	funkcje poszczególnych części	
22. 23.	Korzeń – organ podziemny rośliny	<i>Uczeń:</i> • wymienia główne funkcje korzenia • przedstawia i rozróżnia systemy korzeniowe • charakteryzuje budowę strefową korzenia • wymienia modyfikacje budowy korzeni	<i>Uczeń:</i> • porównuje budowę palowego i wiązkowego systemu korzeniowego oraz uzasadnia, że systemy te stanowią adaptację do warunków środowiska • omawia etapy przyrostu na grubość korzenia	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje modyfikacje budowy korzeni • porównuje budowę pierwotną korzenia z budową wtórną	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, w jaki sposób następuje przyrost korzenia na grubość • porównuje różne modyfikacje korzenia i określa ich znaczenie dla rośliny • uzasadnia, że modyfikacje korzeni są adaptacją do różnych warunków środowiska i pełnionych funkcji	<i>Uczeń:</i> • analizuje sposoby powstawania wtórnych tkanek merystematycznych w korzeniu, uwzględniając efekty ich działalności
24. 25.	Pęd. Budowa i funkcje łodygi	<i>Uczeń:</i> • wymienia funkcje łodygi • definiuje pojęcia: <i>pęd, bylina</i> • przedstawia budowę anatomiczną łodygi • wymienia modyfikacje budowy łodygi	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje budowę morfologiczną łodygi • omawia etapy przyrostu łodygi na grubość • podaje różnice między łodygami zielnymi a łodygami zdrewniałymi	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje modyfikacje budowy łodygi • charakteryzuje budowę wtórną łodygi • porównuje budowę łodygi paproci oraz roślin okrytonasiennych • porównuje budowę pierwotną łodygi z budową wtórną	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia, że modyfikacje łodygi są adaptacjami do różnych warunków środowiska i pełnionych funkcji • przedstawia argumenty za tezą, że wytwarzanie podziemnych pędów u bylin jest sposobem na przetrwanie trudnych warunków środowiskowych	<i>Uczeń:</i> • analizuje sposoby powstawania wtórnych tkanek merystematycznych w łodydze, uwzględniając efekty ich działalności
26.	Budowa i funkcje liści	<i>Uczeń:</i> • wymienia funkcje liści • przedstawia budowę anatomiczną liścia • wymienia typy ulistnienia i unerwienia liści • wymienia modyfikacje	<i>Uczeń:</i> • omawia rodzaje ulistnienia i unerwienia • podaje przykłady liści pojedynczych i złożonych • przedstawia budowę anatomiczną liści	<i>Uczeń:</i> • omawia budowę morfologiczną liścia • określa funkcje poszczególnych elementów budowy liścia • klasyfikuje rodzaje liści	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia, że modyfikacje liści są adaptacją do różnych warunków środowiska i pełnionych funkcji • wykazuje różnice w budowie różnych typów	<i>Uczeń:</i> • porównuje budowę anatomiczną liścia rośliny szpilkowej z budową anatomiczną liścia rośliny dwuliściennej oraz uzasadnia przyczyny różnic w ich budowie

		budowy liści	występujących w różnych form ekologicznych roślin	według różnych kryteriów podziału • określa znaczenie modyfikacji liści	liści • wykazuje związek budowy liścia z jego funkcjami	
27.	Mchy – rośliny o dominującym gametoficie	<i>Uczeń:</i> • opisuje środowisko, w którym występują mchy • wymienia charakterystyczne cechy mchów i na tej podstawie identyfikuje organizm jako przedstawiciela mszaków • opisuje budowę gametofitu mchów • przedstawia sposoby rozmnażania się mchów • podaje znaczenie mchów w przyrodzie i dla człowieka	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje budowę torfowców • omawia cykl rozwojowy mchów na przykładzie płonnika pospolitego • określa znaczenie wody w cyklu rozwojowym mchu • określa rolę poszczególnych elementów gametofitu i sporofitu mchów	<i>Uczeń:</i> • podaje przykłady cech łączących mchy z plechowcami i organowcami • wskazuje pokolenie diploidalne i haploidalne w cyklu rozwojowym mchu • określa miejsce zachodzenia i znaczenie mejozy w cyklu rozwojowym mchów	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia, że u mszaków występuje heteromorficzna przemiana pokoleń • porównuje budowę gametofitu z budową sporofitu u mchów • omawia znaczenie torfu dla człowieka	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, jakie znaczenie dla rozmnażania płciowego mchów ma fakt, że te rośliny występują w zwartych kępach • wyjaśnia, w jaki sposób mchy wpływają na regulację bilansu wodnego biocenozy lasu
28. 29.	Paprotniki – zarodnikowe rośliny naczyniowe	<i>Uczeń:</i> • wymienia charakterystyczne cechy paprotników i na tej podstawie identyfikuje przedstawiony organizm jako przedstawiciela paprotników • wymienia przykłady gatunków paprociowych, widłakowych i skrzypowych • opisuje budowę gametofitu i sporofitu paprotników • podaje znaczenie paprotników w przyrodzie i dla człowieka	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje paprociowe, widłakowe i skrzypowe • na podstawie schematu przedstawia cykl rozwojowy nercznicy samczej, skrzypu polnego • określa rolę poszczególnych elementów gametofitu i sporofitu paprotników • charakteryzuje znaczenie paprotników w przyrodzie i dla człowieka • wyjaśnia pochodzenie węgla kamiennego	<i>Uczeń:</i> • omawia budowę morfologiczną i anatomiczną paprotników • analizuje cykl rozwojowy nercznicy samczej, skrzypu polnego • omawia cykl rozwojowy rośliny różnozarodnikowej na przykładzie widliczki ostrozębnej • charakteryzuje przedstawicieli paprociowych, widłakowych i skrzypowych • wyróżnia cechy wspólne dla cykli rozwojowych paprotników	<i>Uczeń:</i> • podaje cechy paprociowych, które zdecydowały o opanowaniu środowiska lądowego i osiągnięciu większych rozmiarów niż mszaki • porównuje cykle rozwojowe paprociowych, skrzypowych i widłakowych	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia, dlaczego paprotniki należą do roślin naczyniowych • podaje cechy wspólne dla paprociowych, skrzypowych i widłakowych oraz argumentuje swoją odpowiedź
30. 31.	Rośliny nasienne. Rośliny nagozalążkowe	<i>Uczeń:</i> • wymienia cechy charakterystyczne dla roślin nasiennych	<i>Uczeń:</i> • wymienia przystosowania roślin nagozalążkowych do lądowego trybu życia	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia znaczenie kwiatu, nasion, zalążka i łagiewki pyłkowej u roślin	<i>Uczeń:</i> • porównuje budowę sporofitu z budową gametofitu rośliny	<i>Uczeń:</i> • porównuje cykle rozwojowe paprotników oraz nagozalążkowych i na

		- definiuje pojęcia: <i>zapłodnienie, zapylenie</i> - wymienia cechy charakterystyczne dla roślin nagozalążkowych - przedstawia budowę roślin nagozalążkowych na przykładzie sosny zwyczajnej - określa, czym są gametofit męski i żeński u roślin nagozalążkowych - wyjaśnia genezę nazwy: <i>nagozalążkowe</i> - przedstawia budowę szyszki i nasienia sosny zwyczajnej - przedstawia znaczenie roślin nagozalążkowych w przyrodzie i dla człowieka	- wymienia cechy nasienne występujące u nagozalążkowych - charakteryzuje głównych przedstawicieli roślin nagozalążkowych - przedstawia budowę kwiatu męskiego i kwiatu żeńskiego nagozalążkowych - na podstawie schematu przedstawia rozwój makrospory i mikrospory oraz gametofitu żeńskiego i gametofitu męskiego nagozalążkowych	nagozalążkowych - przedstawia budowę oraz rozwój gametofitu męskiego i żeńskiego rośliny nagozalążkowej - wyjaśnia przebieg cyklu rozwojowego rośliny nagozalążkowej na przykładzie sosny zwyczajnej	nagozalążkowej wykazuje związek między budową nasienia a sposobem rozprzestrzeniania się nasion roślin nagozalążkowych	tej podstawie określa, jakie cechy pojawiły się u roślin nagozalążkowych oraz wyjaśnia ich znaczenie przedstawia budowę kwiatu rośliny nagozalążkowej i określa elementy homologiczne do struktur występujących u paprotników
32. 33.	Rośliny okrytozalążkowe	<i>Uczeń:</i> - wymienia cechy roślin okrytozalążkowych - definiuje pojęcie: <i>kwiatostan</i> - określa, czym jest gametofit męski i gametofit żeński u roślin okrytozalążkowych - wymienia formy roślin okrytozalążkowych - wyjaśnia genezę nazwy <i>rośliny okrytozalążkowe</i> - omawia budowę kwiatu obupłciowego i wiatropylnego roślin okrytozalążkowych - charakteryzuje budowę sporofitu roślin okrytozalążkowych	<i>Uczeń:</i> - rozdziela rośliny jednoroczne od dwuletich i bylin - podaje przykłady różnych typów kwiatostanów - omawia przebieg cyklu rozwojowego roślin okrytozalążkowych - podaje cechy budowy kwiatu zapylanego przez zwierzęta - podaje mechanizmy ochrony roślin przed samozapyleniem - przedstawia przebieg podwójnego zapłodnienia u roślin okrytozalążkowych	<i>Uczeń:</i> - wymienia rodzaje kwiatów u roślin jednopiennej i dwupiennej - omawia funkcje elementów kwiatu obupłciowego u roślin okrytozalążkowej - omawia budowę oraz rozwój gametofitu męskiego i gametofitu żeńskiego u roślin okrytozalążkowej - wyjaśnia związek między zapyleniem a zapłodnieniem - wyjaśnia na przykładach związek między budową kwiatu rośliny okrytozalążkowej a sposobem jego zapylania - charakteryzuje mechanizmy zapobiegające samozapyleniu - omawia przebieg i efekty podwójnego zapłodnienia	<i>Uczeń:</i> - wykazuje różnice między kwiatem wiatropylnym a kwiatem owadopylnym - wykazuje związek budowy kwiatów ze sposobem zapylenia - wyjaśnia różnicę między samozapyleniem a zapyleniem krzyżowym - rozdziela typy kwiatostanów i wymienia przykłady roślin, u których dany typ kwiatostanu występuje	<i>Uczeń:</i> - uzasadnia, dlaczego rośliny unikają samozapylenia - wyjaśnia mechanizmy ochrony roślin przed samozapyleniem - wymienia cechy roślin okrytozalążkowych odróżniające je od nagozalążkowych i wykazuje znaczenie adaptacyjne tych cech

34.	Rozprzestrzenianie się roślin okrytozalążkowych	<i>Uczeń:</i> • przedstawia budowę owocu • wymienia różne typy owoców i owocostanów • klasyfikuje nasiona jako bielkowe, bezbielkowe lub obielkowe • wymienia sposoby rozprzestrzeniania się owoców • wymienia sposoby rozmnażania wegetatywnego roślin	<i>Uczeń:</i> • omawia sposoby rozprzestrzeniania się nasion i owoców • charakteryzuje różne rodzaje owoców • przedstawia, w jaki sposób rozmnażanie wegetatywne jest wykorzystywane w rolnictwie	<i>Uczeń:</i> • wymienia przykłady owoców pojedynczych (suchych i mięsistych), zbiorowych i owocostanów • ocenia znaczenie wykształcenia się nasion dla opanowania środowiska lądowego przez rośliny nasienne	<i>Uczeń:</i> • porównuje sposoby powstawania różnych typów owoców • podaje kryterium podziału nasion na bielkowe, bezbielkowe i obielkowe oraz określa podobieństwa i różnice między tymi typami • porównuje różne sposoby rozmnażania wegetatywnego	<i>Uczeń:</i> • wykazuje związek budowy owocu ze sposobem rozprzestrzeniania się roślin okrytozalążkowych • wyjaśnia na przykładach związek między budową owocu a sposobem rozprzestrzeniania się roślin
35.	Różnorodność i znaczenie roślin okrytozalążkowych	<i>Uczeń:</i> • omawia znaczenie roślin okrytozalążkowych • wymienia cechy, na podstawie których porównuje rośliny okrytozalążkowe jednoliścienne z dwuliściennymi	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje rośliny jednoliścienne i dwuliścienne • wymienia przykłady roślin jednoliściennych i dwuliściennych	<i>Uczeń:</i> • rozróżnia i charakteryzuje rośliny jednoliścienne i dwuliścienne	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia znaczenie roślin okrytozalążkowych w przyrodzie i dla człowieka	<i>Uczeń:</i> • na podstawie różnych źródeł wiedzy opisuje wybrane rośliny okrytozalążkowe pod kątem ich leczniczych właściwości
36. 37.	Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Różnorodność roślin”					
4. Funkcjonowanie roślin						
38. 39. 40.	Gospodarka wodna roślin	<i>Uczeń:</i> • wymienia funkcje wody w organizmach roślin • wymienia etapy transportu wody w roślinie • opisuje apoplastyczny i symplastyczny transport wody u roślin • definiuje pojęcia: <i>turgor</i>, <i>parcie korzeniowe</i>, <i>siła ssąca</i>, <i>gutacja</i>, <i>transpiracja</i>, <i>susza fizjologiczna</i> • wymienia rodzaje transpiracji • omawia bilans wodny w organizmie rośliny	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje etapy transportu wody w roślinie w poprzek korzenia • charakteryzuje rodzaje transpiracji • planuje i przeprowadza doświadczenie wykazujące występowanie gutacji • planuje i przeprowadza doświadczenie wykazujące, która z tkanek roślinnych przewodzi wodę	<i>Uczeń:</i> • określa różnice między transportem apoplastycznym a transportem symplastycznym • określa skutki niedoboru wody w roślinie • definiuje pojęcia: <i>potencjał wody</i>, <i>ciśnienie hydrostatyczne</i>, <i>ciśnienie osmotyczne</i> • podaje skutki niedoboru wody w roślinie • planuje i przeprowadza doświadczenie określające wpływ czynników zewnętrznych na	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia mechanizm pobierania i transportu wody w roślinie • przedstawia sposób określenia potencjału wody w roślinie • wyjaśnia rolę sił kohezji i adhezji w przewodzeniu wody • wykazuje wpływ czynników zewnętrznych na bilans wodny roślin • planuje i przeprowadza doświadczenie wykazujące występowanie płaczu	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia znaczenie różnicy potencjału wody w układzie: gleba–roślina–atmosfera w procesie pobierania i przewodzenia wody • planuje doświadczenie mające na celu porównanie zagęszczenia i rozmieszczenia aparatów szparkowych u roślin różnych siedlisk • wykazuje związek zmian potencjału osmotycznego oraz potencjału wody z otwieraniem

				intensywność transpiracji • opisuje wpływ suszy fizjologicznej na bilans wodny rośliny	roślin	i zamykaniem aparatów szparkowych
41.	Gospodarka mineralna roślin	<i>Uczeń:</i> • podaje dostępne dla roślin formy wybranych makroelementów (N, S) • wymienia podstawowe makro- i mikroelementy • określa, na czym polega selekcja pobieranych substancji • wymienia nazwy jonów, w postaci których transportowane są azot i siarka	<i>Uczeń:</i> • podaje rolę podstawowych makro- i mikroelementów • podaje nazwy tkanek korzenia, w których zachodzi selekcja jonów pobieranych przez roślinę z roztworu glebowego	<i>Uczeń:</i> • przedstawia znaczenie wybranych makro- i mikroelementów (N, S, Mg, K, P, Ca, Fe) dla roślin	<i>Uczeń:</i> • omawia sposób pobierania soli mineralnych przez rośliny • wyjaśnia mechanizm pobierania jonów z roztworu glebowego	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, dlaczego jony azotanowe(V) są pobierane przez roślinę szybciej niż jony amonowe • wyjaśnia znaczenie pomp protonowych włośników w pobieraniu jonów przez roślinę
42.	Odżywianie się roślin. Fotosynteza	<i>Uczeń:</i> • przedstawia ogólny przebieg fotosyntezy oksygenicznej • podaje drogi transportu substratów fotosyntezy do liści	<i>Uczeń:</i> • przedstawia adaptacje w budowie roślin do prowadzenia wymiany gazowej • przedstawia zjawisko współżycia bakterii z niektórymi roślinami • podaje substraty i produkty fotosyntezy typu C ₄ i CAM	<i>Uczeń:</i> • przedstawia adaptacje anatomiczne i fizjologiczne roślin typu C ₄ i CAM do przeprowadzenia procesu fotosyntezy • opisuje działanie wybranych bakterii i grzybów w udostępnianiu przyswajalnych form azotu roślinom	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia przebieg fotosyntezy oksygenicznej • wyjaśnia mechanizm wiązania dwutlenku węgla u roślin C ₄ i CAM • charakteryzuje działanie enzymu <i>rubisco</i> w zależności od działania czynników środowiska • porównuje przebieg fotosyntezy u roślin C ₃ , C ₄ , CAM	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia przyczynę przeprowadzania fotooddychania przez rośliny • wyjaśnia rolę bakterii glebowych w pozyskiwaniu przez rośliny przyswajalnych form pierwiastków
43. 44.	Czynniki wpływające na intensywność fotosyntezy	<i>Uczeń:</i> • wymienia czynniki zewnętrzne wpływające na intensywność fotosyntezy • wymienia czynniki wewnętrzne wpływające na intensywność fotosyntezy • omawia przebieg i wyniki	<i>Uczeń:</i> • przedstawia rozmieszczenie chloroplastów w komórkach roślin w zależności na natężenia światła • opisuje wpływ czynników zewnętrznych na proces	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, jak natężenie światła wpływa na intensywność fotosyntezy • planuje i przeprowadza doświadczenie, badające rodzaj gazu wydzielanego podczas procesu fotosyntezy	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, jakie znaczenie dla uprawy roślin mają czynniki wpływające na intensywność fotosyntezy • planuje i przeprowadza	<i>Uczeń:</i> • planuje i przeprowadza doświadczenie badające wpływ barwy światła na intensywność fotosyntezy • wykazuje zależność rozmieszczenia chloroplastów

		doświadczenia badającego wpływ różnych czynników na intensywność fotosyntezy	fotosyntezy • interpretuje wykres zależności intensywności fotosyntezy od stężenia dwutlenku węgla • formułuje wnioski na podstawie przeprowadzonych lub zilustrowanych doświadczeń	• opisuje wpływ czynników wewnętrznych na intensywność procesu fotosyntezy • omawia przystosowania roślin światłolubnych i ceniolubnych do prowadzenia fotosyntezy w warunkach różnej intensywności światła	doświadczenia wykazujące wpływ temperatury, zawartości dwutlenku węgla i natężenia światła na intensywność fotosyntezy oraz interpretuje wyniki tych doświadczeń	w komórkach wybranych roślin od warunków świetlnych
45.	Transport asymilatów w roślinie	<i>Uczeń:</i> • podaje drogi, jakimi są transportowane produkty fotosyntezy • podaje nazwy tkanek, za których pośrednictwem jest transportowana sacharoza • przedstawia etapy transportu sacharozy w roślinie • definiuje pojęcia: <i>donor</i>, <i>akceptor</i>	<i>Uczeń:</i> • opisuje załadunek i rozładunek łyka • przedstawia przebieg transportu pionowego asymilatów w elementach przewodzących łyka	<i>Uczeń:</i> • podaje różnice między załadunkiem a rozładunkiem łyka • wyjaśnia mechanizm aktywnego transportu sacharozy w roślinie	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, w jaki sposób odbywa się transport asymilatów w roślinie • wyjaśnia rolę akceptora i donora w transporcie asymilatów • wyjaśnia przyczyny transportu pionowego sacharozy	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, w jakiej sytuacji bulwa ziemniaka jest akceptorem asymilatów, a w jakiej – ich donorem
46.	Hormony roślinne	<i>Uczeń:</i> • wymienia charakterystyczne cechy fitohormonów • definiuje pojęcie: <i>fitohormon</i> • wymienia najważniejsze klasy i przykłady fitohormonów • podaje najważniejsze funkcje hormonów roślinnych	<i>Uczeń:</i> • określa rolę auksyn, giberelin, cytokinin, kwasu abscysynowego i etylenu w procesach wzrostu i rozwoju roślin • interpretuje wykres przedstawiający zależność wpływu stężenia auksyn na wzrost korzeni i łodygi • podaje przykłady wykorzystania fitohormonów w rolnictwie i ogrodnictwie	<i>Uczeń:</i> • przedstawia miejsca wytwarzania fitohormonów w roślinie i określa, jaki mają wpływ na procesy wzrostu i rozwoju roślin • wyjaśnia wpływ etylenu na dojrzewanie owoców i zrzucanie liści	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, na czym polega synergistyczne i antagonistyczne działanie hormonów roślinnych • wykazuje plejotropowe działanie fitohormonów	<i>Uczeń:</i> • określa rolę fitohormonów mających znaczenie w stymulowaniu reakcji obronnych roślin poddanych działaniu czynników stresowych
47. 48.	Wzrost i rozwój roślin. Kielkowanie nasion	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcia: <i>wzrost rośliny</i>, <i>rozwój rośliny</i> • wymienia etapy ontogenezy	<i>Uczeń:</i> • opisuje etapy ontogenezy rośliny • wymienia warunki	<i>Uczeń:</i> • omawia różnice między spoczynkiem względnym a spoczynkiem bezwzględnym	<i>Uczeń:</i> • planuje i przeprowadza doświadczenia określające wpływ wody,	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia wpływ fitohormonów na spoczynek i kielkowanie

		rośliny - wymienia etapy kiełkowania - wymienia czynniki, które wpływają na proces kiełkowania nasion	spoczynku względnego i bezwzględnego nasion - opisuje przebieg kiełkowania nadziemnego i podziemnego nasion - przedstawia wpływ czynników wewnętrznych i zewnętrznych na proces kiełkowania nasion - przedstawia przebieg kiełkowania nasion, uwzględniając charakterystyczne dla tego procesu zmiany fizjologiczne i morfologiczne	nasion - określa różnice między kiełkowaniem podziemnym a kiełkowaniem nadziemnym - planuje i przeprowadza obserwacje różnych typów kiełkowania - charakteryzuje procesy wzrostu i rozwoju embrionalnego rośliny dwuliściennej od momentu zapłodnienia do powstania nasienia	temperatury, światła i dostępu do tlenu na proces kiełkowania nasion oraz interpretuje uzyskane wyniki	nasion na podstawie przeprowadzonego doświadczenia wykazuje i uzasadnia rolę liścieni we wzroście i rozwoju siewki
49. 50.	Rozwój wegetatywny i generatywny roślin	<i>Uczeń:</i> - opisuje etapy rozwoju wegetatywnego rośliny - definiuje pojęcia: <i>biegunowość, wernalizacja, fotoperiodyzm, fitochrom</i> - wymienia sposoby rozmnażania wegetatywnego roślin - określa, czym są rośliny dnia krótkiego, rośliny dnia długiego i rośliny neutralne - podaje przykłady roślin monokarpicznych i polikarpicznych	<i>Uczeń:</i> - wskazuje rolę wierzchołków wzrostu i merystemów bocznych w rozwoju wegetatywnym - charakteryzuje sposoby rozmnażania wegetatywnego roślin - podaje, które etapy cyklu życiowego rośliny składają się na stadium wegetatywne, a które – na generatywne - określa różnicę między roślinami monokarpicznymi a polikarpicznymi - przedstawia przebieg zawiązywania się i dojrzewania owoców	<i>Uczeń:</i> - określa, na czym polega biegunowość rośliny - porównuje rozmnażanie wegetatywne z rozmnażaniem generatywnym roślin - charakteryzuje rośliny krótkiego dnia (SDP), rośliny długiego dnia (LDP) i rośliny neutralne (DNP) - charakteryzuje procesy, które zachodzą w okresie wzrostu wegetatywnego siewki - omawia znaczenie wernalizacji w rozwoju wybranej rośliny dwuletniej - omawia wpływ temperatury oraz długości dnia i nocy na zakwitanie roślin	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia rolę wierzchołków wzrostu i merystemów bocznych w rozwoju wegetatywnym roślin - wyjaśnia wpływ fitohormonów na rozwój wegetatywny i generatywny roślin - wyjaśnia mechanizm działania fitochromu w zależności od bodźca fotoperiodycznego - planuje i przeprowadza doświadczenie, którego celem jest zbadanie biegunowości pędów rośliny	<i>Uczeń:</i> - wykazuje zależność przyrostu wtórnego od działania tkanek twórczych i fitohormonów - wyjaśnia mechanizm działania auksyn na wzrost wydłużeniowy komórek - wykazuje związek procesu zakwitania roślin okrytozalążkowych z fotoperiodem
51.	Spoczynek i starzenie się roślin	<i>Uczeń:</i> definiuje spoczynek względny i bezwzględny roślin	<i>Uczeń:</i> charakteryzuje spoczynek względny i bezwzględny roślin	<i>Uczeń:</i> wyjaśnia wpływ fitohormonów (etylenu i kwasu abscysynowego) na	<i>Uczeń:</i> wyjaśnia rolę warstwy odcinającej w obrębie ogonków liściowych	<i>Uczeń:</i> wyjaśnia znaczenie przystosowawcze spoczynku drzew

			• przedstawia, w jaki sposób przebiega zimowy spoczynek drzew	spoczynek i starzenie się roślin	i szypulek owoców	rosnących w klimacie umiarkowanym
52. 53.	Ruchy roślin	<i>Uczeń:</i> • przedstawia nastie i tropizmy jako reakcje roślin na bodźce • wymienia rodzaje ruchów roślin oraz podaje ich przykłady • przedstawia rodzaje bodźca w różnych typach tropizmów • podaje podstawową różnicę między tropizmem a nastiami wynikającą z rodzaju bodźca • wymienia typy tropizmów • wymienia rodzaje nastii	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia różnicę między tropizmami a nastiami • charakteryzuje rodzaje tropizmów i nastii w zależności od rodzaju bodźca zewnętrznego • planuje i przeprowadza obserwację termonastii u wybranych roślin	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia mechanizm fototropizmu • przedstawia mechanizm powstawania ruchów wzrostowych i turgorowych • wyjaśnia przyczynę odmiennej reakcji korzenia i łodygi na działanie siły grawitacyjnej • omawia przykłady nastii • planuje i przeprowadza doświadczenie wykazujące różnice geotropizmu korzenia i pędu i interpretuje uzyskane wyniki	<i>Uczeń:</i> • wykazuje różnicę między tropizmem dodatnim a tropizmem ujemnym • wyjaśnia znaczenie auksyn w ruchach wzrostowych roślin • planuje, przeprowadza i interpretuje wyniki doświadczenia wykazującego różnice między fototropizmem korzenia i pędu	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia, że nastie mogą mieć charakter ruchów turgorowych i wzrostowych • planuje i przeprowadza doświadczenie wykazujące rolę stożka wzrostu w zjawisku dominacji wierzchołkowej u roślin i interpretuje uzyskane wyniki
54. 55.	Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Funkcjonowanie roślin”					
5. Różnorodność bezkręgowców						
56. 57.	Kryteria klasyfikacji zwierząt	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcia: <i>zwierzęta dwuwarstwowe</i> i <i>zwierzęta trójwarstwowe</i>, <i>zwierzęta pierwousto</i> i <i>zwierzęta wtórouste</i> • wymienia rodzaje bruzdkowania • określa rodzaj symetrii ciała u podanych zwierząt • klasyfikuje i podaje przykłady zwierząt na podstawie następujących kryteriów: wykształcenie tkanek, rodzaj symetrii ciała, liczba listków zarodkowych, występowanie lub brak wtórnej jamy ciała, przekształcenie się prągeby,	<i>Uczeń:</i> • wymienia etapy rozwoju zarodkowego u zwierząt • przedstawia podział zwierząt na acelomatyczne, pseudocelomatyczne i celomatyczne • opisuje rodzaje bruzdkowania • przedstawia przebieg rozwoju zarodkowego zwierząt	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje przebieg i efekty bruzdkowania • wykazuje związek budowy ciała o symetrii promienistej z trybem życia zwierząt • charakteryzuje zwierzęta celomatyczne, pseudocelomatyczne i celomatyczne • wyjaśnia związek między ilością żółtka w jajach a typem rozwoju u zwierząt	<i>Uczeń:</i> • klasyfikuje zwierzęta celomatyczne ze względu na rodzaj segmentacji i obecność lub brak struny grzbietowej • uzasadnia związek między symetrią ciała a budową zwierzęcia i jego trybem życia • porównuje zwierzęta pierwousto ze zwierzętami wtóroustymi pod kątem sposobu powstawania otworu gębowego	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, w jaki sposób powstaje otwór gębowy, odbytowy oraz mezoderma u zwierząt pierwoustych i wtóroustych • na podstawie drzewa filogenetycznego wykazuje pokrewieństwo między grupami zwierząt

		sposób bruzdkowania i powstawanie mezodermy				
58.	Gąbki – zwierzęta beztkankowe	<i>Uczeń:</i> • omawia środowisko i tryb życia gąbek • przedstawia budowę gąbek • wymienia typy budowy gąbek • omawia podstawowe czynności życiowe gąbek • podaje znaczenie gąbek w przyrodzie i dla człowieka	<i>Uczeń:</i> • opisuje bezpłciowy i płciowy sposób rozmnażania się gąbek • wymienia cechy odróżniające gąbki od innych zwierząt • określa, jakie komórki biorą udział w odżywianiu się gąbek i przedstawia ich rolę w tym procesie	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia rolę komórek kołnierzykowych • wyjaśnia znaczenie gąbek w przyrodzie i dla człowieka • opisuje rolę mezohylu • wykazuje, że gąbki są filtratorami	<i>Uczeń:</i> • porównuje typy budowy ciała gąbek • charakteryzuje ścianę ciała gąbek, uwzględniając poszczególne jej elementy i ich rolę	<i>Uczeń:</i> • wykazuje związek budowy ciała i funkcji poszczególnych komórek z trybem życia gąbek
59. 60.	Tkanki zwierzęce. Tkanka nabłonkowa	<i>Uczeń:</i> • klasyfikuje tkanki zwierzęce • definiuje pojęcie: <i>tkanka</i> • omawia budowę tkanki nabłonkowej • wymienia rodzaje nabłonków jednowarstwowych i wielowarstwowych • przedstawia funkcje tkanki nabłonkowej • wymienia połączenia międzykomórkowe u zwierząt	<i>Uczeń:</i> • rozpoznaje tkankę nabłonkową na preparacie mikroskopowym, mikrofotografii, schemacie • określa kryteria podziału nabłonków: na podstawie liczby warstw komórek, kształtu komórek i pełnionych funkcji • podaje funkcje gruczołów oraz dzieli te struktury na gruczoły wydzielania wewnętrznego i zewnętrznego	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje nabłonki pod względem budowy, pełnionej funkcji i miejsca występowania • przedstawia znaczenie połączeń międzykomórkowych w tkankach zwierzęcych	<i>Uczeń:</i> • wykazuje związek budowy tkanki nabłonkowej z pełnioną funkcją • wykazuje różnice między rodzajami połączeń międzykomórkowych	<i>Uczeń:</i> • określa pochodzenie poszczególnych rodzajów tkanek
61. 62.	Tkanka łączna	<i>Uczeń:</i> • wymienia cechy tkanki łącznej • klasyfikuje tkanki łączne • wymienia rodzaje tkanek łącznych • przedstawia podstawowe funkcje tkanki łącznej • wymienia białka tkanki łącznej i podaje ich funkcje • wymienia przykłady tkanek	<i>Uczeń:</i> • rozpoznaje różne tkanki łączne na preparatach mikroskopowych, mikrofotografiach lub schematach • charakteryzuje tkanki łączne właściwe, podporowe i płynne • podaje kryteria podziału tkanek łącznych: ze względu	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje pod względem budowy, roli i występowania tkanki łączne właściwe • porównuje rodzaje tkanek chrzęstnych i kostnych pod względem budowy i miejsca występowania • wyjaśnia, jakie znaczenie mają komórki kościotwórcze	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia związek budowy tkanek podporowych z pełnionymi przez nie funkcjami • porównuje skład i funkcję krwi, limfy oraz hemolimfy	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, w jaki sposób tkanka tłuszczowa brunatna pełni funkcję termoregulacyjną • wykazuje związek między występowaniem dużej ilości włókien białkowych w tkance łącznej a miejscem jej występowania i pełnioną funkcją

		łącznych właściwych, podporowych i płynnych - wymienia składniki osocza i elementy morfotyczne krwi - określa, czym jest hemolimfa i podaje jej funkcje oraz miejsce występowania - przedstawia budowę tkanki chrzęstnej i kostnej	na budowę i pełnione funkcje - wskazuje funkcje tkanki chrzęstnej i kostnej - charakteryzuje poszczególne elementy morfotyczne krwi	i kościogubne		
63.	Tkanki pobudliwe – nerwowa i mięśniowa	<i>Uczeń:</i> - podaje ogólne cechy budowy tkanki mięśniowej - omawia budowę i rolę elementów tkanki nerwowej - przedstawia budowę neuronu - definiuje pojęcia: <i>impuls nerwowy, synapsa, łuk odruchowy</i> - wymienia nazwy receptorów - wymienia rodzaje synaps (chemiczną i elektryczną) - podaje kolejne poziomy organizacji budowy ciała zwierząt - wymienia układy narządów budujących ciała zwierząt	<i>Uczeń:</i> - rozpoznaje tkankę mięśniową i nerwową na preparacie mikroskopowym, mikrofotografii, schemacie - wymienia funkcje komórek gładkich - przedstawia rolę poszczególnych układów narządów - podaje rolę wybranych receptorów	<i>Uczeń:</i> - charakteryzuje ruch mięśniowy - opisuje poszczególne rodzaje tkanki mięśniowej - określa różnice budowy i działania między synapsą elektryczną a synapsą chemiczną - dzieli włókna nerwowe na włókna mielinowe i bezmielinowe - opisuje drogę impulsu nerwowego od receptora do efektor - wyjaśnia, na czym polega pobudliwość tkanki mięśniowej i nerwowej	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia związek budowy tkanki nerwowej i mięśniowej z pełnionymi przez nie funkcjami - porównuje pod względem budowy i sposobu funkcjonowania tkanki: mięśniową gładką, poprzecznie prążkowaną serca oraz poprzecznie prążkowaną szkieletową - przyporządkowuje rodzaj bodźca i miejsce występowania do właściwego typu receptora - wyjaśnia przystosowania w budowie neuronu do przewodzenia i przekazywania impulsu nerwowego	<i>Uczeń:</i> - określa typ receptora ze względu na miejsce pochodzenia bodźca i uzasadnia swój wybór - wyjaśnia zmiany, jakie zachodzą w komórce mięśnia w czasie skurczu
64.	Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z treści dotyczących klasyfikacji zwierząt, gąbek i tkanek zwierzęcych					
65.	Parzydełkowce – tkankowe zwierzęta dwuwarstwowe	<i>Uczeń:</i> przedstawia środowisko i tryb życia parzydełkowców	<i>Uczeń:</i> podaje nazwę typu układu nerwowego	<i>Uczeń:</i> porównuje budowę polipa z budową meduzy	<i>Uczeń:</i> wskazuje podobieństwa i różnice między	<i>Uczeń:</i> wykazuje cechy pozwalające odróżnić

		• przedstawia ogólną budowę ciała parzydełkowców • wymienia podstawowe czynności życiowe parzydełkowców • definiuje pojęcie: <i>przemiana pokoleń</i> • podaje znaczenie parzydełkowców w przyrodzie i dla człowieka	parzydełkowców i omawia jego budowę • omawia sposób wykonywania ruchów i przemieszczania się parzydełkowców • charakteryzuje sposoby rozmnażania się parzydełkowców • omawia sposób odżywiania się parzydełkowców • definiuje pojęcie <i>ciałko brzeżne (ropalium)</i>	• wymienia funkcje i miejsca występowania poszczególnych rodzajów komórek ciała parzydełkowców • charakteryzuje budowę ściany ciała parzydełkowca • omawia przemianę pokoleń u parzydełkowców na przykładzie chełbii modrej • wyjaśnia znaczenie parzydełkowców w przyrodzie i dla człowieka	wewnętrzną a zewnętrzną ścianą ciała u parzydełkowca • omawia budowę i znaczenie parzydełek • wyjaśnia rolę koralowców w tworzeniu raf koralowych • określa, które stadium w cyklu rozwojowym chełbii rozmnaża się płciowo, a które bezpłciowo, podaje ich ploidalność	parzydełkowce od innych zwierząt • uzasadnia twierdzenie, że mezoglei nie można uznać za tkankę • charakteryzuje grupy systematyczne parzydełkowców i podaje przykłady ich przedstawicieli
66. 67.	Płazińce – zwierzęta spłaszczone grzbieto-brzuszenie	<i>Uczeń:</i> • przedstawia ogólną budowę ciała płazińców • definiuje pojęcia: <i>żywiciel pośredni, żywiciel ostateczny, obojnak, zapłodnienie krzyżowe</i> • wymienia grupy systematyczne należące do płazińców i podaje ich przedstawicieli • wymienia gatunki pasożytnicze płazińców, które mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia lub życia człowieka • podaje, że ścianę ciała płazińców stanowi wór powłokowo-mięśniowy • podaje nazwę typów układów wydalniczego i nerwowego płazińców • omawia sposoby odżywiania się płazińców • wymienia przykłady adaptacji tasiemców do pasożytniczego trybu życia	<i>Uczeń:</i> • definiuje pojęcia: <i>statocysta, partenogeneza</i> • wyjaśnia znaczenie nabłonka w postaci syncytium u płazińców pasożytniczych • przedstawia budowę wewnętrzną płazińców • przedstawia sposoby rozmnażania się płazińców • proponuje działania profilaktyczne mające na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa zarażenia człowieka płazińcami pasożytniczymi • wyjaśnia, w jaki sposób u płazińców zachodzi wymiana gazowa i transport substancji • za pomocą schematu opisuje przebieg cyklu rozwojowego wybranych płazińców	<i>Uczeń:</i> • omawia budowę wory powłokowo-mięśniowego • omawia budowę układu pokarmowego wypławka • charakteryzuje budowę układu nerwowego płazińców • omawia budowę i funkcje układu wydalniczego płazińców • przedstawia cykl rozwojowy tasiemca nieuzbrojonego, tasiemca uzbrojonego, bruzdogłowca szerokiego i motylicy wątrobowej	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje budowę układu rozrodczego płazińców • wykazuje różnicę między rozwojem prostym a rozwojem złożonym u płazińców • porównuje przebieg cykli rozwojowych u tasiemca uzbrojonego, nieuzbrojonego, bruzdogłowca i motylicy wątrobowej	<i>Uczeń:</i> • określa cechy pozwalające odróżnić płazińce od innych zwierząt, uzasadnia swój wybór

		• podaje żywicieli pośrednich i ostatecznych u wybranych płazińców • omawia znaczenie płazińców w przyrodzie i dla człowieka				
68.	Wrotki – zwierzęta z aparatem rzęskowym	<i>Uczeń:</i> • podaje ogólną budowę ciała wrotków • definiuje pojęcie: <i>heterogonia</i> • przedstawia pokrycie ciała wrotków • analizuje schemat budowy wewnętrznej wrotków • podaje nazwę typu układu wydalniczego wrotków • omawia znaczenie wrotków w przyrodzie i dla człowieka	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, w jaki sposób u wrotków zachodzi wymiana gazowa i transport substancji • przedstawia budowę wewnętrzną wrotków	<i>Uczeń:</i> • określa różnicę w pokryciu ciała płazińców i wrotków • charakteryzuje budowę poszczególnych układów wewnętrznych wrotków • charakteryzuje cykl rozwojowy wrotka	<i>Uczeń:</i> • wykazuje, że wrotki są filtratorami • wyjaśnia rolę aparatu rzęskowego w funkcjonowaniu wrotków • porównuje budowę układu pokarmowego płazińca z budową układu pokarmowego wrotka	<i>Uczeń:</i> • na podstawie schematu przedstawiającego rozwój wrotka wyjaśnia proces heterogonii • na podstawie różnej literatury opracowuje i przedstawia prezentację multimedialną na temat aseksualnych wrotków
69. 70.	Nicienie – zwierzęta o obłym, nieczłonowanym ciecie	<i>Uczeń:</i> • przedstawia ogólną budowę ciała nicieni • definiuje pojęcia: <i>dymorfizm płciowy, oskórek, linienie</i> • wymienia gatunki pasożytnicze nicieni, które mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia lub życia człowieka • określa, że ścianę ciała nicieni stanowi wór powłokowo-mięśniowy • podaje nazwę typu układu wydalniczego nicieni • wymienia przykłady adaptacji wybranych nicieni do pasożytniczego trybu życia • podaje żywicieli wybranych nicieni • wskazuje drogi zarażenia człowieka nicieniami	<i>Uczeń:</i> • przedstawia budowę wewnętrzną nicieni • przedstawia sposoby rozwoju nicieni • proponuje działania profilaktyczne mające na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa zarażenia człowieka nicieniami pasożytniczymi • wyjaśnia, w jaki sposób u nicieni zachodzi wymiana gazowa i transport substancji • na podstawie schematu cyklu rozwojowego włośnia krętego i glisty ludzkiej omawia przebieg tych cykli	<i>Uczeń:</i> • omawia pokrycie ciała u nicieni • charakteryzuje budowę układu pokarmowego nicieni • omawia budowę układów wydalniczego i nerwowego nicieni • wyjaśnia sposób rozmnażania się i rozwoju nicieni • charakteryzuje cykl rozwojowy glisty ludzkiej i włośnia krętego • wykazuje, że u nicieni występuje pseudoceloma	<i>Uczeń:</i> • wykazuje związek budowy nicienia ze środowiskiem życia, w którym występuje • wyjaśnia, dlaczego w przypadku stwierdzenia zarażenia nicieniem jednej osoby w rodzinie leczeniu podlegają wszyscy jej członkowie	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia wybór tych cech, które pozwalają odróżnić nicienie od innych zwierząt • wyróżnia cechy nicieni, które pozwoliły tym zwierzętom opanować różnorodne środowiska, a następnie uzasadnia swój wybór

		pasożytniczymi • omawia znaczenie nicieni w przyrodzie i dla człowieka				
71.	Pierścienice – bezkręgowce o wyraźnej metamerii	<i>Uczeń:</i> • przedstawia ogólną budowę ciała pierścienic • definiuje pojęcia: <i>segmentacja (metameria), hydroszkielet, cefalizacja, zapłodnienie krzyżowe</i> • charakteryzuje tryb życia pierścienic • wymienia grupy systematyczne należące do pierścienic i podaje ich przedstawicieli • podaje nazwę typu układu wydalniczego pierścienic • wymienia cechy budowy anatomicznej wspólne dla wszystkich pierścienic • wymienia cechy budowy pijawek o znaczeniu adaptacyjnym do pasożytniczego trybu życia • omawia znaczenie pierścienic w przyrodzie i dla człowieka	<i>Uczeń:</i> • omawia budowę układu pokarmowego pierścienic • omawia wewnętrzną budowę ciała pierścienic na przykładzie dżdżownicy • wyjaśnia, w jaki sposób u pierścienic zachodzi wymiana gazowa i transport substancji • omawia budowę układów krwionośnego i nerwowego u pierścienic • omawia sposób rozmnażania się pierścienic • opisuje funkcjonowanie narządów zmysłów u pierścienic • wyjaśnia, na czym polega zapłodnienie krzyżowe u dżdżownicy	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia różnicę między metamerią homonomiczną a metamaterią heteronomiczną • wymienia funkcje parapodiów • charakteryzuje budowę i funkcje układu wydalniczego pierścienic • opisuje, na czym polega cefalizacja • omawia pokrycie ciała u pierścienic i wskazuje na jego związek z środowiskiem, w jakim te zwierzęta żyją • podaje podobieństwa i różnice w rozmnażaniu się wieloszczetów, skąposzczetów i pijawek • wyjaśnia znaczenie siodełka u skąposzczetów i pijawek • omawia etapy ruchu lokomotorycznego na przykładzie dżdżownicy	<i>Uczeń:</i> • omawia budowę morfologiczną odcinka głowowego ciała nereidy • omawia budowę morfologiczną parapodium nereidy • wyjaśnia działanie szkieletu hydraulicznego u dżdżownicy • wykazuje związek między budową morfologiczną i anatomiczną a przystosowaniem do pasożytniczego trybu życia pijawek • podaje cechy budowy odróżniające pijawki od innych pierścienic	<i>Uczeń:</i> • wymienia barwniki oddechowe pierścienic i barwy, jakie nadają krwi • wyjaśnia rolę komórek chloragogenowych • uzasadnia różnice w rozmnażaniu i rozwoju skąposzczetów, wieloszczetów i pijawek
72. 73. 74.	Stawonogi – zwierzęta o członowanych odnóżach	<i>Uczeń:</i> • przedstawia ogólną budowę ciała stawonogów • dzieli stawonogi na trzy podtypy: skorupiaki, szczekoczułkopodobne i tchawkodyszne (owady i wije) • definiuje pojęcia: <i>przeobrażenie zupełne, przeobrażenie niezupełne,</i>	<i>Uczeń:</i> • wymienia typy aparatów gębowych owadów i podaje przykłady owadów, u których one występują • wymienia typy odnóży owadów i podaje przykłady owadów, u których one występują • omawia budowę, liczbę	<i>Uczeń:</i> • porównuje budowę morfologiczną i anatomiczną skorupiaków, pajęczaków, owadów i wijów • omawia budowę układu pokarmowego i wydalniczego stawonogów • porównuje budowę narządów oddechowych	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia, że stawonogi przystosowały się do pobierania różnorodnego pokarmu • wyjaśnia rolę ostiów w sercu • omawia budowę oka złożonego występującego	<i>Uczeń:</i> • podaje i wyjaśnia zalety oraz wady wynikające z pokrycia ciała twardym oskórkiem • porównuje stawonogi wodne i lądowe pod względem budowy narządów wydalniczych oraz usuwanych

		<i>imago, poczwarka</i> - wymienia i charakteryzuje środowiska, w których żyją stawonogi - przedstawia budowę powłoki ciała stawonogów - podaje przedstawicieli skorupiaków, pajęczaków, owadów i wijów - porównuje grupy stawonogów pod względem liczby par odnóży i tagm - podaje nazwy narządów wymiany gazowej stawonogów - określa układ nerwowy stawonogów jako łańcuskowy - wskazuje położenie poszczególnych układów narządów na schemacie budowy stawonoga - podaje nazwy narządów wydalania i osmoregulacji u stawonogów - omawia przebieg rozwoju złożonego z przeobrażeniem niezupełnym i zupełnym	i funkcję skrzydeł u owadów - wymienia rodzaje ruchów wykonywanych przez stawonogi - definiuje pojęcia: <i>miksocel, hemolimfa</i> - wymienia przykłady zwierząt o rozwoju złożonym z przeobrażeniem zupełnym i niezupełnym - omawia różne sposoby odżywiania się stawonogów w zależności od rodzaju spożywanego pokarmu	stawonogów żyjących w wodzie i na lądzie - omawia sposób działania otwartego układu krwionośnego stawonogów - przedstawia budowę łańcuskowego układu nerwowego, typowego dla większości stawonogów - wyjaśnia, na czym polegają partenogeneza i heterogonia u stawonogów - wyjaśnia rolę pokładelka	u owadów - wyjaśnia rolę narządów tympanalnych - porównuje budowę anatomiczną skorupiaków, szczękoczułkowców i tchawkodysznych - wymienia przystosowania w budowie i funkcjonowaniu stawonogów do życia w różnorodnych typach środowisk - wyjaśnia różnice w przebiegu rozwoju złożonego z przeobrażeniem niezupełnym i z przeobrażeniem zupełnym - wyjaśnia regulację hormonalną u owadów na przykładzie regulacji procesu linienia	produktów przemiany materii podaje cechy, które pozwalają odróżnić stawonogi od innych zwierząt i uzasadnia swój wybór
75.	Różnorodność i znaczenie stawonogów	<i>Uczeń:</i> - przedstawia podział pajęczaków na skorpiony, roztocze, kosarze, pająki i podaje przedstawicieli poszczególnych grup - przedstawia podział owadów na ważki, rybiki, prostoskrzydłe, pchły, pluskwiaki, chrząszcze, błonkoskrzydłe, motyle i muchówki oraz podaje przedstawicieli poszczególnych grup	<i>Uczeń:</i> - charakteryzuje skorupiaki, szczękoczułkowce oraz tchawkodyszne - podaje podział podtypu tchawkodysznych na owady i wije	<i>Uczeń:</i> - przedstawia podział podtypu skorupiaki na gromady: skrzelonogi, wąsonogi, pancerzowce - uzasadnia przynależność raka szlachetnego do pancerzowców	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia znaczenie stawonogów w przyrodzie i dla człowieka - przedstawia kryterium podziału podtypu tkawkodysznych na gromady: wije i owady	<i>Uczeń:</i> wyjaśnia różnice między poszczególnymi grupami stawonogów

		• omawia znaczenie stawonogów w przyrodzie i dla człowieka				
76.	Mięczaki – zwierzęta o miękkim niesegmentowanym ciele	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje środowisko życia mięczaków • definiuje pojęcia: <i>tarka, anabioza</i> • przedstawia ogólną budowę ciała mięczaków na przykładzie ślimaka • wymienia cechy budowy charakterystyczne dla wszystkich przedstawicieli mięczaków • przedstawia podział mięczaków na ślimaki, małże i głowonogi • wymienia przykłady gatunków należących do poszczególnych grup mięczaków • omawia znaczenie mięczaków w przyrodzie i dla człowieka	<i>Uczeń:</i> • omawia budowę układu pokarmowego mięczaków i sposoby pobierania przez nie pokarmu • charakteryzuje rozmnażanie się mięczaków • wykazuje, że małże są filtratorami • wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi przepływ krwi w układzie krwionośnym mięczaków	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia budowę i funkcje muszli u mięczaków • charakteryzuje budowę i sposób funkcjonowania narządów oddechowych u mięczaków zasiedlających środowiska wodne i lądowe • omawia budowę układu krwionośnego głowonogów • omawia budowę układu nerwowego mięczaków • omawia wydalanie i osmoregulację u mięczaków	<i>Uczeń:</i> • porównuje budowę zewnętrzną i budowę muszli u poszczególnych gromad mięczaków • wyjaśnia znaczenie mięczaków w przyrodzie i dla człowieka • wskazuje charakterystyczne cechy budowy morfologicznej poszczególnych grup mięczaków umożliwiające ich identyfikację	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia twierdzenie, że głowonogi są mięczakami o najwyższym stopniu złożoności budowy • wymienia cechy budowy pozwalające odróżnić mięczaki od innych zwierząt, a następnie uzasadnia swój wybór • charakteryzuje grupy systematyczne mięczaków
77.	Szkarłupnie – bezkręgowce zwierzęta wtórouste	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje środowisko i tryb życia szkarłupni • przedstawia ogólną budowę ciała szkarłupni • podaje podział szkarłupni na liliowce, rozgwiazdy, wężowidła, strzykwy i jeżowce • wymienia funkcje układu wodnego (ambulakralnego) szkarłupni • omawia znaczenie szkarłupni w przyrodzie i życiu człowieka	<i>Uczeń:</i> • omawia czynności życiowe szkarłupni	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje budowę wewnętrzną szkarłupni na przykładzie rozgwiazdy • omawia sposób odżywiania się i budowę układu pokarmowego szkarłupni • wyjaśnia, w jaki sposób zachodzą wymiana gazowa, transport substancji oraz wydalanie i osmoregulacja u szkarłupni • charakteryzuje budowę i funkcje układu wodnego (ambulakralnego)	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje budowę układu nerwowego szkarłupni • wyjaśnia znaczenie szkarłupni w przyrodzie i dla człowieka • omawia sposób rozmnażania się szkarłupni	<i>Uczeń:</i> • wykazuje, iż szkarłupnie są nietypowymi bezkręgowcami, uwzględniając ich cechy regresywne i progresywne • porównuje tryb życia i budowę morfologiczną liliowców, rozgwiazd, wężowideł, jeżowców i strzykw

78.	Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności od parzydełkowców do szkarłupni					
6. Różnorodność strunowców						
79.	Charakterystyka strunowców	Uczeń: - wymienia cechy wspólne strunowców - wymienia podtypy strunowców: beczaszkowce, osłonice i kręgowce - przedstawia środowisko i tryb życia lancetnika - podaje nazwę układu wydalniczego lancetnika - definiuje pojęcia: <i>miomer</i>, <i>miosepta</i>, <i>struna grzbietowa</i>, <i>solenocyt</i> - przedstawia budowę ciała lancetnika - omawia podstawowe czynności życiowe lancetnika	Uczeń: - przedstawia drzewo rodowe strunowców - na podstawie schematu opisuje układ krwionośny lancetnika - opisuje rozwój lancetnika - porównuje ogólny plan budowy bezkręgowców i strunowców - podaje nazwy grup zwierząt należących do strunowców	Uczeń: - omawia funkcje życiowe beczaszkowców na przykładzie lancetnika - wykazuje, że lancetnik jest filtratorem - charakteryzuje zewnętrzną i wewnętrzną budowę ciała lancetnika	Uczeń: - analizuje drzewo rodowe strunowców - wymienia i opisuje cechy lancetnika decydujące o przynależności do strunowców	Uczeń: - porównuje budowę i funkcje układu wydalniczego lancetnika z układem wydalniczym płazińców - wykazuje, że przedstawione drzewo rodowe odzwierciedla ewolucyjny rozwój strunowców - przedstawia środowisko życia zachwy - opisuje funkcje życiowe osłonic na przykładzie zachwy
80.	Cechy charakterystyczne kręgowców	Uczeń: - wymienia cechy wspólne wszystkich kręgowców - wymienia grupy kręgowców - omawia pokrycie ciała kręgowców, uwzględniając budowę skóry - wymienia wytwory skóry - definiuje pojęcia: <i>organizm ektotermiczny</i>, <i>organizm endotermiczny</i> - podaje przykłady zwierząt stałocieplnych i zmiennocieplnych - podaje typy narządów wymiany gazowej u kręgowców - podaje funkcje układu nerwowego, krwionośnego, oddechowego, szkieletowego, oddechowego i krwionośnego	Uczeń: - charakteryzuje budowę zewnętrzną i wewnętrzną oraz funkcje życiowe krągłoustych na przykładzie minoga - wykazuje różnice między organizmami stałocieplnymi a organizmami zmiennocieplnymi - podaje przykłady organizmów, które są ektotermami, oraz tych, które nazywane są endotermami	Uczeń: - omawia pochodzenie kosteczek słuchowych - charakteryzuje wybrane układy narządów: skórę, układy nerwowy, krwionośny, oddechowy, szkieletowy, nerwowy - przedstawia przykłady sposobów regulacji temperatury ciała u zwierząt endotermicznych i ektotermicznych - wyjaśnia sposoby pozyskiwania przez kręgowce ciepła niezbędnego do ogrzania organizmu	Uczeń: - porównuje cechy głównych grup kręgowców - wymienia cechy krągłoustych świadczące o tym, że są najniżej uorganizowanymi kręgowcami - na podstawie cech pozwalających rozróżnić poszczególne grupy kręgowców, identyfikuje wybrane organizmy jako przedstawicieli danej grupy systematycznej kręgowców	Uczeń: - omawia etapy ewolucji łuków skrzelowych u poszczególnych grup kręgowców - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania układu oddechowego u różnych grup kręgowców - wyjaśnia, czym jest bilans cieplny u ptaków i ssaków

		• opisuje środowisko i tryb życia kręgloustych				
81. 82. 83.	Ryby – żuchwowce pierwotnie wodne	<i>Uczeń:</i> • wymienia cechy charakterystyczne ryb • wymienia płetwy parzyste i nieparzyste oraz ich funkcje • na podstawie schematu omawia ogólną budowę ciała ryb • wymienia rodzaje łusek • podaje podział ryb na trzy gromady: chrzęstnoszkieletowe, promieniopłetwe i mięśniopłetwe oraz podaje przedstawicieli tych grup • definiuje pojęcia: <i>tarło, ikra, tryskawka, osmoregulacja</i> • charakteryzuje pokrycie ciała ryb, wskazując te cechy, które stanowią przystosowanie do życia w wodzie • przedstawia budowę i funkcjonowanie układu krwionośnego ryb • wymienia azotowe produkty przemiany materii u ryb • wymienia typy nerek u ryb • charakteryzuje sposób rozmnażania się ryb • wymienia przystosowania ryb do życia w środowisku wodnym • podaje cel i rodzaje wędrówek ryb • omawia znaczenie ryb w przyrodzie i dla człowieka	<i>Uczeń:</i> • opisuje rodzaje łusek • charakteryzuje gromady ryb • wykazuje związek kształtu ciała ryb z warunkami, w których te zwierzęta żyją • wyjaśnia mechanizm wymiany gazowej u ryb • wyjaśnia znaczenie linii bocznej • omawia budowę skrzelii ryb • definiuje pojęcie: <i>serce żylne</i> • omawia znaczenie i działanie pęcherza pławnego • omawia budowę i funkcjonowanie narządów zmysłów u ryb • opisuje rozmnażanie i rozwój ryb • podaje przykłady potwierdzające, że kształt ciała ryby odbiegający od typowego dla nich wzorca wynika z adaptacji do życia w różnych warunkach środowiska wodnego • opisuje wędrówki ryb na przykładach • podaje, jakie elementy ciała ryby biorą udział podczas poruszania się tych	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje budowę i funkcje układu szkieletowego ryb • omawia elementy budowy układu pokarmowego ryb • omawia budowę i funkcje układu oddechowego ryb • omawia budowę układu nerwowego ryb • omawia działanie pokryw skrzelowych i tryskawki u ryb • wyjaśnia, na czym polega mechanizm przeciwprądów u ryb • charakteryzuje budowę i funkcje układu krwionośnego i wydalniczego ryb • opisuje, w jaki sposób zachodzi osmoregulacja u ryb kostnoszkieletowych, słodkowodnych, kostnoszkieletowych słonowodnych i chrzęstnoszkieletowych słonowodnych • uzasadnia, że ryby są dobrze przystosowane do życia w wodzie • wyjaśnia znaczenie ryb w przyrodzie i dla człowieka	<i>Uczeń:</i> • przedstawia budowę mózgowia u ryby kostnoszkieletowej • proponuje działania mające na celu ochronę różnorodności gatunkowej ryb • wykazuje na podstawie cech morfologicznych i fizjologicznych przystosowania ryb do środowiska wodnego • wyjaśnia mechanizm poruszania się ryb w wodzie • wyjaśnia, na jakiej zasadzie u ryb chrzęstnoszkieletowych, słonowodnych i słodkowodnych odbywa się wydalanie oraz osmoregulacja	<i>Uczeń:</i> • wykazuje konieczność regulacji osmotycznej u ryb żyjących w różnych środowiskach wodnych • wykazuje różnice między rybami chrzęstnoszkieletowymi a promieniopłetwymi i mięśniopłetwymi • uzasadnia, że działalność człowieka jest zagrożeniem dla różnorodności biologicznej ryb • uzasadnia, że rybom prowadzącym przydatny tryb życia nie jest potrzebny jest pęcherz pławny • wykazuje związek między środowiskiem życia ryb (słonowodne i słodkowodne) a rodzajem wydalanego azotowego produktu przemiany materii • wyjaśnia, w jakim celu niektóre ryby mają narządy elektryczne

			zwierząt w wodzie			
84. 85.	Płazy – kręgowce dwuśrodowiskowe	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje środowisko życia płazów • wyjaśnia pojęcia: <i>hibernacja, zwierzęta ureoteliczne, skrzek, kijanka</i> • przedstawia budowę i funkcje skóry płazów • podaje nazwy rzędów płazów: ogoniaste, bezogonowe i beznogie oraz podaje ich przedstawicieli • wymienia główne elementy szkieletu osiowego żaby • wymienia narządy wymiany gazowej u dorosłych płazów i u ich larw • wymienia elementy układu wydalniczego płaza • wymienia cechy charakterystyczne układu krwionośnego płazów, w tym budowy serca • omawia rozmnażanie się płazów • wymienia przystosowania płazów do życia w środowisku wodnym i w środowisku lądowym • omawia znaczenie płazów w przyrodzie i dla człowieka	<i>Uczeń:</i> • opisuje sposoby poruszania się płazów • opisuje sposoby wymiany gazowej u dorosłych płazów i ich larw • charakteryzuje różnorodność gatunkową płazów, uwzględniając podział na rzędy: ogoniaste, bezogonowe i beznogie • charakteryzuje rozwój płazów bezogonowych na przykładzie żaby • podaje nazwę elementu, który zapobiega mieszanii się obu rodzajów krwi (odtlenowanej i utlenowanej) płynącej przez stożek tętniczy • przedstawia rozwój płazów bezogonowych • opisuje cechy płazów, które umożliwiają im życie na lądzie, oraz te, które umożliwiają im życie w wodzie	<i>Uczeń:</i> • omawia cechy budowy i funkcje szkieletu płazów na przykładzie szkieletu żaby • charakteryzuje budowę układu pokarmowego i sposób odżywiania się płazów • omawia budowę układu oddechowego płazów • charakteryzuje budowę układu nerwowego płazów • wyjaśnia znaczenie poszczególnych narządów zmysłów płazów • omawia proces wydalania u płazów • charakteryzuje rozmnażanie i rozwój płazów • wymienia charakterystyczne cechy budowy i trybu życia kijanek • proponuje działania mające na celu ochronę różnorodności gatunkowej płazów • wyjaśnia, w jaki sposób płazy są przystosowane do życia w środowiska wodnym i środowisku lądowym • opisuje zjawisko neotenu	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia mechanizm wentylacji płuc u żaby • przedstawia budowę mózgowia płaza • wyjaśnia, dlaczego – pomimo braku przegrody w komorze serca – do tkanek docelowych płazów jest dostarczana odpowiednia ilość tlenu • wykazuje różnice między wentylacją płuc a wymianą gazową zachodzącą w płucach płaza • analizuje modyfikacje budowy i czynności wybranych narządów zmysłów u płazów związane z ich funkcjonowaniem w warunkach środowiska lądowego • uzasadnia znaczenie budowy poszczególnych narządów i układów narządów w przystosowaniu do życia płaza w środowisku wodnym oraz środowisku lądowym	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia, dlaczego zdecydowana większość płazów nie może przetrwać w środowisku suchym • uzasadnia, że działalność człowieka może być zagrożeniem dla różnorodności biologicznej płazów • wyjaśnia związek między wykształceniem narządu wymiany gazowej w postaci płuc a modyfikacją budowy układu krwionośnego u płazów
86. 87.	Gady – pierwsze owodniowce	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje środowisko życia gadów • przedstawia sposób odżywiania się gadów • przedstawia budowę i funkcje skóry gadów	<i>Uczeń:</i> • wymienia cechy pokrycia ciała gadów, które stanowią adaptacje do życia w środowisku lądowym • przedstawia cechy budowy oraz funkcje szkieletu	<i>Uczeń:</i> • wskazuje kryterium, na podstawie którego została utworzona systematyka gadów • proponuje działania mające na celu ochronę różnorodności gatunkowej gadów	<i>Uczeń:</i> • wyjaśnia rolę częściowej przegrody występującej w komorze serca u większości gadów • przedstawia budowę	<i>Uczeń:</i> • uzasadnia, że działalność człowieka może być zagrożeniem dla różnorodności biologicznej gadów • wykazuje, że produkcja

		- wymienia główne elementy szkieletu osiowego jaszczurki - wymienia elementy układu wydalniczego gada - definiuje pojęcia: <i>blony płodowe, owodniowce, akomodacja, zwierzę urykoteliczne</i> - wymienia cechy charakterystyczne układu krwionośnego gada, w tym budowy serca - omawia rozmnażanie się i rozwój gadów - wymienia błony płodowe i podaje ich funkcje - wyróżnia rzędy gadów: żółwie, krokodyle, hatterie i łuskonośne (jaszczurki i węże) oraz podaje ich przedstawicieli - wymienia przystosowania w budowie gadów będące adaptacjami do życia na lądzie - omawia znaczenie gadów w przyrodzie i dla człowieka	gadów na przykładzie jaszczurki - omawia budowę układu wydalniczego gadów - charakteryzuje różnorodność gatunkową gadów, uwzględniając podział na rzędy: żółwie, krokodyle, hatterie i łuskonośne - charakteryzuje rozwój gadów na przykładzie jaszczurki - omawia budowę i funkcjonowanie narządów zmysłów gadów - podaje nazwy typów czaszek gadów - uzasadnia, że gady muszą prowadzić oszczędną gospodarkę wodną	- omawia cechy budowy i funkcje szkieletu gadów na przykładzie szkieletu jaszczurki - wykazuje, że gady to zwierzęta zmiennocieplne (ektotermiczne) - charakteryzuje budowę układu pokarmowego i sposób odżywiania się gadów - omawia budowę układu oddechowego gadów - charakteryzuje budowę układu nerwowego gadów - omawia proces wydalania u gadów - charakteryzuje rozmnażanie i rozwój gadów - wyjaśnia, w jaki sposób gady są przystosowane do życia w środowisku lądowym	i czynności mózgowia gada - omawia proces wentylacji płuc u gadów - porównuje proces wydalania u gadów żyjących na lądzie i w wodzie - uzasadnia, że sposób rozmnażania i rozwoju gadów stanowi adaptację do życia na lądzie - wyjaśnia, dlaczego – pomimo braku całkowitej przegrody w komorze serca – do tkanek gadów jest dostarczana odpowiednia ilość tlenu - wyjaśnia, jakie znaczenie dla gadów miało wykształcenie klatki piersiowej - wymienia funkcje poszczególnych błon płodowych u gadów - uzasadnia znaczenie budowy poszczególnych narządów i układów narządów w przystosowaniu gadów do życia na lądzie	i wydalanie kwasu moczowego jest dla większości gadów korzystna, mimo że synteza tego związku jest bardziej kosztowna energetycznie niż synteza amoniaku i mocznika - wykazuje, że dobrze rozwinięte kresomózgowie i mózdzek są cennymi przystosowaniami gada do życia w środowisku lądowym - wyjaśnia, w jaki sposób gady radzą sobie z niekorzystnymi dla nich warunkami środowiska występującymi w strefie klimatów umiarkowanych
88. 89.	Ptaki – latające zwierzęta pokryte piórami	<i>Uczeń:</i> - charakteryzuje środowisko życia ptaków - omawia ogólną budowę ciała ptaków - definiuje pojęcia: <i>zwierzę stałocieplne (endotermiczne), kości pneumatyczne,</i>	<i>Uczeń:</i> - opisuje budowę i funkcjonowanie narządów zmysłów ptaków - porównuje gniazdowniki z zagniazdownikami - wyjaśnia rolę gruczołu kuprowego	<i>Uczeń:</i> - charakteryzuje budowę szkieletu ptaka na przykładzie gęgawy - przedstawia budowę skrzydła ptaka - wymienia elementy budowy mózgowia ptaków	<i>Uczeń:</i> - przedstawia budowę i czynności mózgowia ptaków - omawia zjawisko wędrówek ptaków - wykazuje, że ptaki są stałocieplne	<i>Uczeń:</i> - wyjaśnia, na czym polega i jaki jest cel pierzenia się ptaków - wyjaśnia znaczenie układów oddechowego i krwionośnego w utrzymaniu stałocieplności u ptaków

		<i>gniazdownik, zagniazdownik</i> • wymienia rodzaje piór • przedstawia budowę i funkcję pióra • wymienia wytwory naskórka u ptaków • omawia budowę jaja ptaków i podaje funkcje elementów jego budowy • wymienia przykłady ptaków odżywiających się różnym pokarmem i zamieszkujących różne środowiska • wymienia przystosowania ptaków drapieżnych i owadożernych do różnych sposobów odżywiania się • wymienia główne elementy szkieletu ptaka • wymienia części przewodu pokarmowego ptaka • wymienia elementy układu wydalniczego ptaka • wymienia cechy charakterystyczne układu krwionośnego ptaka, w tym budowy serca • omawia rozmnażanie się i rozwój ptaków • wymienia przystosowania w budowie ptaków będące adaptacją do lotu • omawia znaczenie ptaków w przyrodzie i dla człowieka	• wymienia i opisuje cechy pokrycia ciała ptaków, które stanowią adaptacje do lotu • przedstawia cechy budowy oraz funkcje szkieletu ptaków • klasyfikuje ptaki w zależności od rodzaju spożywanego pokarmu • omawia budowę układu wydalniczego ptaków • omawia budowę układu rozrodczego ptaków • podaje znaczenie worków powietrznych występujących u ptaków • charakteryzuje przystosowania ptaków do zdobywania pokarmu w wodzie • podaje przystosowania ptaków, które odżywiają się ziarnami i pestkami • podaje przystosowania w budowie ptaków wszystkożernych • charakteryzuje przystosowania ptaków, które odżywiają się pokarmem roślinnym	• charakteryzuje rozmieszczenie i funkcje worków powietrznych u ptaków • charakteryzuje budowę i funkcjonowanie układu wydalniczego ptaków • analizuje cechy budowy morfologicznej i anatomicznej oraz cechy fizjologiczne będące adaptacjami ptaków do lotu • proponuje działania mające na celu ochronę ptaków • charakteryzuje budowę układu pokarmowego i sposób odżywiania się ptaków • omawia budowę układu oddechowego ptaków • charakteryzuje rozmnażanie i rozwój ptaków • wykazuje związek obecności kości pneumatycznych z trybem życia ptaka	(endotermiczne) • wyjaśnia cel tworzenia wypływek przez niektóre ptaki • wyjaśnia znaczenie obecności żołądka dwukomorowego u ptaków • wykazuje związek bardzo dobrze rozwiniętego narządu wzroku, kresomózgowia oraz mózdzku z trybem życia ptaków • wyjaśnia zjawisko wentylacji płuc u ptaków podczas lotu	• wyjaśnia, dlaczego mechanizm podwójnego oddychania stanowi przystosowanie ptaków do lotu
90. 91.	Ssaki – kręgowce wszechstronne i ekspansywne	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje środowisko życia ssaków • opisuje cechy charakterystyczne wyłącznie dla ssaków	<i>Uczeń:</i> • określa cechy, które pozwalają ssakom na utrzymanie stałej temperatury ciała • opisuje ssaki jako grupę	<i>Uczeń:</i> • omawia budowę szkieletu ssaków • charakteryzuje narządy zmysłów ssaków • porównuje sposoby	<i>Uczeń:</i> • przedstawia budowę i czynności mózgowia ssaków • wyjaśnia proces akomodacji oka	<i>Uczeń:</i> • wykazuje na przykładach, w jaki sposób ssaki, aby przetrwać w niskich temperaturach otoczenia, wykształciły

	• wymienia nazwy podgromad ssaków: prassaki, ssaki niższe, ssaki wyższe (łożyskowce) i podaje przykłady zwierząt należących do wskazanych grup • wymienia najważniejsze rzędy ssaków łożyskowych • charakteryzuje pokrycie ciała ssaków • wymienia wytwory naskórka u ssaków i podaje ich funkcje • wymienia główne elementy szkieletu ssaków • wymienia i podaje znaczenie kosteczek słuchowych, znajdujących się w uchu środkowym ssaków • podaje cechy charakterystyczne układu krwionośnego ssaków, w tym budowy serca • wymienia rodzaje zębów • definiuje pojęcia: <i>difiodontyzm, heterodontyzm, kosmek jelitowy, akomodacja, zwierzę ureoteliczne</i> • podaje rolę wątroby i trzustki • przedstawia budowę układu oddechowego ssaków • wyjaśnia rolę pęcherzyków płucnych • wymienia sposoby rozrodu ssaków • omawia znaczenie ssaków w przyrodzie i dla człowieka	monofiletyczną • podaje znaczenie łożyska i pępowiny • omawia budowę układu wydalniczego oraz sposób wydalania i osmoregulacji u ssaków • charakteryzuje rodzaje zębów • opisuje rodzaje i funkcje gruczołów: łojowych, potowych, zapachowych i mlekowych • charakteryzuje budowę układu pokarmowego ssaków i rolę poszczególnych jego narządów • opisuje rozmnażanie i rozwój ssaków	rozmnażania się stekowców, torbaczy i łożyskowców • charakteryzuje budowę przewodu pokarmowego u przeżuwaczy • charakteryzuje różnorodność ssaków, uwzględniając ich podział systematyczny • podaje różnice w procesie rozmnażania się ssaków łożyskowych i torbaczy • wyjaśnia znaczenie endosymbiontów w trawieniu pokarmu u roślinożerców • wyjaśnia, na czym polega echolokacja	u ssaków • wyjaśnia, na czym polega specjalizacja uzębienia ssaków • uzasadnia różnice w długości przewodów pokarmowych ssaków drapieżnych i roślinożernych • uzasadnia, że uzębienie ssaków jest tekodontyczne • porównuje budowę układu krwionośnego ssaków z budową układów krwionośnych pozostałych kręgowców	mechanizmy zabezpieczające organizm przed zbyt dużą utratą ciepła • wyjaśnia, na przykładzie wybranych przez siebie gatunków, przystosowania ssaków do wysokiej temperatury środowiska • uzasadnia, że niektóre ssaki są przystosowane do życia w określonym środowisku (pod ziemią, na gałęziach, w powietrzu) • analizuje etapy ewolucji układu nerwowego kręgowców • wykazuje różnice w budowie płuc u ssaków i innych kręgowców • uzasadnia związek między rodzajem wydalanego azotu a środowiskiem życia kręgowców
92. 93.	Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Różnorodność strunowców”				

Wymagania edukacyjne z chemii dla klasy drugiej szkoły ponadpodstawowej – zakres rozszerzony

1. Stechiometria

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]
Uczeń: – definiuje pojęcia <i>mol</i> i <i>masa molowa</i> – wykonuje bardzo proste obliczenia związane z pojęciami <i>mol</i> i <i>masa molowa</i> – podaje treść prawa Avogadra – wykonuje proste obliczenia stechiometryczne związane z pojęciem masy molowej (z zachowaniem stechiometrycznych ilości substratów i produktów reakcji chemicznej)	Uczeń: – wyjaśnia pojęcie <i>objętość molowa gazów</i> – wykonuje proste obliczenia związane z pojęciami: <i>mol</i>, <i>masa molowa</i>, <i>objętość molowa gazów w warunkach normalnych</i> – interpretuje równania reakcji chemicznych na sposób cząsteczkowy, molowy, ilościowo w masach molowych, ilościowo w objętościach molowych (gazy) oraz ilościowo w liczbach cząsteczek – wyjaśnia, na czym polegają obliczenia stechiometryczne – wykonuje proste obliczenia stechiometryczne związane z masą molową oraz objętością molową substratów i produktów reakcji chemicznej	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia <i>liczba Avogadra</i> i <i>stała Avogadra</i> – wykonuje obliczenia związane z pojęciami: <i>mol</i>, <i>masa molowa</i>, <i>objętość molowa gazów</i>, <i>liczba Avogadra</i> (o większym stopniu trudności) – wyjaśnia pojęcie <i>wydajność reakcji chemicznej</i> – oblicza skład procentowy związków chemicznych – wyjaśnia różnicę między gazem doskonałym a gazem rzeczywistym – podaje równanie Clapeyrona – wyjaśnia różnicę między wzorem elementarnym (empirycznym) a wzorem rzeczywistym związku chemicznego – rozwiązuje proste zadania związane z ustaleniem wzorów elementarnych i rzeczywistych związków chemicznych	Uczeń: – porównuje gęstości różnych gazów, znając ich masy molowe – wykonuje obliczenia stechiometryczne dotyczące mas molowych, objętości molowych, liczby cząsteczek oraz niestechiometrycznych ilości substratów i produktów (o znacznym stopniu trudności) – wykonuje obliczenia związane z wydajnością reakcji chemicznych – wykonuje obliczenia umożliwiające określenie wzorów elementarnych i rzeczywistych związków chemicznych (o znacznym stopniu trudności) – stosuje równanie Clapeyrona do obliczenia objętości lub liczby moli gazu w dowolnych warunkach ciśnienia i temperatury – wykonuje obliczenia stechiometryczne z zastosowaniem równania Clapeyrona

2. Reakcje utleniania-redukcji. Elektrochemia

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]
Uczeń: – definiuje pojęcie <i>stopień utlenienia pierwiastka chemicznego</i> – wymienia reguły obliczania stopni utlenienia pierwiastków w związkach chemicznych	Uczeń: – oblicza zgodnie z regułami stopnie utlenienia pierwiastków w cząsteczkach związków nieorganicznych, organicznych oraz jonowych	Uczeń: – przewiduje typowe stopnie utlenienia pierwiastków chemicznych na podstawie konfiguracji elektronowej ich atomów – analizuje równania reakcji chemicznych	Uczeń: – określa stopnie utlenienia pierwiastków chemicznych w cząsteczkach i jonach złożonych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Reakcja</i>

– określa stopnie utlenienia pierwiastków w cząsteczkach prostych związków chemicznych – definiuje pojęcia: <i>reakcja utleniania-redukcji (redoks)</i>, <i>utleniacz</i>, <i>reduktor</i>, <i>utlenianie</i>, <i>redukcja</i> – zapisuje proste schematy bilansu elektronowego – wskazuje w prostych reakcjach redoks utleniacz, reduktor, proces utleniania i proces redukcji – wymienia najważniejsze reduktory stosowane w przemyśle – definiuje pojęcie <i>ogniwo galwaniczne</i> i podaje zasadę jego działania – opisuje budowę i zasadę działania ogniwa Daniella – definiuje pojęcie <i>półogniwo</i> – omawia procesy korozji chemicznej oraz korozji elektrochemicznej metali – wymienia metody zabezpieczania metali przed korozją	– wymienia przykłady reakcji redoks oraz wskazuje w nich utleniacz, reduktor, proces utleniania i proces redukcji – dobiera współczynniki stechiometryczne metodą bilansu elektronowego w prostych równaniach reakcji redoks – wyjaśnia, na czym polega otrzymywanie metali z rud z zastosowaniem reakcji redoks – wyjaśnia pojęcia <i>szereg aktywności metali</i> i <i>reakcja dysproporcjonowania</i> – zapisuje równania reakcji chemicznych zachodzących w ogniwie Daniella – wyjaśnia pojęcie <i>siła elektromotoryczna ogniwa (SEM)</i> – wyjaśnia pojęcie <i>normalna elektroda wodorowa</i> – podaje przykłady półogniw i ogniw galwanicznych – wyjaśnia pojęcia <i>potencjał standardowy półogniwa</i> i <i>szereg elektrochemiczny metali</i> – omawia proces elektrolizy wodnych roztworów elektrolitów i stopionych soli – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie wpływu różnych czynników na szybkość korozji elektrochemicznej</i>	- i określa, które z nich są reakcjami redoks – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Reakcja magnezu z chlorem żelaza(III)</i> oraz zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej i podaje jego interpretację elektronową – dobiera współczynniki stechiometryczne metodą bilansu elektronowego w równaniach reakcji redoks, w tym w reakcjach dysproporcjonowania – określa, które pierwiastki chemiczne w stanie wolnym lub w związkach chemicznych mogą być utleniaczami, a które reduktorami – wymienia zastosowania reakcji redoks w przemyśle – oblicza siłę elektromotoryczną dowolnego ogniwa, korzystając z szeregu napięciowego metali – zapisuje równania reakcji elektrodowych dla roztworów wodnych i stopionych soli – wyjaśnia różnicę między ogniwem odwracalnym i nieodwracalnym oraz podaje przykłady takich ogniw – opisuje budowę, zasadę działania i zastosowania źródeł prądu stałego – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Elektroliza kwasu chlorowodorowego</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji elektrodowych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Elektroliza wodnego roztworu chlorku sodu</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji elektrodowych – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Elektroliza wodnego roztworu siarczynu(VI) miedzi(II)</i> i zapisuje odpowiednie równania reakcji elektrodowych	<i>miedzi z azotanem(V) srebra(I)</i> – zapisuje równanie reakcji miedzi z azotanem(V) srebra(I) i metodą bilansu elektronowego dobiera współczynniki stechiometryczne – analizuje szereg aktywności metali i przewiduje przebieg reakcji chemicznych różnych metali z wodą, kwasami i solami – zapisuje równania reakcji redoks i ustala współczynniki stechiometryczne metodą jonowo-elektronową – wyjaśnia różnicę między przebiegiem procesów elektrodowych w ogniwach i podczas elektrolizy – przewiduje kierunek przebiegu reakcji redoks na podstawie potencjałów standardowych półogniw – zapisuje i rysuje schemat ogniwa odwracalnego i nieodwracalnego – przewiduje produkty elektrolizy wodnych roztworów kwasów, zasad i soli
---	--	---	---

3. Roztwory

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]
Uczeń: – definiuje pojęcia: <i>roztwór, mieszanina jednorodna (homogeniczna), mieszanina niejednorodna (heterogeniczna), rozpuszczalnik, substancja rozpuszczana, roztwór właściwy, zawiesina, roztwór nasycony, roztwór nienasycony, roztwór przesycony, rozpuszczanie, rozpuszczalność, krystalizacja</i> – wymienia metody rozdzielania na składniki mieszanin niejednorodnych i jednorodnych – sporządza wodne roztwory substancji – wymienia czynniki przyspieszające rozpuszczanie substancji w wodzie – wymienia przykłady roztworów znanych z życia codziennego – definiuje pojęcia: <i>koloid (zol), żel, koagulacja, peptyzacja, denaturacja</i> – wymienia różnice we właściwościach roztworów właściwych, koloidów i zawiesin – odczytuje z wykresu rozpuszczalności informacje na temat wybranej substancji – definiuje pojęcia <i>stężenie procentowe i stężenie molowe</i> – wykonuje proste obliczenia związane z pojęciami <i>stężenie procentowe i stężenie molowe</i>	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: <i>koloid (zol), żel, koagulacja, peptyzacja, denaturacja, koloid liofobowy, koloid liofilowy, efekt Tyndalla</i> – wymienia przykłady roztworów o różnym stanie skupienia rozpuszczalnika i substancji rozpuszczanej – omawia sposoby rozdzielania roztworów właściwych (substancji stałych w cieczach, cieczy w cieczach) na składniki – wymienia zastosowania koloidów – wyjaśnia mechanizm rozpuszczania substancji w wodzie – wyjaśnia różnicę między rozpuszczaniem a roztwarzaniem – wyjaśnia różnicę między rozpuszczalnością a szybkością rozpuszczania substancji – sprawdza doświadczalnie wpływ różnych czynników na szybkość rozpuszczania substancji – odczytuje z wykresów rozpuszczalności informacje na temat różnych substancji – wyjaśnia proces krystalizacji – projektuje doświadczenie chemiczne mające na celu wyhodowanie kryształów wybranej substancji – wykonuje obliczenia związane z pojęciami <i>stężenie procentowe i stężenie molowe</i>	Uczeń: – dokonuje podziału roztworów (ze względu na rozmiary cząstek substancji rozpuszczonej) na roztwory właściwe, zawiesiny i koloidy – projektuje doświadczenie chemiczne pozwalające rozdzielić mieszaninę niejednorodną (substancji stałych w cieczach) na składniki – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie wpływu temperatury na rozpuszczalność gazów w wodzie</i> oraz formułuje wniosek – analizuje wykresy rozpuszczalności różnych substancji – wyjaśnia, w jaki sposób można otrzymać układy koloidalne (kondensacja, dyspersja) – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Koagulacja białka</i> oraz określa właściwości roztworu białka jaja – sporządza roztwór nasycony i nienasycony wybranej substancji w określonej temperaturze, korzystając z wykresu rozpuszczalności tej substancji – wymienia zasady postępowania podczas sporządzania roztworów o określonym stężeniu procentowym lub molowym – wykonuje obliczenia związane z pojęciami <i>stężenie procentowe i stężenie molowe</i>, z uwzględnieniem gęstości roztworu	Uczeń: – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie rozpuszczalności chlorku sodu w wodzie i benzynie</i> oraz określa, od czego zależy rozpuszczalność substancji – wymienia przykłady substancji tworzących układy koloidalne przez kondensację lub dyspersję – projektuje i przeprowadza doświadczenie chemiczne <i>Obserwacja wiązki światła przechodzącej przez roztwór właściwy i zol</i> oraz formułuje wniosek – wymienia sposoby otrzymywania roztworów nasyconych z roztworów nienasyconych i odwrotnie, korzystając z wykresów rozpuszczalności substancji – wykonuje odpowiednie obliczenia chemiczne, a następnie sporządza roztwory o określonym stężeniu procentowym i molowym, zachowując poprawną kolejność wykonywanych czynności – oblicza stężenie procentowe lub molowe roztworu otrzymanego przez zmieszanie dwóch roztworów o różnych stężeniach – oblicza stężenia procentowe roztworów hydratów – przelicza stężenia procentowe i molowe roztworów – przelicza zawartość substancji w roztworze wyrażoną za pomocą stężenia procentowego na stężenia w ppm i ppb oraz podaje zastosowania tych jednostek – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Rozdzielanie barwników roślinnych metodą chromatografii</i> – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Ekstrakcja jodu z jodku potasu</i>

4. Kinetyka chemiczna i termochemia

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]
Uczeń: - definiuje pojęcia: <i>układ, otoczenie, układ otwarty, układ zamknięty, układ izolowany, energia wewnętrzna układu, efekt cieplny reakcji, reakcja egzotermiczna, reakcja endotermiczna, proces endoenergetyczny, proces egzoenergetyczny</i> - definiuje pojęcia: <i>szybkość reakcji chemicznej, energia aktywacji, kataliza, katalizator, równanie termochemiczne</i> - wymienia rodzaje katalizy - wymienia czynniki wpływające na szybkość reakcji chemicznej - określa warunki standardowe - podaje treść reguły Lavoisiera–Laplace’a i prawa Hessa - definiuje pojęcie <i>okres półtrwania reakcji chemicznej</i>	Uczeń: - wyjaśnia pojęcia: <i>układ, otoczenie, układ otwarty, układ zamknięty, układ izolowany, energia wewnętrzna układu, efekt cieplny reakcji, reakcja egzotermiczna, reakcja endotermiczna, proces egzoenergetyczny, proces endoenergetyczny, praca, ciepło, energia całkowita układu</i> - wyjaśnia pojęcia: <i>teoria zderzeń aktywnych, kompleks aktywny, równanie kinetyczne reakcji chemicznej</i> - omawia wpływ różnych czynników na szybkość reakcji chemicznej - podaje treść reguły van’t Hoffa - wykonuje proste obliczenia chemiczne z zastosowaniem reguły van’t Hoffa - wyjaśnia pojęcie <i>równanie termochemiczne</i> - wyjaśnia pojęcia <i>standardowa entalpia tworzenia i standardowa entalpia spalania</i> - wyjaśnia pojęcie <i>temperaturowy współczynnik szybkości reakcji chemicznej</i> - omawia proces biokatalizy i wyjaśnia pojęcie <i>biokatalizatory</i> - wyjaśnia pojęcie <i>aktywatory</i>	Uczeń: - przeprowadza reakcje będące przykładami procesów egzoenergetycznych i endoenergetycznych oraz wyjaśnia istotę zachodzących procesów - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Rozpuszczanie azotanu(V) amonu w wodzie</i> - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Reakcja wodorowęglanu sodu z kwasem etanowym</i> - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Rozpuszczanie wodorotlenku sodu w wodzie</i> - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Reakcja magnezu z kwasem chlorowodorowym</i> - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Reakcja cynku z kwasem siarkowym(VI)</i> - wyjaśnia pojęcia <i>szybkość reakcji chemicznej i energia aktywacji</i> - zapisuje równania kinetyczne reakcji chemicznych - udowadnia wpływ temperatury, stężenia substratu, rozdrobnienia substancji i katalizatora na szybkość wybranych reakcji chemicznych, przeprowadzając odpowiednie doświadczenia chemiczne - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Wpływ stężenia substratu na szybkość reakcji chemicznej</i> i formułuje wniosek - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Wpływ temperatury na szybkość reakcji chemicznej</i>, zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej i formułuje wniosek - projektuje doświadczenie chemiczne <i>Rozdrobnienie substratów a szybkość reakcji</i>	Uczeń: - udowadnia, że reakcje egzoenergetyczne należą do procesów samorzutnych, a reakcje endoenergetyczne do procesów wymuszonych - wyjaśnia pojęcie <i>entalpia</i> - kwalifikuje podane przykłady reakcji chemicznych do reakcji egzoenergetycznych ($\Delta H < 0$) lub endoenergetycznych ($\Delta H > 0$) na podstawie różnicy entalpii substratów i produktów - wykonuje obliczenia chemiczne z zastosowaniem pojęć: <i>szybkość reakcji chemicznej, równanie kinetyczne, reguła van’t Hoffa</i> - udowadnia zależność między rodzajem reakcji chemicznej a zasobem energii wewnętrznej substratów i produktów - wyjaśnia różnicę między katalizą homogeniczną, katalizą heterogeniczną i autokatalizą oraz podaje zastosowania tych procesów - stosuje prawo Hessa w obliczeniach termochemicznych - dokonuje obliczeń termochemicznych z wykorzystaniem równania termochemicznego

		<i>chemicznej</i> i formułuje wniosek – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Katalityczna synteza jodku magnezu</i> i formułuje wniosek – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Katalityczny rozkład nadtlenku wodoru</i>, zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej i formułuje wniosek – określa zmianę energii reakcji chemicznej przez kompleks aktywny – porównuje rodzaje katalizy i podaje ich zastosowania – wyjaśnia, co to są <i>inhibitory</i> oraz podaje ich przykłady – wyjaśnia różnicę między katalizatorem a inhibitorem – rysuje wykres zmian stężenia substratów i produktów oraz szybkości reakcji chemicznej w funkcji czasu – zapisuje ogólne równania kinetyczne reakcji chemicznych i na ich podstawie określa rząd tych reakcji chemicznych	
--	--	--	--

5. Reakcje w wodnych roztworach elektrolitów

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]
Uczeń: – definiuje pojęcia <i>elektrolity</i> i <i>nieelektrolity</i> – podaje założenia teorii dysocjacji elektrolitycznej (jonowej) Arrheniusa w odniesieniu do kwasów, zasad i soli – definiuje pojęcia: <i>reakcja odwracalna</i>, <i>reakcja nieodwracalna</i>, <i>stan równowagi chemicznej</i>, <i>stała dysocjacji elektrolitycznej</i>, <i>hydroliza soli</i> – podaje treść prawa działania mas – podaje treść reguły przekory Le Chateliera–Brauna	Uczeń: – wyjaśnia kryterium podziału substancji na elektrolity i nieelektrolity – wyjaśnia rolę cząsteczek wody jako dipoli w procesie dysocjacji elektrolitycznej – podaje założenia teorii Brønsteda–Lowry’ego w odniesieniu do kwasów i zasad – podaje założenia teorii Lewisa w odniesieniu do kwasów i zasad – zapisuje równania reakcji dysocjacji jonowej kwasów, zasad i soli z uwzględnieniem	Uczeń: – projektuje i przeprowadza doświadczenie chemiczne <i>Badanie zjawiska przewodzenia prądu elektrycznego i zmiany barwy wskaźników kwasowo-zasadowych w wodnych roztworach różnych związków chemicznych</i> oraz dokonuje podziału substancji na elektrolity i nieelektrolity – wyjaśnia założenia teorii Brønsteda–Lowry’ego w odniesieniu do kwasów i zasad oraz wymienia przykłady kwasów i zasad według znanych teorii	Uczeń: – omawia na dowolnych przykładach kwasów i zasad różnice w interpretacji dysocjacji elektrolitycznej według teorii Arrheniusa, Brønsteda–Lowry’ego i Lewisa – stosuje prawo działania mas w różnych reakcjach odwracalnych – przewiduje warunki przebiegu konkretnych reakcji chemicznych w celu zwiększenia ich wydajności – wyjaśnia proces dysocjacji jonowej

– zapisuje proste równania dysocjacji jonowej elektrolitów i podaje nazwy powstających jonów – definiuje pojęcie <i>stopień dysocjacji elektrolitycznej</i> – wymienia przykłady elektrolitów mocnych i słabych – wyjaśnia, na czym polega reakcja zobojętniania i zapisuje odpowiednie równanie reakcji chemicznej w postaci cząsteczkowej – wskazuje w tabeli rozpuszczalności soli i wodorotlenków w wodzie związki chemiczne trudno rozpuszczalne – zapisuje proste równania reakcji strącania osadów w postaci cząsteczkowej – definiuje pojęcie <i>odczyn roztworu</i> – wymienia podstawowe wskaźniki kwasowo-zasadowe (pH) i omawia ich zastosowania – wyjaśnia, co to jest skala pH i w jaki sposób można z niej korzystać	- dysocjacji wielostopniowej – wyjaśnia kryterium podziału elektrolitów na mocne i słabe – porównuje moc elektrolitów na podstawie wartości ich stałych dysocjacji – wymienia przykłady reakcji odwracalnych i nieodwracalnych – zapisuje wzór matematyczny przedstawiający treść prawa działania mas – podaje przykłady wyjaśniające regułę przekory – wymienia czynniki wpływające na stan równowagi chemicznej – zapisuje wzory matematyczne na obliczanie stopnia dysocjacji elektrolitycznej i stałej dysocjacji elektrolitycznej – wymienia czynniki wpływające na wartość stałej dysocjacji elektrolitycznej i stopnia dysocjacji elektrolitycznej – zapisuje równania reakcji zobojętniania w postaci cząsteczkowej, jonowej i jonowej skróconej – analizuje tabelę rozpuszczalności soli i wodorotlenków w wodzie pod kątem możliwości przeprowadzenia reakcji strącania osadów – zapisuje równania reakcji strącania osadów w postaci cząsteczkowej, jonowej i jonowej skróconej – wyjaśnia pojęcie <i>iloczyn jonowy wody</i> – wyznacza pH roztworów z użyciem wskaźników kwasowo-zasadowych oraz określa ich odczyn – wyjaśnia, na czym polega reakcja hydrolizy soli – tłumaczy właściwości sorpcyjne oraz kwasowość gleby – wyjaśnia korzyści i zagrożenia wynikające ze stosowania środków ochrony roślin	– stosuje prawo działania mas na konkretnym przykładzie reakcji odwracalnej, np. dysocjacji słabych elektrolitów – wykonuje obliczenia chemiczne z zastosowaniem pojęcia <i>stopień dysocjacji</i> – stosuje regułę przekory w konkretnych reakcjach chemicznych – porównuje przewodnictwo elektryczne roztworów różnych kwasów o takich samych stężeniach i interpretuje wyniki doświadczeń chemicznych – projektuje i przeprowadza doświadczenie chemiczne mające na celu zbadanie przewodnictwa roztworów kwasu octowego o różnych stężeniach oraz interpretuje wyniki doświadczenia chemicznego – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Reakcje zobojętniania zasad kwasami</i> – zapisuje równania reakcji zobojętniania w postaci cząsteczkowej, jonowej i skróconego zapisu jonowego – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Otrzymywanie osadów trudno rozpuszczalnych wodorotlenków</i> – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Strącanie osadu trudno rozpuszczalnej soli</i> – bada odczyn wodnych roztworów soli i interpretuje wyniki doświadczeń chemicznych – przewiduje na podstawie wzorów soli, które z nich ulegają reakcji hydrolizy, oraz określa rodzaj reakcji hydrolizy – zapisuje równania reakcji hydrolizy soli w postaci cząsteczkowej i jonowej – wyjaśnia znaczenie reakcji zobojętniania w stosowaniu dla działania leków na nadkwasotę podaje treść prawa rozcieńczeń Ostwalda i przedstawia jego zapis w sposób matematyczny	- z uwzględnieniem roli wody w tym procesie – wyjaśnia przyczynę kwasowego odczynu roztworów kwasów oraz zasadowego odczynu roztworów wodorotlenków; zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych – zapisuje równania dysocjacji jonowej, używając wzorów ogólnych kwasów, zasad i soli – analizuje zależność stopnia dysocjacji od rodzaju elektrolitu i stężenia roztworu – wykonuje obliczenia chemiczne, korzystając z definicji stopnia dysocjacji – omawia istotę reakcji zobojętniania i strącania osadów oraz podaje zastosowania tych reakcji chemicznych – wyjaśnia zależność między pH a iloczynem jonowym wody – posługuje się pojęciem pH w odniesieniu do odczynu roztworu i stężenia jonów H^+ i OH^- – przewiduje odczyn wodnych roztworów soli, zapisuje równania reakcji hydrolizy w postaci cząsteczkowej i jonowej oraz określa rodzaj reakcji hydrolizy – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Badanie odczynu wodnych roztworów soli</i>; zapisuje równania reakcji hydrolizy w postaci cząsteczkowej i jonowej oraz określa rodzaj reakcji hydrolizy – przewiduje odczyn roztworu po reakcji chemicznej substancji zmieszanych w ilościach stechiometrycznych i niestechiometrycznych – oblicza stałą i stopień dysocjacji elektrolitycznej elektrolitu o znanym stężeniu z wykorzystaniem prawa rozcieńczeń Ostwalda – stosuje prawo rozcieńczeń Ostwalda do rozwiązywania zadań o znacznym stopniu trudności
---	---	---	---

	– wyjaśnia pojęcie <i>iloczyn rozpuszczalności substancji</i>	– określa zależność między wartością iloczynu rozpuszczalności a rozpuszczalnością soli w danej temperaturze – wyjaśnia, na czym polega efekt wspólnego jonu	– przewiduje, która z trudno rozpuszczalnych soli o znanych iloczynach rozpuszczalności w danej temperaturze strąci się łatwiej, a która trudniej – projektuje doświadczenie chemiczne <i>Miareczkowanie zasady kwasem w obecności wskaźnika kwasowo-zasadowego</i>
--	---	---	--

4 Przedmiotowy system oceniania (*propozycja*)

Uwaga! Szczegółowe warunki i sposób oceniania określa statut szkoły

Zasady ogólne

1. Na **podstawowym** poziomie wymagań uczeń powinien wykonać zadania **obowiązkowe** (na stopień dopuszczający - łatwe; na stopień dostateczny - umiarkowanie trudne); niektóre czynności ucznia mogą być **wspomagane** przez nauczyciela (np. wykonywanie doświadczeń, rozwiązywanie problemów, przy czym na stopień dostateczny uczeń wykonuje je pod kierunkiem nauczyciela, na stopień dopuszczający - przy pomocy nauczyciela lub innych uczniów).
2. Czynności wymagane na poziomach wymagań **wyższych** niż poziom podstawowy uczeń powinien wykonać **samodzielnie** (na stopień dobry niekiedy może jeszcze korzystać z niewielkiego wsparcia nauczyciela).
3. W wypadku wymagań na stopnie **wyższe** niż dostateczny uczeń wykonuje zadania **dodatkowe** (na stopień dobry - umiarkowanie trudne; na stopień bardzo dobry - trudne).
4. Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który opanował wszystkie treści z podstawy programowej oraz rozwiązuje zadania o wysokim stopniu trudności.

Wymagania ogólne – uczeń:

- wykorzystuje pojęcia i wielkości fizyczne do opisu zjawisk i wskazuje ich przykłady w otoczeniu,
- rozwiązuje problemy, wykorzystując prawa i zależności fizyczne,
- planuje i przeprowadza obserwacje i doświadczenia, wnioskuje na podstawie ich wyników,
- posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych.

Ponadto:

- sprawnie się komunikuje i stosuje terminologię właściwą dla fizyki,
- kreatywnie rozwiązuje problemy z dziedziny fizyki, **świadomie** wykorzystując metody i narzędzia wywodzące się z informatyki,
- posługuje się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi,
- samodzielnie dociera do informacji, dokonuje ich selekcji, syntezy i wartościowania; rzetelnie korzysta z różnych źródeł informacji, w tym z internetu,
- uczy się systematycznie, buduje prawidłowe związki przyczynowo-skutkowe, porządkuje i pogłębia zdobytą wiedzę,
- współpracuje w grupie i realizuje projekty edukacyjne z dziedziny fizyki lub astronomii.

Szczegółowe wymagania na poszczególne stopnie

(wymagania na kolejne stopnie się **kumulują** - obejmują również wymagania na stopnie niższe)

Symbolem ^R oznaczono treści spoza podstawy programowej; doświadczenia obowiązkowe zapisano pogrubioną czcionką

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
7. Hydrostatyka i wstęp do zjawisk cieplnych			
Uczeń: • posługuje się pojęciem <i>ciśnienia</i> wraz z jednostką oraz prawem Pascala; rozróżnia parcie i ciśnienie, stosuje w obliczeniach związek między parciem a ciśnieniem • posługuje się pojęciem <i>gęstości</i> wraz z jej jednostką; stosuje w obliczeniach związek gęstości z masą i objętością • posługuje się pojęciami <i>ciśnienia hydrostatycznego</i> i <i>ciśnienia atmosferycznego</i> • posługuje się pojęciem <i>siły wyporu</i> oraz prawem Archimedesesa dla cieczy i gazów • posługuje się pojęciami: <i>energia kinetyczna</i>, <i>temperatura</i>, <i>energia wewnętrzna</i>, <i>zero bezwzględne</i> • posługuje się skalami temperatury Kelvina i Celsjusza oraz zależnością między nimi • rozróżnia przekaz energii w postaci ciepła między układami o różnych temperaturach i przekaz energii w formie pracy; wyjaśnia, kiedy ciała znajdują się w stanie równowagi termodynamicznej • posługuje się pojęciem <i>ciepła właściwego</i> wraz z jego jednostką • rozróżnia i opisuje formy przekazywania energii w postaci ciepła: przewodnictwo cieplne i konwekcję • analizuje zjawiska topnienia, krzepnięcia, wrzenia, skraplania, sublimacji i resublimacji jako procesy, w których dostarczanie energii w postaci ciepła nie powoduje zmiany temperatury • posługuje się pojęciami: <i>ciepło właściwe</i>, <i>ciepło przemiany fazowej</i>, <i>bilans cieplny</i>; wyjaśnia, co nazywamy bilansem cieplnym, i wskazuje jego zastosowania • wyodrębnia z tabel wartości ciepła właściwego i ciepła przemiany fazowej różnych substancji	Uczeń: • stosuje pojęcie <i>ciśnienia</i> do wyjaśniania zjawisk, wyjaśnia zjawiska za pomocą prawa Pascala • podaje przykłady praktycznych zastosowań prawa Pascala • stosuje w obliczeniach związek między ciśnieniem hydrostatycznym a wysokością słupa cieczy i jej gęstością • podaje prawo naczyń połączonych i analizuje równowagę cieczy w naczyniach połączonych • stosuje pojęcia <i>ciśnienia hydrostatycznego</i> i <i>ciśnienia atmosferycznego</i> do wyjaśniania zjawisk • stosuje w obliczeniach prawo Archimedesesa • analizuje siły działające na ciało całkowicie i częściowo zanurzone w cieczy, opisuje warunki pływania ciał • przedstawia podstawy kinetyczno-molekularnej teorii budowy materii, posługuje się założeniami tej teorii • wyjaśnia, od czego zależy energia wewnętrzna i jaki ma ona związek z temperaturą; wskazuje różnice między tymi pojęciami • opisuje zjawisko dyfuzji oraz ruchy Browna • wykorzystuje pojęcie <i>ciepła właściwego</i> w analizie bilansu cieplnego • opisuje przekazywanie energii w postaci ciepła przez promieniowanie • posługuje się pojęciem <i>wartości energetycznej paliw i żywności</i> wraz z jednostką; stosuje to pojęcie w obliczeniach • opisuje przykłady współistnienia substancji w różnych fazach w stanie równowagi termodynamicznej; szkicuje i objaśnia wykres $T(Q)$ dla wody w trzech stanach skupienia • posługuje się pojęciami <i>ciepła parowania</i> i <i>ciepła topnienia</i> wraz z ich jednostką, wykorzystuje te pojęcia w analizie bilansu cieplnego • odróżnia parowanie powierzchniowe od wrzenia	Uczeń: • opisuje zasadę działania wybranych urządzeń hydraulicznych • doświadczalnie wyznacza ciśnienie atmosferyczne • wyprowadza wzór na ciśnienie hydrostatyczne; opisuje i wyjaśnia paradoks hydrostatyczny • wyjaśnia, od czego i jak zależy ciśnienie atmosferyczne; porównuje zmiany ciśnienia w słupie cieczy i słupie powietrza, wyjaśnia różnicę • uzasadnia (wyprowadza) wzór na siłę wyporu • ^Rwyjaśnia, od czego zależy stabilność łodzi • opisuje związek między temperaturą w skali Kelvina a średnią energią ruchu cząsteczek, stosuje go w obliczeniach • posługuje się pojęciem <i>fluktuacji</i>, wyjaśnia, na czym polegają ruchy Browna; wyjaśnia, na czym polegało odkrycie Smoluchowskiego i Einsteina • doświadczalnie wyznacza ciepło parowania wody, analizuje i opracowuje wyniki, ^Rdemonstruje zależność temperatury wrzenia od ciśnienia atmosferycznego • opisuje skokową zmianę energii wewnętrznej w przemianach fazowych; wyjaśnia mechanizm przemian fazowych z mikroskopowego punktu widzenia • ^Ropisuje i wyjaśnia zależność temperatury wrzenia od ciśnienia atmosferycznego; podaje przykłady skutków i wykorzystania tej zależności • ^Rwyjaśnia przyczynę rozszerzalności cieplnej, odwołując się do cząsteczkowej budowy materii (budowy mikroskopowej ciał stałych, cieczy i gazów)	Uczeń: • rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy: – związane z pojęciem <i>ciśnienia</i> oraz urządzeniami hydraulicznymi – związane z ciśnieniem hydrostatycznym i ciśnieniem atmosferycznym – związane z siłą wyporu, z wykorzystaniem prawa Archimedesesa – z wykorzystaniem związku między energią kinetyczną a temperaturą – związane z pojęciem <i>ciepła właściwego</i> oraz pojęciem <i>wartości energetycznej paliw i żywności</i> – związane z przemianami fazowymi – związane z bilansem cieplnym – związane z rozszerzalnością cieplną – związane ze zjawiskami cieplnymi w przyrodzie • projektuje, wykonuje i demonstruje działający model fontanny Herona; formułuje i weryfikuje hipotezy • realizuje i prezentuje własny projekt związany z treścią rozdziału <i>Hydrostatyka i wstęp do zjawisk cieplnych</i>

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
i porównuje je, wykorzystuje pojęcia <i>ciepła właściwego</i> i <i>ciepła przemiany fazowej</i> w jakościowej analizie bilansu cieplnego, wykonuje obliczenia szacunkowe - przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: - związane z przenoszeniem ciśnienia - obserwuje równowagę cieczy w naczyniach połączonych - demonstruje zależność ciśnienia hydrostatycznego od wysokości słupa cieczy demonstruje stałość temperatury podczas przemiany fazowej - bada rozszerzalność cieplną cieczy (wody) i gazu (powietrza) demonstruje rozszerzalność cieplną wybranych ciał stałych; - formułuje wnioski - rozwiązuje proste zadania lub problemy: - związane z pojęciem ciśnienia oraz prostymi urządzeniami hydraulicznymi - związane z ciśnieniem hydrostatycznym i atmosferycznym - związane z siłą wyporu, wykorzystując prawo Archimedesesa - wykorzystując związek między energią kinetyczną a temperaturą - związane z pojęciami <i>ciepła właściwego</i> oraz <i>wartości energetycznej paliw i żywności</i> - związane z przemianami fazowymi - związane z bilansem cieplnym - związane z rozszerzalnością cieplną - związane ze zjawiskami cieplnymi w przyrodzie, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza wielokrotności i podwielokrotności, wykonuje obliczenia i zapisuje	- wykorzystuje pojęcia <i>ciepła właściwego</i> oraz <i>ciepła przemiany fazowej</i> w analizie bilansu cieplnego - opisuje zjawisko rozszerzalności cieplnej: liniowej ciał stałych oraz objętościowej gazów i cieczy, wskazuje jego przykłady w otaczającej rzeczywistości - omawia na przykładach znaczenie praktyczne rozszerzalności cieplnej ciał stałych; opisuje i wyjaśnia nietypową rozszerzalność cieplną wody i jej znaczenie dla życia na Ziemi - wymienia szczególne własności wody i ich konsekwencje dla życia na Ziemi; wyjaśnia znaczenie wartości ciepła właściwego i ciepła parowania wody - podaje i omawia przykłady zjawisk cieplnych w przyrodzie żywej i nieżytowej - przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: - bada, od czego zależy, a od czego nie zależy energia potencjalna ciała, korzystając z opisu doświadczenia bada proces wyrównywania temperatury ciał, wyznacza ciepło właściwe cieczy, sporządza i interpretuje wykresy $T(t)$ bada proces wyrównywania temperatury ciał i posługuje się bilansem cieplnym; przedstawia, analizuje i opracowuje wyniki, uwzględnia niepewności pomiarów i formułuje wnioski - rozwiązuje typowe zadania lub problemy: - związane z pojęciem <i>ciśnienia</i> oraz urządzeniami hydraulicznymi - związane z ciśnieniem hydrostatycznym i atmosferycznym - związane z siłą wyporu, wykorzystując prawo Archimedesesa - wykorzystując związek między energią kinetyczną a temperaturą - związane z pojęciami <i>ciepła właściwego</i> i <i>wartości energetycznej paliw i żywności</i> - związane z przemianami fazowymi	- opisuje wpływ konwekcji na klimat Ziemi, porównuje obieg powietrza wynikający z konwekcji, gdyby Ziemia się nie obracała, i na obracającej się Ziemi, uwzględniając siłę Coriolisa; opisuje wykorzystywanie promieniowania cieplnego przez organizmy żywe - planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń (formułuje hipotezę i prezentuje kroki niezbędne do jej weryfikacji): - związanych z przenoszeniem ciśnienia - dotyczących badania procesu wyrównywania temperatury ciał i posługiwania się bilansem cieplnym - dotyczących badania rozszerzalności cieplnej cieczy i gazu oraz demonstracji rozszerzalności cieplnej wybranych ciał stałych - rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy: - związane z pojęciem <i>ciśnienia</i> oraz urządzeniami hydraulicznymi - związane z ciśnieniem hydrostatycznym i ciśnieniem atmosferycznym - związane z siłą wyporu, z wykorzystaniem prawa Archimedesesa - wykorzystując związek między energią kinetyczną a temperaturą - związane z pojęciami <i>ciepła właściwego</i> i <i>wartości energetycznej paliw i żywności</i> - związane z przemianami fazowymi - związane z bilansem cieplnym - związane z rozszerzalnością cieplną - związane ze zjawiskami cieplnymi w przyrodzie - realizuje i prezentuje projekt <i>Fontanna Herona</i> opisany w podręczniku - samodzielnie wyszukuje i analizuje materiały źródłowe, w tym teksty popularnonaukowe,	

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych	– związane z bilansem cieplnym – związane z rozszerzalnością cieplną – związane ze zjawiskami cieplnymi w przyrodzie, w szczególności: posługuje się tablicami fizycznymi, kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych oraz kalkulatorem, wykonuje obliczenia szacunkowe i analizuje otrzymany wynik, sporządza i interpretuje wykresy • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przedstawionych materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych, lub zaczerpniętych z internetu, dotyczącymi w szczególności: – ciśnienia – siły wyporu – przemian fazowych • dokonuje syntezy wiedzy z hydrostatyki i wiadomości o zjawiskach cieplnych; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności	dotyczące treści rozdziału <i>Hydrostatyka i wstęp do zjawisk cieplnych</i> , posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tych materiałów	
8. Termodynamika			
Uczeń: • podaje wielkości opisujące gaz oraz przyczynę wytwarzania ciśnienia przez gaz; posługuje się pojęciami: <i>mol</i>, <i>stała Avogadra</i>, <i>przemiany gazu</i> • opisuje model gazu doskonałego; posługuje się założeniami teorii kinetyczno-molekularnej gazu doskonałego • podaje pierwszą zasadę termodynamiki i analizuje ją jako zasadę zachowania energii • posługuje się pojęciem <i>energii wewnętrznej</i>; przedstawia związek między temperaturą a średnią energią ruchu cząsteczek i energią wewnętrzną gazu doskonałego • informuje, że wartość bezwzględna pracy wykonanej przez gaz w każdej przemianie gazowej jest liczbowo równa polu pod wykresem przemiany w układzie (V, p)	Uczeń: • rozróżnia przemiany gazu: izotermiczną, izobaryczną, izochoryczną i adiabatyczną; wskazuje przykłady przemian gazu w otaczającej rzeczywistości • stosuje pierwszą zasadę termodynamiki w analizie przemian gazowych; omawia zależności opisujące przemiany gazu: izotermiczną, izobaryczną i izochoryczną, stosuje je w obliczeniach; opisuje zjawisko rozszerzalności objętościowej gazów • identyfikuje, interpretuje i analizuje wykresy przemian gazu doskonałego: izotermicznej, izobarycznej i izochorycznej • podaje oraz objaśnia i interpretuje równanie gazu doskonałego (równanie Clapeyrona); posługuje się pojęciem <i>stałej gazowej</i>, podaje jej wartość wraz z jednostką	Uczeń: • porównuje wykresy przemian gazu doskonałego: izotermicznej, izobarycznej i izochorycznej, dla różnych parametrów – stałych w danej przemianie • wyprowadza równanie gazu doskonałego (równanie Clapeyrona) • porównuje przemiany izotermiczną i adiabatyczną na wybranych przykładach i wykresach zależności $p(V)$ • analizuje i opisuje wykresy przemian gazu doskonałego: izotermicznej, izobarycznej i izochorycznej, w układzie (V, p), przedstawia te przemiany na wykresach zależności $p(V)$, $p(T)$ i $V(T)$ • wykazuje (wyprowadza) i interpretuje oraz stosuje w obliczeniach związek między ciepłem molowym przy stałym ciśnieniu	Uczeń: • wyjaśnia i analizuje trójwymiarowy wykres równania Clapeyrona i jego przekroje: izotermę, izobarę i izochorę • rozróżnia i oblicza współczynniki efektywności pompy cieplnej w przypadku chłodzenia i w przypadku ogrzewania za pomocą pompy cieplnej • rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy: – dotyczące przemian gazu, wykorzystując równanie Clapeyrona – dotyczące przemian gazu doskonałego – związane ze zmianami energii wewnętrznej w przemianach izobarycznej i izochorycznej – związane z obliczaniem pracy i zmiany energii wewnętrznej w przemianach

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
• podaje definicję silnika cieplnego, omawia jego schemat, rozróżnia grzejnik i chłodnicę, podaje przykłady wykorzystania silników cieplnych • podaje przykłady wykorzystywania pomp cieplnych • określa kierunek przekazu energii w postaci ciepła między układami o różnych temperaturach; rozróżnia zjawiska odwracalne i nieodwracalne, podaje ich przykłady w otaczającej rzeczywistości • wykonuje doświadczenie, korzystając z jego opisu – sprawdza temperaturę różnych elementów tylnej części lodówki, wyjaśnia wynik swoich obserwacji i formułuje wniosek • rozwiązuje proste zadania lub problemy: – dotyczące przemian gazu – dotyczące przemian gazu doskonałego – związane ze zmianami energii wewnętrznej w przemianach izobarycznej i izochorycznej – związane z obliczaniem pracy i zmiany energii wewnętrznej w przemianach gazowych – związane z analizą cykli termodynamicznych i obliczaniem sprawności silników cieplnych – dotyczące pomp cieplnych, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza wielokrotności i podwielokrotności, przeprowadza obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych	• stosuje równanie gazu doskonałego (równanie Clapeyrona) do wyznaczania parametrów gazu i wyjaśniania zjawisk fizycznych oraz w obliczeniach • stosuje pierwszą zasadę termodynamiki do analizy przemian gazowych, zapisuje ją, uwzględniając w szczególnych przypadkach znaki ciepła i pracy (Q i W), zgodnie z przyjętą konwencją posługuje się pojęciem <i>ciepła molowego gazu</i> wraz z jednostką; rozróżnia ciepło molowe przy stałym ciśnieniu i ciepło molowe w stałej objętości, uzasadnia, że dla danego gazu $C_p > C_v$ • oblicza zmiany energii wewnętrznej w przemianach izobarycznej i izochorycznej • oblicza pracę jako pole pod wykresem $p(V)$ przedstawiającym przemianę izobaryczną; wykazuje, że w przemianie izochorycznej praca jest równa zero • oblicza ciepło pobrane i ciepło oddane przez gaz na podstawie wykresu przemiany tego gazu i pierwszej zasady termodynamiki • analizuje przepływ energii w postaci ciepła i pracy mechanicznej w silnikach cieplnych • wyjaśnia na wybranym przykładzie, co to jest cykl termodynamiczny • posługuje się pojęciem <i>sprawności silnika cieplnego</i>, oblicza i porównuje sprawność silników cieplnych, krytycznie ocenia obliczoną sprawność i wskazuje przyczyny strat energii • wyjaśnia na przykładzie lodówki, że pompa ciepła działa odwrotnie niż silnik cieplny; opisuje schemat pompy ciepłej • opisuje i analizuje przepływ energii w postaci ciepła i pracy mechanicznej w pompach cieplnych • ^Rpodaje wzór na maksymalną sprawność silnika cieplnego oraz czynniki, od jakich ona zależy; ^Roblicza maksymalną sprawność silnika cieplnego • podaje drugą zasadę termodynamiki w kontekście kierunku przekazu energii w postaci ciepła i w kontekście silników cieplnych • interpretuje drugą zasadę termodynamiki	a ciepłem molowym w stałej objętości dla gazu doskonałego; podaje związek między C_v a stałą R dla gazów jedno- i dwuatomowych • uzasadnia, że dla przemiany izobarycznej zachodzi zależność $W = p\Delta V$ • wyjaśnia możliwość wyznaczenia pracy w przemianach izotermicznej i adiabatycznej metodą graficzną • interpretuje wykresy przemian gazowych z uwzględnieniem kolejności przemian; wykazuje, że praca zależy, a zmiana energii wewnętrznej nie zależy od kolejności przemian • wykazuje, że w cyklu termodynamicznym uzyskana praca jest równa polu wewnątrz figury ograniczonej przez wykresy przemian $p(V)$; analizuje przedstawione cykle termodynamiczne • wyjaśnia zasadę działania wybranych pomp cieplnych, posługując się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych, lub zaczerpniętych z internetu • ^Rposługuje się pojęciem <i>współczynnika efektywności pompy ciepłej</i> • ^Ranalizuje i interpretuje wzór na maksymalną sprawność silnika cieplnego, formułuje i uzasadnia wnioski • ^Ropisuje działanie silników spalinowych: czterosuwowego benzynowego oraz Diesla, wskazuje skutki ich użytkowania dla środowiska; wyjaśnia i porównuje wykresy cyklu Otta i cyklu Diesla • uzasadnia równoważność sformułowania drugiej zasady termodynamiki w kontekście kierunku przekazu energii w postaci ciepła i w kontekście silników cieplnych	gazowych oraz ^Rwyznacza graficznie pracę w przemianie izotermicznej – związane z analizą cykli termodynamicznych i obliczaniem sprawności silników cieplnych – dotyczące pomp cieplnych – ^Rdotyczące silników spalinowych – związane z drugą zasadą termodynamiki oraz sporządza wykresy z uwzględnieniem niepewności pomiaru; udowadnia podane zależności • realizuje i prezentuje własny projekt związany z treściami rozdziału <i>Termodynamika</i>

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
	• przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów – bada przemiany izotermiczną i izobaryczną, przedstawia, opracowuje i analizuje wyniki, sporządza oraz interpretuje wykresy odpowiednio $p(V)$ i $V(T)$, formułuje wnioski • rozwiązuje typowe zadania lub problemy: – dotyczące przemian gazu – dotyczące przemian gazu doskonałego – związane ze zmianami energii wewnętrznej w przemianach izobarycznej i izochorycznej – związane z obliczaniem pracy i zmiany energii wewnętrznej w przemianach gazowych – związane z analizą cykli termodynamicznych i obliczaniem sprawności silników cieplnych – dotyczące pomp cieplnych – ^Rdotyczące silników spalinowych; analizuje wykresy cykli pracy silników spalinowych w układzie (V, p), a na tej podstawie wyznacza ciepło pobrane, ciepło oddane, wykonaną pracę i sprawność cyklu – związane z drugą zasadą termodynamiki, w szczególności: posługuje się materiałami pomocniczymi, w tym tablicami fizycznymi, kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych oraz kalkulatorem, wykonuje obliczenia szacunkowe i analizuje otrzymany wynik, analizuje i interpretuje wykresy • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przedstawionych materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych, lub zaczerpniętych z internetu, dotyczącymi w szczególności silników cieplnych • analizuje tekst <i>Fizyka nie tylko na lekcjach</i>, wyodrębnia informacje kluczowe, posługuje się nimi i wykorzystuje do rozwiązywania zadań • dokonuje syntezy wiedzy z termodynamiki; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności	• wykazuje statystyczny charakter drugiej zasady termodynamiki, odwołując się do modelu rozprężania gazu • planuje i modyfikuje przebieg badania przemian gazu, izotermicznej i izobarycznej • rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy: – dotyczące przemian gazu, wykorzystując równanie Clapeyrona – dotyczące przemian gazu doskonałego – związane ze zmianami energii wewnętrznej w przemianach izobarycznej i izochorycznej – związane z obliczaniem pracy i zmiany energii wewnętrznej w przemianach gazowych – związane z analizą cykli termodynamicznych i obliczaniem sprawności silników cieplnych – dotyczące pomp cieplnych – ^Rdotyczące silników spalinowych – związane z drugą zasadą termodynamiki oraz sporządza wykresy z uwzględnieniem niepewności pomiaru; udowadnia podane zależności • samodzielnie wyszukuje i analizuje materiały źródłowe, w tym teksty popularnonaukowe, dotyczące treści rozdziału <i>Termodynamika</i>, posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tych materiałów i wykorzystuje je do rozwiązywania zadań lub problemów	

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
9. Ruch drgający			
Uczeń: • posługuje się pojęciami: <i>amplitudy</i>, <i>okresu</i> i <i>częstotliwości</i> wraz z ich jednostkami do opisu ruchu okresowego; podaje przykłady zjawisk okresowych w otaczającej rzeczywistości • opisuje ruch drgający ciała pod wpływem siły sprężystości, posługując się pojęciami: <i>położenia równowagi</i>, <i>wychylenia</i> i <i>amplitudy</i>; podaje przykłady takiego ruchu • wyznacza amplitudę i okres drgań na podstawie przedstawionego wykresu zależności położenia od czasu • definiuje ruch harmoniczny • identyfikuje wykresy zależności położenia, prędkości i przyspieszenia od czasu dla ruchu harmonicznego • opisuje proporcjonalność siły sprężystości do wydłużenia; posługuje się pojęciem <i>współczynnika sprężystości</i> i jego jednostką • posługuje się pojęciem <i>wahadła matematycznego</i>, wyjaśnia, czym jest to wahadło, i wskazuje przykład, który jest jego dobrym przybliżeniem • rozróżnia energię potencjalną grawitacji, energię potencjalną sprężystości, energię kinetyczną i całkowitą energię mechaniczną; podaje zasadę zachowania energii i stosuje ją do jakościowej analizy przemian energii • rozwiązuje proste zadania lub problemy: – związane z ruchem drgającym – dotyczące drgań harmonicznych – dotyczące ruchu ciała na sprężynie – dotyczące wahadła matematycznego – dotyczące energii w ruchu harmonicznym – dotyczące zjawiska rezonansu mechanicznego, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji	Uczeń: • analizuje ruch drgający ciała pod wpływem siły sprężystości • analizuje zależność $x(t)$ dla ciała w ruchu drgającym i interpretuje wykres tej zależności; opisuje sposób zmniejszania niepewności wyznaczania (pomiaru lub odczytu z wykresu $x(t)$) okresu drgań • posługuje się pojęciem <i>ruchu harmonicznego</i>; rozróżnia ruch harmoniczny i ruch nieharmoniczny; podaje przykłady takich ruchów • podaje i stosuje w obliczeniach wzory opisujące zależność położenia, prędkości i przyspieszenia od czasu w ruchu harmonicznym • opisuje ruch harmoniczny, posługując się pojęciami: <i>wychylenia</i>, <i>amplitudy</i>, <i>częstości kołowej</i>, <i>fazy</i> i <i>przesunięcia fazowego</i>; rozróżnia drgania o fazach zgodnych i fazach przeciwnych • analizuje zależności położenia, prędkości i przyspieszenia od czasu dla ciała w ruchu drgającym harmonicznym, interpretuje wykresy tych zależności • analizuje ruch wózka na sprężynie pod wpływem siły sprężystości – drgania w poziomie • podaje, interpretuje i stosuje w obliczeniach wzór na okres wahadła sprężynowego – zależność okresu drgań ciężarka na sprężynie od masy ciężarka i współczynnika sprężystości sprężyny • porównuje, analizuje i interpretuje wykresy opisujące ruch harmoniczny ciężarka na sprężynie: $x(t)$, $v(t)$, $a(t)$, $F(t)$ • opisuje ruch wahadła matematycznego jako ruch harmoniczny; analizuje siły działające na wahadło matematyczne, przedstawia je graficznie i opisuje • podaje, interpretuje i stosuje w obliczeniach zależność okresu drgań wahadła matematycznego o małej amplitudzie od jego długości • stosuje w obliczeniach zasadę zachowania energii	Uczeń: • ilustruje graficznie i wyjaśnia wynik obserwacji ruchu rzutu punktu poruszającego się po okręgu • wyprowadza wzory opisujące zależność położenia, prędkości i przyspieszenia od czasu w ruchu harmonicznym, wykorzystując funkcje trygonometryczne • wykazuje, że ruch harmoniczny jest wywołany przez siłę o wartości proporcjonalnej do wychylenia, wyprowadza zależność $F = m\omega^2 x$ • rysuje wykresy zależności położenia, prędkości i przyspieszenia od czasu dla ruchu harmonicznego • analizuje ruch wahadła sprężynowego – drgania w pionie • porównuje opis matematyczny ruchu wahadła sprężynowego z wynikami doświadczenia – jego badania • wyznacza współczynnik sprężystości na podstawie wykresu zależności wydłużenia sprężyny od ciężaru obciążnika, z uwzględnieniem niepewności pomiaru • wyprowadza wzór na okres wahadła sprężynowego; szkicuje wykresy zależności $T(m)$ dla danego współczynnika k i $T(k)$ dla danej masy m • wyznacza przyspieszenie ziemskie na podstawie wykresu zależności $l(T^2)$, wraz z niepewnością maksymalną pomiaru • wyprowadza wzór na okres drgań wahadła matematycznego • wyprowadza wzory na energię potencjalną, energię kinetyczną i całkowitą energię mechaniczną w ruchu harmonicznym	Uczeń: • ^Rwyprowadza wzory na energię potencjalną, energię kinetyczną i całkowitą energię mechaniczną poruszającego się w pionie obciążnika wiszącego na sprężynie • ^Ranalizuje i interpretuje wykresy zależności poszczególnych form energii od czasu w ruchu obciążnika zawieszonego na sprężynie • rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy: – związane z ruchem drgającym – dotyczące opisu drgań harmonicznych – dotyczące ruchu ciała na sprężynie – dotyczące wahadła matematycznego – z wykorzystaniem wzorów na energię w ruchu harmonicznym – dotyczące zjawiska rezonansu mechanicznego oraz sporządza wykresy z uwzględnieniem niepewności pomiaru; udowadnia podane zależności • planuje, realizuje i prezentuje własny projekt związany z treściami rozdziału <i>Ruch drgający</i>; formułuje i weryfikuje hipotezy

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza wielokrotności i podwielokrotności, przeprowadza obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych	• oblicza energię potencjalną sprężystości i uwzględnia ją w analizie przemian energii • analizuje przemiany energii w ruchu harmonicznym ciała na sprężynie – ruch w poziomie, oraz w ruchu wahadła matematycznego; interpretuje wzory na energię potencjalną, energię kinetyczną i całkowitą energię mechaniczną w ruchu harmonicznym • rozróżnia i opisuje drgania wymuszone i drgania słabo tłumione; przedstawia i porównuje wykresy $x(t)$ dla drgań harmonicznym bez tłumienia i z tłumieniem • opisuje zjawisko rezonansu mechanicznego, posługując się pojęciem <i>częstotliwości drgań własnych</i>; ilustruje to zjawisko na wybranych przykładach, szkicuje wykres zależności $x(t)$ w przypadku rezonansu • przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: – bada ruch ciężarka na sprężynie; sporządza i interpretuje wykres $x(t)$ – obserwuje i opisuje ruch rzutu punktu poruszającego się po okręgu – demonstruje niezależność okresu drgań wahadła sprężynowego od amplitudy; bada zależność okresu drgań ciężarka od jego masy i od współczynnika sprężystości sprężyny – demonstruje niezależność okresu drgań wahadła od amplitudy; bada zależność okresu drgań od masy i długości wahadła; wyznacza wartość przyspieszenia ziemskiego za pomocą wahadła matematycznego – demonstruje zjawisko rezonansu mechanicznego; • przedstawia, opracowuje i analizuje wyniki, uwzględnia niepewności pomiarów i formułuje wnioski • rozwiązuje typowe zadania lub problemy: – związane z ruchem drgającym – dotyczące drgań harmonicznym – dotyczące ruchu ciała na sprężynie	• szkicuje, analizuje i interpretuje wykresy zależności poszczególnych form energii ciała w ruchu harmonicznym od czasu i wychylenia • ^Ranalizuje przemiany energii podczas ruchu w pionie obciążnika wiszącego na sprężynie • planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń (formułuje hipotezę i prezentuje kroki niezbędne do jej weryfikacji): – demonstracji niezależności okresu drgań wahadła od amplitudy – badania zależności okresu drgań ciężarka od jego masy i współczynnika sprężystości sprężyny – badania zależności okresu drgań od długości wahadła – demonstracji zjawiska rezonansu mechanicznego • rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy: – związane z ruchem drgającym – dotyczące opisu drgań harmonicznym – dotyczące ruchu ciała na sprężynie – dotyczące wahadła matematycznego – związane z wykorzystaniem wzorów na energię w ruchu harmonicznym – dotyczące zjawiska rezonansu mechanicznego • oraz sporządza wykresy z uwzględnieniem niepewności pomiaru; uzasadnia stwierdzenia i zależności • realizuje i prezentuje projekt <i>Figury Lissajous</i> opisany w podręczniku • samodzielnie wyszukuje i analizuje materiały źródłowe, w tym teksty popularnonaukowe, dotyczące treści rozdziału <i>Ruch drgający</i>, w szczególności dotyczące: – ruchu drgającego i zjawisk okresowych – wahadeł i ich zastosowań	

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
	– dotyczące wahadła matematycznego – dotyczące energii w ruchu harmonicznym – dotyczące zjawiska rezonansu mechanicznego, w szczególności: posługuje się tablicami fizycznymi, kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych oraz kalkulatorem, prowadzi obliczenia szacunkowe i analizuje otrzymany wynik, tworzy, analizuje i interpretuje wykresy • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przedstawionych materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych, lub zaczerpniętych z internetu, dotyczących treści rozdziału <i>Ruch drgający</i>, w szczególności: – ruchu drgającego i zjawisk okresowych – wahadeł i ich zastosowań – zjawiska rezonansu mechanicznego, jego przykładów i skutków • dokonuje syntezy wiedzy o ruchu drgającym; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności	– zjawiska rezonansu mechanicznego – jego przykładów i skutków; posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tych materiałów i wykorzystuje do rozwiązywania zadań lub problemów	
10. Fale mechaniczne			
Uczeń: • wyjaśnia, czym jest fala mechaniczna; opisuje rozchodzenie się fali mechanicznej jako proces przekazywania energii bez przenoszenia materii; posługuje się pojęciami <i>prędkości</i> i <i>energii fali</i> • posługuje się pojęciami: <i>amplitudy</i>, <i>okresu</i>, <i>częstotliwości</i> i <i>długości fali</i> wraz z ich jednostkami; stosuje te wielkości oraz związki między nimi do opisu fali i w obliczeniach • opisuje mechanizm powstawania i rozchodzenia się fal dźwiękowych w powietrzu; podaje przykłady źródeł dźwięku • opisuje dźwięk jako falę mechaniczną, posługując się pojęciami: <i>długości</i>, <i>częstotliwości</i> i <i>okresu fali</i>; rozróżnia dźwięki słyszalne,	Uczeń: • posługuje się pojęciami: <i>źródło fali</i>, <i>impuls falowy</i>, <i>fala harmoniczna</i>; uzasadnia, że fala przenosi energię • wymienia i omawia podstawowe właściwości fal mechanicznych • rozróżnia i porównuje fale poprzeczne i fale podłużne, podaje ich przykłady, opisuje mechanizm ich powstawania; wyjaśnia rozchodzenie się fali poprzecznej i fali podłużnej za pomocą schematu; • zaznacza na rysunku długość fali dla fal poprzecznych i fal podłużnych • wyjaśnia mechanizm powstawania, rozchodzenia się i odbioru fali dźwiękowej w powietrzu jako fali podłużnej	Uczeń: • opisuje rozchodzenie się fal na powierzchni wody jako przykład fal będących złożeniem fal poprzecznych i podłużnych; wyjaśnia, że fala mechaniczna może się rozchodzić tylko w ośrodku sprężystym • analizuje i objaśnia wykres zależności wychylenia (y) od położenia mierzonego wzdłuż kierunku rozchodzenia się fali (osi x) dla fali harmonicznej (poprzecznej i podłużnej) • wyjaśnia różnice prędkości dźwięku w gazach, ciekłych i ciałach stałych oraz zależność prędkości dźwięku w powietrzu od temperatury • wyjaśnia zależności natężenia harmonicznej fali kulistej od odległości od źródła i amplitudy drgań cząsteczek ośrodka	Uczeń: • wyprowadza wzory na zależność między długością fali a położeniem miejsc wzmocnienia i wygaszenia fal w obrazie interferencji • uzasadnia (wyprowadza) wzory na częstotliwość fal stojących wytwarzanych na strunie i w słupie powietrza (w piszczalce zamkniętej) i piszczalce otwartej • uzasadnia (wyprowadza) wzory na częstotliwość fali dźwiękowej odbieranej przez obserwatora w sytuacji, gdy źródło fali lub obserwator się poruszają • ^Ranalizuje i opisuje mechanizm powstawania fali uderzeniowej

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
ultradźwięki i infradźwięki; wymienia przykłady ich źródeł i zastosowań - opisuje jakościowo związek między natężeniem dźwięku a energią fali i amplitudą fali - opisuje jakościowo i przedstawia schematycznie zjawisko odbicia i zjawisko załamania na granicy dwóch ośrodków różniących się prędkością rozchodzenia się fali; wskazuje kierunek załamania - podaje zasadę Huygensa oraz przykłady dyfrakcji i interferencji fal w otaczającej rzeczywistości - opisuje jakościowo związki między wysokością dźwięku a częstotliwością fali oraz między natężeniem dźwięku (głośnością) a energią fali i amplitudą fali - rozdziela dźwięki proste i złożone, wskazuje ich źródła - wyjaśnia na wybranym przykładzie, na czym polega efekt Dopplera - przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: – obserwuje i ilustruje graficznie rozchodzenie się fal na powierzchni wody – obserwuje i opisuje zjawisko załamania fali na granicy ośrodków różniących się prędkością rozchodzenia się fali; formułuje wnioski - rozwiązuje proste zadania lub problemy: – związane z ruchem falowym i opisem fal – dotyczące fal dźwiękowych – związane z rozchodzeniem się fal i natężeniem fali – dotyczące odbicia i załamania fal – dotyczące interferencji i dyfrakcji fal – związane z opisywaniem dźwięków – związane z efektem Dopplera, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska	- demonstruje i obserwuje oscylogramy dźwięków o różnych częstotliwościach z wykorzystaniem komputera i strunowego instrumentu muzycznego - opisuje rozchodzenie się dźwięku w różnych ośrodkach sprężystych - opisuje rozchodzenie się fal, posługując się pojęciami: <i>powierzchnia falowa</i>, <i>promień fali</i>; rozróżnia fale płaskie, koliste i kuliste, wskazuje ich przykłady w otaczającej rzeczywistości - analizuje rozchodzenie się fal na powierzchni wody i dźwięku w powietrzu na podstawie obrazu powierzchni falowych - posługuje się pojęciem <i>natężenia fali</i> wraz z jego jednostką ($\frac{W}{m^2}$) oraz proporcjonalnością natężenia fali do kwadratu amplitudy drgań ośrodka; opisuje zależność natężenia i amplitudy fali kulistej od odległości od punkтового źródła - wyjaśnia zmiany długości fali przy jej przejściu do innego ośrodka - podaje i interpretuje prawo załamania fal; posługuje się pojęciem <i>współczynnika załamania ośrodka</i> - stosuje prawo odbicia i prawo załamania fal na granicy dwóch ośrodków do wyjaśniania zjawisk i w obliczeniach; opisuje i ilustruje graficznie całkowite wewnętrzne odbicie fali, zaznacza na rysunku i oblicza kąt graniczny - formułuje zasadę superpozycji fal i stosuje ją do wyjaśniania zjawisk; opisuje falę stojącą - opisuje interferencję fal pochodzących z dwóch źródeł; wyjaśnia mechanizm zjawiska interferencji fal; podaje warunki wzmacniania oraz wygaszania się fal - stosuje zasadę Huygensa do wyjaśniania zjawiska dyfrakcji; opisuje jakościowo związek pomiędzy dyfrakcją na szczelinie a szerokością szczeliny i długością fali - posługuje się pojęciami: <i>barwa</i> i <i>widmo dźwięku</i>, <i>częstotliwość podstawowa</i>, <i>składowe harmoniczne</i>; podaje różnicę proporcji składowych harmonicznych jako przyczynę różnej barwy dźwięków	- uzasadnia prawo załamania fal – wyznacza zależność między kątem załamania a kątem padania - wyznacza kąt graniczny - wprowadza (uzasadnia) wzór na częstotliwość fal stojących powstających na sznurze umocowanym na jednym końcu - uzasadnia (wprowadza wzory) warunki wzmacniania oraz wygaszania się fal - opisuje zależność przestrzennego obrazu interferencji od długości fali i odległości między źródłami; stosuje w obliczeniach wzory na zależność między długością fali a położeniem miejsc wzmacnienia i wygaszenia; szkicuje obraz interferencyjny - opisuje fale stojące na strunie i w słupie powietrza – w piszczałce zamkniętej i piszczałce otwartej; przedstawia i objaśnia schemat ich powstawania; podaje wzory na częstotliwość wytwarzanych fal - analizuje efekt Dopplera dla fal w sytuacji, gdy źródło fali lub obserwator poruszają się znacznie wolniej niż fala - podaje i interpretuje wzory na częstotliwość fali dźwiękowej odbieranej przez obserwatora w sytuacji, gdy źródło fali lub obserwator się poruszają; stosuje te wzory do wyjaśniania zjawisk i w obliczeniach - podaje i stosuje w obliczeniach wzór na przeliczanie natężenia dźwięku na poziom natężenia dźwięku - posługuje się skalą logarytmiczną; analizuje i objaśnia skalę poziomu natężenia dźwięku i skalę muzyczną; podaje inne przykłady skal logarytmicznych, uzasadnia ich użyteczność - doświadczalnie wyznacza częstotliwość dźwięku i drgań struny, opracowuje i analizuje wyniki z uwzględnieniem niepewności pomiarów	- rozwiązuje nietypowe, złożone zadania lub problemy: – związane z ruchem falowym i matematycznym opisem fal, wykorzystując wzór na funkcję falową – dotyczące fal dźwiękowych – związane z rozchodzeniem się fal i natężeniem fali – dotyczące odbicia i załamania fal – dotyczące interferencji i dyfrakcji fal – związane z opisywaniem dźwięków – związane z efektem Dopplera – związane z wykorzystaniem wzoru na przeliczanie natężenia dźwięku na poziom natężenia dźwięku oraz sporządza wykresy; udowadnia podane zależności, wprowadza wzory ilustrujące zależności fizyczne - planuje, realizuje i prezentuje własny projekt związany z treściami rozdziału <i>Fale mechaniczne</i>; formułuje i weryfikuje hipotezy

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach, przelicza wielokrotności i podwielokrotności, przeprowadza obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności danych	• stosuje zasadę superpozycji fal do wyjaśniania związku dźwięku instrumentów muzycznych z falami stojącymi wytwarzanymi na strunach lub w słupie powietrza; opisuje powstawanie fal stojących w instrumentach muzycznych jako przykład zjawiska rezonansu • opisuje przykłady występowania i wykorzystania zjawiska Dopplera w przyrodzie i technice • opisuje efekt Dopplera w przypadku poruszającego się źródła dźwięku i nieruchomego obserwatora oraz w przypadku poruszającego się obserwatora i nieruchomego źródła dźwięku • posługuje się pojęciem <i>natężenia dźwięku</i> wraz z jego jednostką – $\left(\frac{W}{m^2}\right)$, oraz <i>poziomą natężenia dźwięku</i> wraz z jego jednostką – dB • przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: – bada (demonstruje) fale poprzeczne i fale podłużne oraz rozchodzenie się fali w ciele stałym – obserwuje: superpozycję fal, zjawisko dyfrakcji fali na szczelinie, zjawisko interferencji fal – bada widmo dźwięku oraz dźwięk powstający w wyniku drgań słupa powietrza w piskalce zamkniętej; • opisuje, ilustruje graficznie, analizuje i wyjaśnia wyniki obserwacji i doświadczeń, formułuje wnioski • rozwiązuje typowe zadania lub problemy: – związane z ruchem falowym i opisem fal – dotyczące fal dźwiękowych – związane z rozchodzeniem się fali i natężeniem fali – dotyczące odbicia i załamania fal – dotyczące interferencji i dyfrakcji fal – związane z opisywaniem dźwięków – związane z efektem Dopplera, w szczególności: posługuje się materiałami pomocniczymi, w tym tablicami fizycznymi, kartą wybranych wzorów i stałych fizykochemicznych oraz kalkulatorem, wykonuje obliczenia szacunkowe i analizuje otrzymany wynik; rysuje, analizuje	• planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń (formułuje hipotezy i prezentuje kroki niezbędne do ich weryfikacji) dotyczących: – badania (demonstracji) fal poprzecznych i fal podłużnych oraz rozchodzenia się fali w ciele stałym – obserwacji: superpozycji fal, zjawiska dyfrakcji fali na szczelinie, zjawiska interferencji fal – badania widma dźwięku oraz dźwięku powstającego w wyniku drgań słupa powietrza w piskalce zamkniętej • rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy: – związane z ruchem falowym i matematycznym opisem fal – dotyczące fal dźwiękowych – związane z rozchodzeniem się fali i natężeniem fali – dotyczące odbicia i załamania fal – dotyczące interferencji i dyfrakcji fal – związane z opisywaniem dźwięków – związane z efektem Dopplera – ^Rzwiązane z wykorzystaniem wzoru na przeliczanie natężenia dźwięku na poziom natężenia dźwięku • samodzielnie wyszukuje i analizuje materiały źródłowe, w tym teksty popularnonaukowe, dotyczące treści rozdziału <i>Fale mechaniczne</i>, w szczególności: – fal (np. na temat tsunami, rozchodzenia się fal sejsmicznych w głębi Ziemi) – superpozycji fal; – posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tych materiałów i wykorzystuje je do rozwiązywania zadań i problemów	

Ocena			
Stopień dopuszczający	Stopień dostateczny	Stopień dobry	Stopień bardzo dobry
	i interpretuje wykresy; uwzględnia niepewności pomiarów; uzasadnia odpowiedzi • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przedstawionych materiałów źródłowych, w tym tekstów popularnonaukowych, dotyczącymi treści rozdziału <i>Fale mechaniczne</i>, w szczególności fal dźwiękowych • analizuje tekst <i>Muzykalne owady i biologiczny termometr</i>; wyodrębnia informacje kluczowe, posługuje się nimi i wykorzystuje je do rozwiązywania prostych zadań lub problemów • dokonuje syntezy wiedzy o falach mechanicznych; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności		

Sposoby sprawdzania osiągnięć edukacyjnych ucznia

Osiągnięcia edukacyjne ucznia są sprawdzane:

- ustnie (waga 0,2),
- pisemnie (waga 0,5),
- praktycznie, tzn. w trakcie wykonywania doświadczeń (waga 0,3). Ocena klasyfikacyjna jest średnią ważoną ocen częściowych.

$$ocena = \frac{\text{suma ocen „ustne”} \cdot 0,2 + \text{suma ocen „pisemne”} \cdot 0,5 + \text{suma ocen „praktyczne”} \cdot 0,3}{\text{liczba ocen „ustne”} \cdot 0,2 + \text{liczba ocen „pisemne”} \cdot 0,5 + \text{liczba ocen „praktyczne”} \cdot 0,3}$$

Na ocenę klasyfikacyjną wpływają również aktywność na lekcji i zaangażowanie w naukę. Te czynniki są brane pod uwagę zwłaszcza wtedy, gdy ocena jest pośrednia (np. 4,5).

Warunki i tryb uzyskiwania oceny wyższej niż przewidywana

Zgodne z zapisami w **statucie** szkoły.

Starając się o podwyższenie przewidywanej oceny klasyfikacyjnej, uczeń powinien się wykazać umiejętnościami w zakresie tych elementów oceny, w których jego osiągnięcia nie spełniały wymagań. Jeśli np. jego słabą stroną były oceny „ustne”, sprawdzanie odbywa się ustnie.

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny. *Oblicza geografii. Zakres rozszerzony. Część II*

Wymagania na poszczególne oceny				
konieczne (ocena dopuszczająca)	podstawowe (ocena dostateczna)	rozszerzające (ocena dobra)	dopełniające (ocena bardzo dobra)	wykraczające (ocena celująca)
2	3	4	5	6
I. Zmiany na mapie politycznej				
Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>państwo, granica państwa, enklawa, eksklawa, terytorium zależne</i> • podaje różnice w powierzchni wybranych państw na świecie • wymienia największe i najmniejsze państwa świata i wskazuje je na mapie • podaje aktualną liczbę państw świata • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kolonializm, dekolonizacja</i> • wyjaśnia różnicę między integracją a dezintegracją państw • wymienia państwa powstałe po 1989 roku i wskazuje je na mapie świata • podaje przykłady organizacji międzynarodowych • podaje przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie • wyjaśnia znaczenie terminu <i>terroryzm</i> • wskazuje różnice między terroryzmem a konfliktem zbrojnym • wymienia podstawowe wskaźniki rozwoju gospodarczego i społecznego państw • wyjaśnia, czym jest PKB	Uczeń: • wymienia różnice między enklawą a eksklawą • wskazuje na mapie granice oraz stolice wybranych państw • omawia specjalny status Antarktydy • wskazuje na mapie świata obszary kolonialne światowych mocarstw w połowie XX w. • wymienia państwa europejskie, które w połowie XX w. miały posiadłości kolonialne • wymienia płaszczyzny integracji państw lub obszarów • wymienia główne cele działalności wybranych organizacji międzynarodowych • wskazuje na mapie świata obszary ważniejszych konfliktów zbrojnych i miejsca zamachów terrorystycznych • wymienia cechy terroryzmu • wymienia czynniki wpływające na rozwój państw • omawia prawidłowości w zróżnicowaniu przestrzennym państw świata pod względem PKB <i>per capita</i> • wyjaśnia, czym są HDI i MPI • wymienia kraje o najwyższych i najniższych wartościach HDI oraz o najwyższych wartościach MPI	Uczeń: • omawia podział terytorialny mórz i oceanów • podaje przykłady enklaw, eksklaw i terytoriów zależnych na świecie oraz wskazuje je na mapie • omawia przyczyny rozpadu systemu kolonialnego • przedstawia wpływ kolonializmu i dekolonizacji na ludność byłych kolonii oraz jej kulturę i migracje • podaje przyczyny procesów dezintegracyjnych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej pod koniec XX w. • opisuje działalność ONZ • omawia przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych w wybranych regionach świata • opisuje wybrane konflikty zbrojne • omawia przyczyny zwiększania się dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw • omawia strukturę PKB według trzech głównych sektorów gospodarki • wyjaśnia, czym jest wartość dodana brutto (WDB)	Uczeń: • opisuje wpływ kolonializmu na współczesny podział polityczny świata • wskazuje na mapie obszary o niestalonym statusie • przedstawia wpływ kolonializmu i dekolonizacji na dysproporcje w rozwoju państw powstałych po rozpadzie kolonii • omawia skutki kolonializmu i dekolonizacji • opisuje kształtowanie się mapy politycznej świata do 1989 roku • omawia wpływ przemian społeczno-ustrojowych po 1989 roku na podział polityczny świata • analizuje przyczyny i skutki integracji europejskiej • opisuje tendencje dezintegracyjne w Europie na przykładzie Katalonii • omawia skutki współczesnych konfliktów zbrojnych i terroryzmu • porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnych poziomach rozwoju gospodarczego • omawia prawidłowości przestrzenne w zróżnicowaniu państw świata pod względem PKB, HDI i MPI • porównuje cechy krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego na wybranych przykładach	Uczeń: • opisuje historię utworzenia Sudanu Południowego • omawia wpływ kolonializmu i dekolonizacji na współczesny podział polityczny świata oraz występowanie konfliktów zbrojnych • omawia znaczenie Unii Europejskiej w przemianach społeczno-gospodarczych państw członkowskich • opisuje działalność wybranej organizacji międzynarodowej • omawia wpływ konfliktów zbrojnych na społeczeństwo i gospodarkę państw • przedstawia wpływ mediów na społeczny odbiór przyczyn i skutków konfliktów na świecie na wybranych przykładach • omawia działania, które są podejmowane przez organizacje międzynarodowe i rządy państw w celu ograniczenia terroryzmu • opisuje ekonomiczne, demograficzne i społeczne cechy państw o różnym poziomie rozwoju gospodarczego

II. Ludność i osadnictwo

Uczeń: • podaje aktualną liczbę ludności świata • wymienia najludniejsze państwa świata i wskazuje je na mapie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>przyrost naturalny, współczynnik urodzeń, współczynnik zgonów, współczynnik przyrostu naturalnego</i> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksplozja demograficzna, regres demograficzny</i> • wymienia etapy rozwoju demograficznego ludności • wyjaśnia znaczenie terminu <i>współczynnik dzietności</i> • wymienia typy demograficzne społeczeństw • podaje przykłady państw, których społeczeństwa się starzeją • wymienia czynniki rozmieszczenia ludności na Ziemi • wymienia bariery osadnicze • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekumena, subekumena, anekumena, gęstość zaludnienia</i> • wymienia najgęściej zaludnione kraje na świecie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>imigracja, emigracja, reemigracja, saldo migracji, współczynnik salda migracji</i> • dokonuje podziału migracji ze względu na zasięg • podaje główne kierunki współczesnych migracji na świecie • wskazuje na mapie przykładowe kraje emigracyjne i kraje imigracyjne • wymienia państwa, które w ostatnim czasie przyjęły najwięcej uchodźców • wymienia odmiany ludzkie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rasizm, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna</i> • wymienia mniejszości narodowe	Uczeń: • omawia różnice w zaludnieniu regionów • oblicza współczynniki urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego • podaje przyczyny eksplozji demograficznej i regresu demograficznego • podaje przykłady państw, w których występuje eksplozja demograficzna lub regres demograficzny • omawia model przejścia demograficznego • porównuje piramidy wieku i płci sporządzone dla wybranych krajów świata • wymienia przyczyny starzenia się społeczeństw • omawia wybrane czynniki rozmieszczenia ludności na świecie • wskazuje obszary największej i najmniejszej koncentracji ludności na świecie • oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia • oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego • podaje główne przyczyny migracji zagranicznych na świecie • wskazuje na mapie przykłady krajów o dodatnim i ujemnym saldzie migracji zagranicznych • wyjaśnia, czym jest uchodźstwo • opisuje rozmieszczenie odmian ludzkich na świecie • wyjaśnia różnice między narodem a grupą etniczną • wymienia przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem narodowościowym i etnicznym • wymienia przykłady rodzin językowych • omawia zróżnicowanie językowe ludności świata • wyjaśnia, czym jest wskaźnik	Uczeń: • analizuje dynamikę zmian liczby ludności świata • omawia zróżnicowanie przyrostu naturalnego na świecie • opisuje etapy rozwoju demograficznego na wybranych przykładach • omawia zróżnicowanie struktury wieku na świecie • charakteryzuje typy demograficzne społeczeństw na podstawie piramidy wieku i płci na wybranych przykładach • omawia czynniki kształtujące strukturę wieku • omawia przestrzenne zróżnicowanie współczynnika dzietności na świecie • przedstawia uwarunkowania rozmieszczenia ludności na świecie • opisuje bariery ograniczające osadnictwo i podaje ich przykłady • opisuje różnice w gęstości zaludnienia kontynentów • opisuje migracje wewnętrzne • omawia współczesne migracje zagraniczne i wymienia kraje, do których w ostatnich latach przybyło najwięcej imigrantów • wyjaśnia przyczyny dodatniego lub ujemnego salda migracji w wybranych krajach świata • przedstawia rozmieszczenie państwa o dodatnim i ujemnym saldzie migracji • wskazuje różnice między uchodźstwem a migracjami ekonomicznymi • omawia różnice między mniejszością narodową a mniejszością etniczną • opisuje strukturę narodowościową i etniczną ludności Polski • przedstawia podział indoeuropejskiej rodziny językowej • omawia przyczyny upowszechniania	Uczeń: • wyjaśnia przyczyny zmian tempa wzrostu liczby ludności w skali globalnej i regionalnej • analizuje zróżnicowanie przestrzenne współczynnika przyrostu naturalnego w krajach wysoko i słabo rozwiniętych • omawia społeczno-kulturowe uwarunkowania zróżnicowania modelu rodziny • opisuje zróżnicowanie demograficzne społeczeństw • omawia zróżnicowanie współczynnika feminizacji i współczynnika maskulinizacji na świecie • omawia prawidłowości w rozmieszczeniu ludności na świecie • opisuje problemy uchodźców • omawia przyczyny i skutki migracji zagranicznych na świecie • przedstawia skutki zróżnicowania narodowościowego i etnicznego ludności na przykładzie wybranego państwa • przedstawia konsekwencje upowszechniania się wybranych języków na świecie • analizuje zróżnicowanie struktury wykształcenia ludności na świecie • omawia główne założenia wybranych religii • omawia konsekwencje zróżnicowania kulturowego ludności świata • omawia różnice w postrzeganiu przestrzeni w różnych kręgach kulturowych • opisuje przemiany w osadnictwie wiejskim w różnych regionach świata • charakteryzuje procesy metropolizacji w wybranych regionach świata • charakteryzuje typy fizjonomiczne miast i podaje ich przykłady	Uczeń: • przedstawia skutki zmian tempa wzrostu liczby ludności na świecie • ocenia skutki wysokiego i niskiego przyrostu naturalnego w krajach wysoko i słabo rozwiniętych • ocenia skutki eksplozji demograficznej i regresu demograficznego • analizuje i ocenia zróżnicowanie mieszkańców różnych regionów świata pod względem dzietności • omawia konsekwencje starzenia się społeczeństw oraz zróżnicowanie przestrzenne tego zjawiska • przedstawia społeczno-ekonomiczne i ekologiczne skutki nadmiernej koncentracji ludności • analizuje skutki migracji w krajach emigracyjnych i w krajach imigracyjnych na przykładzie migracji Ukraińców do Polski w ostatnich latach • analizuje problemy państw o różnej zawartości socjoetnicznej • dostrzega związek między wykształceniem ludności a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju • opisuje wpływ wybranych religii na życie człowieka i gospodarkę • podaje przykłady wpływu religii na społeczeństwo i gospodarkę w Polsce • omawia wkład kręgów kulturowych w dziedzictwo kulturowe ludzkości • wyjaśnia na przykładach przyczyny różnic w postrzeganiu przestrzeni przez społeczności należące do różnych kręgów kulturowych • analizuje na podstawie map cyfrowych zróżnicowanie sieci osadniczej na świecie • wyjaśnia różnice między procesami urbanizacji zachodzącymi
---	---	---	---	--

w Polsce - wymienia przykłady języków urzędowych i języków sztucznych - podaje nazwy najbardziej rozpowszechnionych języków świata - wyjaśnia, czym jest wskaźnik analfabetyzmu - wyjaśnia znaczenie terminu religia - wymienia wybrane religie świata - wyjaśnia znaczenie terminów: kultura, krąg kulturowy - wymienia główne kręgi kulturowe na świecie - wyjaśnia znaczenie terminu przestrzeń - wymienia rodzaje jednostek osadniczych - wyjaśnia znaczenie terminów: wieś, miasto - wyjaśnia znaczenie terminu urbanizacja - wymienia płaszczyzny urbanizacji - wyjaśnia, czym jest metropolia - wymienia funkcje miast - wymienia najludniejsze zespoły miejskie świata - wyjaśnia znaczenie terminów: megamiasto, megalopolis - wyjaśnia znaczenie terminów: obszar wiejski, wieś - wymienia nowe funkcje obszarów wiejskich	skolaryzacji - przedstawia strukturę religijną ludności świata - wymienia trzy wielkie religie uniwersalne - podaje przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem religijnym - opisuje wybrane kręgi kulturowe na świecie - omawia geograficzne znaczenie pojęcia przestrzeni - wyjaśnia, jak zmienia się postrzeganie przestrzeni wraz z wiekiem - wymienia kryteria podziału jednostek osadniczych na wsie i miasta - wymienia czynniki lokalizacji jednostek osadniczych i rozwoju sieci osadniczej - wyjaśnia, czym jest wskaźnik urbanizacji, oraz przedstawia jego zróżnicowanie na świecie i w Polsce - podaje przykłady miast o różnych funkcjach - wskazuje na mapie najludniejsze zespoły miejskie świata - wymienia formy zespołów miejskich - podaje przykłady megamiast oraz megalopolis i wskazuje je na mapie - omawia udział ludności wiejskiej w całkowitej liczbie ludności danego kraju - opisuje udział obszarów wiejskich w powierzchni kraju - przedstawia czynniki rozwoju obszarów wiejskich na świecie	się wybranych języków na świecie - omawia wartości wskaźnika analfabetyzmu i wskaźnika skolaryzacji w wybranych krajach - opisuje zróżnicowanie religijne ludności świata - omawia strukturę wyznaniową w wybranych państwach i w Polsce - opisuje zróżnicowanie kulturowe ludności świata - przedstawia wartości wyznawane przez społeczności należące do poszczególnych kręgów kulturowych - omawia różnice w pojmowaniu przestrzeni przez społeczności znajdujące się na innym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego i żyjące w odmiennych warunkach przyrodniczych - omawia czynniki kształtujące sieć wiejską i sieć miejską - omawia fazy urbanizacji i ich przebieg w różnych rejonach świata - omawia i rozpoznaje formy zespołów miejskich na świecie - wyjaśnia zależność między udziałem ludności wiejskiej w całkowitej liczbie mieszkańców a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju - opisuje nowe funkcje obszarów wiejskich	- omawia przyczyny wyludniania się obszarów wiejskich na przykładzie Europy - wyjaśnia przyczyny depopulacji niektórych wsi w Polsce - wyjaśnia przyczyny zacierania się granic między miastem a wsią	w państwach o niskim i wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego - analizuje przyczyny i skutki urbanizacji w wybranych regionach świata - wiąże typy fizjonomiczne miast z kręgami cywilizacyjnymi oraz poziomem rozwoju gospodarczego państw - proponuje działania, które mogą zapobiec wyludnianiu się wsi
--	---	--	---	---

III. Sektory gospodarki

Uczeń: - przedstawia podział gospodarki na sektory - przedstawia sekcje Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) - wyjaśnia znaczenie terminów: globalizacja, indeks globalizacji	Uczeń: - opisuje poszczególne sektory gospodarki i ich funkcje - przedstawia zmiany znaczenia sektorów gospodarki wraz z rozwojem cywilizacyjnym - omawia wzrost udziału usług	Uczeń: - omawia strukturę zatrudnienia i strukturę WDB według sektorów gospodarki oraz zmiany tych struktur w czasie w wybranych krajach świata - opisuje zmiany struktury zatrudnienia i struktury WDB według sektorów	Uczeń: - wyjaśnia, jak zmieniają się struktura zatrudnienia i struktura WDB według sektorów gospodarki wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym kraju - klasyfikuje działalność gospodarczą	Uczeń: - dostrzega zacieranie się różnic między sektorem przemysłowym a sektorem usługowym - przedstawia wpływ globalizacji i rozwoju technologii na zmiany w zatrudnieniu oraz przemiany
--	---	---	---	---

	w strukturze zatrudnienia wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym kraju - wskazuje na mapie kraje o najwyższym i najniższym indeksie globalizacji na świecie - wymienia płaszczyzny globalizacji	gospodarki w Polsce - podaje przyczyny zmian znaczenia sektorów gospodarki - wymienia przykłady działalności znajdujących się na pograniczu sektorów gospodarki - przedstawia przejawy globalizacji na płaszczyznach: gospodarczej, społecznej i politycznej	według PKD omawia pozytywne i negatywne skutki globalizacji na przykładzie Polski	wewnątrzsektorowe
IV. Rolnictwo				
Uczeń: - wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa - wymienia formy użytkowania ziemi - podaje rodzaje terenów tworzących strukturę użytków rolnych - wymienia kryteria podziału rolnictwa - wymienia typy rolnictwa - wskazuje na mapie główne regiony rolnicze na świecie - wymienia główne cechy rolnictwa uprzemysłowionego i rolnictwa ekologicznego - wyjaśnia znaczenie terminu GMO - wymienia państwa, w których uprawia się rośliny modyfikowane genetycznie - wymienia główne rośliny uprawne - wymienia głównych producentów ryżu, pszenicy i ziemniaków na świecie - wyjaśnia różnicę między chowem a hodowlą zwierząt - wymienia typy chowu zwierząt - wymienia państwa o największym поголовiu wybranych zwierząt gospodarskich - wymienia główne typy lasów - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lesistość, wskaźnik lesistości</i> - wymienia funkcje lasów - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rybactwo, rybołówstwo, akwakultura, marikultura</i> - wymienia najczęściej poławiane	Uczeń: - określa udział użytków rolnych w powierzchni kraju w wybranych państwach - opisuje zróżnicowanie struktury użytków rolnych w wybranych krajach - omawia strukturę użytkowania ziemi i strukturę użytków rolnych w Polsce - wyjaśnia, na czym polega intensywność produkcji rolnej - wskazuje główne różnice między rolnictwem ekstensywnym a rolnictwem intensywnym - omawia czynniki rozwoju rolnictwa uprzemysłowionego - przedstawia zasady rolnictwa ekologicznego - dokonuje podziału roślin uprawnych ze względu na cechy biologiczne - podaje przykłady zastosowania wybranych roślin uprawnych - omawia różnice między chowem intensywnym a chowem ekstensywnym - przedstawia podział zwierząt gospodarskich i kierunki ich chowu - wyjaśnia różnice między leśnictwem a gospodarką leśną - charakteryzuje główne typy lasów - przedstawia rozmieszczenie lasów na Ziemi - omawia zmiany lesistości w Polsce - opisuje funkcje lasów - omawia rozmieszczenie najważniejszych łowisk na świecie	Uczeń: - opisuje przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa - porównuje strukturę użytków rolnych w Polsce ze strukturą użytków rolnych w wybranych krajach - omawia typy rolnictwa na świecie - analizuje różnice między rolnictwem intensywnym a rolnictwem ekstensywnym - wykazuje różnice między rolnictwem uprzemysłowionym a rolnictwem ekologicznym oraz przedstawia ich wady i zalety - omawia areal upraw GMO - opisuje rozmieszczenie i wielkość produkcji ważniejszych upraw na świecie - wymienia czołowych producentów wybranych roślin uprawnych - charakteryzuje rozmieszczenie i wielkość поголовia wybranych zwierząt gospodarskich na świecie - przedstawia sposoby gospodarowania zasobami leśnymi - omawia udział oceanów w światowych połowach - przedstawia wielkość połowów i produkcji akwakulturowej na świecie	Uczeń: - wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i czynników pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa na świecie - porównuje strukturę użytkowania ziemi w Polsce ze strukturą użytkowania ziemi w wybranych krajach - omawia przyczyny dużego udziału gruntów ornych w strukturze użytkowania ziemi wybranych państw - omawia czynniki sprzyjające dużej wydajności rolnictwa w Europie Zachodniej - charakteryzuje rolnictwo pierwotne, rolnictwo tradycyjne i rolnictwo rynkowe - dokonuje analizy udziału rolnictwa ekologicznego w Polsce na tle innych krajów Unii Europejskiej - przedstawia skutki rozwoju rolnictwa uprzemysłowionego i rolnictwa ekologicznego - charakteryzuje warunki uprawy roślin: zbożowych, strączkowych, bulwiastych i korzeniowych oraz przemysłowych, a także warzyw i owoców oraz używek - omawia czynniki wpływające na zróżnicowanie gatunkowe chowu zwierząt gospodarskich na świecie - ocenia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika lesistości na świecie i w Polsce - wykazuje skutki rabunkowej	Uczeń: - omawia zmiany w strukturze użytkowania ziemi wybranych państw - charakteryzuje główne regiony rolnicze świata - omawia dylematy związane z wykorzystywaniem roślin modyfikowanych genetycznie - omawia czynniki, które wpływają na zróżnicowanie wysokości plonów zbóż w wybranych krajach - analizuje przestrzenne zróżnicowanie chowu poszczególnych zwierząt gospodarskich i wyjaśnia jego przyczyny - uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi na świecie - rozumie zasady zrównoważonej gospodarki leśnej i ochrony przyrody - dostrzega związek między wielkością połowów i produkcji akwakulturowej a równowagą ekosystemów wodnych - podaje sposoby zapobiegania wyczerpywaniu się zasobów wód morskich i śródlądowych

gatunki organizmów wodnych • wyjaśnia, czym jest <i>przełowienie</i>	• podaje przyczyny przełowienia • wskazuje nadmiernie eksploatowane łowiska na mapie		gospodarki leśnej w wybranych regionach świata • omawia wzrost udziału akwakultury w rybactwie	
V. Przemysł				
Uczeń: • dokonuje podziału czynników lokalizacji przemysłu • wymienia najważniejsze przyrodnicze, techniczno-ekonomiczne i społeczno-polityczne czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia działy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii (high-tech) • podaje czynniki lokalizacji przemysłu tradycyjnego i przemysłu high-tech • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>industrializacja, dezindustrializacja, reindustrializacja</i> • podaje przykłady dezindustrializacji i reindustrializacji na świecie i w Polsce • wymienia czynniki koncentracji przemysłu • wymienia formy koncentracji przemysłu tradycyjnego • wyjaśnia znaczenie terminu <i>budownictwo</i> • wymienia czynniki rozwoju budownictwa • podaje nazwy odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii • wymienia główne surowce energetyczne • wymienia największych producentów surowców energetycznych na świecie • wymienia głównych producentów i konsumentów energii elektrycznej na świecie • wymienia typy elektrowni • wymienia kraje wytwarzające najwięcej energii jądrowej	Uczeń: • wymienia różnice między przymusową a związaną lokalizacją przemysłu • omawia przyrodnicze czynniki lokalizacji przemysłu • podaje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii • porównuje czynniki lokalizacji przemysłu tradycyjnego z czynnikami przemysłu zaawansowanych technologii • wskazuje różnice między dezindustrializacją a reindustrializacją przemysłu • podaje przyczyny dezindustrializacji • przedstawia różnice między ośrodkiem przemysłowym a okręgiem przemysłowym • omawia etapy rozwoju okręgu przemysłowego • wymienia formy koncentracji przemysłu high-tech • przedstawia prawidłowości przestrzenne udziału budownictwa w strukturze zatrudnienia na świecie • omawia źródła energii na świecie w podziale na odnawialne i nieodnawialne • przedstawia rozmieszczenie surowców energetycznych na świecie • wymienia odnawialne źródła energii • przedstawia bilans energetyczny i jego zmiany na przestrzeni wieków • omawia gospodarcze znaczenie energii elektrycznej • porównuje wielkość produkcji energii elektrycznej przypadającej na jedną osobę w wybranych krajach • opisuje udział energii jądrowej	Uczeń: • omawia techniczno-ekonomiczne czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia korzyści i niekorzyści aglomeracji • omawia proces deaglomeracji przemysłu • opisuje społeczno-polityczne czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia behawioralne czynniki lokalizacji przemysłu • porównuje cechy przemysłu tradycyjnego z cechami przemysłu zaawansowanych technologii • opisuje rozmieszczenie przemysłu tradycyjnego oraz przemysłu high-tech na świecie • omawia przebieg dezindustrializacji w wybranych państwach świata • opisuje gospodarcze znaczenie reindustrializacji • podaje rodzaje i przykłady okręgów przemysłowych na świecie • omawia rozmieszczenie ważniejszych okręgów przemysłowych na świecie • omawia czynniki warunkujące powstanie technopolii • przedstawia rolę budownictwa w gospodarce • charakteryzuje energetykę opartą na nieodnawialnych źródłach energii • charakteryzuje energetykę opartą na odnawialnych źródłach energii • określa udział poszczególnych źródeł energii w bilansie energetycznym świata • omawia bilans energetyczny Polski • dostrzega prawidłowości w zmianach udziału nieodnawialnych i odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym świata	Uczeń: • omawia wpływ czynników lokalizacji przemysłu na rozwój wybranych działów przemysłu i rozmieszczenie zakładów przemysłowych • opisuje zmiany znaczenia czynników lokalizacji przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii w procesie rozwoju cywilizacyjnego • omawia znaczenie przemysłu zaawansowanych technologii • podaje skutki dezindustrializacji w wybranych państwach świata • omawia przebieg industrializacji, dezindustrializacji i reindustrializacji w Polsce • omawia rozmieszczenie ośrodków i okręgów przemysłowych w Polsce • charakteryzuje wybrany okręg przemysłowy w Polsce • charakteryzuje wybrane technopole na świecie i wskazuje je na mapie • wyjaśnia, czym są klastry, i omawia ich rolę w budowie gospodarki opartej na wiedzy • przedstawia różne oblicza budownictwa na świecie i w Polsce • opisuje skutki wzrostu zapotrzebowania na energię • omawia prawidłowości w zakresie zmian udziału źródeł odnawialnych źródeł w strukturze zużycia energii • przedstawia zalety i wady wybranych typów elektrowni • omawia pozytywne i negatywne skutki rozwoju energetyki jądrowej • omawia plany rozwoju energetyki jądrowej w Polsce	Uczeń: • przedstawia przyczyny zmian roli czynników lokalizacji przemysłu w czasie • ocenia trafność lokalizacji wybranego zakładu przemysłowego w Polsce • ocenia wpływ przemysłu zaawansowanych technologii na rozwój gospodarczy państw i jakość życia ludzi • omawia rolę reindustrializacji w gospodarce • prezentuje zmiany struktury przestrzennej przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii na świecie z uwzględnieniem Polski • prezentuje argumenty przemawiające za potrzebą zharmonizowania stylu budownictwa z krajobrazem przyrodniczym i krajobrazem kulturowym • omawia działania podejmowane na rzecz ograniczenia tempa wzrostu zużycia energii • opisuje nietypowe źródła energii na przykładzie Szwecji • przedstawia związek między strukturą produkcji energii elektrycznej a bezpieczeństwem energetycznym kraju • uzasadnia potrzebę społecznej debaty dotyczącej rozwoju energetyki jądrowej w Polsce

	w całkowitej produkcji energii elektrycznej na świecie	• przedstawia strukturę produkcji energii według typów elektrowni w wybranych krajach • porównuje strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce ze strukturą produkcji energii elektrycznej w wybranych krajach Europy i świata • omawia zmiany w strukturze zużycia energii elektrycznej w wybranych krajach • omawia rozwój energetyki jądrowej na świecie • omawia znaczenie energetyki jądrowej na świecie		
--	--	--	--	--

VI. Usługi

Uczeń: • klasyfikuje usługi według różnych systemów • charakteryzuje usługi podstawowe i usługi wyspecjalizowane • wymienia rodzaje transportu i kryteria jego podziału • podaje czynniki rozwoju transportu • wyjaśnia znaczenie terminu <i>łączność</i> • przedstawia podział łączności • wymienia przejawy kształtowania się społeczeństwa informacyjnego • wyjaśnia, czym jest <i>kapitał ludzki</i> • przedstawia wydatki państwa na edukację w wybranych krajach • wymienia państwa przeznaczające największe nakłady na działalność badawczo-rozwojową • wymienia największe banki świata • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>handel zagraniczny, eksport, import, reeksport, bilans handlowy</i> • wymienia przedmioty handlu międzynarodowego • wyjaśnia znaczenie terminu <i>turystyka</i> • wymienia rodzaje turystyki • wymienia kraje, z których przyjeżdża do Polski najwięcej turystów • podaje czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną	Uczeń: • omawia zróżnicowanie sektora usługowego na świecie • omawia czynniki rozwoju transportu w Polsce • wymienia elementy infrastruktury transportowej • wskazuje miejsce łączności w PKD • omawia rozwój łączności • wymienia czynniki wpływające na innowacyjność i rozwój gospodarki opartej na wiedzy • wymienia główne centra finansowe na świecie • podaje czynniki wpływające na rozwój handlu międzynarodowego • wyjaśnia, na czym polega międzynarodowy przepływ kapitału między państwami • omawia kierunki międzynarodowej wymiany towarowej • wymienia głównych partnerów handlowych Polski • opisuje rodzaje turystyki • omawia rozwój ruchu turystycznego na świecie • charakteryzuje wybrany region turystyczny świata • omawia udział poszczególnych regionów świata w ogólnej liczbie	Uczeń: • omawia znaczenie usług w gospodarce państw • porównuje zatrudnienie w sektorze usługowym w Polsce ze strukturą zatrudnienia w usługach w wybranych krajach świata • opisuje transport: samochodowy, kolejowy, morski, wodny śródlądowy, lotniczy i przesyłowy na świecie • przedstawia wady i zalety poszczególnych rodzajów transportu • omawia rozwój telefonii i zróżnicowanie jego poziomu na świecie • omawia kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego • omawia cechy gospodarki opartej na wiedzy • wyjaśnia znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju gospodarczym • opisuje dostęp do usług edukacyjnych w wybranych krajach • omawia dostęp do usług bankowych w wybranych krajach • opisuje wpływ usług ubezpieczeniowych na życie człowieka • omawia cele Światowej Organizacji Handlu (WTO)	Uczeń: • omawia zmiany znaczenia usług w zależności od fazy rozwoju cywilizacyjnego kraju • analizuje zróżnicowanie gęstości sieci dróg i sieci linii kolejowych na świecie • charakteryzuje uwarunkowania rozwoju transportu: samochodowego, kolejowego, morskiego, wodnego śródlądowego, lotniczego i przesyłowego na świecie • przedstawia zróżnicowanie udziału poszczególnych rodzajów transportu w strukturze przewozów w wybranych krajach • przedstawia rozwój telekomunikacji komputerowej i zróżnicowanie jego poziomu na świecie • przedstawia prawidłowości w zakresie zróżnicowania dostępu do internetu na świecie • omawia rolę telekomunikacji komputerowej w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego • omawia pozytywne i negatywne skutki kształtowania się społeczeństwa informacyjnego • wyjaśnia, na czym polega wsparcie udzielane młodym, innowacyjnym przedsiębiorstwom – start-upom –	Uczeń: • określa stopień zaspokojenia zapotrzebowania na usługi w państwach o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego • omawia znaczenie transportu i łączności w rozwoju społeczno-gospodarczym świata i w życiu codziennym • omawia zmiany roli poszczególnych rodzajów transportu wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym kraju • przedstawia zróżnicowanie poziomu innowacyjności gospodarek państw UE na podstawie Europejskiego Rankingu Innowacyjności • omawia rolę giełd w światowym systemie finansowym i gospodarce państw • opisuje znaczenie handlu międzynarodowego dla rozwoju społeczno-gospodarczego świata • omawia zasady sprawiedliwego handlu i wyjaśnia, dlaczego należy ich przestrzegać • wyjaśnia, jaki wpływ wywiera turystyka na gospodarkę i społeczeństwo krajów wysoko i słabo rozwiniętych
---	---	---	--	--

- wymienia regiony najczęściej odwiedzane przez turystów - wskazuje na mapie główne regiony turystyczne Europy	przyjazdów turystycznych	- omawia na podstawie mapy zróżnicowanie przestrzenne obrotów handlu zagranicznego - przedstawia strukturę towarową wymiany handlowej w wybranych krajach - omawia strukturę handlu zagranicznego Polski - prezentuje miejsce Polski w handlu międzynarodowym - przedstawia główne założenia działalności Światowej Organizacji Sprawiedliwego Handlu (WFTO) - przedstawia przyczynę szybkiego rozwoju turystyki na świecie - omawia czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną - opisuje atrakcyjność turystyczną wybranych regionów turystycznych świata - przedstawia ograniczenia w rozwoju turystyki	przez inkubatory przedsiębiorczości i akceleratorzy biznesu - przedstawia prawidłowości przestrzenne w zakresie dostępu do usług edukacyjnych i finansowych na świecie - wyказuje związek między nakładami na prace badawczo-rozwojowe a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego państwa - omawia rolę usług w handlu międzynarodowym - analizuje handel międzynarodowy w ujęciu globalnym: podaje wartość światowych obrotów handlu międzynarodowego, opisuje strukturę towarową, wymienia najważniejszych eksporterów i importerów - opisuje skutki rozwoju turystyki na świecie - omawia usługi turystyczne w Polsce - podaje przykłady skutków rozwoju turystyki w swoim regionie - przedstawia najważniejsze miejsca pielgrzymkowe na świecie i w Polsce oraz omawia znaczenie miejsc świętych dla wyznawców poszczególnych religii	omawia znaczenie usług turystycznych dla rozwoju społeczno-gospodarczego świata
---	---------------------------------	--	---	---

VII. Wpływ człowieka na środowisko

Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>środowisko przyrodnicze, środowisko geograficzne, antropopresja</i> - podaje przykłady konfliktów ekologicznych - wymienia źródła zanieczyszczeń atmosfery spowodowane działalnością człowieka - podaje głównych producentów gazów cieplarnianych w Europie - wymienia rodzaje smogu - wymienia źródła zanieczyszczeń hydrosfery spowodowane działalnością człowieka	Uczeń: - dostrzega konflikt interesów w relacjach człowiek – środowisko przyrodnicze - wyjaśnia, na czym polega zrównoważony rozwój - omawia cele zrównoważonego rozwoju - wymienia najważniejsze zjawiska związane z zanieczyszczeniem atmosfery - wyróżnia podstawowe rodzaje zanieczyszczeń atmosfery - wymienia antropogeniczne źródła zanieczyszczeń atmosfery	Uczeń: - omawia przyczyny nasilania się konfliktu w relacji człowiek – środowisko przyrodnicze - opisuje zasady zrównoważonego rozwoju - wyjaśnia, w jaki sposób powstaje nadmierny efekt cieplarniany i omawia jego wpływ na globalne ocieplenie - opisuje mechanizm powstawania dziury ozonowej - wyjaśnia powstawanie smogu - omawia emisję dwutlenku węgla na świecie oraz tlenków siarki	Uczeń: - podaje przykłady racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego - wymienia międzynarodowe dokumenty dotyczące zrównoważonego rozwoju - porównuje smog fotochemiczny ze smogiem siarkowym - przedstawia sposoby zapobiegania smogowi - omawia przyrodnicze skutki budowy zapór wodnych - opisuje proces zanikania jeziora Czad - omawia wpływ nadmiernego wypasu	Uczeń: - opisuje konflikty ekologiczne w swojej okolicy, wymienia przyczyny nasilania się tego procesu - podaje propozycje sposobów rozwiązywania konfliktów w relacji człowiek – środowisko - omawia wpływ zanieczyszczeń powietrza na ludzki organizm - ocenia wpływ wielkich inwestycji hydrotechnicznych (tamy Trzech Przełomów na Jangcy, Wysokiej Tamy na Nilu, zapory Gilgel Gibe III na rzece Omo) na środowisko przyrodnicze - przedstawia działania człowieka
---	---	---	---	--

• wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>agrotechnika</i> • wymienia zagrożenia dla środowiska przyrodniczego spowodowane rolnictwem • wymienia systemy gospodarowania ziemią uprawną • wymienia rodzaje kopalń i podaje nazwy wydobywanych w nich surowców • wyjaśnia znaczenie terminu <i>rekultywacja</i> • podaje przykłady negatywnego wpływu transportu i turystyki na środowisko przyrodnicze • podaje definicję pojęcia <i>krajobraz kulturowy</i> • wymienia formy ochrony krajobrazu • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rekultywacja krajobrazu</i>, <i>renaturalizacja krajobrazu</i>, <i>rewitalizacja krajobrazu</i>	• podaje przyczyny występowania smogu • podaje przykłady najbardziej zanieczyszczonych ośrodków miejskich w Polsce • omawia wykorzystywanie wody przez człowieka • wymienia wielkie inwestycje hydrotechniczne i wskazuje je na mapie • opisuje wpływ płodozmianu i monokultury rolnej na środowisko przyrodnicze • wyjaśnia, na czym polegają chemizacja i mechanizacja rolnictwa • omawia metody wydobywania surowców w kopalniach otworowych, głębinowych i odkrywkowych • podaje przykłady rekultywacji obszarów pogórniczych w Polsce • wymienia elementy środowiska geograficznego, które podlegają negatywnemu wpływowi transportu • podaje główne zagrożenia dynamicznego rozwoju turystyki dla środowiska przyrodniczego • wymienia elementy krajobrazu kulturowego miejskiego i krajobrazu kulturowego wiejskiego • podaje przykłady rekultywacji, renaturalizacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych w Polsce	i azotu UE • wyjaśnia, w jaki sposób działalność gospodarcza człowieka narusza stosunki wodne • omawia wpływ chemizacji i mechanizacji rolnictwa na środowisko przyrodnicze • wyjaśnia, na czym polega melioracja • wymienia negatywne skutki działalności górniczej w poszczególnych rodzajach kopalń • wyjaśnia, jak powstaje lej depresyjny • opisuje, na czym polega rekultywacja terenów pogórniczych • omawia wpływ transportu na zanieczyszczenie powietrza, wód i gleby, a także na przekształcenie krajobrazu oraz florę i faunę • opisuje wpływ działalności turystycznej na środowisko geograficzne • omawia proces degradacji krajobrazu miejskiego • opisuje działania człowieka prowadzące do degradacji krajobrazu wiejskiego • omawia rodzaje i cele działań rewitalizacyjnych	zwierząt na środowisko przyrodnicze • wymienia etapy pustynnienia • przedstawia pozytywne i negatywne skutki melioracji • wyjaśnia wpływ działalności górniczej na środowisko przyrodnicze • opisuje kierunki rekultywacji terenów pogórniczych i podaje ich przykłady • analizuje wpływ transportu na człowieka • omawia zasady zrównoważonej turystyki • wymienia czynniki zagrażające krajobrazom kulturowym na świecie i w Polsce • określa rolę planowania przestrzennego w kształtowaniu i ochronie krajobrazu kulturowego • wymienia przykłady proekologicznych rozwiązań w działalności rolniczej, przemysłowej oraz usługowej na wybranych obszarach • wyjaśnia, na czym polega postawa współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego	mające na celu zapobieganie zanieczyszczaniu wód oraz zmniejszanie stopnia ich zanieczyszczenia • analizuje na przykładach ze świata i z Polski wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze • analizuje wpływ wybranej kopalni na środowisko przyrodnicze • podaje przykłady negatywnych skutków rozwoju turystyki we własnym regionie • przedstawia przykłady realizacji zasad zrównoważonej turystyki • prezentuje działania służące ochronie krajobrazu kulturowego • omawia przykład rekultywacji, renaturalizacji lub rewitalizacji krajobrazu w swojej okolicy
---	--	---	---	--

Wymagania na poszczególne oceny do programu nauczania „Zrozumieć przeszłość” historii dla klasy 2 liceum ogólnokształcącego i technikum

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
I. EPOKA ODRODZENIA						
1. Cywilizacje pozaeuropejskie	• Rdzenni mieszkańcy Ameryki • Majowie • Aztekowie • Inkowie • Cywilizacje Azji	– stosuje pojęcie <i>Indianie</i> – wymienia trzy największe cywilizacje prekolumbijskie Ameryki oraz najbardziej rozwinięte cywilizacje Azji	– stosuje pojęcia <i>okres prekolumbijski, inka</i> – identyfikuje postać Montezumy – lokalizuje w przestrzeni obszary zamieszkiwane przez ludy prekolumbijskie oraz wielkie cywilizacje azjatyckie – charakteryzuje osiągnięcia cywilizacyjne Majów, Azteków i Inków – omawia cechy charakterystyczne cywilizacji Azji – wyjaśnia, jakie konsekwencje miała ekspansja europejska w Japonii	– stosuje pojęcia <i>Mezoameryka, klan, siogun</i> – lokalizuje w czasie powstanie (III w.) i upadek (IX–X w.) pierwszych państw Majów, ekspansję Azteków (XV–XVI w.), rozwój potęgi Inków (XVI w.) – wyjaśnia, skąd pochodzą rdzenni mieszkańcy Ameryki – wymienia najstarsze cywilizacje Mezoameryki i ich osiągnięcia – omawia organizację plemiennie-państwową Majów, Azteków i Inków – wyjaśnia okoliczności powstania państwa Wielkiego Mogoła w Indiach – przedstawia następstwa zjednoczenia Japonii w XVI w. – przedstawia wpływ islamu na rozwój państw afrykańskich	– stosuje pojęcie <i>politeizm astrobiologiczny</i> – identyfikuje postać Toyotomiiego Hideyoshiego – wyjaśnia, dlaczego Majów nazywano „Grekami Nowego Świata” – przedstawia system wierzeń cywilizacji prekolumbijskich – omawia podobieństwa oraz różnice pomiędzy kulturami Majów, Azteków i Inków – omawia problemy polityczne Chin, Japonii i Indii w XVI i XVII w. – przedstawia cechy charakterystyczne cywilizacji afrykańskich	– porównuje osiągnięcia cywilizacji Majów, Inków i Azteków z dokonaniem cywilizacji europejskiej w tym samym czasie – ocenia skutki ekspansji europejskiej w Azji

2. Wielkie odkrycia geograficzne	- Wiedza o świecie w średniowieczu - Przyczyny odkryć geograficznych - Wyprawy Portugalczyków - Dotarcie do Ameryki - Wyprawy do Indii i Ameryki - Opłynięcie Ziemi - Znaczenie wielkich odkryć geograficznych	stosuje pojęcia <i>karawela</i>, <i>Nowy Świat</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni I wyprawę Kolumba (1492–1493), odkrycie drogi morskiej do Indii (1497–1498), I wyprawę dookoła świata (1519–1522) – identyfikuje postacie Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana – przedstawia osiągnięcia Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana – wymienia przyczyny odkryć geograficznych – wyjaśnia, w jaki sposób odkrycia geograficzne zmieniły myślenie Europejczyków o świecie	– stosuje pojęcia <i>karaka</i>, <i>handel lewantyński</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni odkrycie Przylądka Dobrej Nadziei (1488) – identyfikuje postacie Henryka Żeglarza, Bartolomeu Diaza, Ameriga Vespucciego – lokalizuje w przestrzeni kierunki wypraw Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy i Ferdynanda Magellana – charakteryzuje przyczyny odkryć geograficznych – omawia przebieg i następstwa wypraw Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy i Ferdynanda Magellana – omawia znaczenie wielkich odkryć geograficznych	– stosuje pojęcia <i>kwadrant</i>, <i>astrolabium</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni opłynięcie przez Portugalczyków Przylądka Zielonego (1446), wyprawę Ameriga Vespucciego (1500–1505) – identyfikuje postacie Izabeli Kastylijskiej, Ferdynanda Aragońskiego, Juana Sebastiana Elcaño – wyjaśnia, dlaczego Portugalczycy jako pierwsi zdecydowali się na wyprawy odkrywcze – opisuje przebieg wypraw odkrywczych Portugalczyków – przedstawia rolę Izabeli Kastylijskiej i Ferdynanda Aragońskiego w organizowaniu wypraw do Nowego Świata	– identyfikuje postacie Paolo Toscanelliego, Giovanniego Caboto – lokalizuje w czasie opłynięcie przez Portugalczyków przylądka Bojador (1434) – lokalizuje w czasie i przestrzeni wyprawę Giovanniego Caboto (1497), odkrycie Brazylii (1500) – przedstawia średniowieczną wiedzę o świecie – omawia wpływ rozwoju żeglugi i nawigacji na organizację wypraw odkrywczych	– ocenia znaczenie wyprawy Kolumba dla cywilizacji europejskiej – ocenia znaczenie wielkich odkryć geograficznych
3. Ekspansja kolonialna	- Początek kolonizacji Nowego Świata - Podbój Meksyku - Kolonizacja Ameryki Południowej - Organizacja imperium hiszpańskiego w Ameryce - Początki kolonizacji Ameryki Północnej - Znaczenie ekspansji	– stosuje pojęcia <i>konkwistador</i>, <i>konkwista</i> – lokalizuje w czasie podbój Meksyku (1519–1521), podbój Peru (1530–1533) – identyfikuje postacie Hernána Cortésa, Francisca Pizarra – lokalizuje w przestrzeni zasięg posiadłości hiszpańskich i	– stosuje pojęcia <i>faktoria handlowa</i>, <i>eksterminacja</i> – lokalizuje w czasie układ w Tordesillas (1494) – identyfikuje postacie Montezumy II, Atahualpy – lokalizuje w przestrzeni strefy podziału wpływów kolonialnych wg traktatu w Tordesillas – wyjaśnia, jakie czynniki decydowały o sukcesach	– stosuje pojęcie <i>Metys</i> – lokalizuje w czasie układ w Saragossie (1529) – lokalizuje w przestrzeni strefy podziału wpływów kolonialnych wg traktatu w Saragossie, kolonie angielskie, francuskie i holenderskie w Ameryce Północnej – wyjaśnia, dlaczego układy o podziale stref	– stosuje pojęcie <i>encomienda</i> – lokalizuje w czasie założenie Nowej Anglii (1643) – charakteryzuje działalność misyjną Europejczyków w Nowym Świecie – porównuje proces kolonizacji Ameryki Środkowej i	– ocenia skutki ekspansji kolonialnej dla Europy i ludów podbitych – ocenia działalność hiszpańskich konkwistadorów – ocenia działalność misyjną Europejczyków w Nowym Świecie

	kolonialnej	portugalskich w Ameryce – omawia skutki ekspansji kolonialnej dla Europy i ludów podbitych	konkwistadorów – przedstawia etapy podboju Ameryki Łacińskiej przez Hiszpanów – przedstawia skutki podbojów europejskich dla ludów Ameryki – omawia organizację imperium hiszpańskiego w Nowym Świecie	wpływów na świecie zostały zawarte tylko pomiędzy Hiszpanią i Portugalią – omawia zasady kolonialnego podziału stref wpływów w XV i XVI w. – przedstawia przebieg podboju Meksyku oraz Peru i ich następstwa – omawia zjawisko niewolnictwa i jego znaczenie dla kolonializmu europejskiego – omawia proces kolonizacji Ameryki Północnej	Południowej z kolonizacją Ameryki Północnej – przedstawia ekspansję kolonialną w Afryce i Azji	– ocenia znaczenie niewolnictwa dla kolonializmu europejskiego
4. Przemiany społeczno-gospodarcze w Europie	• Rozwój demograficzny • Rozwój miast • Postęp techniczny i organizacja produkcji • Rozwój handlu • Kredyty, banki i giełdy • Inflacja i dualizm gospodarczy	– stosuje pojęcia <i>kapitalizm, bank, dualizm gospodarki europejskiej, folwark, pańszczyzna</i> – charakteryzuje przemiany demograficzne w Europie na początku czasów nowożytnych oraz ich skutki społeczne i gospodarcze – wyjaśnia, na czym polegał dualizm w rozwoju gospodarczym Europy w XVI w.	– stosuje pojęcia <i>przyrost naturalny, system nakładczy, manufaktura, weksel, akcja, giełda, inflacja, popyt, podaż</i> – lokalizuje w przestrzeni strefy gospodarcze w XVI-wiecznej Europie – przedstawia rozwój techniki i jego wpływ na organizację produkcji – omawia nowe zjawiska w ekonomii w XV i XVI w. – przedstawia nowy system organizacji pracy w zakładach produkcyjnych na zachodzie Europy – przedstawia przyczyny i	– stosuje pojęcia <i>rewolucja cen, grodzenia</i> – wymienia przykłady rodów bankierskich nowożytnej Europy – określa uwarunkowania rozwoju miast i jego konsekwencje – opisuje rolę handlu w przemianach gospodarczych Europy w XVI w. – omawia rozwój systemu finansowego w Europie i jego wpływ na rozwój handlu – wyjaśnia, jakie były przyczyny procesu	– przedstawia kierunki rozwoju handlu w nowożytnej Europie – wymienia przykłady i omawia rolę kompanii handlowych – omawia wpływ procesu grodzenia na przemiany gospodarcze w Anglii – charakteryzuje wpływ przemian gospodarczych na sytuację szlachty europejskiej	– ocenia wpływ przemian społecznych i gospodarczych na rozwój Europy

			skutki podziału Europy na dwa różne systemy gospodarcze	grodzień		
5. Kultura renesansu	• Podstawy przełomu kulturalnego • Zainteresowanie antykiem i humanizm • Literatura odrodzenia • Sztuka renesansu i jej twórcy • Nauka w czasach odrodzenia	– stosuje pojęcia renesans (odrodzenie), humanizm, teoria heliocentryczna – lokalizuje w czasie odrodzenie (XIV/XV – XVI w.), wynalezienie ruchomej czcionki (1455) – identyfikuje postacie Jana Gutenberga, Leonarda da Vinci, Michała Anioła, Mikołaja Kopernika, Galileusza, Williama Szekspira – wymienia cechy charakterystyczne odrodzenia – przedstawia cechy charakterystyczne humanizmu – wyjaśnia, jaką rolę odegrał wynalazek Gutenberga dla upowszechnienia literatury	– stosuje pojęcia <i>mecenat artystyczny, makiawelizm, utopia, monarchia absolutna, człowiek renesansu</i> – identyfikuje postacie Erazma z Rotterdamu, Niccolò Machiavellego, Thomasa More’a (Morusa), Jeana Bodina, Dantego Alighieri, Giovanniego Boccaccio, Francesca Petrarki, Sandro Botticellego, Rafaela Santi – przedstawia osiągnięcia Leonarda da Vinci – opisuje cechy charakterystyczne odrodzenia – przedstawia myśl polityczną odrodzenia – omawia cechy charakterystyczne literatury renesansu – wymienia cechy charakterystyczne architektury renesansu – wyjaśnia, dlaczego wybitnych przedstawicieli epoki nazywano ludźmi renesansu	– stosuje pojęcie <i>manieryzm</i> – identyfikuje postacie Wawrzyńca Wspaniałego, Giorgio Vasariego, Miguela Cervantesa, François Rabelaisa, Miguela Cervantesa, Baltazara Castiglione, Albrechta Dürera – wyjaśnia, dlaczego Włochy stały się kolebką renesansu – omawia i ocenia rolę renesansowego mecenatu artystycznego – wyjaśnia, na czym polegała renesansowa adaptacja antyku – opisuje rozwój architektury renesansu – omawia przemiany w malarstwie i rzeźbie renesansu – omawia osiągnięcia nauki w epoce odrodzenia	– identyfikuje postacie Giovanniego Pico de Mirandoli, Michela de Montaigne’a, Tommaso Campanelli, Jana van Eycka, Pietera Bruegela Starszego, Hansa Holbeina Młodsze, Donatella, Miguela Serveta, Paracelsusa – na wybranych przykładach omawia dorobek humanizmu europejskiego – charakteryzuje rozwój i rolę teatru w epoce odrodzenia	– ocenia wpływ humanizmu na sztukę, życie intelektualne i myśl polityczną epoki odrodzenia
6. Reformacja i jej skutki	• Przyczyny reformacji • Wystąpienie Marcina	– stosuje pojęcia <i>reformacja, luteranizm</i>	– stosuje pojęcia <i>sprzedaż odpustów, protestanci</i>,	– lokalizuje w czasie edyktu Karola V	– stosuje pojęcie <i>kondotierstwo</i>	– ocenia wpływ kryzysu w Kościele

	Lutra • Reformacja i wojnę religijne w Niemczech • Działalność reformatorów ze Szwajcarii • Powstanie kościoła anglikańskiego • Społeczne i polityczne skutki reformacji	(wyznanie ewangelicko-augsburskie), kalwinizm (wyznanie ewangelicko-reformowane) – lokalizuje w czasie ogłoszenie 95 tez przez Lutra (1517), <i>Akt supremacji</i> (1534), początek działalności Kalwina (1536) – identyfikuje postacie Marcina Lutra, Jana Kalwina, Henryka VIII – wymienia przyczyny reformacji – wymienia zasady wyznania luterńskiego, kalwińskiego i anglikańskiego	<i>teoria o predestynacji, hugenoci</i> – lokalizuje w czasie wojnę chłopską w Niemczech (1525–1526), uznanie Henryka VII za głowę Kościoła w Anglii (1531), pokój augsburski (1555) – identyfikuje postacie Thomasa Münzera, Ulricha Zwingliego – lokalizuje w przestrzeni te państwa, w których zwyciężyła reformacja – przedstawia osiągnięcia Marcina Lutra, Jana Kalwina – przedstawia przejawy kryzysu w Kościele katolickim w XVI w. – wyjaśnia, dlaczego sprzedaż odpustów stała się impulsem do wystąpienia przeciwko Kościołowi katolickiemu – opisuje działalność Marcina Lutra – charakteryzuje ideologię luteranizmu i kalwinizmu oraz organizację Kościoła luterńskiego i kalwińskiego – omawia cechy charakterystyczne Kościoła anglikańskiego	uznającego Lutra za heretyka (1521), przyjęcie luteranizmu w Prusach Książęcych (1525), sejm Rzeszy w Spirze (1529) – identyfikuje postacie Johanna Tetzla, Fryderyka III Mądrego, Filipa Melanchtona – wyjaśnia, z czego wynikała popularność haseł reformacyjnych – przedstawia stosunek różnych grup społecznych w Niemczech do reformacji – omawia przyczyny, postulaty i skutki wojen religijnych w Niemczech – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Kościół angielski uniezależnił się od papieża – porównuje najważniejsze wyznania powstałe w czasach reformacji – omawia społeczne i polityczne skutki reformacji	– lokalizuje w czasie powstanie Związku Szmalkaldzkiego (1531), I wojnę szmalkaldzką (1546–1547), II wojnę szmalkaldzką (1551–1552), wojnę domową w Szwajcarii (1529–1531), przyjęcie luteranizmu w Danii i Norwegii (1527), Szwecji (1544) i w Inflantach (1561) – identyfikuje postacie Aleksandra VI, Juliusza II, Ulricha von Huttena, Katarzyny Aragońskiej, Anny Boleyn, Thomasa More, Marii Tudor, Elżbiety I Wielkiej – omawia poglądy i działalność Zwingliego – przedstawia poglądy społeczne, które głosili najbardziej radykalni zwolennicy reformacji – opisuje proces rozprzestrzeniania się reformacji w Europie i jego skutki	katolickim na szerzenie się haseł reformacji – ocenia społeczne i polityczne skutki reformacji
--	--	---	---	--	--	--

7. Kontrrreformacja	• Kościół katolicki wobec reformacji • Reformy soboru trydenckiego • Towarzystwo Jezusowe	– stosuje pojęcie <i>kontrrreformacja</i> – lokalizuje w czasie sobór trydencki (1545–1563) – wymienia reformy przeprowadzone w Kościele katolickim na mocy uchwał soboru trydenckiego	– stosuje pojęcia <i>reforma kościoła, inkwizycja, Indeks ksiąg zakazanych, jezuita</i> – lokalizuje w czasie powstanie zakonu jezuitów (1534), powołanie Świętego Oficjum (1542), ogłoszenie <i>Indeksu ksiąg zakazanych</i> (1559) – identyfikuje postacie Pawła III, Ignacego Loyoli – omawia okoliczności zwołania soboru powszechnego w Kościele w XVI w. – omawia działalność inkwizycji – opisuje działalność jezuitów	– stosuje pojęcie <i>Święte Oficjum</i> – lokalizuje w czasie zatwierdzenie zakonu jezuitów przez papieża (1540) – przedstawia osiągnięcia Ignacego Loyoli – przedstawia stosunek Kościoła katolickiego do reformacji – charakteryzuje organizację zakonu jezuitów	– wymienia reformy posoborowe – wyjaśnia przyczyny popularności jezuitów w Europie w XVI i XVII w.	– ocenia działalność inkwizycji – ocenia działalność jezuitów – ocenia metody walki Kościoła z reformacją
8. Europa w okresie wojen włoskich	• Kryzys monarchii stanowych • Francja i Hiszpania na początku XVI w. • Rywalizacja francusko-habsburska	– stosuje pojęcie <i>monarchia absolutna</i> – wyjaśnia, jak doszło do wykształcenia się monarchii absolutnej – wymienia cechy monarchii absolutnej – wyjaśnia przyczyny rywalizacji o hegemonię w Europie Zachodniej	– lokalizuje w czasie wojny włoskiej (1494–1559), bitwę pod Pawią (1525), pokój w Cateau-Cambrésis (1559) – identyfikuje postacie Maksymiliana I Habsburga, Karola V, Franciszka I – przedstawia osiągnięcia Karola V – omawia przyczyny, przejawy i skutki kryzysu monarchii stanowych w Europie – przedstawia przyczyny i skutki rywalizacji francusko-habsburskiej – omawia znaczenie pokoju w Cateau-Cambrésis dla	– stosuje pojęcie <i>Sacco di Roma</i> – lokalizuje w czasie układ w Wiedniu (1515), <i>Sacco di Roma</i> (1527) – identyfikuje postacie Ferdynanda, Karola VIII, Ludwika XII – lokalizuje w przestrzeni kraje wchodzące w skład imperium Habsburgów za panowania cesarza Karola V – opisuje politykę dynastyczną Habsburgów i jej konsekwencje – charakteryzuje sytuację polityczną we Francji pod	– lokalizuje w czasie bitwę pod Marignano (1515) – przedstawia sukcesy polityki dynastycznej Habsburgów z XVI w. – omawia zmiany w sztuce wojennej w XVI w.	– ocenia politykę dynastyczną Habsburgów – ocenia skutki rywalizacji o hegemonię w Europie Zachodniej

			sytuacji geopolitycznej w Europie XVI w.	rządami Walezjuszków – przedstawia przebieg i skutki wojen włoskich		
9. Monarchie europejskie w drugiej połowie XVI w	• Wojnę religijne we Francji • Rewolucja w Niderlandach • Rywalizacja hiszpańsko-angielska	– stosuje pojęcie <i>hugenoci</i> – lokalizuje w czasie noc św. Bartłomieja (1572), klęskę Wielkiej Armady (1588), Edykt nantejski (1598) – omawia postanowienia Edyktu nantejskiego – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Anglii miało zwycięstwo nad Wielką Armadą	– stosuje pojęcie <i>Wielka Armada</i> – lokalizuje w czasie rewolucję w Niderlandach (1566–1648), przejęcie władzy przez Henryka IV Burbona (1594) – identyfikuje postacie Henryka IV Burbona, Wilhelma Orańskiego, Filipa II, Elżbiety I – lokalizuje w przestrzeni państwa, w których doszło do walk religijnych – przedstawia okoliczności wydarzeń określanych jako noc św. Bartłomieja – przedstawia okoliczności przejęcia władzy we Francji przez Henryka Burbona – wyjaśnia, czy Edykt nantejski wprowadzał całkowitą tolerancję religijną – omawia przyczyny rywalizacji hiszpańsko-angielskiej	– stosuje pojęcia <i>gezowie</i>, <i>pacyfikacja gandawska</i> – lokalizuje w czasie pacyfikację gandawską (1576), proklamowanie Republiki Zjednoczonych Prowincji Niderlandów (1588) – identyfikuje postacie Katarzyny Medycejskiej, Henryka Gwizjusza, Marii Stuart – wyjaśnia okoliczności rozpoczęcia we Francji wojen religijnych – omawia konsekwencje nocy św. Bartłomieja – przedstawia politykę Habsburgów wobec reformacji w Niderlandach – opisuje przyczyny, przebieg i skutki rewolucji w Niderlandach – wyjaśnia, jakie czynniki zadecydowały o zwycięstwie Anglików nad Hiszpanami	– stosuje pojęcie <i>wojna trzech Henryków</i> – lokalizuje w czasie edykt tolerancyjny dla hugenotów (1562), rzeź w Wassy (1562), pokój z hugenotami (1570), unię w Utrechcie (1579), egzekucji Marii Stuart (1587) – identyfikuje postacie Henryka II, Gasparda de Coligny, Antoine’a Perrenot de Granvelle’a, Fernanda Álvareza de Toledo – omawia politykę królów francuskich wobec hugenotów – porównuje charakter wojen religijnych prowadzonych w XVI w. we Francji i w Niderlandach	– ocenia politykę władców Francji wobec reformacji – ocenia konsekwencje rywalizacji hiszpańsko-angielskiej
10. Ekspansja turecka i Europa Wschodnia w XVI w.	• Ekspansja turecka • Walki z Turkami na Morzu Śródziemnym • Państwo moskiewskie • Szwecja w XVI w.	– stosuje pojęcia <i>samodzierżawie</i>, <i>kniaź</i>, <i>bojarzy</i>, <i>opricznina</i> – lokalizuje w czasie bitwę pod Mohaczem	– stosuje pojęcia <i>janczarzy</i>, <i>Złota Orda</i> – lokalizuje w czasie uniezależnienia się Szwecji (1523), przyjęcie	– stosuje pojęcie <i>Riksdag</i> – lokalizuje w czasie opriczninę (1565–1572), zniszczenie Nowogrodu Wielkiego (1570)	– stosuje pojęcie <i>unia kalmarska</i> – lokalizuje w czasie bitwę pod Belgradem (1456), pokonanie Persji	– ocenia panowanie Iwana IV Groźnego – ocenia konsekwencje powstania nowych

		(1526), koronację Iwana IV Groźnego na cara Wszechrusi (1547), bitwę pod Lepanto (1571) – identyfikuje postacie Sulejmana II Wspaniałego, Iwana IV Groźnego – przedstawia ekspansję imperium tureckiego w Europie i jej skutki – wymienia działania Iwana IV Groźnego prowadzące do wprowadzenia samodzierżawia w państwie moskiewskim	luteranizmu w Szwecji (1527), powstanie Ligi Świętej (1571) – identyfikuje postacie Ludwika Jagiellończyka, Gustawa I Wazy – przedstawia osiągnięcia Iwana IV Groźnego – wymienia czynniki, które zadecydowały o sukcesach podbojów Turków osmańskich – wyjaśnia jakie znaczenie dla losów Europy miała bitwa pod Lepanto – omawia politykę wewnętrzną władców Moskwy zmierzających do wprowadzenia samodzierżawia – wyjaśnia, w jaki sposób Iwan IV Groźny rozprawił się z bojarską opozycją w państwie moskiewskim	– identyfikuje postacie Iwana III Srogię, Selima II – lokalizuje w przestrzeni kierunki i zasięg ekspansji imperium osmańskiego, tereny zajęte przez Szwecję w XVI w. – przedstawia etapy ekspansji tureckiej w Europie, Azji i Afryce – przedstawia proces budowania potęgi państwa moskiewskiego – wyjaśnia, w jakich okolicznościach dynastia Wazów przejęła władzę w Szwecji – omawia proces budowania potęgi państwa szwedzkiego	przez Turków (1514), zdobycie Rodos przez Turków (1522), bitwę pod Prevezą (1538), oblężenie Malty (1565), zdobycie Cypru przez Turków (1571) – identyfikuje postacie Jana Zápolyi, Eryka XIV, Jana III Wazy – wyjaśnia, jakie znaczenie dla sytuacji międzynarodowej Węgier miały spory polityczne oraz konflikty religijne – omawia przebieg walk o dominację na Morzu Śródziemnym	mocarstw w Europie Wschodniej i Północnej
II. „ZŁOTY WIEK” RZECZYPOSPOLITEJ						
1. Społeczeństwo państwa Jagiellonów w XVI w.	• Obszar i zaludnienie państwa Jagiellonów • Wieloetniczna Rzeczpospolita • Podział społeczny ludności • Mieszczenie i chłopci • Liczebność i podział szlachty	– stosuje pojęcia <i>magnateria, szlachta średnia, szlachta drobna, szlachta zagrodowa, szlachta gołota</i> – lokalizuje w przestrzeni obszar państwa Jagiellonów – wymienia stany społeczne w Polsce	– wyjaśnia, na czym polegała wieloetniczność w Rzeczypospolitej – opisuje strukturę społeczeństwa Rzeczypospolitej – wyjaśnia, dlaczego Żydzi byli uznawani za odrębny stan społeczny – charakteryzuje strukturę	– stosuje pojęcia <i>ludzie luźni, kahał</i> – lokalizuje w przestrzeni zasięg występowania grup narodowościowych w Rzeczypospolitej – charakteryzuje strukturę demograficzną państwa Jagiellonów – charakteryzuje grupy	– omawia pozycję społeczną szlachty, mieszczan i chłopów w Rzeczypospolitej w XVI w. – przedstawia sytuację kobiet w XVI w.	– ocenia pozycję społeczną szlachty, mieszczan i chłopów w Rzeczypospolitej w XVI w. – ocenia korzyści i zagrożenia płynące z wieloetnicznego charakteru społeczeństwa

		– wymienia grupy, które wyodrębniły się w stanie szlacheckim	stanu szlacheckiego – wyjaśnia przyczyny zróżnicowania stanu szlacheckiego	narodowościowe zamieszkujące państwo polsko-litewskie – wyjaśnia, jakie przyczyny skłaniały sejm do wydawania ustaw antymieszczańskich		Rzeczypospolitej
2. Polska gospodarka w „złotym wieku”	• Geneza gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej • Organizacja folwarków • Miasta Rzeczypospolitej • Handel lokalny i międzynarodowy	– stosuje pojęcia <i>folwark, pańszczyzna, gospodarka folwarczno-pańszczyźniana</i> – wyjaśnia, na czym polegała gospodarka folwarczno-pańszczyźniana	– stosuje pojęcie <i>monopol dworski</i> – wyjaśnia, jak doszło do wykształcenia się gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej w Polsce – omawia sposób organizacji folwarków – przedstawia korzyści, jakie przynosiła szlachcie gospodarka folwarczno-pańszczyźniana – omawia gospodarczą rolę miast w Rzeczypospolitej	– stosuje pojęcia <i>monopol propinacyjny, psucie monety</i> – lokalizuje w przestrzeni znaczące szlaki handlowe – wymienia ustawodawstwo umożliwiające budowanie gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej – omawia sytuację ekonomiczną szlachty, mieszczan i chłopów w Rzeczypospolitej w XVI w. – przedstawia przyczyny słabości miast Rzeczypospolitej w XVI w. – wyjaśnia, jakie znaczenie w XVI w. miały jarmarki	– przedstawia uwarunkowania rozwoju handlu w Rzeczypospolitej – wskazuje podobieństwa i różnice między gospodarką Rzeczypospolitej a gospodarką Europy Zachodniej – omawia politykę pieniężną w Rzeczypospolitej	– ocenia sytuację ekonomiczną szlachty, mieszczan i chłopów w Rzeczypospolitej w XVI w. – ocenia gospodarczą rolę miast w Rzeczypospolitej
3. Rozwój demokracji szlacheckiej	• Pozycja prawna szlachty • Polski parlamentaryzm • Narodziny demokracji szlacheckiej • Obrady sejmu walnego • Narodziny ruchu egzekucyjnego • Egzekucja praw i dóbr	– stosuje pojęcia <i>demokracja szlachecka, sejm walny, izba poselska, senat, sejmiki</i> – lokalizuje w czasie zwołanie pierwszego sejmu walnego (1493), konstytucji <i>Nihil novi</i> (1505 r.)	– stosuje pojęcia <i>prawo ziemskie, królewszczyzny, sejm zwykły, sejm nadzwyczajny (ekstraordynaryjny), sejmik przedsejmowy, ruch egzekucyjny, wojsko kwarciane</i> – lokalizuje w czasie	– stosuje pojęcia <i>księga grodzka, elekcja i koronacja vivente rege, rokosz lwowski, egzekucja praw i dóbr, lustracja</i> – lokalizuje w czasie przywilej mielnicki (1501), sejm piotrkowski (1504), I elekcję i koronację <i>vivente</i>	– wyjaśnia, jaką rolę w kształtowaniu się demokracji szlacheckiej odegrała szlachta średnia – wyjaśnia okoliczności i przejawy konfliktu między magnaterią a szlachtą	– ocenia prawną pozycję szlachty w Rzeczypospolitej – ocenia rolę i znaczenie króla w systemie demokracji szlacheckiej – ocenia realizację postulatów ruchu

		– identyfikuje postacie Zygmunta I Starego, Zygmunta II Augusta – wymienia cechy charakterystyczne demokracji szlacheckiej – przedstawia strukturę sejmu polskiego po 1569 r.	przywilej jedlnieński-krakowski (1430–1433), przywilej cerekwicki (1454), sejmy egzekucyjne (1561–1567) – identyfikuje postacie Aleksandra Jagiellończyka, Jana Olbrachta, Bony Sforzy – omawia przyczyny wykształcenia się demokracji szlacheckiej w Polsce – przedstawia przebieg obrad sejmu walnego – przedstawia postulaty i cele ruchu egzekucyjnego oraz ich realizację	<i>rege</i> (1529), wojnę kokoszą (1537) – identyfikuje postacie Mikołaja Sienickiego, Hieronima Ossolińskiego, Rafała Leszczyńskiego – omawia pozycję prawną szlachty w Rzeczypospolitej – przedstawia proces kształtowania się parlamentaryzmu w Polsce – wyjaśnia przyczyny i przejawy konfliktu między szlachtą a królem – omawia narodziny ruchu egzekucyjnego	– charakteryzuje i porównuje pozycję polityczną magnaterii i szlachty średniej w I poł. XVI w.	egzekucyjnego
4. Panowanie ostatnich Jagiellonów	• Wojnę z Moskwą • Polityka węgierska i stosunki z Habsburgami • Wojnę o Mołdawię i relacje z Turcją • Rozwiązanie kwestii krzyżackiej • Walka o wpływy nad Bałtykiem	– stosuje pojęcie <i>sekularyzacja</i> – lokalizuje w czasie pokój krakowski i hołd pruski (1525) – identyfikuje postacie Zygmunta Starego, Zygmunta Augusta, Albrechta Hohenzollerna, Iwana IV Groźnego – wymienia działania podejmowane w polityce zagranicznej przez ostatnich Jagiellonów – omawia postanowienia pokoju krakowskiego	– stosuje pojęcia <i>flota kaperska</i>, <i>Dominium Maris Baltici</i> – lokalizuje w czasie bitwę pod Orszą (1514), zjazd w Wiedniu (1515), bitwę pod Mohaczem (1526), wojnę z zakonem krzyżackim (1519–1521), I wojnę północną (1563–1570), hołd lenny Gottharda Kettlera (1561) – identyfikuje postacie Maksymiliana I, Władysława Jagiellończyka, Ludwika Jagiellończyka, Jana Olbrachta, Gottharda Kettlera – przedstawia osiągnięcia	– stosuje pojęcia <i>obrona potoczna</i>, <i>Statuty Karnkowskiego</i> – lokalizuje w czasie wojnę popią (1478–1479), wyprawę na Mołdawię (1497), bitwę pod Obertynem (1530), przeniesienie praw do lenna w Prusach na Hohenzollernów z Brandenburgii (1563), powstanie Komisji Morskiej (1568), pokój w Szczecinie (1570), <i>Statuty Karnkowskiego</i> (1570) – identyfikuje postacie Ferdynanda Habsburga, Jana Tarnowskiego	– stosuje pojęcia <i>hospodar</i> – lokalizuje w czasie wojny z Moskwą (1492–1494, 1500–1503, 1507–1522, 1534–1537), wyprawy mołdawskie na Pokucie (1502, 1520), przyłączenie Mazowsza do Korony (1524–1526), pokój wieczysty z Turcją (1533), przyłączenie Pokucia do Polski (1538) – identyfikuje postacie Iwana III Srogięgo, Jana Zápolyi, Stefana Wielkiego – omawia stosunki	– ocenia, czy korzystnym dla Polski sposobem rozwiązania konfliktu z Krzyżakami były sekularyzacja zakonu i utworzenie świeckiego państwa pruskiego.

			Zygmunta Starego – omawia politykę dynastyczną ostatnich Jagiellonów – opisuje ostatnią wojnę polsko-krzyżacką – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki walki o wpływy nad Bałtykiem oraz o Inflanty	– lokalizuje w przestrzeni ziemie utracone przez Polskę i Litwę lub do nich przyłączone w latach 1492–1572, podział Inflant w 1561 r. – omawia przyczyny i skutki wojen z Wielkim Księstwem Moskiewskim w I połowie XVI w. – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojen o Mołdawię – charakteryzuje stosunki polsko-habsburskie i ich wpływ na losy Węgier – omawia politykę morską Zygmunta Augusta i jej skutki	polsko-tureckie w XVI w. – przedstawia okoliczności inkorporacji Mazowsza do Korony – wskazuje różnice w polityce zagranicznej dwóch ostatnich Jagiellonów wobec Habsburgów	
5. Rzeczpospolita Obojga Narodów	• Dzieje unii Polski i Litwy • Dwa państwa i jeden władca • Litwa przed unią lubelską • Unia lubelska • Rzeczpospolita Obojga Narodów • Skutki unii lubelskiej	– stosuje pojęcie <i>unia realna, Rzeczpospolita Obojga Narodów</i> – lokalizuje w czasie unię lubelską (1569) – identyfikuje postacie Zygmunta Starego, Zygmunta Augusta – lokalizuje w przestrzeni terytoria Litwy i Korony po unii lubelskiej – przedstawia postanowienia unii lubelskiej – przedstawia różnice między unią personalną a realną	– stosuje pojęcie <i>polonizacja</i> – lokalizuje w czasie unię krakowsko-wileńską (1499), unię mielnicką (1501), sejm lubelski (1568–1569) – identyfikuje postacie Kazimierza Jagiellończyka, Jana Olbrachta, Aleksandra – lokalizuje w przestrzeni ziemie wcielone do Korony na sejmie lubelskim – przedstawia osiągnięcia Zygmunta Augusta – omawia przyczyny dążeń do zacieśnienia unii między Polską i Litwą	– lokalizuje w czasie objęcie tronu Polski i Litwy przez Kazimierza Jagiellończyka (1447) – identyfikuje postać Zygmunta Kiejstutowicza – omawia stosunki polsko-litewskiej w XV i XVI w. – przedstawia postanowienia unii polsko-litewskich – wyjaśnia, z czego wynikała silna pozycja polityczna rodów możnowładczych w Wielkim Księstwie Litewskim	– lokalizuje w czasie rozdzielenie władzy w Polsce i na Litwie (1492), utworzenie odrębnego systemu sądownictwa na Litwie (1564), II statut litewski (1566), wprowadzenie nowego podziału administracyjnego na Litwie (1566), powołanie sejmików ziemskich na Litwie (1566), zniesienie autonomii Prus Królewskich (1569) – omawia proces upodabniania ustroju	– ocenia konsekwencje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe unii lubelskiej

			– opisuje przebieg sejmu lubelskiego – charakteryzuje ustrój polityczny Rzeczypospolitej Obojga Narodów – przedstawia skutki unii lubelskiej dla Polski i Litwy	– wyjaśnia, dlaczego przez długi czas Jagiellonowie byli przeciwnikami ścisłego połączenia Polski i Litwy	Litwy do ustroju Polski – omawia rządy Zygmunta Augusta na Litwie – charakteryzuje przemiany ustrojowe na Litwie – omawia konsekwencje zmian wprowadzonych w Prusach Królewskich w II poł. XVI w.	
6. Reformacja i kontrreformacja	- Przyczyny reformacji w Rzeczypospolitej - Początki reformacji - Bracia polscy i czescy - Walka o tolerancję - Kontrreformacja w Polsce - Kościół prawosławny i unia brzeska	– stosuje pojęcia <i>arianie (bracia polscy), konfederacja warszawska</i> – lokalizuje w czasie konfederację warszawską (1573) – wymienia przyczyny reformacji w Rzeczypospolitej – wymienia wyznania protestanckie, które rozwinęły się na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w. – przedstawia postanowienia aktu konfederacji warszawskiej – wyjaśnia, dlaczego XVI-wieczna Rzeczpospolita jest nazywana krajem tolerancji wyznaniowej	– stosuje pojęcia <i>zbór, bracia czescy, ugoda sandomierska, wolność religijna, unia brzeska, Kościół unicki (grekokatolicki)</i> – lokalizuje w czasie ugodę sandomierską (1570), unię brzeską (1596) – identyfikuje postacie Jana Łaskiego, Piotra Skargi – lokalizuje w przestrzeni tereny, na których dominowali wyznawcy prawosławia, luteranie, kalwini, arianie i grekokatolicy – omawia zróżnicowanie wyznaniowe Rzeczypospolitej w XVI w. – charakteryzuje poglądy i działalność braci polskich – przedstawia proces kształtowania się tolerancji wyznaniowej w Polsce – omawia działalność	– stosuje pojęcia <i>antytrynitaryzm, Kościół narodowy</i> – lokalizuje w czasie rozłam wśród polskich kalwinistów (1562–1565), sprowadzenie jezuitów do Polski (1564), powołanie Akademii Wileńskiej (1579) – identyfikuje postacie Piotra z Goniądza, Stanisława Hozjusza, Jakuba Wujka – omawia zasięg reformacji na ziemiach Rzeczypospolitej – wyjaśnia, na czym polegała idea Kościoła narodowego – omawia próby jednoczenia protestantów polskich – przedstawia realizację postanowień soboru trydenckiego w Polsce	– przedstawia proces rozprzestrzeniania się haseł reformacji w Rzeczypospolitej – wyjaśnia, na czym polegała popularność haseł reformacyjnych w Polsce – przedstawia okoliczności powstania braci polskich	– ocenia proces kształtowania się tolerancji wyznaniowej w Polsce

			jezuitów w Polsce – przedstawia przyczyny i konsekwencje zawarcia unii brzeskiej	– wyjaśnia, dlaczego kalwinizm zyskał popularność wśród szlachty		
7. Pierwsza wolna elekcja	• Pierwsze bezkrólewie • Wolna elekcja • Artykuły henrykowskie i <i>pacta conventa</i> • Rządy i ucieczka Henryka Walezego	– stosuje pojęcia <i>bezkrólewie, elekcja viritim, Artykuły henrykowskie</i> – lokalizuje w czasie I wolną elekcję (1573) – identyfikuje postacie Henryka Walezego – przedstawia zasady ustrojowe określone w <i>Artykułach henrykowskich</i>	– stosuje pojęcia <i>konfederacja, interrex, sejm konwokacyjny, pacta conventa</i> – lokalizuje w czasie śmierć Zygmunta Augusta (1572), sejm konwokacyjny (1573), ucieczkę Henryka Walezego do Francji (1574) – identyfikuje postacie Jana Zamojskiego, Anny Jagiellonki – wymienia i charakteryzuje instytucje powołane w wyniku kompromisu między szlachtą i magnaterią po śmierci Zygmunta Augusta – wyjaśnia, w jakich celach w dawnej Polsce zawiązywano konfederacje – omawia przebieg pierwszej wolnej elekcji – wymienia różnice między <i>Artykułami henrykowskimi</i> a <i>pacta conventa</i>	– stosuje pojęcia <i>konfederacja kapturowa, sąd kapturowy</i> – identyfikuje postacie Mikołaja Sienickiego, Jakuba Uchańskiego, Jana Firleja, Ernest Habsburga, Iwana IV Groźnego, Jana III Wazy – omawia sytuację w Rzeczypospolitej po śmierci ostatniego Jagiellona – przedstawia kandydatów ubiegających się o tron polski podczas pierwszej elekcji	– przedstawia spór między szlachtą i magnaterią w okresie pierwszego bezkrólewia – omawia sytuację polityczną w Rzeczypospolitej po ucieczce Henryka Walezego	– ocenia rozwiązania ustrojowe przyjęte podczas pierwszego bezkrólewia i pierwszej wolnej elekcji
8. Rządy Stefana Batorego	• Druga wolna elekcja • Wojna z Gdańskiem • Wojna o Inflanty • Polityka wewnętrzna króla	– lokalizuje w czasie wojnę z Rosją (1578–1582) – identyfikuje postać Stefana Batorego – wymienia reformy	– stosuje pojęcie <i>piechota wybraniecka</i> – lokalizuje w czasie elekcję Stefana Batorego (1575), wojnę Batorego z Gdańskiem (1576–1577)	– stosuje pojęcie <i>banicja</i> – lokalizuje w czasie sejm konwokacyjny (1575), reformę sądownictwa (1578), utworzenie piechoty wybranieckiej	– lokalizuje w czasie zjazd w Stężycy (1575), bitwę pod Lubieszewem (1576) – charakteryzuje rolę Jana Zamojskiego w	– ocenia politykę zagraniczną i wewnętrzną Stefana Batorego

		wprowadzone w kraju przez Stefana Batorego	– lokalizuje w czasie i przestrzeni rozejm w Jamie Zapolskim (1582) i jego postanowienia – identyfikuje postacie Jana Zamojskiego, Anny Jagiellonki, Maksymiliana II – przedstawia osiągnięcia Stefana Batorego – opisuje przyczyny, przebieg i skutki wojny z Rosją o Inflanty – przedstawia bilans wojen Stefana Batorego z Gdańskiem i Moskwą	(1578) – lokalizuje w czasie i przestrzeni zajęcie Połocka (1579), zdobycie Wielkich Łuków (1580), zajęcie Pskowa (1581) – identyfikuje postacie Mikołaja Sienickiego, Samuela Zborowskiego – opisuje przebieg drugiej wolnej elekcji w Rzeczypospolitej Obojga Narodów – przedstawia przebieg konfliktu Stefana Batorego z Gdańskiem – omawia przyczyny konfliktu Stefana Batorego ze szlachtą	czasach rządów Stefana Batorego	
9. Renesans w Rzeczypospolitej	• Humanizm w Polsce • Sztuka renesansu • Myśl społeczna i polityczna • Literatura • Geografia i historiografia • Rozwój nauk ścisłych i medycznych	– stosuje pojęcia <i>attyka</i> , <i>arkady</i> , <i>krużganki</i> , <i>arraysy</i> – identyfikuje postacie Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Mikołaja Kopernika – wymienia cechy charakterystyczne architektury renesansowej w Polsce – charakteryzuje dorobek polskiej literatury renesansowej	– identyfikuje postacie Bony Sforzy, Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Stanisława Orzechowskiego, Macieja z Miechowa, Marcina Kromera, Jana Zamojskiego – przedstawia mecenat artystyczny w Polsce – przedstawia osiągnięcia sztuki i architektury renesansu w Polsce – omawia myśl społeczną i polityczną polskiego odrodzenia – wymienia czynniki, które wpłynęły na rozwój polskiej literatury w czasach	– identyfikuje postacie Filippa Buonaccorsi (Kallimacha), Franciszka Florentczyka, Bartolomea Berrecciego, Mikołaja Sienickiego, Biernata z Lublina, Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, Łukasza Górnickiego, Sebastiana Klonowica, Szymona Szymonowica, Marcina Bielskiego, Bernarda Morando – omawia działalność zwolenników idei humanizmu w Polsce – wyjaśnia rolę Krakowa i dworu królewskiego w	– identyfikuje postacie Santiago Gucci, Jana Michałowicza z Urzędowa, Stanisława Samostrzelnika, Wawrzyńca Goślickiego, Andrzeja Krzyckiego, Jana Dantyszka, Klemensa Janickiego, Reinholda Heidensteina, Bartosza Paprockiego, Wojciecha z Brudzewa, Jana z Łańcuta, Tomasza Kłosa, Józefa Strusia, Wojciecha Oczki, Michała Sędziwoja – charakteryzuje polskie osiągnięcia w dziedzinie	– porównuje i ocenia myśl polityczno-społeczną renesansu polskiego i europejskiego

			odrodzenia – wyjaśnia, jaką rolę słowo drukowane odgrywało w życiu publicznym w Rzeczypospolitej w XVI w.	upowszechnianiu idei humanizmu i renesansu – wskazuje związki między polską i europejską architekturą renesansową – porównuje poglądy społeczno-polityczne Andrzeja Frycza Modrzewskiego i Stanisława Orzechowskiego	nauk ścisłych i medycznych – przedstawia dorobek polskiej historiografii	
III. EUROPA W XVII WIEKU						
1. Angielska wojna domowa	• Przemiany społeczne i konflikty religijne • Spór króla z parlamentem • Początek konfliktu • Wojna domowa i powstanie republiki • Protektorat Cromwella • Restauracja Stuartów • Monarchia parlamentarna	– stosuje pojęcia <i>chwalebna (sławetna) rewolucja, monarchia parlamentarna</i> – lokalizuje w czasie wojnę domową (1642–1649), chwalebłą rewolucję (1688) – identyfikuje postać Olivera Cromwella – omawia przyczyny i skutki wojny domowej – wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do chwalebnej rewolucji i jakie były jej skutki	– stosuje pojęcia <i>nowa szlachta (gentry), merkantylizm, Armia Nowego Wzoru, lord protektor</i> – lokalizuje w czasie ścięcia Karola I (1649), ogłoszenie republiki w Anglii (1649), początek dyktatury wojskowej Cromwella (1653), <i>Akt nawigacyjny</i> (1651), restaurację Stuartów (1660), <i>Habeas Corpus Act</i> (1679), <i>Ustawę o prawach</i> (1689) – identyfikuje postać Karola I Stuarta, Wilhelma III Orańskiego – przedstawia wpływ przemian gospodarczych na zmiany w społeczeństwie angielskim w XVI w. – omawia etapy angielskiej wojny domowej	– stosuje pojęcia <i>purytanizm, torysi, wigowie, Akt o następstwie tronu</i> – lokalizuje w czasie zwołanie Krótkiego Parlamentu (1640), obrady Długiego Parlamentu (1640–1653), <i>Wielką remonstrację</i> (1641), bitwę pod Naseby (1645), bitwę pod Preston (1648), powołanie Parlamentu Kadłubowego (1648) – charakteryzuje gospodarczą rolę nowej szlachty – omawia podziały religijne w społeczeństwie angielskim – wyjaśnia, w jakich okolicznościach stracono Karola I	– stosuje pojęcie <i>jedenastoletnia tyrania</i> – lokalizuje w czasie początek tzw. jedenastoletniej tyranii (1629), powstania w Szkocji (1637 i 1650), bitwę pod Marston Moor (1644), powstanie Armii Nowego Wzoru (1645), powstanie w Irlandii (1649), wojnę angielsko-holenderską (1652–1654) – identyfikuje postacie Jakuba I Stuarta, Johna Pyma, Karola II Stuarta, Jakuba II Stuarta, Marii Stuart – przedstawia ograniczenia w rozwoju gospodarczym Anglii w XVI w. – charakteryzuje relacje	– ocenia rolę Olivera Cromwella podczas rewolucji – ocenia polityczne skutki chwalebnej rewolucji

			– wyjaśnia, jaką rolę w rewolucji angielskiej odegrała Armia Nowego Wzoru – omawia rządy Cromwella w okresie jego protektoratu	– charakteryzuje rolę Olivera Cromwella podczas angielskiej wojny domowej – wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do restauracji monarchii Stuartów – omawia konflikt między Karolem II a parlamentem – wyjaśnia wpływ <i>Habeas Corpus Act</i> i <i>Ustawy o prawach</i> na ustrój polityczny Anglii	między Karolem I a parlamentem angielskim	
2. Wojna trzydziestoletnia	• Przyczyny konfliktu • Powstanie czeskie • Początek wojnę trzydziestoletniej • Duński okres wojnę (1624–1629) • Szwedzki okres wojnę (1630–1635) • Francuski okres wojnę (1635–1648) • Pokój westfalski • Skutki wojnę	– lokalizuje w czasie wojnę trzydziestoletnią (1618–1648) – przedstawia przyczyny polityczne i religijne wojny trzydziestoletniej – omawia skutki wojny trzydziestoletniej	– stosuje pojęcie <i>defenestracja praska</i> – lokalizuje w czasie powstanie Unii Protestanckiej (1608), utworzenie Ligi Katolickiej (1609), defenestrację praską (1618), okres czesko-palatynacki (1618–1624), okres duński (1624–1629), okres szwedzki (1630–1635), okres francuski (1635–1648) – lokalizuje w czasie i przestrzeni pokój westfalski (1648) i jego postanowienia – identyfikuje postacie Macieja I, Ferdynanda II, Christiana IV, Albrechta von Wallensteina, Gustawa II Adolfa – lokalizuje w przestrzeni najważniejsze państwa	– stosuje pojęcie <i>edykt restytucyjny</i> – lokalizuje w czasie bitwę pod Białą Górą (1620), edykt restytucyjny (1629), oblężenie Magdeburga (1631), bitwę pod Lützen (1632), bitwę pod Rocroi (1643) – identyfikuje postacie Fryderyka V, Maksymiliana, Fryderyka V Wittelsbacha – lokalizuje w przestrzeni zmiany terytorialne w Europie po pokoju westfalskim – omawia sytuację wyznaniową w Rzeszy Niemieckiej i jej wpływ na sytuację Europy – charakteryzuje sytuację wyznaniową w Królestwie	– stosuje pojęcie <i>list majestatyczny</i> – lokalizuje w czasie list majestatyczny (1609), antyhabsburskie powstanie na Węgrzech (1619), pokój w Lubece (1629), bitwę pod Breitenfelden (1631), bitwę pod Nordlingen (1634), pokój w Pradze (1635) – identyfikuje postacie Fryderyka IV, Rudolfa II, Ernsta von Mansfelda, Gábora Bethlena, Johana von Tilly’ego, Krystyny – opisuje cechy charakterystyczne armii okresu wojnę trzydziestoletniej – wyjaśnia, jaki przebieg	– ocenia skutki polityczne, gospodarcze, społeczne i religijne wojny trzydziestoletniej

			protestanckie i katolickie uczestniczące w wojnie trzydziestoletniej – podaje przyczyny włączania się kolejnych państw do konfliktu w Rzeszy – wymienia etapy w przebiegu wojny trzydziestoletniej i charakteryzuje je – omawia postanowienia pokoju westfalskiego	Czeskim – wyjaśnia okoliczności i skutki II defenestracji praskiej – przedstawia przyczyny wybuchu powstania czeskiego i jego klęski	miała wojna trzydziestoletnia na Śląsku – wyjaśnia, czy wojna trzydziestoletnia powinna być traktowana jako konflikt niemiecki czy ogólnoeuropejski	
3. Absolutyzm we Francji	• Ludwik XIII i kardynał Richelieu • Rządy kardynała Mazarina • Władza absolutna Ludwika XIV • Rozwój gospodarczy • Polityka zagraniczna	– stosuje pojęcia <i>racja stanu</i>, <i>merkantylizm</i> – lokalizuje w czasie rządu osobiste Ludwika XIV (1661–1715) – identyfikuje postacie Armanda de Richelieu, Ludwika XIV – omawia cechy charakterystyczne monarchii absolutnej Ludwika XIV	– stosuje pojęcia <i>fronda</i>, <i>Wysoka Rada</i>, <i>intendent</i>, <i>szlachta urzędnicza</i>, <i>kolbertyzm</i> – lokalizuje w czasie zniesienia <i>Edyktu nantejskiego</i> (1685) – identyfikuje postacie Henryka IV Burbona, Ludwika XIII, Jules’a Mazarina, Jeana Baptisty Colberta – przedstawia osiągnięcia kardynała Armanda de Richelieu i Ludwika XIV – wymienia warunki, jakie musiały zaistnieć, aby mogła powstać władza absolutna – charakteryzuje reformy ustrojowe Ludwika XIV – wyjaśnia, dlaczego Wersal stanowił „złotą klatkę” dla francuskiej arystokracji	– stosuje pojęcia <i>wojna dewolucyjna</i>, <i>polityka réunionów</i> – lokalizuje w czasie frondę parlamentarną (1648–1649), frondę książąt (1649–1653), wojnę dewolucyjną (1667–1668), pokój w Akwizgranie (1668), wojnę francusko-holenderską (1672–1679), wojnę z Ligą Augsburską (1686–1697), pokój w Rijswijk (1697) – identyfikuje postacie Marii Medycejskiej, Anny Austriaczki, Wilhelma III Orańskiego – lokalizuje w przestrzeni zasięg ekspansji Francji za rządów Ludwika XIV – omawia rządy Ludwika XIII i kardynała Richelieu	– lokalizuje w czasie zdobycia La Rochelle (1628), edykt łaski (1629), pokój pirenejski (1659), pokój w Nijmegen (1678–1679) – wyjaśnia, na czym polegała centralizacja władzy za rządów Ludwika XIII – charakteryzuje politykę zagraniczną Ludwika XIV – wymienia grupy społeczne we Francji zainteresowane wprowadzeniem absolutyzmu i jemu przeciwne oraz charakteryzuje przyczyny takich postaw	– ocenia rolę kardynałów de Richelieu oraz Mazarina w dziejach Francji – ocenia panowanie Ludwika XIV

			– omawia reformy gospodarcze w XVII-wiecznej Francji	– omawia rządy kardynała Mazarina – przedstawia przyczyny i skutki frondy – opisuje proces kształtowania się władzy absolutnej we Francji		
4. Zmiany polityczne w Europie w XVII wieku	• Upadek potęgi Hiszpanii • Polityka obronna Holandii • Wzrost znaczenia Brandenburgii • Potęga Szwecji • Węgry i Turcja	– lokalizuje w czasie bitwę pod Wiedniem (1683), pokój w Karłowicach (1699) – identyfikuje postacie Fryderyka Wilhelma, Gustawa II Adolfa – wymienia przyczyny i skutki rywalizacji Holandii z Francją i Anglią – przedstawia politykę wewnętrzną i zagraniczną Fryderyka Wilhelma	– stosuje pojęcie <i>protekcjonizm</i> – lokalizuje w czasie traktaty welawsko-bydgoskie (1657), zawarcie Świętej Ligi (1684) – identyfikuje postacie Karola IX Sudermańskiego, Wilhelma III Orańskiego, Karola X Gustawa, Kara Mustafy – lokalizuje w czasie i przestrzeni pokój w Karłowicach (1699) i jego postanowienia – wyjaśnia, jakie skutki polityczne niosła ze sobą polityka protekcjonizmu – przedstawia okoliczności, w jakich Brandenburgia przejęła pruski tron książęcy – omawia ekspansję terytorialną Prus w XVII w. – przedstawia etapy ekspansji szwedzkiej w basenie Morza Bałtyckiego – przedstawia antyturską działalność Świętej Ligi	– lokalizuje w czasie unię personalną Brandenburgii i Prus Książęcych (1618), wojny angielsko-holenderskie (1652–1654, 1665–1666, 1672–1674) – identyfikuje postać Karola X Gustawa – lokalizuje w przestrzeni zasięg szwedzkiej ekspansji terytorialnej w Europie – przedstawia przyczyny gospodarcze i polityczne upadku potęgi Hiszpanii w XVII w. – wyjaśnia, dlaczego zmagania między Anglią i Holandią były prowadzone jedynie w koloniach i na morzach – omawia przyczyny, przebieg i skutki wojen angielsko-holenderskich – omawia wpływ relacji habsbursko-wiedeńskich na konflikt z Turcją – wyjaśnia, które kraje europejskie odniosły	– stosuje pojęcie <i>moryskowie</i> – lokalizuje w czasie powstanie morysków (1568), powstania w Katalonii (1640–1652) i Portugalii (1640–1668), uznanie przez Hiszpanię niepodległości Portugalii (1668), przejęcie przez Francję Regionu Franche-Comté (1678), pokój w Bredzie (1667), pokój w Rijswijk (1697), antyhabsburskie powstanie na Węgrzech (1682), zdobycie Azowa (1696), bitwę pod Zentą (1697) – identyfikuje postacie Filipa IV, Gaspara de Guzmána, Jana Zygmunta Hohenzollerna, Krystyny Wazy, Axela Oxenstierny, Imre Thököly'ego – wyjaśnia przyczyny	– ocenia zmiany na arenie międzynarodowej, do których doszło w XVII w.

				korzyści polityczne w drugiej połowie XVII w.	wypędzenia morysków – przedstawia okoliczności odzyskania niepodległości przez Portugalię	
5. Kultura baroku	• Pomiędzy renesansem a barokiem • Sztuka baroku • Nauka i filozofia • Teatr, literatura i muzyka	– stosuje pojęcia <i>barok, klasycyzm, realizm</i> – lokalizuje w czasie barok (k. XVI – poł. XVIII w.) – identyfikuje postacie Galileusza, Isaaca Newtona, Kartezjusza, Williama Shakespeare’a, Moliера, Jana Sebastiana Bacha – wymienia cechy charakterystyczne epoki baroku	– stosuje pojęcia <i>teatr elżbietański, racjonalizm, empiryzm</i> – identyfikuje postacie Giovanniego Berniniego, Caravaggia, Petera Paula Rubensa, Rembrandta van Rijna, Francisca Bacona – wyjaśnia, jaki wpływ na narodziny baroku miała kontrreformacja – omawia cechy charakterystyczne architektury baroku – przedstawia cechy malarstwa barokowego – wymienia przykłady rezydencji królewskich i cesarskich epoki baroku – przedstawia cechy charakterystyczne literatury baroku	– stosuje pojęcia <i>manieryzm, barok dworski, libertynizm, jansenizm</i> – lokalizuje w czasie manieryzm (ok. 1527 – do k. XVI w.) – identyfikuje postacie El Greca, Francesca Borrominiego, Diega Velázquez, Johanna Keplera, Blaise’a Pascala, Antonia Vivaldiego – przedstawia cechy manieryzmu w sztuce – wyjaśnia, dlaczego wielu malarzy epoki baroku określano mianem „mistrzów światła i cienia” – wyjaśnia, co wyróżniało barok dworski – przedstawia kierunki i nurty filozoficzne epoki baroku – omawia osiągnięcia naukowe epoki baroku	– lokalizuje w czasie założenie Royal Society w Londynie (1660) – identyfikuje postacie Antoona van Dycka, Jana Brueghel Młodsze, Jeana Baptisty Racine’a, Pierre’a Corneille’a, Georga Friedricha Haendla, Claudia Monteverdiego – wskazuje podobieństwa i różnice pomiędzy architekturą renesansową a barokową – wyjaśnia, z czego wynikała specyfika baroku mieszczańsko-protestanckiego – omawia wpływ baroku na zmiany w teatrze i muzyce	– ocenia, które rozwiązania w architekturze i sztuce baroku mogły robić szczególne wrażenie na wiernych
IV. WIEK WOJEN						
1. Rządy Zygmunta III Wazy	• Podwójna elekcja • Król i hetman • Wybuch wojnę ze	– stosuje pojęcie <i>husaria</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod	– stosuje pojęcie <i>rokosz</i> – lokalizuje w czasie wojnę polsko-szwedzką (1600–	– stosuje pojęcia <i>popularyści, regaliści, monarchia mieszana</i>	– lokalizuje w czasie sejm inkwizycyjny (1592), przejęcie tronu	– ocenia relacje między Zygmuntem III Wazą a Janem

	Szwecją • Rokosz Zebrzydowskiego • Wojna w Inflantach i Prusach	Kircholmem (1605), bitwę pod Oliwą (1627) – identyfikuje postacie Zygmunta III Wazy, Władysława IV Wazy – omawia przyczyny i skutki wojen polsko-szwedzkich w I poł. XVII w.	1611), rokosz Zebrzydowskiego (1606–1608), wojnę polsko-szwedzką (1625–1629) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Trzcianą (1629), rozejm w Starym Targu (1629) i jego postanowienia, rozejm w Sztumskiej Wsi (1635) i jego postanowienia – identyfikuje postacie Jana Zamojskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Mikołaja Zebrzydowskiego, Gustawa II Adolfa – przedstawia główne etapy walk polsko-szwedzkich w I poł. XVII w. – omawia rolę husarii w prowadzeniu działań wojennych – charakteryzuje przyczyny, przebieg i skutki rokoszu Zebrzydowskiego	– lokalizuje w czasie elekcję Zygmunta III Wazy (1587), wojnę polsko-szwedzką (1617–1622), – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Byczyną (1588), bitwę pod Białym Kamieniem (1604), bitwę pod Guzowem (1607), bitwę pod Gniewem (1626), bitwy pod Tczewem i Hamersztynem (1627) – identyfikuje postacie Maksymiliana Habsburga, Fiodora – omawia okoliczności elekcji Zygmunta III Wazy na tron Rzeczypospolitej – opisuje relacje między Zygmuntem III Wazą a Janem Zamojskim – przedstawia plany Zygmunta III dotyczące wzmocnienia władzy królewskiej – omawia przebieg wojen polsko-szwedzkich w I poł. XVII w.	Szwecji przez Zygmunta III Wazę (1592), bitwę pod Linköping (1598), detronizację Zygmunta III Wazy przez Riksdag (1599), inkorporację szwedzkiej Estonii do Rzeczypospolitej (1600) – identyfikuje postacie Karola IX Sudermańskiego, Arendta Dickmanna – przedstawia rywalizację Zygmunta III Wazy z Maksymilianem Habsburgiem – przedstawia etapy walki Zygmunta III Wazy o tron Szwecji i jej skutki	Zamojskim – ocenia skutki rokoszu Zebrzydowskiego dla pozycji władcy i stabilizacji państwowości polskiej
2. Walki o koronę carów	• Kryzys państwa carów • Dymitriady • Wojna Rzeczypospolitej z Moskwą • Walki o koronę carów • Wojna smoleńska	– stosuje pojęcie <i>dymitriady</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Kłuszynem (1610) – identyfikuje postać Władysława IV Wazy – omawia przyczyny i	– lokalizuje w czasie I dymitriadę (1604–1605), wyprawę Dymitra II Samozwańca (1607–1610), wojnę polsko-rosyjskiej (1609–1618), wybranie Michała Romanowa na cara Rosji (1613), wojnę	– stosuje pojęcia <i>Wielka Smuta</i>, <i>lisowczycy</i> – lokalizuje w czasie Wielką Smutę (1598–1613), powstanie Wasyla Szujskiego (1606), zdobycie Moskwy przez Polaków (1610), rządy	– lokalizuje w czasie powstanie Bołotnikowa (1606), pokój wieczysty między Moskwą i Szwecją (1609), powstanie antypolskie w Rosji (1611), rosyjsko-szwedzki traktat w	– ocenia polityczne skutki wojen z Moskwą – ocenia postawę Zygmunta III Wazy w czasie wojen Rzeczypospolitej z Rosją

		skutki wojen z Moskwą w I poł. XVII w.	smoleńską (1632–1634) – lokalizuje w czasie i przestrzeni rozejm w Dywilinie (1618) i jego postanowienia, pokój w Polanowie (1634) i jego postanowienia, oblężenie Smoleńska (1633–1634) – identyfikuje postacie Dymitra I Samozwańca, Dymitra II Samozwańca, Stanisława Żółkiewskiego, Michała Romanowa, Jana Karola Chodkiewicza – przedstawia etapy wojen Rzeczypospolitej z Moskwą w I poł. XVII w. – wyjaśnia, dlaczego Władysław Waza nie objął władzy w Rosji	polskie na Kremlu (1610–1612), wyprawę królewicza Władysława na Moskwę (1617) – identyfikuje postacie Borysa Godunowa, Maryny Mniszchówny, Wasyla Szujskiego – omawia przyczyny, przejawy i skutki kryzysu wewnętrznego w państwie moskiewskim – charakteryzuje rządy Dymitra I Samozwańca i ich skutki – omawia przebieg wojen Rzeczypospolitej z Moskwą – przedstawia zabiegi Zygmunta III i jego syna królewicza Władysława o carską koronę	Stołbowie (1617) – identyfikuje postacie Fiodora, Jerzego Mniszcha, Aleksandra Józefa Lisowskiego – wyjaśnia, dlaczego polscy magnaci zdecydowali się poprzeć roszczenia kolejnych Dymitrów Samozwańców do tronu moskiewskiego – wyjaśnia, jaką rolę w zmaganiach z Rosją odegrali lisowczycy – charakteryzuje polskie rządy na Kremlu i reakcję Rosjan	
3. Kozacy i konflikty z imperium osmańskim	• Imperium osmańskie i księstwa naddunajskie • „Awantury mołdawskie” • Kozacy na Ukrainie • Rejestr i pierwsze powstania kozackie • Wojna z Turcją • Napięte stosunki i plany kolejnej wojny z Turcją	– stosuje pojęcie <i>Kozacy</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Cecorą (1620), bitwę pod Chocimiem (1621) – identyfikuje postacie Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza – omawia przyczyny i skutki wojny z Turcją w latach 1620–1621	– stosuje pojęcia <i>Dzikie Pola</i> (<i>Zaporoże, Niż</i>), <i>ataman, starszyzna</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni pokój w Chocimiu (1621) i jego postanowienia – identyfikuje postacie Jana Zamojskiego, Piotra Konaszewicza-Sahajdacznego, Stanisława Koniecpolskiego – lokalizuje w przestrzeni obszary zamieszkiwane przez Kozaków, terytoria	– stosuje pojęcia <i>Sicz, tabor, rejestr, pokój hetmański, czambuł</i> – lokalizuje w czasie wyprawę Jana Zamojskiego na Mołdawię (1595), traktat w Buszy (1617) – identyfikuje postać Jeremiego Mohyły – omawia przyczyny, przebieg i skutki interwencji polskich magnatów w Mołdawii – omawia geopolityczne	– stosuje pojęcia <i>kondominium, chadzki kozackie</i> – lokalizuje w czasie powstanie Kosińskiego (1591–1593), wyprawę Jana Zamojskiego na Wołoszyczynę (1600), interwencji magnatów w Mołdawii (1615) – identyfikuje postacie Michała Walecznego, Szymona Mohyły, Samuela Koreckiego, Michała	– ocenia politykę Rzeczypospolitej wobec Kozaków

			sporne Rzeczypospolitej i Turcji w XVII w. – wyjaśnia, jakie skutki dla Rzeczypospolitej miały najazdy tatarskie – charakteryzuje wewnętrzną organizację Kozaków – omawia przebieg wojny z Turcją w latach 1620–1621 – przedstawia stosunki polsko-tureckie w latach 30. i 40. XVII w.	położenie Ukrainy i jego wpływ na życie codzienne jej mieszkańców – wyjaśnia, jaką funkcję pełnił rejestr kozacki – omawia przyczyny i skutki powstań kozackich w końcu XVI w. – charakteryzuje okres sukcesów kozackich w pocz. XVII w. i jego znaczenie dla Rzeczypospolitej	Wiśniowieckiego, Krzysztofa Kosińskiego – omawia relacje między Rzeczpospolitą a Mołdawią w końcu XVI w. – omawia wpływ problemu tatarskiego na politykę zagraniczną i wewnętrzną Rzeczypospolitej w I poł. XVII w.	
4. Powstanie Chmielnickiego	• Problem kozacki • Przyczyny powstania Chmielnickiego • Wybuch powstania na Ukrainie • Walki w latach 1649–1653 • Zaangażowanie Moskwy w sprawy Ukrainy • Skutki powstania Chmielnickiego	– lokalizuje w czasie powstanie Chmielnickiego (1648–1655) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę nad Żółtymi Wodami, pod Korsuniem i Piławcami (1648), obronę Zbaraża (1649 r.), bitwę pod Beresteczkiem (1651) – identyfikuje postacie Bohdana Chmielnickiego, Jeremiego Wiśniowieckiego, Jana Kazimierza Wazę – charakteryzuje przyczyny i skutki powstania Chmielnickiego	– stosuje pojęcie <i>wojsko zaporoskie</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Batohem (1652), układ w Perejasławiu (1654) i jego postanowienia, bitwę pod Ochmatowem (1655), unię w Hadziaczu (1658) i jej postanowienia, bitwy pod Połonką i Cudnowem (1660), rozejm w Andruszowie (1667) i jego postanowienia – identyfikuje postać Iwana Wyhowskiego – lokalizuje w przestrzeni obszary objęte powstaniem Chmielnickiego – wyjaśnia, dlaczego polityka władz Rzeczypospolitej wywoływała niezadowolenie Kozaków	– stosuje pojęcie <i>ukraińscy królewicze</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni ugodę zborowską (1649), ugodę w Białej Cerkwi (1651), bitwę pod Żwańcem (1653) – identyfikuje postać Tuhaj-beja – wyjaśnia wpływ problemu rejestru na stosunki polsko-kozackie – omawia okoliczności wybuchu powstania Chmielnickiego – wyjaśnia, dlaczego Kozacy sprzymierzyli się najpierw z Tatarami, a później z Rosją – omawia przebieg działań militarnych w czasie powstania Chmielnickiego	– lokalizuje w czasie ugodę kurukowską (1622), powstanie Pawluka (1637), powstanie Kostki-Napierskiego (1651) – identyfikuje postacie Iwana Sulimy, Pawła Pawluka, Stefana Potockiego, Mikołaja Potockiego, Marcina Kalinowskiego, Jerzego Ossolińskiego, Adama Kisiela, Aleksandra Kostki-Napierskiego – omawia powstania kozackie z I poł. XVII w. – przedstawia organizację i znaczenie militarne wojska zaporoskiego – opisuje proces budzenia się świadomości etnicznej	– ocenia postawy Polaków wobec powstania Chmielnickiego – ocenia konsekwencje przymierza kozacko-rosyjskiego – ocenia znaczenie unii w Hadziaczu dla stosunków polsko-kozackich

			– omawia działalność polskiej szlachty i magnaterii na Ukrainie – przedstawia etapy powstania Chmielnickiego – określa przyczyny klęsk Polaków i sukcesów Kozaków w czasie powstania Chmielnickiego – przedstawia postanowienia unii w Hadziaczu	– przedstawia polityczne pomysły rozwiązania problemu kozackiego w czasie powstania Chmielnickiego – omawia przebieg i skutki wojny z Rosją o Ukrainę	Kozaków zaporoskich w XVI i XVII w.	
5. Potop szwedzki	• Przyczyny najazdu szwedzkiego • Potop szwedzki • Wojna o wyzwolenie Rzeczypospolitej • Zmiana sytuacji międzynarodowej • Pokój w Oliwie i skutki wojnę	– lokalizuje w czasie potop szwedzki (1655–1660) – lokalizuje w czasie i przestrzeni obronę Jasnej Góry (1655), pokój w Oliwie (1660) – identyfikuje postać Jana Kazimierza Wazy, Karola X Gustawa – omawia przyczyny najazdu szwedzkiego – wyjaśnia, dlaczego obrona Jasnej Góry stała się punktem zwrotnym w przebiegu działań wojennych ze Szwecją – przedstawia postanowienia pokoju oliwskiego	– stosuje pojęcie <i>wojna podjazdowa</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Gołębim (1656), bitwę pod Warką (1656), traktat w Radnot (1656) i jego postanowienia, układy welawsko-bydgoskie (1657) – identyfikuje postacie Augustyna Kordeckiego, Stefana Czarnieckiego – omawia działania wojenne w czasie potopu szwedzkiego – wskazuje przykłady sukcesów oręża polskiego w walce ze Szwedami – wyjaśnia, dlaczego układ w Radnot stanowił zagrożenie suwerenności Rzeczypospolitej – przedstawia postawy Polaków i króla Jana Kazimierza w czasie potopu	– stosuje pojęcie <i>śluby lwowskie</i> – lokalizuje w czasie konfederacje w Tyszowcach i Łańcucie (1655), śluby lwowskie Jana Kazimierza (1656), wygnanie arian z Polski (1658) – lokalizuje w czasie i przestrzeni kapitulację pod Ujściem i w Kiejdanach (1655), bitwę pod Warszawą (1656) – identyfikuje postacie Hieronima Radziejowskiego, Janusza Radziwiłła, Jerzego II Rakoczeo – lokalizuje w przestrzeni główne kierunki działań wojsk szwedzkich w 1655 r. – omawia sytuację polityczną, w jakiej	– stosuje pojęcie <i>wojsko komputerowe</i> – lokalizuje w czasie układ szwedzko-brandenburski (1656) – identyfikuje postacie Krzysztofa Opalińskiego, Andrzeja Karola Grudzińskiego, Fryderyka Wilhelma, Wincentego Gosiewskiego – przedstawia zmiany w polskiej armii XVII w. – charakteryzuje sytuację międzynarodową Rzeczypospolitej przed potopem szwedzkim i w jego czasie	– ocenia postawy magnatów w obliczu zagrożenia państwowości polskiej – ocenia postawy Polaków i króla Jana Kazimierza w czasie potopu szwedzkiego – ocenia wpływ potopu na relacje między Rzeczpospolitą a Prusami

			szwedzkiego – omawia polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturalne konsekwencje wojny ze Szwecją	znalazła się Rzeczpospolita przed potopem szwedzkim – opisuje, jakie znaczenie dla państwa polskiego miały traktaty welawsko-bydgoskie – wyjaśnia, dlaczego doszło do prześladowania protestantów i jakie były tego skutki		
6. Wojna domowa i król „Piast”	• Rzeczpospolita po potopie • Plany reform i następstwa tronu • Rokosz Lubomirskiego • Wybór „Piasta” na króla • Konflikt króla z opozycją • Początek wojnę z Turcją	– stosuje pojęcie <i>liberum veto</i> – lokalizuje w czasie pierwsze <i>liberum veto</i> (1652), wojnę z Turcją (1672) – identyfikuje postacie Jana Kazimierza, Michała Korybuta Wiśniowieckiego, Jana Sobieskiego – wymienia przejawy kryzysu Rzeczypospolitej w II poł. XVII w. – omawia przyczyny i skutki wojny z Turcją	– lokalizuje w czasie rokosz Lubomirskiego (1665–1666), abdykację Jana Kazimierza (1668), elekcję Michała Korybuta Wiśniowieckiego (1669) – lokalizuje w czasie i przestrzeni pokój w Buczaczu (1672) i jego postanowienia – identyfikuje postacie Władysława Sicińskiego, Jerzego Sebastiana Lubomirskiego – przedstawia sytuację wewnętrzną w Rzeczypospolitej po potopie szwedzkim – omawia przejawy kryzysu państwowości polskiej w II poł. XVII w. – przedstawia przyczyny i skutki rokoszu Zebrzydowskiego – omawia okoliczności objęcia tronu	– stosuje pojęcia <i>infamia</i>, <i>malkontenci</i> – lokalizuje w czasie bitwę pod Mławami (1666) – lokalizuje w czasie i przestrzeni zdobycie Kamieńca Podolskiego przez Turków (1672) – identyfikuje postać Ludwika Marii Gonzagi – charakteryzuje program reform proponowany przez Jana Kazimierza i reakcję szlachty polskiej – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki sporu króla z Jerzym Sebastianem Lubomirskim – omawia zmagania opozycji magnackiej i regalistów w czasie panowania Jana Kazimierza i Michała Korybuta Wiśniowieckiego	– lokalizuje w czasie zawarcie Związku Święconego (1661), bunt Piotra Doroszenki (1671), pospolite ruszenie pod Gołębim (1672), konfederację pod Szczepieszynem (1673) – identyfikuje postacie Andrzeja Olszowskiego, Piotra Doroszenki – omawia wpływ konfliktów Jana Kazimierza oraz Michała Korybuta Wiśniowieckiego z opozycją magnacką na funkcjonowanie państwa – omawia zmiany w polskiej polityce zagranicznej i ich wpływ na funkcjonowanie Rzeczypospolitej	– ocenia realną możliwość realizacji reform Jana Kazimierza

			Rzeczypospolitej przez Michała Korybuta Wiśniowieckiego – wyjaśnia przyczyny klęski Rzeczypospolitej w wojnie z Turcją w 1672 r.			
7. Rządy Jana III Sobieskiego	• Elekcja Jana III Sobieskiego • Wojna z Turcją • Polityka zagraniczna Sobieskiego • Zmiana sojuszów • Odsiecz wiedeńska • Zakończenie walk z Turcją • Ostatnie lata panowania Jana III	– stosuje pojęcie <i>odsiecz wiedeńska</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Chocimiem (1673), bitwę pod Wiedniem (1683) – identyfikuje postać Jana III Sobieskiego – omawia przyczyny i skutki wojny z Turcją w latach 1674–1676 – przedstawia przyczyny i skutki odsieczy wiedeńskiej	– lokalizuje w czasie elekcję Jana III Sobieskiego (1674), wojnę z Turcją (1674–1676), utworzenie Świętej Ligi (1684) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Parkanami (1683), pokój w Karłowicach (1699) i jego postanowienia – identyfikuje postacie Marii Kazimiery, Leopolda I Habsburga, Kara Mustafy – przedstawia osiągnięcia Jana III Sobieskiego – omawia przebieg wojny z Turcją w latach 1674–1676 – omawia założenia polityki zagranicznej Jana III Sobieskiego – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Europy miało zwycięstwo pod Wiedniem	– lokalizuje w czasie i przestrzeni oblężenie Trembowli (1675), bitwę pod Żurawnem (1676), rozejm w Żurawnie (1676) i jego postanowienia – identyfikuje postacie Dymitra Wiśniowieckiego, Stanisława Jabłonowskiego – opisuje okoliczności objęcia tronu przez Jana III Sobieskiego – przedstawia skutki przejścia Sobieskiego do obozu prohabsburskiego – omawia działalność Świętej Ligi i jej skutki dla Rzeczypospolitej – przedstawia ostatnie lata panowania Jana III Sobieskiego	– lokalizuje w czasie traktat w Jaworowie (1675), sojusz polsko-szwedzki (1677), sojusz polsko-habsburski (1683) – identyfikuje postacie Karola Lotaryńskiego, Michała Paca, Anny Doroty Chrzanowskiej – przedstawia reformy wojskowe Jana III Sobieskiego – omawia wpływ sytuacji międzynarodowej na politykę zagraniczną Jana III Sobieskiego – charakteryzuje politykę Sobieskiego wobec Brandenburgii, Rosji i Turcji	– ocenia skutki zaangażowania Rzeczypospolitej w działalność Świętej Ligi – ocenia znaczenie traktatu pokojowego w Karłowicach z punktu widzenia polskiej polityki zagranicznej
8. Kryzys Rzeczypospolitej	• Zniszczenia wojenne • Społeczne skutki wojen • Wzrost roli magnaterii • Przemiany ustrojowe i skarbowość	– stosuje pojęcie <i>oligarchia magnacka</i> – omawia zniszczenia wojenne i grabieże po wielkich wojnach XVII w.	– stosuje pojęcia <i>latyfundia magnackie, klientela magnacka, rządy sejmikowe, dysydenci</i> – charakteryzuje społeczne	– stosuje pojęcia <i>podatek podymny, podatek pogłówny, hiberna, kwarta, łanowe, apostazja</i>	– stosuje pojęcie <i>egzulanci</i> – omawia wpływ kryzysu europejskiego w XVII w. na sytuację	– ocenia wpływ wojen XVII w. na przemiany ustrojowe, gospodarcze, społeczne i

	Sytuacja wyznaniowa w XVII w.	– przedstawia przejawy wpływu magnaterii na życie polityczne i gospodarcze Rzeczypospolitej w XVII w.	skutki wojen – wyjaśnia, jakie były przyczyny wzrostu znaczenia magnaterii w II połowie XVII w. – omawia proces oligarchizacji życia gospodarczego i politycznego Rzeczypospolitej – wyjaśnia, na czym polegały rządy sejmikowe	– przedstawia skutki wielkich wojen dla gospodarki miejskiej w Rzeczypospolitej – omawia położenie gospodarcze szlachty w XVII w. i jej działania na rzecz zwiększenia swoich dochodów – omawia rodzaje sejmików i ich kompetencje – charakteryzuje położenie protestantów w Rzeczypospolitej w XVII w.	gospodarczą Rzeczypospolitej – wyjaśnia wpływ egzulantów na politykę państwa – omawia politykę skarbową w Rzeczypospolitej XVII w. – wyjaśnia, na czym polegał konflikt między unitami i dyzunitami – opisuje relacje między wyznaniem na ziemiach Rzeczypospolitej	wyznaniowe w Rzeczypospolitej
9. Barok i sarmatyzm	- Początki baroku w Polsce - Architektura barokowa w Polsce - Rzeźba i malarstwo - Literatura barokowa - Oświata - Sarmatyzm	– stosuje pojęcia <i>sarmatyzm</i>, <i>złota wolność szlachecka</i>, <i>przedmurze chrześcijaństwa</i>, <i>orientalizacja</i> – lokalizuje w czasie barok w Rzeczypospolitej (k. XVI – poł. XVIII w.) – opisuje cechy charakterystyczne sarmatyzmu – wyjaśnia, na czym polegała orientalizacja kultury i obyczajów polskich w XVII w.	– stosuje pojęcia <i>kalwaria</i>, <i>ksenofobia</i> – identyfikuje postacie Jana Andrzeja Morsztyna, Jana Heweliusza, Jana Chryzostoma Paska – wyjaśnia, jakie funkcje ideowe pełniła sztuka baroku – wyjaśnia, jaki wpływ na rozwój kultury i sztuki baroku miał mecenat królów elekcyjnych – wyjaśnia rolę magnaterii w rozwoju kultury baroku w Polsce – omawia cechy charakterystyczne architektury i sztuki baroku w Polsce – omawia wpływ ideologii sarmatyzmu na styl życia i	– stosuje pojęcie <i>silva rerum</i> – identyfikuje postacie Mikołaja Zebrzydowskiego, Tomasza Dolabelli, Baltazara Fontany, Daniela Naborowskiego, Macieja Miechowity, Marcina Bielskiego, Stanisława Sarnickiego – przedstawia wpływ potrydenckiej reformy kościoła na kulturę i naukę baroku w Rzeczypospolitej – przedstawia rozwój budownictwa świeckiego epoki baroku na przykładzie rezydencji królewskich i magnackich – omawia osiągnięcia	– identyfikuje postacie Peetera Danckersa de Rija, Daniela Schultza, Anny Stanisławskiej, Wacława Potockiego, Wespazjana Kochowskiego, Zbigniewa Morsztyna, Jana Brożka – wyjaśnia, dlaczego kultura i sztuka baroku rozwijała się intensywnie w I poł. XVII w. – przedstawia rozwój nauki w dobie baroku – przedstawia przyczyny i przejawy spadku poziomu nauczania w polskich szkołach XVII w.	– charakteryzuje i ocenia wkład polskiego baroku do kultury Europy XVII i początków XVIII w.

			obyczajowość szlachty polskiej	literatury polskiego baroku – przedstawia genezę ideologii sarmackiej		
V. EUROPA I ŚWIAT W OKRESIE OŚWIECENIA						
1. Przemiany gospodarczo-społeczne w XVIII w	- Wzrost liczby ludności - Rewolucja agrarna - Rewolucja przemysłowa w Anglii - Skutki rewolucji przemysłowej - Nowe koncepcje ekonomiczne	– stosuje pojęcia <i>eksplozja demograficzna, rewolucja agrarna, maszyna parowa, rewolucja przemysłowa, klasa robotnicza, liberalizm gospodarczy</i> – lokalizuje w czasie skonstruowanie maszyny parowej (1769) – identyfikuje postacie Jamesa Watta, Adama Smitha – wyjaśnia, dlaczego w XVIII-wiecznej Anglii doszło do rewolucji przemysłowej – omawia społeczne i gospodarcze skutki rewolucji przemysłowej	– stosuje pojęcia <i>rolnictwo intensywne, płodozmian, ogradzanie, wolny rynek, wolna konkurencja, gospodarka wolnorynkowa</i> – lokalizuje w przestrzeni najbardziej rozwinięte gospodarczo państwa XVIII-wiecznej Europy – omawia przyczyny eksplozji demograficznej w Europie i jej koloniach w XVIII w. – omawia cechy charakterystyczne rewolucji agrarnej i jej skutki – przedstawia uwarunkowania rewolucji przemysłowej – wyjaśnia, jakie znaczenie dla rozwoju przemysłu miało wynalezienie maszyny parowej – wyjaśnia, jak formowała się klasa robotnicza – charakteryzuje klasę robotniczą w XVIII w.	– stosuje pojęcia <i>fizjokratyzm, leseferyzm</i> – identyfikuje postać Thomasa Newcomena – omawia cechy charakterystyczne eksplozji demograficznej w Europie i jej koloniach w XVIII w. – wymienia najważniejsze wynalazki związane z rewolucją przemysłową – omawia nowe idee ekonomiczne stworzone w XVIII w.	– identyfikuje postacie Jethro Tulla, Edwarda Jennera, Johna Kaya, Jamesa Hargreavesa, Richarda Arkwrighta – wyjaśnia, jakie znaczenie dla rozwoju medycyny miało odkrycie dokonane przez Edwarda Jennera – omawia wpływ wynalazków na zmiany w przemyśle i górnictwie	– ocenia gospodarcze i społeczne skutki rewolucji przemysłowej
2. Oświecenie	- Wiek XVIII – stulecie rozumu - Filozofia i myśl	– stosuje pojęcia <i>oświecenie, trójpodział władzy, umowa społeczna</i>	– stosuje pojęcia <i>prawa naturalne, deizm, ateizm, encyklopedyści, krytycyzm,</i>	– stosuje pojęcia <i>masoneria, rokoko, salon kulturalny</i>	– identyfikuje postacie Antoine’a Lavoisiera, Karola Linneusza,	– ocenia wpływ filozofii i myśli społeczno-politycznej

	społeczno-polityczna oświecenia • Rozwój edukacji i ośrodków naukowych • Literatura oświeceniowa • Rokoko i klasycyzm	– zna czas trwania oświecenia (XVIII w.) – identyfikuje postacie Johna Locke’a, Monteskiusza, Jeana-Jacques’a Rousseau – wymienia cechy charakterystyczne epoki oświecenia – omawia teorie trójpodziału władzy i umowy społecznej	<i>sentymentalizm, klasycyzm</i> – identyfikuje postacie Woltera, Denisa Diderota, Immanuela Kanta, Isaaca Newtona, Wolfganga Amadeusza Mozarta – lokalizuje w przestrzeni państwa, w których najwcześniej zaczęły upowszechniać się idee oświecenia – przedstawia genezę oświecenia – omawia myśl społeczno-polityczną oświecenia – wyjaśnia, jaką rolę w okresie oświecenia odegrała <i>Wielka encyklopedia francuska</i> – omawia oświeceniowe reformy systemu edukacji – przedstawia cechy charakterystyczne architektury i sztuki klasycyzmu	– identyfikuje postacie Benjamina Franklina, braci Montgolfier, Jacques’a Louisa Davida – wyjaśnia wpływ idei oświecenia na wierzenia religijne i dogmaty kościelne – na wybranych przykładach omawia wpływ oświeceniowej nauki na rozwój przemysłu i życie codzienne – wyjaśnia, jaką rolę odgrywały w XVIII w. loże masońskie i salony kulturalne – omawia główne kierunki w rozwoju literatury oświeceniowej – przedstawia sposoby propagowania wiedzy i nowych idei w czasach oświecenia	Alessandra Volty, Daniela Defoe, Jonathana Swifta, Laurence’a Sterne’a, Jamesa Cooka, Josepha Haydna – omawia osiągnięcia w dziedzinie nauk ścisłych, przyrodniczych i geograficznych	oświecenia na współczesne systemy polityczne
3. Powstanie Imperium Rosyjskiego	• Początki rządów Piotra I • Reformy Piotra I • Wielka wojna północna i jej skutki • Imperium po śmierci Piotra I • Rosyjskie mocarstwo	– lokalizuje w czasie przyjęcie przez Piotra I tytułu imperatora Wszechrosji (1721) – identyfikuje postacie Piotra I Wielkiego, Katarzyny II Wielkiej – wymienia reformy w Rosji przeprowadzone przez Piotra I i Katarzynę II	– stosuje pojęcia <i>Senat Rzządzcy, gubernia</i> – lokalizuje w czasie wielką wojnę północną (1700–1721), wojnę siedmioletnią (1756–1763) – lokalizuje w czasie i przestrzeni pokój w Nystad (1721) i jego postanowienia – lokalizuje w przestrzeni obszary w Europie zajęte przez Piotra I i Katarzynę II	– stosuje pojęcia <i>wielkie poselstwo, tabela rang, przymus szkolny</i> – lokalizuje w czasie początek samodzielnych rządów Piotra I (1689), wielkie poselstwo (1697), ustanowienie Senatu Rządzcego (1711) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Narwą (1700), bitwę pod	– lokalizuje w czasie powołanie Najświętszego Synodu (1721), powstanie Jemieliana Pugaczowa (1773–1774) – charakteryzuje politykę wyznaniową Piotra I – przedstawia rywalizację o władzę w Rosji po śmierci Piotra I	– ocenia politykę wewnętrzną i zagraniczną Piotra I oraz Katarzyny II – ocenia panowanie Piotra I i Katarzyny II jako władców oświeconych

			– charakteryzuje zmiany w ustroju państwa i systemie administracyjnym przeprowadzone przez Piotra I – omawia przyczyny, przebieg i skutki wielkiej wojny północnej – omawia politykę wewnętrzną Katarzyny II – przedstawia kierunki ekspansji zewnętrznej Rosji za panowania Katarzyny II	Połtawą (1709) – identyfikuje postacie Karola XII, Elżbiety I, Piotra III, Fryderyka II – wyjaśnia wpływ wielkiego poselstwa na przemiany w państwie rosyjskim – omawia przemiany, jakie z inicjatywy Piotra I zaszły w stanie szlacheckim – wyjaśnia, na czym polegała europeizacja Rosji	– porównuje politykę wewnętrzną i zagraniczną Piotra I oraz Katarzyny II	
4. Absolutyzm oświecony w Prusach	• Absolutyzm oświecony • Budowa potęgi Prus • Absolutyzm oświecony Fryderyka II • Pierwsze wojnę śląskie	– stosuje pojęcie <i>absolutyzm oświecony</i> – lokalizuje w czasie koronację Fryderyka I (1701) – identyfikuje postacie Fryderyka I, Fryderyka Wilhelma I, Fryderyka II – omawia założenia idei absolutyzmu oświeceniowego – wymienia oświeceniowe reformy Fryderyka II	– stosuje pojęcia „<i>pierwszy sługa państwa</i>”, <i>laicyzacja</i> – lokalizuje w czasie wojny śląskiej (1740–1742, 1744–1745) – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Hohenzollernów miało uzyskanie korony królewskiej – przedstawia etapy budowania potęgi państwa pruskiego – charakteryzuje reformy wewnętrzne Fryderyka II – przedstawia przyczyny i skutki wojen śląskich	– stosuje pojęcia „<i>król-sierżant</i>”, „<i>król-filozof</i>” – lokalizuje w czasie wprowadzenie obowiązku szkolnego w Prusach (1763), pokój we Wrocławiu (1742) – lokalizuje w przestrzeni obszary włączone do państwa pruskiego w I poł. XVIII w. – omawia reformy wojskowe Fryderyka Wilhelma I i ich wpływ na funkcjonowanie państwa – charakteryzuje rządy Fryderyka I – omawia przebieg wojen śląskich	– lokalizuje w czasie bitwę pod Dobromierzem (1745), pokój w Dreźnie (1745) – porównuje politykę Fryderyka Wilhelma I i Fryderyka II	– ocenia panowanie Fryderyka II jako władcy oświeconego
5. Przemiany polityczne w	• Europejskie wojnę o sukcesję	– stosuje pojęcie <i>józefinizm, rządy</i>	– stosuje pojęcia <i>Rada Państwa, państwo</i>	– stosuje pojęcia <i>patent tolerancyjny, pierwszy</i>	– stosuje pojęcia <i>odwrócenie przymierzy,</i>	– ocenia panowanie Józefa II jako władcy

Europie w XVIII w	• Wojna siedmioletnia • Reformy Marii Teresy i Józefa II w Austrii • Przemiany polityczne w Wielkiej Brytanii • Kryzys państw Europy Południowej	<i>parlamentarno-gabinetowe</i> – lokalizuje w czasie wojnę siedmioletnią (1756–1763) – identyfikuje postacie Marii Teresy, Józefa II – wymienia reformy Marii Teresy i Józefa II	<i>polityczne, cenzus majątkowy</i> – lokalizuje w czasie sankcję pragmatyczną (1713), pokój w Hubertusburgu (1763), powstanie Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii (1707) – identyfikuje postacie Karola VI, Fryderyka II – lokalizuje w przestrzeni następstwa wojny siedmioletniej – wyjaśnia, w jakich okolicznościach wydano w Austrii sankcję pragmatyczną – przedstawia przyczyny, przebieg i skutki wojnę siedmioletniej – opisuje reformy wewnętrzne Józefa II	<i>minister</i> – lokalizuje w czasie wojnę o sukcesję hiszpańską (1701–1714), wojnę o sukcesję polską (1733–1735), wojnę o sukcesję austriacką (1740–1748), patent tolerancyjny (1781), przyłączenia Irlandii do Wielkiej Brytanii (1801) – identyfikuje postacie Filipa V Burbona, Stanisława Leszczyńskiego, Jerzego I – lokalizuje w przestrzeni następstwa wojen o sukcesję hiszpańską i polską – przedstawia przyczyny i skutki europejskich wojen o sukcesję – omawia zaangażowanie Austrii w politykę międzynarodową w I poł. XVIII w. – charakteryzuje przemiany polityczne w Wielkiej Brytanii	<i>„cud domu brandenburskiego”</i> – przedstawia wpływ wojen w Europie na konflikty w koloniach – omawia przejawy kryzysu w państwach Europy południowej	oświeconego
6. Powstanie Stanów Zjednoczonych Ameryki	• Kolonizacja Ameryki Północnej • Spór kolonistów z metropolią • Wojna o niepodległość • Ustrój Stanów Zjednoczonych	– stosuje pojęcia <i>Deklaracja niepodległości</i> , <i>państwo federacyjne</i> – lokalizuje w czasie wojnę o niepodległość kolonii angielskich w Ameryce Pn. (1775–1783), <i>Deklarację</i>	– stosuje pojęcia <i>metropolia</i> , <i>„bostońskie picie herbaty”</i> , <i>Karta Praw</i> – lokalizuje w czasie ustawę o herbacie (1773), <i>„bostońskie picie herbaty”</i> (1773), <i>Kartę Praw</i> (1791) – lokalizuje w czasie i	– stosuje pojęcia <i>Armia Kontynentalna</i> , <i>procedura impeachmentu</i> – lokalizuje w czasie uchwałę o tzw. opłatach stemplowych (1765), I Kongres Kontynentalny (1774), II Kongres	– stosuje pojęcie <i>Synowie Wolności</i> – lokalizuje w czasie przybycie tzw. ojców pielgrzymów do Ameryki Pn. (1620), ustawę zakazującą koloniom handlu z	– ocenia zaangażowanie mieszkańców kolonii i Europejczyków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych – ocenia wpływ idei

		<i>niepodległości</i> (4 VII 1776), konstytucję Stanów Zjednoczonych (1787) – identyfikuje postać Jerzego Waszyngtona, Tadeusza Kościuszki, Kazimierza Pułaskiego, Beniamina Franklina – wyjaśnia, dlaczego mieszkańcy kolonii angielskich chcieli uniezależnić się od metropolii – omawia skutki wojnę o niepodległość kolonii angielskich w Ameryce Pn.	przestrzeni bitwę pod Saratogą (1777), bitwę pod Yorktown (1781) pokój w Wersalu (1783) i jego postanowienia – identyfikuje postać Thomasa Jeffersona – lokalizuje w przestrzeni zasięg terytorialny kolonii angielskich w Ameryce Pn. na początku XVIII w. – omawia przebieg wojnę o niepodległość kolonii angielskich – charakteryzuje ustrój Stanów Zjednoczonych w świetle konstytucji – wyjaśnia, jakie znaczenie dla obywateli Stanów Zjednoczonych miała Karta Praw	Kontynentalny (1775) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Lexington (1775) – identyfikuje postać Jerzego III – lokalizuje w przestrzeni obszary przyłączone do kolonii angielskich w wyniku wojnę siedmioletniej – omawia proces kolonizacji Ameryki Pn. w XVII i pocz. XVIII w. – omawia organizację i gospodarkę kolonii angielskich w Ameryce Pn. – opisuje politykę Wielkiej Brytanii wobec kolonii w Ameryce Pn. – przedstawia argumenty polityczne i ekonomiczne wysuwane przez kolonistów na rzecz uzyskania niepodległości	innymi państwami niż Wielka Brytania (1775), bitwę pod Bunker Hill (1775) – identyfikuje postacie Thomasa Paine’a, Marie Josepha de La Fayette’a, Wilhelma von Steubena – przedstawia rdzennych mieszkańców Ameryki Pn. i ich położenie – przedstawia rolę Bostonu w konflikcie kolonii z metropolią – porównuje siły zbrojne kolonistów z wojskami brytyjskimi	oświecenia na rozwiązania ustrojowe przyjęte w Stanach Zjednoczonych
7. Rewolucja we Francji	• Francja w czasach Ludwika XVI • Społeczeństwo francuskie • Stany Generalne • Rewolucja ludowa • Zmiana ustroju we Francji • Rewolucja burżuazyjna	– stosuje pojęcia <i>Wielka Rewolucja Francuska</i>, <i>monarchia konstytucyjna</i> – lokalizuje w czasie Wielką Rewolucję Francuską (1789–1791), szturm na Bastylię (14 VII 1789), <i>Deklarację praw człowieka i obywatela</i> (VIII 1789) – identyfikuje postać	– stosuje pojęcia <i>stan trzeci</i>, <i>Stany Generalne</i>, <i>Zgromadzenie Narodowe</i>, <i>Zgromadzenie Konstytucyjne</i> (<i>Konstytuanta</i>), <i>jakobini</i>, <i>kordelierzy</i>, <i>Zgromadzenie Prawodawcze</i> (<i>Legislatywa</i>) – lokalizuje w czasie zwołanie Stanów Generalnych (1789),	– stosuje pojęcia <i>burżuazja</i>, <i>drobnomieszczaństwo</i>, <i>Gwardia Narodowa</i>, <i>wielka trwoga</i>, <i>rewolucja burżuazyjna</i> – lokalizuje w czasie powstanie Zgromadzenia Konstytucyjnego (1789), ucieczkę Ludwika XVI z Paryża (1791)	– omawia postępowanie dworu królewskiego w obliczu kryzysu ekonomicznego we Francji – wymienia idee oświeceniowe, które zostały utrwalone w <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i>. – opisuje symbole	– ocenia postępowanie dworu królewskiego w obliczu kryzysu ekonomicznego we Francji – ocenia burżuazyjny okres Wielkiej Rewolucji Francuskiej

		Ludwika XVI – opisuje przyczyny wybuchu rewolucji – przedstawia zasady zawarte w <i>Deklaracji praw człowieka i obywatela</i>	uchwalenie konstytucji (IX 1791) – identyfikuje postacie Ludwika XV, Marii Antoniny, Maximiliena de Robespierre’a, Georges’a Dantona, Jean–Paula Marata – przedstawia strukturę społeczeństwa francuskiego, w tym skład oraz położenie ekonomiczne i polityczne stanu trzeciego – charakteryzuje stronnictwa polityczne działające w Zgromadzeniu Narodowym	– identyfikuje postacie Emmanuela Josepha Sieyès’a, Marie Josepha de la Fayette’a – charakteryzuje sytuację ekonomiczną Francji za panowania Ludwika XV i Ludwika XVI – przedstawia okoliczności zwołania Stanów Generalnych i przekształcenia ich w Zgromadzenie Narodowe – omawia przebieg działań rewolucyjnych do 1791 r. – omawia zasady ustroju Francji określone w konstytucji z 1791 r.	rewolucji francuskiej	
8. Republika Francuska	• Proklamowanie republiki • Wojna i dyktatura jakobinów • Przewrót termidoriański • Znaczenie Wielkiej Rewolucji Francuskiej	– stosuje pojęcia <i>dyktatura jakobinów, wielki terror, dyktatoriat</i> – lokalizuje w czasie ogłoszenie republiki (IX 1792), dyktaturę jakobinów (1793–1794), wielki terror (1793–1794) – identyfikuje postać Maximiliena de Robespierre’a – wymienia cechy charakterystyczne dyktatury jakobinów	– stosuje pojęcia <i>żyrondyści, Konwent Narodowy, Komitet Ocalenia Publicznego, Trybunał Rewolucyjny, przewrót termidoriański</i> – lokalizuje w czasie zwołanie Konwentu (1792), stracenie Ludwika XVII (1793), powołanie Konwentu Ocalenia Publicznego (1793), przewrót termidoriański (VII 1794) – identyfikuje postacie Georges’a Dantona, Jean–Paula Marata – przedstawia okoliczności	– stosuje pojęcia <i>Marsylianka, rojaliści, przewrót powstanie w Wandei</i> – lokalizuje w czasie wypowiedzenie wojny Austrii (1792), konstytucję jakobińską (1793), konstytucję roku III (1795) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Valmy (1792), powstanie w Wandei (1793–1796) – omawia przebieg i skutki wojnę rewolucyjnej Francji z Austrią – omawia podział polityczny Legislatywy	– przedstawia reakcję państw europejskich na wydarzenia rewolucyjne we Francji – omawia losy króla Ludwika XVI w czasie rewolucji – przedstawia reakcję Europy i Francuzów na stracenie Ludwika XVI – porównuje rządy burżuazji (1789–1792), jakobinów (1793–1794) i dyktatoriatu (1794–1799)	– ocenia znaczenie Wielkiej Rewolucji Francuskiej

			przejęcia władzy przez jakobinów – charakteryzuje politykę wewnętrzną jakobinów – omawia rządy dyktatoratu	– omawia okoliczności upadku dyktatury jakobinów – wyjaśnia, na czym polegał nowy porządek rewolucyjnego świata jakobinów		
VI. ŚWIAT I RZECZPOSPOLITA W KOŃCU XVIII WIEKU						
1. Panowanie Augusta II	- Pierwsze lata unii polsko-saksońskiej - Rzeczpospolita w pierwszym okresie wojnę północnej - Początek kurateli rosyjskiej - Ostatnie lata rządów Augusta II	– lokalizuje w czasie elekcję Augusta II Mocnego (1697), sejm niemy (1717) – identyfikuje postać Augusta II Mocnego – omawia cechy charakterystyczne panowania Augusta II Mocnego – wymienia postanowienia sejmu niemego	– stosuje pojęcie <i>dysydenci</i> – lokalizuje w czasie pokoju w Karłowicach (1699), wielką wojnę północną (1700–1721), traktat w Altranstädt (1706), konfederację tarnogrodzką (1715) – identyfikuje postać Stanisława Leszczyńskiego – lokalizuje w przestrzeni terytorium Saksonii – wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do unii polsko-saskiej – omawia konsekwencje polityczne unii polsko-saskiej – wyjaśnia, na czym polegał protektorat Rosji nad Rzeczpospolitą za panowania Augusta II Mocnego – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Rzeczypospolitej miały decyzje sejmu niemego – wyjaśnia, na czym polegała rywalizacja	– stosuje pojęcie <i>republikanci</i> – lokalizuje w czasie bitwę pod Kliszowem (1702), konfederację w Warszawie (1704), elekcję Stanisława Leszczyńskiego (1704), konfederację sandomierską (1704), bitwę pod Połtawą (1709) – identyfikuje postacie Ludwika Contiego, Karola XII, Piotra I – wyjaśnia, co różniło Rzeczpospolitą i Saksonię pod względem politycznym, społecznym i ekonomicznym – przedstawia przebieg wielkiej wojny północnej na ziemiach polskich – omawia przebieg i skutki rywalizacji między Augustem II a Stanisławem Leszczyńskim i ich zwolennikami – charakteryzuje sytuację	– lokalizuje w czasie wkroczenia wojsk szwedzkich do Saksonii (1706), wprowadzenia wojsk saskich do Rzeczypospolitej (1710), zamieszki religijne w Toruniu (1724) – identyfikuje postacie Michała Fryderyka i Augusta Aleksandra Czartoryskich, Stanisława Poniatowskiego – przedstawia okoliczności, w jakich Rzeczpospolita została wplątana w wielką wojnę północną – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Polska popadła w zależność od Rosji – wyjaśnia, jaką rolę odegrał Piotr I w sporze między Augustem II i szlachtą	– ocenia panowanie Augusta II Mocnego

			stronnictw magnackich u schyłku panowania Augusta II Mocnego	wewnętrzną w Rzeczypospolitej u schyłku panowania Augusta II		
2. Polityczna anarchia i próby reform	• Wojna o polską koronę • Polityczna anarchia • Próby reform w czasach Augusta III • Reformy oświaty i ożywienie gospodarcze	– stosuje pojęcia <i>Familia</i>, <i>Collegium Nobilium</i> – lokalizuje w czasie założenie Collegium Nobilium (1740) – identyfikuje postacie Augusta III, Stanisława Leszczyńskiego, Stanisława Konarskiego – wymienia przejawy kryzysu państwa za panowania Augusta III	– stosuje pojęcie <i>pijarzy</i> – lokalizuje w czasie wojnę o sukcesję polską (1733–1736) – wyjaśnia, na czym polegała anarchizacja polskiego życia politycznego za panowania Augusta III – przedstawia programy reform proponowane w czasach panowania Augusta III – omawia reformę oświaty i ożywienie kulturalne czasów saskich	– lokalizuje w czasie konfederację w Dzikowie (1734), sejm pacyfikacyjny (1736), powstanie biblioteki Załuskich (1740) – identyfikuje postać Henryka von Brühla – opisuje przebieg i skutki wojny o sukcesję polską – przedstawia rolę Stanisława Leszczyńskiego w dziejach Polski w I połowie XVIII w. – omawia proces narastania anarchii wewnętrznej za panowania Augusta III – przedstawia politykę zagraniczną Augusta III – charakteryzuje ożywienie gospodarcze czasów saskich	– lokalizuje w czasie kasatę zakonu jezuitów (1773) – omawia wpływ myśli oświeceniowej na reformy oświaty w Rzeczypospolitej w I poł. XVIII w.	– ocenia programy reform Rzeczypospolitej w I poł. XVIII w. – ocenia politykę zagraniczną Augusta III
3. Ostatnia wolna elekcja i I rozbiór Polski	• Elekcja Stanisława Augusta Poniatowskiego • Pierwsze reformy • Sprawa dysydentów i prawa kardynalne • Konfederacja barska • I rozbiór Polski • Sejm rozbiorowy	– stosuje pojęcie <i>prawa kardynalne</i> – lokalizuje w czasie elekcję Stanisława Augusta Poniatowskiego (1764), powołanie Szkoły Rycerskiej (1765), uchwalenie praw kardynalnych (1768),	– stosuje pojęcie <i>dysydenci</i> – lokalizuje w czasie sejm konwokacyjny (1764), konfederację w Radomiu (1767), sejm repninowski (1797–1798), sejm rozbiorowy (1773–1775), powołanie Rady Nieustającej (1775)	– stosuje pojęcia <i>sejm delegacyjny</i>, <i>generalność</i> – lokalizuje w czasie wprowadzenie wojsk rosyjskich do Rzeczypospolitej (1767), konfederacje w Słucku i Toruniu (1768) – identyfikuje postacie	– stosuje pojęcie <i>koliszczyzna</i> – lokalizuje w czasie powołanie generalności (1769), próbę porwania Stanisława Augusta Poniatowskiego (1771) – identyfikuje postacie Kajetana Sołtyka,	– ocenia postanowienia sejmu repninowskiego – ocenia działania konfederatów barskich – ocenia wpływ decyzji sejmu rozbiorowego na

		konfederację barską (1768–1772), powołanie Komisji Edukacji Narodowej (1773) – lokalizuje w czasie i przestrzeni I rozbiór Rzeczypospolitej (1772) – identyfikuje postacie Stanisława Augusta Poniatowskiego, Katarzyny II – wymienia reformy pierwszych lat panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego – wyjaśnia, jakie znaczenie ustrojowe miały prawa kardynalne	– identyfikuje postać Mikołaja Repnina – wyjaśnia, na czym polegał problem polskich dysydentów – przedstawia przyczyny i skutki konfederacji barskiej – przedstawia postanowienia traktatu rozbiorowego z 1772 r. – omawia decyzje sejmu rozbiorowego	Michała Krasińskiego, Kazimierza Pułaskiego, Tadeusza Rejtana – omawia okoliczności elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego – przedstawia przebieg konfederacji barskiej – wyjaśnia, jakie skutki miała próba porwania Stanisława Augusta przez konfederatów barskich – omawia okoliczności podpisania I rozbioru Polski – przedstawia przebieg sejmu rozbiorowego	Andrzeja Załuskiego, Wacława Rzewuskiego – omawia przebieg interwencji rosyjskiej w Rzeczypospolitej w latach 1767–1768 i jej konsekwencje – wyjaśnia, jaką rolę przypisywała sobie Rosja w stosunku do Rzeczypospolitej	funkcjonowanie państwa polskiego
4. Oświecenie w Rzeczypospolitej	• Początki oświecenia w Polsce • Mecenat Stanisława Augusta Poniatowskiego • Architektura i sztuki plastyczne • Literatura oświeceniowa • Edukacja i nauka	– stosuje pojęcie <i>oświecenie stanisławowskie</i> – lokalizuje w czasie oświecenie w Polsce (lata 30. XVIII w. – k. XVIII w.), założenia Szkoły rycerskiej (1765), powołania Komisji Edukacji Narodowej (1773) – identyfikuje postać Ignacego Krasickiego – wymienia cechy charakterystyczne oświecenia w Rzeczypospolitej – wyjaśnia, jakie cele przyświecały polskiej	– stosuje pojęcia <i>obiady czwartkowe</i>, <i>Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych</i> – identyfikuje postacie Marcella Bacciarellego, Bernarda Belotta (Canaletta), Juliana Ursyna Kołłątaja – omawia rolę mecenatu Stanisława Augusta Poniatowskiego w propagowaniu idei oświecenia – wyjaśnia, jaką rolę pełniły obiady czwartkowe – charakteryzuje osiągnięcia architektury i sztuki polskiego klasycyzmu	– identyfikuje postacie Adama Naruszewicza, Franciszka Bohomolca, Domenica Merliniego, Jana Piotra Norblina, Franciszka Karpińskiego, Wojciecha Bogusławskiego – wyjaśnia, dlaczego oświecenie w Polsce nazywa się „oświeceniem katolickim” – przedstawia początki oświecenia w Polsce – wyjaśnia, jakimi metodami chciano przekształcić społeczeństwo polskie z sarmackiego w	– identyfikuje postacie Franciszka Pincka, Franciszka Smuglewicza, Zygmunta Vogla, Stanisława Trembeckiego, Franciszka Salezego Jezierskiego, Jana i Jędrzeja Śniadeckich, Marcina Poczubutta-Odlanickiego, Samuela Chrościkowskiego, Krzysztofa Kluka – omawia osiągnięcia nauki polskiej w epoce oświecenia	– ocenia wpływ Stanisława Augusta Poniatowskiego na rozwój kultury i sztuki oświecenia w Polsce – ocenia przemiany w polskiej edukacji w XVIII w.

		literaturze oświeceniowej	– charakteryzuje przemiany w polskiej edukacji w XVIII w.	nowoczesne – na wybranych przykładach przedstawia realizację idei oświeceniowych przez polskich pisarzy epoki stanisławowskiej – wyjaśnia, jaką rolę miał odgrywać Teatr Narodowy		
5. Rzeczpospolita w dobie Sejmu Wielkiego	• Przemiany gospodarcze i społeczne po I rozbiorze • Królewskie plany reform • Zwołanie Sejmu Wielkiego • Plany sojuszu z Prusami • Reformy Sejmu Wielkiego • Stronnictwa na sejmie	– lokalizuje w czasie obrady Sejmu Wielkiego (1788–1792) – identyfikuje postacie Stanisława Augusta Poniatowskiego, Katarzyny II – wymienia stronnictwa polityczne w okresie obrad Sejmu Wielkiego – wymienia reformy Sejmu Wielkiego	– stosuje pojęcie <i>nobilitacja</i> – lokalizuje w czasie likwidację Rady Nieustającej (1789), wprowadzenie podatku dla szlachty i duchowieństwa (1789), Ustawę o sejmikach (1791), Prawo o miastach królewskich (1791) – identyfikuje postacie Hugona Kołłątaja, Stanisława Małachowskiego, Kazimierza Nestora Sapiehy, Fryderyka Wilhelma II, Ignacego Potockiego – omawia rozwój przemysłu, komunikacji i handlu w Rzeczypospolitej w XVIII w. – opisuje okoliczności, w jakich doszło do zwołania Sejmu Wielkiego w 1788 r. – charakteryzuje główne stronnictwa polityczne w okresie obrad Sejmu	– stosuje pojęcia <i>plenipotenci, jurydyki, „patrioci”</i> – lokalizuje w czasie spotkanie w Kaniowie (1787), kodeks Zamojskiego (1776), przymierze z Prusami (1790), „czarną procesję” (1789) – identyfikuje postacie Jana Dekerta, Adama Kazimierza Czartoryskiego, Ksawerego Branickiego, Seweryna Rzewuskiego – wyjaśnia, jaką rolę w przemianach gospodarczo-społecznych odegrał Stanisław August Poniatowski – omawia przemiany społeczne w Rzeczypospolitej po I rozbiorze – przedstawia rolę Stanisława Augusta w	– identyfikuje postacie Andrzeja Zamojskiego, Michała Kazimierza Ogińskiego – omawia plany reform proponowanych przez Stanisława Augusta Poniatowskiego po I rozbiorze – wyjaśnia, jakie znaczenie dla reform Rzeczypospolitej miał zjazd w Kaniowie i wojna rosyjsko-turecka – wyjaśnia, dlaczego Katarzyna II sprzeciwiała się wprowadzeniu w Rzeczypospolitej Kodeksu Zamojskiego – przedstawia okoliczności, jakie towarzyszyły zawarciu sojuszu Rzeczypospolitej z Prusami	– ocenia rolę Stanisława Augusta Poniatowskiego w pracach Sejmu Czteroletniego – ocenia reformy przeprowadzone przez Sejm Wielki

			Czteroletniego – omawia reformy przeprowadzone w kraju przez Sejm Czteroletni	pracach Sejmu Wielkiego		
6. Konstytucja 3 maja i II rozbiór Polski	• Uchwalenie Konstytucji 3 maja • Znaczenie Konstytucji 3 maja • Konfederacja targowicka • Wojna w obronie konstytucji • II rozbiór Polski	– stosuje pojęcia <i>monarchia konstytucyjna</i> , <i>konfederacja targowicka</i> – lokalizuje w czasie Konstytucję 3 maja (1791), konfederację targowicką (1792) – lokalizuje w czasie i przestrzeni II rozbiór Rzeczypospolitej (1793) – identyfikuje postacie Stanisława Augusta Poniatowskiego, Katarzyny II, Tadeusza Kościuszki – omawia zmiany ustroju Rzeczypospolitej wprowadzone Konstytucją 3 maja – wyjaśnia skutki konfederacji w Targowicy	– stosuje pojęcia <i>Ustawa rządowa</i> , <i>Straż Praw</i> – lokalizuje w czasie wojnę w obronie konstytucji (1792), sejm rozbiorowy (1793) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Zieleńcami (VI 1792) – identyfikuje postacie Ignacego Potockiego, Hugona Kołłątaja, Szczęsnego Potockiego, Ksawerego Branickiego, Seweryna Rzewuskiego, Józefa Poniatowskiego – omawia okoliczności uchwalenia Konstytucji 3 maja – wyjaśnia okoliczności zawiązania konfederacji w Targowicy – omawia przebieg i skutki wojny w obronie Konstytucji 3 maja	– wyjaśnia, jak Konstytucja 3 maja zmieniła pojęcie narodu – omawia znaczenie Konstytucji 3 maja – przedstawia okoliczności podpisania układu rozbiorowego w 1793 r. – omawia decyzje sejmu rozbiorowego	– identyfikuje postać Scipione Piattolego – przedstawia reakcję Rosji i Prus na Konstytucję 3 maja – omawia gospodarcze skutki wojny w obronie konstytucji	– ocenia historyczne znaczenie Konstytucji 3 maja – ocenia szanse Polaków na utrzymanie reform Sejmu Wielkiego i Konstytucji 3 maja – ocenia postawy opozycji magnackiej wobec reform Sejmu Wielkiego – ocenia decyzje sejmu rozbiorowego
7. Powstanie kościuszkowskie	• Rzeczpospolita po II rozbiórze • Przygotowania do powstania • Pierwsze walki • Przebieg powstania • Klęska insurekcji	– stosuje pojęcie <i>naczelnik</i> – lokalizuje w czasie powstanie kościuszkowskie (1794) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod	– stosuje pojęcia <i>akt insurekcji</i> , <i>kosynierzy</i> , <i>Uniwersał Połaniecki</i> – lokalizuje w czasie ogłoszenie aktu insurekcji (24 III 1794), wybuch powstania w Warszawie i	– lokalizuje w czasie wybuch powstania w Wielkopolsce (VIII 1794) – identyfikuje postacie Ignacego Działyńskiego, Antoniego Madalińskiego, Bartosza Głowackiego,	– lokalizuje w czasie zawiązanie tzw. klubu polskich jakobinów (1794), samosądy w Warszawie (VI 1794), początek oblężenia Warszawy (VII 1794)	– ocenia szansę utrzymania niepodległości przez Rzeczpospolitą po II rozbiórze

		Raławicami (4 IV 1794), bitwę pod Szczekocinami (6 VI 1794), bitwę pod Maciejowicami (10 X 1794) – identyfikuje postać Tadeusza Kościuszki – przedstawia osiągnięcia Tadeusza Kościuszki – przedstawia przyczyny i skutki powstania kościuszkowskiego – wyjaśnia, jakie znaczenie dla przebiegu powstania miała bitwa pod Raławicami	Wilnie (IV 1794), <i>Uniwersał połaniecki</i> (7 V 1794), rzeź Pragi (XI 1794), kapitulację Warszawy (XI 1794) – identyfikuje postacie Ignacego Potockiego, Hugona Kołłątaja, Jana Kilińskiego, Jakuba Jasińskiego, Jana Henryka Dąbrowskiego, Aleksandra Suworowa – wyjaśnia, do czego zobowiązywał się Kościuszek w swojej przysiędze – przedstawia przebieg działań militarnych w czasie powstania kościuszkowskiego – wymienia postanowienia <i>Uniwersału połanieckiego</i>	Iwana Fersena, Tomasza Wawrzeckiego – opisuje położenie Rzeczypospolitej po II rozbiórze Polski – omawia przygotowania do powstania kościuszkowskiego i okoliczności jego wybuchu – omawia zadania Kościuszki jako naczelnika – przedstawia działania polityczne podejmowane w czasie powstania kościuszkowskiego – omawia okoliczności upadku powstania kościuszkowskiego	– identyfikuje postacie Piotra Ożarowskiego, Józefa Ankwicza, Józefa Kossakowskiego – charakteryzuje polską emigrację polityczną po 1793 r. – przedstawia rolę kosynierów w powstaniu kościuszkowskim	
8. Upadek Rzeczypospolitej	• III rozbiór Polski • Państwa europejskie a rozbiory • Czy rozbiórów można było uniknąć?	– lokalizuje w czasie i przestrzeni III rozbiór Rzeczypospolitej (1795) – identyfikuje postacie Stanisława Augusta Poniatowskiego, Katarzyny II – wymienia przyczyny upadku Rzeczypospolitej	– stosuje pojęcia <i>krakowska szkoła historyczna</i>, <i>warszawska szkoła historyczna</i> – lokalizuje w czasie abdykację Stanisława Augusta Poniatowskiego (1795) – omawia okoliczności podpisania III rozbioru Rzeczypospolitej – wymienia przyczyny upadku Rzeczypospolitej wskazywane przez historyków z warszawskiej i krakowskiej szkoły	– lokalizuje w czasie konwencję rozbiorową (1797) – przedstawia postanowienia konwencji porozbiorowej z 1797 r. – omawia ostatnie lata życia Stanisława Augusta Poniatowskiego – omawia stosunek Rosji, Austrii i Prus do rozbiórów Rzeczypospolitej – przedstawia stosunek państw europejskich do rozbiórów	– identyfikuje postacie Michała Bobrzyńskiego, Władysława Smoleńskiego – porównuje stosunek warszawskiej i krakowskiej szkoły historycznej do przyczyn upadku Rzeczypospolitej	– ocenia historyczne znaczenie rozbiórów Rzeczypospolitej – ocenia postawę króla Stanisława Augusta Poniatowskiego w ostatnich latach istnienia Rzeczypospolitej

			historycznej			
VII. EPOKA NAPOLEOŃSKA						
1. Początki rządów Napoleona	- Rządy dyktatoratu - Walki z I koalicją antyfrancuską - Nieudana wyprawa do Egiptu - Zamach stanu 18 <i>brumaire'a</i> - Walki z II koalicją antyfrancuską - Od konsulatu do cesarstwa	– lokalizuje w czasie kodeks cywilny Napoleona (1801), koronację cesarską Napoleona (1804) – identyfikuje postać Napoleona Bonaparte – wymienia reformy Napoleona w okresie konsulatu – wyjaśnia, w jakich okolicznościach Napoleon sięgnął po koronę cesarską	– stosuje pojęcia <i>dyktatoriat, konsulat, konkordat, kodeks cywilny</i> – lokalizuje w czasie wyprawę do Egiptu (1798), zamach 18 <i>brumaire'a</i> (1799), konkordat (1801) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwy pod Marengo i Hohenlinden (1800) – lokalizuje w przestrzeni republiki siostrzane stworzone przez Francuzów – omawia przyczyny i skutki wyprawy Napoleona do Egiptu – wyjaśnia, dlaczego zamach z 1799 r. uważa się za koniec rewolucji francuskiej – opisuje reformy wprowadzone we Francji za rządów Napoleona jako pierwszego konsula	– stosuje pojęcie <i>republiki siostrzane</i> – lokalizuje w czasie konstytucję roku VIII (1799), wojnę z II koalicją antyfrancuską (1799–1802) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod piramidami (1798), bitwę pod Abu Kir (1798), bitwę pod Marengo (1800) – lokalizuje w czasie i przestrzeni pokój w Campo Formio (1797), pokój w Lunéville (1801), traktat w Amiens (1802) oraz ich postanowienia – charakteryzuje karierę polityczną i wojskową Napoleona Bonaparte – omawia cechy charakterystyczne rządów dyktatoratu – przedstawia okoliczności w jakich Napoleon przejął władzę we Francji – opisuje ustrój Francji za rządów konsulatu	– lokalizuje w czasie przejście przez Napoleona dowództwa nad wojskami we Włoszech (1796), bitwę pod Mondovi (1796), bitwę pod Lodi (1796), powstanie Republiki Cisalpińskiej (1797), kapitulację wojsk francuskich w Egipcie (1801) – identyfikuje postacie Jeana Jourdana, Jeana Moreau, Jeana François Champolliona, Emmanuela Josepha Sieyès, Rogera Ducosa – wyjaśnia, jakie były skutki zainteresowania europejskich badaczy zabytkami starożytnego Egiptu – przedstawia przebieg i skutki walk z I i II koalicją antyfrancuską – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Włoch miało utworzenie Republiki Cisalpińskiej	– ocenia rządy Napoleona jako pierwszego konsula
2. Ekspansja napoleońskiej Francji	- Konflikt z Wielką Brytanią - Wojna Francji z III	– stosuje pojęcia <i>blokada kontynentalna, „bitwa trzech cesarzy”</i>	– stosuje pojęcie <i>Wielka Armia</i> – lokalizuje w czasie i	– lokalizuje w czasie powstanie Wielkiej Armii (1804–1805), powstanie	– lokalizuje w czasie powstanie III koalicji antyfrancuskiej (1805),	– ocenia epokę napoleońską i jej znaczenie dla państw i

	koalicją • Wojna z Prusami i Rosją • Wojna w Hiszpanii	– lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Austerlitz (1805), ogłoszenie blokady kontynentalnej (1806) – wyjaśnia, dlaczego Napoleon zastosował blokadę kontynentalną wobec Wielkiej Brytanii – przedstawia skutki wojen napoleońskich do 1807 r.	przestrzeni bitwę pod Trafalgarem (1805), bitwę pod Ulm (1805), bitwy pod Jeną i Auerstedt (1806), bitwę pod Łławą Pruską i Frydlandem (1807), pokój w Tyłży (1807) i jego postanowienia, bitwę pod Somosierrą (1808) – lokalizuje w przestrzeni kraje uzależnione od Napoleona – przedstawia rywalizację francusko-brytyjską na pocz. XIX w. – przedstawia postanowienia pokoju w Tyłży – wyjaśnia, dlaczego 1807 r. uważa się za moment hegemonii Francji w Europie	Związku Reńskiego (1806), wojnę w Hiszpanii (1808) – lokalizuje w czasie i przestrzeni pokój w Preszburgu (1805) i jego postanowienia – identyfikuje postacie Franciszka II, Fryderyka Wilhelma III, Arthura Wellingtona – opisuje przyczyny konfliktów Napoleona z państwami europejskimi w latach 1803–1807 – omawia politykę, jaką prowadził Napoleon w krajach znajdujących się we francuskiej strefie wpływów – omawia przebieg i skutki ekspansji Francji w Hiszpanii	powstanie IV koalicji antyfrancuskiej (1806) – identyfikuje postać Józefa Bonapartego – omawia przebieg i skutki wojny z III i IV koalicją antyfrancuską – omawia organizację Wielkiej Armii Napoleona	narodów europejskich
3. Klęska Napoleona	• Hegemonia Francji w Europie • Wyprawa na Moskwę • Wojna z wielką koalicją • „Sto dni” Napoleona • Skutki epoki napoleońskiej	– stosuje pojęcie „ <i>bitwa narodów</i> ” – lokalizuje w czasie i przestrzeni wyprawę na Moskwę (1812), bitwę pod Lipskiem (1813), bitwę pod Waterloo (1815) – identyfikuje postać Napoleona I – przedstawia skutki wyprawy Napoleona na Rosję – wyjaśnia, dlaczego	– stosuje pojęcie „ <i>sto dni</i> ” Napoleona – lokalizuje w czasie „sto dni” Napoleona (1815) – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Wagram (1809), bitwę pod Borodino (1812), bitwę nad Berezyną (1812) – identyfikuje postacie Aleksandra I, Michaiła Kutuzowa – omawia przyczyny i przebieg wyprawy	– lokalizuje w czasie odstąpienie Rosji od blokady kontynentalnej (1811), wojnę z wielką koalicją (1813), zajęcie Paryża przez wojska koalicji (1814), pokój paryski (1814), zesłanie Napoleona na Elbę (1814), zesłanie Napoleona na Wyspę św. Heleny (1815) – lokalizuje w czasie i przestrzeni pokój w	– lokalizuje w czasie powstanie V koalicji antyfrancuskiej (1809), bitwę pod Aspern-Essling (1809), styl empire (1800–1815), włączenie królestwa Niderlandów do Francji (1810), bitwy pod Lützen i Budziszynem (1813) – identyfikuje postać Jeana-Baptiste Bernadotte’a	– ocenia epokę napoleońską i jej znaczenie dla państw i narodów europejskich

		bitwę pod Lipskiem nazwano „bitwą narodów” – wyjaśnia, jakie znaczenie dla Napoleona i Europy miała bitwa pod Waterloo	Napoleona na Rosję – opisuje okoliczności klęski Napoleona w 1813 r. i jej skutki – omawia próbę przejścia władzy przez Napoleona w 1815 r. i jej skutki – przedstawia skutki polityczne i społeczne epoki napoleońskiej dla Europy	Schönbrunn (1809) i jego postanowienia, – identyfikuje postacie Arthura Wellingtona, Ludwika XVIII – omawia przejawy hegemonii Francji w Europie w latach 1809–1812 – opisuje taktykę przyjętą przez Rosjan w walce z Napoleonem – omawia postanowienia pokoju paryskiego z 1814 r.	– omawia przebieg i skutki wojny z V i VI koalicją antyfrancuską – wyjaśnia, w jaki sposób doszło do objęcia tronu Szwecji przez Jeana–Baptiste Bernadotte’a – wyjaśnia, dlaczego postać Napoleona Bonapartego w wielu krajach europejskich owiana jest legendą	
4. Legiony Polskie we Włoszech	• Ziemie polskie pod zaborami • Sytuacja społeczna • Polityka i konspiracja • Powstanie Legionów Polskich • Szlak bojowy Legionów • Koniec idei Legionów • Znaczenie Legionów Polskich	– stosuje pojęcie <i>Legiony Polskie</i> – lokalizuje w czasie utworzenie Legionów Polskich we Włoszech (1797), powstania <i>Pieśni Legionów Polskich we Włoszech</i> (1797) – identyfikuje postacie Jana Henryka Dąbrowskiego, Józefa Wybickiego – omawia okoliczności powstania Legionów Polskich we Włoszech – omawia okoliczności powstania <i>Pieśni Legionów Polskich we Włoszech</i> i jej znaczenie	– lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Civita Castellana (1798), utworzenie Legii Naddunajskiej (1799), bitwę pod Hohenlinden (1800), wysłania legionistów na San Domingo (1802) – identyfikuje postacie Stanisława Staszica, Jana Ursyna Niemcewicza, Karola Kniaziewicza – lokalizuje w przestrzeni kraje, w których walczyły polskie oddziały – omawia sytuację na ziemiach polskich po III rozbiorze – charakteryzuje organizację wewnętrzną Legionów	– stosuje pojęcia <i>cyrkuł, Agencja, Deputacja Polska</i> – lokalizuje w czasie bitwę pod Rimini (1797), bitwy nad Trebią, pod Novi, pod Legnano i Magnano (1799), obronę Mantui (1799), założenie Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1800) – identyfikuje postać Pawła I, Samuela Bogumiła Lindego, Franciszka Barssa, Franciszka Dmochowskiego, Józefa Sułkowskiego – charakteryzują sytuację społeczną na ziemiach polskich po II rozbiorze – przedstawia działalność oświatową, ekonomiczną i	– stosuje pojęcia <i>landrat, justycjariusz</i> – lokalizuje w czasie założenie Centralizacji (1796), powstanie Towarzystwa Republikańców Polskich (1798), wznowienie działalności uniwersytetu w Wilnie (1803), otwarcia liceum w Krzemieńcu (1805) – identyfikuje postacie Onufrego Kopczyńskiego, Jana Śniadeckiego, Franciszka Karpińskiego, Waleriana Dzieduszyckiego, Franciszka Gorzkowskiego – charakteryzuje polską	– ocenia postawę Napoleona wobec Legionów Polskich – ocenia znaczenie Legionów Polskich we Włoszech dla polskiej sprawy narodowej

			– opisuje losy Legionów po 1802 r.	aktywność kulturalną Polaków po III rozbiorze – porównuje sytuację Polaków pod zaborami – omawia udział Legionów Polskich w walkach we Włoszech – przedstawia działalność Legii Naddunajskiej	konspirację niepodległościową na ziemiach polskich pod zaborami i na emigracji – omawia i ocenia stanowisko Tadeusza Kościuszki wobec Napoleona	
5. Księstwo Warszawskie	• Z Rosją czy z Napoleonem? • Napoleon na ziemiach polskich • Powstanie Księstwa Warszawskiego • Wojna z Austrią • Wojna 1812 r. i jej skutki • Znaczenie Księstwa Warszawskiego	– lokalizuje w czasie powstanie Księstwa Warszawskiego (1807), konstytucję Księstwa Warszawskiego (1807), upadek Księstwa Warszawskiego (1813) – lokalizuje w przestrzeni zasięg terytorialny Księstwa Warszawskiego – omawia ustrój Księstwa Warszawskiego	– stosuje pojęcie „<i>druga wojna polska</i>” – lokalizuje w czasie „drugą wojnę polską” (1812) – lokalizuje w czasie i przestrzeni pokój w Tylży (1807) i jego postanowienia, bitwę pod Raszynem (1809) – identyfikuje postacie Aleksandra I, Adama Jerzego Czartoryskiego, Józefa Poniatowskiego, Fryderyka Augusta I – lokalizuje w przestrzeni zmiany w zasięgu terytorialnym Księstwa Warszawskiego – omawia okoliczności utworzenia Księstwa Warszawskiego – przedstawia okoliczności upadku Księstwa Warszawskiego – omawia znaczenie Księstwa Warszawskiego	– stosuje pojęcia <i>Komisja Rządząca</i>, <i>szwoleżerowie</i> – lokalizuje w czasie powołanie Komisji Rządzącej (1807), zniesienie poddaństwa chłopów w Księstwie Warszawskim (1807), zajęcie Warszawy przez wojska rosyjskie (1813) – identyfikuje postać Stanisława Małachowskiego – omawia zmiany w sytuacji społeczeństwa Księstwa Warszawskiego – przedstawia rozwój szkolnictwa i życia narodowego w Księstwie Warszawskim – omawia militarne znaczenie Księstwa Warszawskiego dla ekspansji napoleońskiej – omawia przebieg i skutki wojnę z Austrią	– lokalizuje w czasie wprowadzenie <i>Kodeksu cywilnego</i> w Księstwie Warszawskim (1808) – charakteryzuje prorosyjską orientację części polskiej szlachty i magnaterii	– ocenia politykę Napoleona wobec Polski i Polaków – ocenia możliwości utrzymania polskiej państwowości na początku XIX w.

Impulse 4 B2 Podręcznik do języka angielskiego.

Kryteria oceny

- Kryteria oceniania zostały sformułowane zgodnie z założeniami podstawy programowej nauczania języka obcego nowożytnego w szkołach ponadgimnazjalnych. Stanowią propozycję systemu oceny uczniów w klasach pracujących z podręcznikiem *Impulse 4 B2*. Nauczyciel może dostosować kryteria do potrzeb swoich klas oraz do obowiązującego Wewnątrzszkolnego Oceniania (WO).
- W kryteriach oceniania nie zostały uwzględnione oceny: niedostateczna oraz celująca. Zakładamy, że uczeń otrzymuje ocenę *niedostateczną*, jeśli nie spełnia kryteriów na ocenę dopuszczającą, czyli nie opanował podstawowej wiedzy i umiejętności określonych w podstawie programowej (nie potrafi wykonać zadań o elementarnym stopniu trudności), a braki w wiadomościach i umiejętnościach uniemożliwiają dalszą naukę.
- Ocena *celująca* podlega osobnym kryteriom, często określanym przez Wewnątrzszkolne Ocenianie (WO) i jest najczęściej oceną semestralną lub roczną, wystawianą na podstawie wytycznych MEN (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 lipca 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych).
- Szczegółowe kryteria oceny testów do podręcznika (progi procentowe): testów po rozdziale (*Unit tests*) oraz kartkówek (*Short tests*) powinny być zgodne z WO.

0 Starter					
ŚRODKI JĘZYKOWE		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń
	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematu: ŻYCIE PRYWATNE i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematu: ŻYCIE PRYWATNE i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/ bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematu: ŻYCIE PRYWATNE często popełniając błędy	- słabo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematu: ŻYCIE PRYWATNE, i z trudnością się nim, posługuje, popełniając liczne błędy
	GRAMATYKA	bardzo dobrze zna konstrukcje czasów teraźniejszych: <i>present simple, present continuous, present perfect simple, present perfect continuous</i>, bardzo dobrze rozróżnia je, i potrafi je poprawnie stosować w praktyce	dobrze zna konstrukcje czasów teraźniejszych: <i>present simple, present continuous, present perfect simple, present perfect continuous</i> dobrze rozróżnia je, i na ogół poprawnie potrafi stosować w praktyce	częściowo zna konstrukcje czasów teraźniejszych: <i>present simple, present continuous, present perfect simple, present perfect continuous</i> częściowo rozróżnia je, i potrafi je stosować w praktyce, często popełniając błędy	słabo zna konstrukcje czasów teraźniejszych: <i>present simple, present continuous, present perfect simple, present perfect continuous</i> słabo rozróżnia je, i z trudnością potrafi je stosować w praktyce, popełniając liczne błędy
UMIEJĘTNOŚCI	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	-	-	-	-
	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i często popełniając błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popełniając liczne błędy: - reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone

		tekście określone informację) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: wyszukuje w tekście określone informacje	informację) i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy: wyszukuje w tekście określone informacje	tekście określone informację) i często popełniając błędy: wyszukuje w tekście określone informacje	informację), i z trudnością, popełniając liczne błędy: wyszukuje w tekście określone informacje
MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając sporadyczne błędy nie zakłócające komunikacji): szczegółowo opowiada o swoim pokoleniu szczegółowo opisuje przedmioty i czynności przedstawione na fotografiach z łatwością odpowiada na pytania dotyczące stylu życia szczegółowo opowiada o ulubionych sposobach spędzania czasu wolnego z łatwością wyraża i uzasadnia swoje opinie z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskimi obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): - opowiada o swoim pokoleniu - opisuje przedmioty i czynności przedstawione na fotografiach - odpowiada na pytania dotyczące stylu życia - opowiada o ulubionych sposobach spędzania czasu wolnego - wyraża i uzasadnia swoje opinie - wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość - przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskimi obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): w kilku zdaniach opowiada o swoim pokoleniu w kilku zdaniach opisuje przedmioty i czynności przedstawione na fotografiach w kilku zdaniach odpowiada na pytania dotyczące stylu życia w kilku zdaniach opowiada o ulubionych sposobach spędzania czasu wolnego - wyraża i uzasadnia swoje opinie - wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość - przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): zdawkowo opowiada o swoim pokoleniu zdawkowo opisuje przedmioty i czynności przedstawione na fotografiach z łatwością odpowiada na pytania dotyczące stylu życia zdawkowo opowiada o ulubionych sposobach spędzania czasu wolnego zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje opinie zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość - przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskimi obcym	
PISANIE	-	-	-	-	-
ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem z łatwością potrafi współpracować w grupie często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku	na ogół wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem - współpracuje w grupie na ogół stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu	niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem niekiedy współpracuje w grupie niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w	z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem z trudnością współpracuje w grupie rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku	

		gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• posiada dość rozwiniętą świadomość językową	przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
1 Destinations					
		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń
ŚRODKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA i posługuje się nim, często popełniając błędy	słabo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA i z trudnością się nim, posługuje, popełniając liczne błędy
	GRAMATYKA	• bardzo dobrze zna i bezbłędnie czasy przeszłe: <i>past simple, past continuous, past perfect</i> • bardzo dobrze zna i bezbłędnie stosuje <i>present simple, past simple, used to, would</i>	• dobrze zna i poprawnie stosuje czasy przeszłe: <i>past simple, past continuous, past perfect</i> • dobrze zna i poprawnie stosuje <i>present simple, past simple, used to, would</i>	• częściowo zna i na ogół rozróżnia czasy przeszłe: <i>past simple, past continuous, past perfect, często popełniając błędy</i> • częściowo zna <i>present simple, past simple, used to, would</i> , częściowo je rozróżnia i potrafi je stosować w praktyce, często popełniając błędy	• słabo zna i rozróżnia czasy przeszłe: <i>past simple, past continuous, past perfect, popełniając liczne błędy</i> • słabo zna <i>present simple, past simple, used to, would</i> , z trudem je rozróżnia i potrafi je stosować w praktyce, popełniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>Tłumaczenie fragmentów zdań, Test luk sterowany, Transformacje zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>Tłumaczenie fragmentów zdań, Test luk sterowany, Transformacje zdań</i>)	często popełniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>Tłumaczenie fragmentów zdań, Test luk sterowany, Transformacje zdań</i>)	popełniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>Tłumaczenie fragmentów zdań, Test luk sterowany, Transformacje zdań</i>)
	UMIEJĘTNOŚCI	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl tekstu; znajduje w tekście określone informacje), i	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl tekstu; znajduje w tekście określone	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl tekstu; znajduje w	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl tekstu; znajduje w tekście określone

		poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: - poprawnie reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	informacje), i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy: - poprawnie reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	tekście określone informacje), i często popełniając błędy: - poprawnie reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu	informacje), i z trudnością, popełniając liczne błędy: - poprawnie reaguje na polecenia - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa intencje autora tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: - wyszukuje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - określa główną myśl fragmentów tekstu	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa intencje autora tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy: - wyszukuje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - określa główną myśl fragmentów tekstu	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa intencje autora tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i często popełniając błędy: - wyszukuje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - określa główną myśl fragmentów tekstu	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa intencje autora tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i z trudnością, popełniając liczne błędy: - wyszukuje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - określa główną myśl fragmentów tekstu
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): szczegółowo opowiada o formach spędzania wakacji swobodnie opowiada o swoich najlepszych i najgorszych wakacjach szczegółowo opisuje miejsce, które chciałby zwiedzić w przyszłości szczegółowo opisuje sytuacje przedstawione na fotografiach swobodnie wymienia powody niechęci do podróżowania	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): - opowiada o formach spędzania wakacji - opowiada o swoich najlepszych i najgorszych wakacjach - opisuje miejsce, które chciałby zwiedzić w przyszłości - opowiada o pracy, którą chciałby wykonywać w przyszłości - opisuje sytuacje przedstawione na fotografiach - wymienia powody niechęci do podróżowania	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): - opowiada o formach spędzania wakacji - opowiada o swoich najlepszych i najgorszych wakacjach w kilku zdaniach opisuje miejsce, które chciałby zwiedzić w przyszłości w kilku zdaniach opisuje sytuacje przedstawione na fotografiach - wymienia powody niechęci do podróżowania	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): zdawkowo opowiada o formach spędzania wakacji zdawkowo opowiada o swoich najlepszych i najgorszych wakacjach krótko opisuje miejsce, które chciałby zwiedzić w przyszłości krótko opisuje sytuacje przedstawione na fotografiach zdawkowo wymienia powody niechęci do podróżowania zdawkowo opisuje najgorsze doświadczenie wakacyjne

		• swobodnie opisuje najgorsze doświadczenie wakacyjne • szczegółowo wymienia przedmioty, które powinny się znaleźć w apteczce pierwszej pomocy • szczegółowo opowiada o stolicach przedstawionych na fotografiach • z łatwością udziela porad • samodzielnie wyraża i uzasadnia opinie • z łatwością wyraża propozycje • swobodnie pyta o preferencje i wyraża preferencje • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• opisuje najgorsze doświadczenie wakacyjne • wymienia przedmioty, które powinny się znaleźć w apteczce pierwszej pomocy • opowiada o stolicach przedstawionych na fotografiach • udziela porad • wyraża i uzasadnia opinie • wyraża propozycje • pyta o preferencje i wyraża preferencje • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• opisuje najgorsze doświadczenie wakacyjne • w kilku zdaniach wymienia przedmioty, które powinny się znaleźć w apteczce pierwszej pomocy • w kilku zdaniach opowiada o stolicach przedstawionych na fotografiach • udziela porad • wyraża i uzasadnia opinie • wyraża propozycje • pyta o preferencje i wyraża preferencje • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• zdawkowo wymienia przedmioty, które powinny się znaleźć w apteczce pierwszej pomocy • krótko opowiada o stolicach przedstawionych na fotografiach • zdawkowo udziela porad • zdawkowo wyraża i uzasadnia opinie • zdawkowo wyraża propozycje • pyta o preferencje i wyraża preferencje • zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popołniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): • pisze spójny i logiczny list z zażaleniem, w którym szczegółowo opisuje swoje rozczarowanie związane z wycieczką do Oxfordu, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie, a także wykorzystując różnorodne zwroty • zawsze stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popołniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): • pisze w większości spójny i logiczny list z zażaleniem, w którym opisuje swoje rozczarowanie związane z wycieczką do Oxfordu, uwzględnia i rozwija podane kwestie, a także wykorzystuje podane zwroty • stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popołniając błędy zakłócające komunikację): • pisze mięscami niespójny i nielogiczny list z zażaleniem, w którym opisuje swoje rozczarowanie związane z wycieczką do Oxfordu, uwzględnia i rozwija podane kwestie, a także wykorzystuje niektóre podane zwroty • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popołniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): • pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny list z zażaleniem, w którym zdawkowo opisuje swoje rozczarowanie związane z wycieczką do Oxfordu, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwany do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym

		zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym		zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
2 Future Solutions					
		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNE	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń
ŚRDKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, NAUKA I TECHNIKA i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, NAUKA I TECHNIKA i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, NAUKA I TECHNIKA i często popełniając błędy	słabo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, NAUKA I TECHNIKA i z trudnością się nim, posługuje, popełniając liczne błędy
	GRAMATYKA	• bardzo dobrze zna konstrukcje i zasady stosowania czasów <i>present simple, present continuous, future simple, future continuous, future perfect, future perfect continuous</i> i potrafi poprawnie je stosować w praktyce • bardzo dobrze zna konstrukcję: <i>be going to</i> i potrafi ją poprawnie stosować w praktyce	• dobrze zna konstrukcje i zasady stosowania czasów <i>present simple, present continuous, future simple, future continuous, future perfect, future perfect continuous</i> na ogół poprawnie je stosować w praktyce • dobrze zna konstrukcję: <i>be going to</i> i potrafi ją na ogół poprawnie stosować w praktyce	• częściowo zna konstrukcje i zasady stosowania czasów <i>present simple, present continuous, future simple, future continuous, future perfect, future perfect continuous</i>, stosuje je w praktyce popełniając błędy • częściowo zna konstrukcję: <i>be going to</i> i stosuje ją w praktyce, popełniając błędy	• słabo zna konstrukcje i zasady stosowania czasów <i>present simple, present continuous, future simple, future continuous, future perfect, future perfect continuous</i> i stosuje je w praktyce popełniając liczne błędy • słabo zna konstrukcję: <i>be going to</i> i stosuje ją w praktyce, popełniając liczne błędy

	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>transformacje zdań, test luk sterowany, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>transformacje zdań, test luk sterowany, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	często popełniając błędy, rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>transformacje zdań, test luk sterowany, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	popełniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>transformacje zdań, test luk sterowany, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)
UMIEJĘTNOŚCI	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : • reaguje na polecenia • dobiera wypowiedzi do rozmówców • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w wypowiedzi określone informacje • odpowiada na pytania do treści wysłuchanego tekstu • dopasowuje wypowiedzi do zdjęć	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy : • reaguje na polecenia • dobiera wypowiedzi do rozmówców • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w wypowiedzi określone informacje • odpowiada na pytania do treści wysłuchanego tekstu • dopasowuje wypowiedzi do zdjęć	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i często popełniając błędy : • reaguje na polecenia • dobiera wypowiedzi do rozmówców • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w wypowiedzi określone informacje • odpowiada na pytania do treści wysłuchanego tekstu • dopasowuje wypowiedzi do zdjęć	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popełniając liczne błędy : • reaguje na polecenia • dobiera wypowiedzi do rozmówców • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w wypowiedzi określone informacje • odpowiada na pytania do treści wysłuchanego tekstu • dopasowuje wypowiedzi do zdjęć
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w tekście informacje potrzebne do uzupełnienia zdań	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy : • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w tekście informacje potrzebne do uzupełnienia zdań • dopasowuje informacje do przeczytanych tekstów	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i często popełniając błędy : • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w tekście informacje potrzebne do uzupełnienia zdań	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i z trudnością, popełniając liczne błędy : • wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe • znajduje w tekście informacje potrzebne do uzupełnienia zdań • dopasowuje informacje do przeczytanych tekstów

		- dopasowuje informacje do przeczytanych tekstów - znajduje w tekście określone informacje	znajduje w tekście określone informacje	- dopasowuje informacje do przeczytanych tekstów - znajduje w tekście określone informacje	znajduje w tekście określone informacje
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popołniając sporadyczne błędy niezakłcające komunikacji): swobodnie wymienia zalety i wady nowoczesnych technologii szczegółowo opowiada o swoich przewidywaniach przyszłości z łatwością opisuje swoje doświadczenia związane z występami publicznymi szczegółowo opisuje osoby przedstawione na fotografiach i odpowiada na pytania do zdjęć swobodnie wypowiada się na temat rozwoju medycyny z łatwością wypowiada się na temat kreatywności z łatwością wyraża i uzasadnia uczucia i emocje samodzielnie wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popołniając nieliczne błędy niezakłcające komunikacji): - wymienia zalety i wady nowoczesnych technologii - opowiada o swoich przewidywaniach przyszłości - opisuje swoje doświadczenia związane z występami publicznymi - opisuje osoby przedstawione na fotografiach i odpowiada na pytania do zdjęć - wypowiada się na temat rozwoju medycyny - wypowiada się na temat kreatywności - wyraża i uzasadnia uczucia i emocje - wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy - wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość - przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popołniając błędy zakłcające komunikację): w kilku zdaniach wymienia zalety i wady nowoczesnych technologii w kilku zdaniach opowiada o swoich przewidywaniach przyszłości w kilku zdaniach opisuje swoje doświadczenia związane z występami publicznymi w kilku zdaniach opisuje osoby przedstawione na fotografiach i odpowiada na pytania do zdjęć - wypowiada się na temat rozwoju medycyny - wypowiada się na temat kreatywności w kilku zdaniach wypowiada się na temat kreatywności - wyraża i uzasadnia uczucia i emocje - wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy - wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość - przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popołniając liczne błędy znacznie zakłcające komunikację): krótko wymienia zalety i wady nowoczesnych technologii krótko opowiada o swoich przewidywaniach przyszłości zdwkowo opisuje swoje doświadczenia związane z występami publicznymi krótko opisuje osoby przedstawione na fotografiach i odpowiada na pytania do zdjęć zdwkowo wypowiada się na temat rozwoju medycyny krótko wypowiada się na temat kreatywności - wyraża i uzasadnia uczucia i emocje - wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy - wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość - przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popołniając	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popołniając	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i

		sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze spójny i logiczny artykuł do lokalnej gazety na temat tego, jak w najbliższych dekadach postęp techniczny wpłynie na edukację, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	nieliczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze w większości spójny i logiczny artykuł do lokalnej gazety na temat tego, jak w najbliższych dekadach postęp techniczny wpłynie na edukację, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	popelniając błędy zakłócające komunikację) • pisze mięscami spójny i nie zawsze logiczny artykuł do lokalnej gazety na temat tego, jak w najbliższych dekadach postęp techniczny wpłynie na edukację, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	popelniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) • pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny artykuł do lokalnej gazety na temat tego, jak w najbliższych dekadach postęp techniczny wpłynie na edukację, uwzględniając niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
3 Consumerism					
		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNE	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń
ŚRODKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ZAKUPY I USŁUGI, ŚWIAT PRZYRODY, ŻYWIENIE, ZAKUPY I	dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ZAKUPY I USŁUGI, ŚWIAT PRZYRODY, ŻYWIENIE,	częściowo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ZAKUPY I USŁUGI, ŚWIAT PRZYRODY, ŻYWIENIE, ZAKUPY I	słabo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ZAKUPY I USŁUGI, ŚWIAT PRZYRODY, ŻYWIENIE,

		USŁUGI i poprawnie się nim posługuje	ZAKUPY I USŁUGI i na ogół poprawnie się nim posługuje	USŁUGI i posługuje się nim popołniając błędy	ZAKUPY I USŁUGI i posługuje się nim popołniając liczne błędy
	GRAMATYKA	bardzo dobrze zna czasowniki modalne używane w terażniejszości i przeszłości i potrafi je stosować w praktyce	dobrze zna czasowniki modalne używane w terażniejszości i przeszłości i potrafi je stosować w praktyce	częściowo zna czasowniki modalne używane w terażniejszości i przeszłości i potrafi je stosować w praktyce popołniając błędy	słabo zna czasowniki modalne używane w terażniejszości i przeszłości i potrafi je stosować w praktyce, popołniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>uzupełnianie zdań, tłumaczenie fragmentów zdań, test luk</i>)	na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>uzupełnianie zdań, tłumaczenie fragmentów zdań, test luk</i>)	często popołniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>uzupełnianie zdań, tłumaczenie fragmentów zdań, test luk</i>)	popołniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>uzupełnianie zdań, tłumaczenie fragmentów zdań, test luk</i>)
UMIEJĘTNOŚCI	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy : - reaguje na polecenia - dobiera wypowiedzi do fotografii - odpowiada na pytania do wypowiedzi - znajduje w wypowiedzi określone informacje - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy : - reaguje na polecenia - dobiera wypowiedzi do fotografii - odpowiada na pytania do wypowiedzi - znajduje w wypowiedzi określone informacje - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i popołniając błędy : - reaguje na polecenia - dobiera wypowiedzi do fotografii - odpowiada na pytania do wypowiedzi - znajduje w wypowiedzi określone informacje - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popołniając liczne błędy : - reaguje na polecenia - dobiera wypowiedzi do fotografii - odpowiada na pytania do wypowiedzi - znajduje w wypowiedzi określone informacje - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa intencję autora tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy : znajduje w tekście określone informacje	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa intencję autora tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy : znajduje w tekście określone informacje	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa intencję autora tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i popołniając błędy : znajduje w tekście określone informacje	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa intencję autora tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i z trudnością, popołniając liczne błędy : znajduje w tekście określone informacje

		- określa główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - odpowiada na pytania do tekstu - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	- określa główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - odpowiada na pytania do tekstu - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	- określa główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - odpowiada na pytania do tekstu - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości	- określa główną myśl poszczególnych fragmentów tekstu - odpowiada na pytania do tekstu - zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): szczegółowo wypowiada się na temat konsumpcjonizmu szczegółowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych z robieniem zakupów swobodnie wypowiada się na temat wpływu konsumpcjonizmu na środowisko naturalne swobodnie opowiada na co zwraca uwagę podczas zakupów z łatwością opowiada co sprawia, że zakupy są przyjemne swobodnie opowiada jakie miałby trzy życzenia, gdyby złapał złota rybkę szczegółowo opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach z łatwością wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): - wypowiada się na temat konsumpcjonizmu - opowiada o swoich doświadczeniach związanych z robieniem zakupów - wypowiada się na temat wpływu konsumpcjonizmu na środowisko naturalne - opowiada na co zwraca uwagę podczas zakupów - opowiada co sprawia, że zakupy są przyjemne - opowiada jakie miałby trzy życzenia, gdyby złapał złota rybkę - opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach - wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy - wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość - przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): w kilku zdaniach wypowiada się na temat konsumpcjonizmu w kilku zdaniach opowiada o swoich doświadczeniach związanych z robieniem zakupów - wypowiada się na temat wpływu konsumpcjonizmu na środowisko naturalne - opowiada na co zwraca uwagę podczas zakupów w kilku zdaniach opowiada co sprawia, że zakupy są przyjemne w kilku zdaniach opowiada jakie miałby trzy życzenia, gdyby złapał złota rybkę w kilku zdaniach opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach - wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy - wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): zdawkowo wypowiada się na temat konsumpcjonizmu krótko opowiada o swoich doświadczeniach związanych z robieniem zakupów krótko wypowiada się na temat wpływu konsumpcjonizmu na środowisko naturalne zdawkowo opowiada na co zwraca uwagę podczas zakupów zdawkowo opowiada co sprawia, że zakupy są przyjemne zdawkowo opowiada jakie miałby trzy życzenia, gdyby złapał złota rybkę zdawkowo opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach zdawkowo wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość - przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym

		• z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym		• częściowo przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze spójny i logiczny list formalny do zarządu swojej ulubionej marki odzieżowej, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze w większości spójny i logiczny list formalny do zarządu swojej ulubionej marki odzieżowej, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację) • pisze miejskami spójny i logiczny list formalny do zarządu swojej ulubionej marki odzieżowej, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie zwroty • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) • pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny list formalny do zarządu swojej ulubionej marki odzieżowej, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
4 Health And Fitness					
		OCENA BARDZO DOBRA Uczeń	OCENA DOBRA Uczeń	OCENA DOSTATECZNA Uczeń	OCENA DOPUSZCZAJĄCA Uczeń

ŚRODKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, ŻYWIENIE, SPORT, ZDROWIE, PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, ŻYWIENIE, SPORT, ZDROWIE, PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, ŻYWIENIE, SPORT, ZDROWIE, PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO i się nim posługuje popołniając błędy	słabo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, ŻYWIENIE, SPORT, ZDROWIE, PAŃSTWO I SPOŁECZEŃSTWO i się nim posługuje popołniając błędy
	GRAMATYKA	bardzo dobrze zna konstrukcje zdań względnych i potrafi poprawnie stosować je w praktyce bardzo dobrze zna określniki i potrafi poprawnie stosować w praktyce	dobrze zna konstrukcje zdań względnych i potrafi na ogół poprawnie stosować je w praktyce dobrze zna określniki i potrafi na ogół poprawnie stosować w praktyce	częściowo zna konstrukcje zdań względnych i stosuje je w praktyce popołniając błędy częściowo zna określniki i stosuje w praktyce popołniając błędy	słabo zna konstrukcje zdań względnych i stosuje je w praktyce popołniając liczne błędy słabo zna określniki i stosuje w praktyce popołniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, układanie fragmentów zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, układanie fragmentów zdań</i>)	często popołniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, układanie fragmentów zdań</i>)	popołniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, układanie fragmentów zdań</i>)
UMIĘJĘTNOŚCI	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi, określa główną myśl tekstu, określa intencję nadawcy), i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - dobiera wypowiedzi do rozmówców	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi, określa główną myśl tekstu, określa intencję nadawcy), i na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - dobiera wypowiedzi do rozmówców	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi, określa główną myśl tekstu, określa intencję nadawcy), i często popołniając błędy - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - dobiera wypowiedzi do rozmówców	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi, określa główną myśl tekstu, określa intencję nadawcy), i z trudnością, popołniając liczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - dobiera wypowiedzi do rozmówców
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa intencje autora	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu,	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa intencje autora

		intencje autora wypowiedzi, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : - znajduje w tekście określone informacje - rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu	wypowiedzi, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : - znajduje w tekście określone informacje - rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu	określa intencje autora wypowiedzi, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i popełniając błędy : - znajduje w tekście określone informacje - rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu	wypowiedzi, rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu) i z trudnością, popełniając liczne błędy : - znajduje w tekście określone informacje - rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji) : szczegółowo opowiada o zdrowym stylu życia swobodnie wyraża i uzasadnia swoje uczucia i emocje swobodnie opowiada o uprawianiu sportu z łatwością opowiada o zagrożeniach zdrowotnych wynikających ze stylu życia szczegółowo opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach z łatwością wyraża preferencje i upodobania - wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikację) : - opowiada o zdrowym stylu życia rozmowach kwalifikacyjnych - wyraża i uzasadnia swoje uczucia i emocje - opowiada o uprawianiu sportu - opowiada o zagrożeniach zdrowotnych wynikających ze stylu życia - opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach - wyraża preferencje i upodobania - wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy - wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość - przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację) : w kilku zdaniach opowiada o zdrowym stylu życia - wyraża i uzasadnia swoje uczucia i emocje - opowiada o uprawianiu sportu - opowiada o zagrożeniach zdrowotnych wynikających ze stylu życia w kilku zdaniach opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach w kilku zdaniach wyraża preferencje i upodobania w kilku zdaniach wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy - wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość częściowo przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) : zdawkowo opowiada o zdrowym stylu życia zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje uczucia i emocje z trudem opowiada o uprawianiu sportu zdawkowo opowiada o zagrożeniach zdrowotnych wynikających ze stylu życia krótko opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach zdawkowo wyraża preferencje i upodobania zdawkowo wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość - przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym

	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popołniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze spójny i logiczny email do koleżanki, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popołniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze w większości spójny i logiczny email do koleżanki, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popołniając błędy zakłócające komunikację) • pisze miejscami spójny i logiczny email do koleżanki, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popołniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) • pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny email do koleżanki, uwzględniając i niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
5 Art & Communication					
		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń
ŚRODKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i się nim posługuje popołniając błędy	słabo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i się nim posługuje popołniając liczne błędy

UMIEJĘTNOŚCI	GRAMATYKA	bardzo dobrze zna zasady tworzenia zdań warunkowych i potrafi poprawnie stosować je w praktyce	dobrze zna zasady tworzenia zdań warunkowych i na ogół poprawnie stosuje je w praktyce	częściowo zna zasady tworzenia zdań warunkowych i stosuje je w praktyce popołniając błędy	słabo zna zasady tworzenia zdań warunkowych i stosuje je w praktyce popołniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, mini dialogi, słowotwórstwo</i>)	na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, mini dialogi, słowotwórstwo</i>)	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popołniając błędy zakłócające komunikację): (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, mini dialogi, słowotwórstwo</i>)	popołniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, mini dialogi, słowotwórstwo</i>)
	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi, określa intencję nadawcy tekstu, oddziela fakty od opinii) i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe - odpowiada na pytania - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi, określa intencję nadawcy tekstu, oddziela fakty od opinii), i na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe - odpowiada na pytania - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi, określa intencję nadawcy tekstu, oddziela fakty od opinii), i często popołniając błędy - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe - odpowiada na pytania - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi, określa intencję nadawcy tekstu, oddziela fakty od opinii), i z trudnością, popołniając liczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - wskazuje zdania prawdziwe i fałszywe - odpowiada na pytania - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym (określa główną myśl tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi) i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy : określa główną myśl przeczytanego tekstu	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi) i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy : określa główną myśl przeczytanego tekstu	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi) i popołniając błędy : określa główną myśl przeczytanego tekstu	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa kontekst wypowiedzi) i z trudnością, popołniając liczne błędy : określa główną myśl przeczytanego tekstu

		- wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - dobiera pytania do fragmentów tekstu - dobiera nagłówki do fragmentów tekstu	- wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - dobiera pytania do fragmentów tekstu - dobiera nagłówki do fragmentów tekstu	- wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - dobiera pytania do fragmentów tekstu - dobiera nagłówki do fragmentów tekstu	- wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości - znajduje w tekście określone informacje - odpowiada na pytania do tekstu - dobiera pytania do fragmentów tekstu - dobiera nagłówki do fragmentów tekstu
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popołniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): szczegółowo opowiada co inspiruje artystów do tworzenia sztuki szczegółowo opisuje czynności i przedmioty przedstawione na fotografiach szczegółowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych ze zwiedzaniem muzeum lub wystawy szczegółowo opowiada co by robił, gdyby nie musiał pójść do szkoły następnego dnia samodzielnie wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy z łatwością wyraża upodobania i preferencje z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość z łatwością przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popołniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): - opowiada co inspiruje artystów do tworzenia sztuki - opisuje czynności i przedmioty przedstawione na fotografiach - opowiada o swoich doświadczeniach związanych ze zwiedzaniem muzeum lub wystawy - opowiada co by robił, gdyby nie musiał pójść do szkoły następnego dnia - wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy - wyraża upodobania i preferencje - wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość - przekazuje w języku angielskim informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popołniając błędy zakłócające komunikację): w kilku zdaniach opowiada co inspiruje artystów do tworzenia sztuki w kilku zdaniach opisuje czynności i przedmioty przedstawione na fotografiach w kilku zdaniach opowiada o swoich doświadczeniach związanych ze zwiedzaniem muzeum lub wystawy w kilku zdaniach opowiada co by robił, gdyby nie musiał pójść do szkoły następnego dnia - wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy - wyraża upodobania i preferencje - wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popołniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): krótko opowiada co inspiruje artystów do tworzenia sztuki krótko opisuje czynności i przedmioty przedstawione na fotografiach zdawkowo opowiada o swoich doświadczeniach związanych ze zwiedzaniem muzeum lub wystawy krótko opowiada co by robił, gdyby nie musiał pójść do szkoły następnego dnia zdawkowo wyraża i uzasadnia opinie, pyta o opinie rozmówcy zdawkowo wyraża upodobania i preferencje zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość - przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym

				sformułowane w języku polskim i obcym	
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze spójną i logiczną rozprawkę zawierającą opinię, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji) • pisze w większości spójną i logiczną rozprawkę zawierającą opinię, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację) • pisze miejscami spójną i logiczną rozprawkę zawierającą opinię, w którym uwzględnia i rozwija podane kwestie, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) • pisze w dużym stopniu niespójną i chaotyczną rozprawkę zawierającą opinię, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
6 Media & Entertainment					
		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń

ŚRODKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i się nim posługuje popołniając błędy	słabo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: ŻYCIE PRYWATNE, KULTURA i się nim posługuje popołniając liczne błędy
	GRAMATYKA	bardzo dobrze zna konstrukcję strony biernej i potrafi ją poprawnie stosować w praktyce bardzo dobrze zna konstrukcję <i>have / get something done</i> i potrafi ją swobodnie stosować w praktyce	dobrze zna konstrukcję strony biernej i potrafi ją na ogół poprawnie stosować w praktyce dobrze zna konstrukcję <i>have / get something done</i> i potrafi ją stosować w praktyce	częściowo zna konstrukcję strony biernej i stosuje ją w praktyce popołniając błędy częściowo zna konstrukcję <i>have / get something done</i> i stosuje ją w praktyce popołniając błędy	słabo zna konstrukcję strony biernej i stosuje ją w praktyce popołniając liczne błędy słabo zna konstrukcję <i>have / get something done</i> i stosuje ją w praktyce popołniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	często popołniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	popołniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)
UMIEJĘTNOŚCI	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi) i poprawnie lub popołniając sporadyczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu - dobiera wypowiedzi do rozmówców - dopasowuje rozmówców do obrazków	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi) i na ogół poprawnie lub popołniając nieliczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu - dobiera wypowiedzi do rozmówców - dopasowuje rozmówców do obrazków	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi) , i często popołniając błędy - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu - dobiera wypowiedzi do rozmówców - dopasowuje rozmówców do obrazków	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi) i z trudnością, popołniając liczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu - dobiera wypowiedzi do rozmówców - dopasowuje rozmówców do obrazków

	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: - znajduje w tekście określone informacje - dobiera nagłówki do tekstów - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości - odpowiada na pytania do tekstu - dobiera akapity do opisów	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: - znajduje w tekście określone informacje - dobiera nagłówki do tekstów - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości - odpowiada na pytania do tekstu - dobiera akapity do opisów	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje i popełniając błędy: - znajduje w tekście określone informacje - dobiera nagłówki do tekstów - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości - odpowiada na pytania do tekstu - dobiera akapity do opisów	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje i z trudnością, popełniając liczne błędy: - znajduje w tekście określone informacje - dobiera nagłówki do tekstów - wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości - odpowiada na pytania do tekstu - dobiera akapity do opisów
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): szczegółowo opowiada o ulubionych filmach i serialach z łatwością wymienia zalety i wady grania w gry komputerowe szczegółowo opowiada o swoich zwyczajach związanych z oglądaniem seriali z łatwością opowiada znane mu fake newsy szczegółowo opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach z łatwością wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): - opowiada o ulubionych filmach i serialach - wymienia zalety i wady grania w gry komputerowe - opowiada o swoich zwyczajach związanych z oglądaniem seriali - opowiada znane mu fake newsy - opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach - wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy - wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania - wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): w kilku zdaniach opowiada o ulubionych filmach i serialach w kilku zdaniach wymienia zalety i wady grania w gry komputerowe w kilku zdaniach opowiada o swoich zwyczajach związanych z oglądaniem seriali w kilku zdaniach opowiada znane mu fake newsy w kilku zdaniach opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): krótko opowiada o ulubionych filmach i serialach zdawkowo wymienia zalety i wady grania w gry komputerowe krótko opowiada o swoich zwyczajach związanych z oglądaniem seriali zdawkowo opowiada znane mu fake newsy krótko opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy

		• z łatwością wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje preferencje i upodobania • zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): • pisze spójną i logiczną recenzję premierowego filmu do szkolnej gazetki, uwzględnia i szczegółowo rozwija podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): • pisze w większości spójną i logiczną recenzję premierowego filmu do szkolnej gazetki, uwzględnia i rozwija podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): • pisze miejscami spójną i logiczną recenzję premierowego filmu do szkolnej gazetki, częściowo uwzględnia i rozwija podane kwestie • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): • pisze w dużym stopniu niespójną i chaotyczną recenzję premierowego filmu do szkolnej gazetki, uwzględnia niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku

		gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwinętą świadomość językową		przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
7 Welcome Home					
		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
		Uczeń	Uczeń	Uczeń	Uczeń
ŚRODKI JĘZYKOWE	SŁOWNICTWO	bardzo dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: MIEJSCE ZAMIESZKANIA, ZAKUPY I USŁUGI, PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA i poprawnie się nim posługuje	dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: MIEJSCE ZAMIESZKANIA, ZAKUPY I USŁUGI, PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA i na ogół poprawnie się nim posługuje	częściowo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: MIEJSCE ZAMIESZKANIA, ZAKUPY I USŁUGI, PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA i się nim posługuje popelniając błędy	słabo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: MIEJSCE ZAMIESZKANIA, ZAKUPY I USŁUGI, PODRÓŻOWANIE I TURYSTYKA i się nim posługuje popelniając liczne błędy
	GRAMATYKA	• bardzo dobrze zna zasady tworzenia mowy zależnej i potrafi ją poprawnie stosować w praktyce	• dobrze zna zasady tworzenia mowy zależnej i potrafi ją na ogół poprawnie stosować w praktyce	• częściowo zna zasady tworzenia mowy zależnej i stosuje ją w praktyce popelniając błędy	• słabo zna zasady tworzenia mowy zależnej i stosuje ją w praktyce popelniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popelniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popelniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	często popelniając błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)	popelniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>test luk sterowany, transformacje zdań, tłumaczenie fragmentów zdań</i>)
UMIĘTNOŚCI	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi) i poprawnie lub popelniając sporadyczne błędy : • reaguje na polecenia • znajduje w wypowiedzi określone informacje	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi), i na ogół poprawnie lub popelniając nieliczne błędy : • reaguje na polecenia • znajduje w wypowiedzi określone informacje	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi), i często popelniając błędy : • reaguje na polecenia • znajduje w wypowiedzi określone informacje	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje, określa główną myśl tekstu, określa kontekst wypowiedzi), i z trudnością, popelniając liczne błędy : • reaguje na polecenia • znajduje w wypowiedzi określone informacje

		• uzupełnia zdania właściwymi informacjami • odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości	• uzupełnia zdania właściwymi informacjami • odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości	• uzupełnia zdania właściwymi informacjami • odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości	• uzupełnia zdania właściwymi informacjami • odpowiada na pytania dotyczące wysłuchanego tekstu • wybiera właściwą odpowiedź z podanych możliwości
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: • znajduje w tekście określone informacje • odpowiada na pytania do tekstu • uzupełnia zdania informacjami z testu	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy: • znajduje w tekście określone informacje • odpowiada na pytania do tekstu • uzupełnia zdania informacjami z testu	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i popełniając błędy: • znajduje w tekście określone informacje • odpowiada na pytania do tekstu • uzupełnia zdania informacjami z testu	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (określa główną myśl tekstu, określa główną myśl poszczególnych części tekstu, znajduje w tekście określone informacje) i z trudnością, popełniając liczne błędy: • znajduje w tekście określone informacje • odpowiada na pytania do tekstu • uzupełnia zdania informacjami z testu
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy nie zakłócające komunikacji): • szczegółowo opowiada co chciałby zmienić w swoim miejscu zamieszkania • szczegółowo opisuje miejsca, które chciałby zwiedzić • z łatwością opowiada kiedy młodzi ludzie powinni wyprowadzić się od rodziców • szczegółowo opowiada o swoich złych doświadczeniach – kradzież, włamanie, pożar, zalanie	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popełniając nieliczne błędy nie zakłócające komunikacji): • opowiada co chciałby zmienić w swoim miejscu zamieszkania • opisuje miejsca, które chciałby zwiedzić • opowiada kiedy młodzi ludzie powinni wyprowadzić się od rodziców • opowiada o swoich złych doświadczeniach – kradzież, włamanie, pożar, zalanie • podaje argumenty za ubezpieczeniem nieruchomości	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): • w kilku zdaniach opowiada co chciałby zmienić w swoim miejscu zamieszkania • w kilku zdaniach opisuje miejsca, które chciałby zwiedzić • w kilku zdaniach opowiada kiedy młodzi ludzie powinni wyprowadzić się od rodziców • w kilku zdaniach opowiada o swoich złych	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): • krótko opowiada co chciałby zmienić w swoim miejscu zamieszkania • krótko opisuje miejsca, które chciałby zwiedzić • krótko opowiada kiedy młodzi ludzie powinni wyprowadzić się od rodziców • krótko opowiada o swoich złych doświadczeniach – kradzież, włamanie, pożar, zalanie

		• z łatwością podaje argumenty za ubezpieczeniem nieruchomości • szczegółowo opowiada co zmieniłby w swoim domu • z łatwością podaje zalety i wady mieszkania z rodzicami podczas studiów • szczegółowo opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach • z łatwością wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• opowiada co zmieniłby w swoim domu • podaje zalety i wady mieszkania z rodzicami podczas studiów • opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach • wyraża i uzasadnia swoje upodobania i preferencje • wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	doświadczeniach – kradzież, włamanie, pożar, zalanie • w kilku zdaniach podaje argumenty za ubezpieczeniem nieruchomości • w kilku zdaniach opowiada co zmieniłby w swoim domu • podaje niektóre zalety i wady mieszkania z rodzicami podczas studiów • w kilku zdaniach opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach wyraża i uzasadnia swoje upodobania i preferencje • wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• zdarkowo podaje argumenty za ubezpieczeniem nieruchomości • zdarkowo opowiada co zmieniłby w swoim domu • zdarkowo podaje zalety i wady mieszkania z rodzicami podczas studiów • krótko opisuje osoby, miejsca i czynności przedstawione na fotografiach • zdarkowo wyraża i uzasadnia swoje upodobania i preferencje • zdarkowo wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • zdarkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
--	--	---	---	---	---

	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy nie zakłócające komunikacji) • pisze spójny i logiczny list do lokalnej gazety, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy nie zakłócające komunikacji) • pisze w większości spójny i logiczny list do lokalnej gazety, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację) • pisze miejscami spójny i logiczny list do lokalnej gazety, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	Z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację) • pisze w dużym stopniu niespójny i chaotyczny list do lokalnej gazety, uwzględniając niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
8 Getting There					
ŚRODKI JĘZYKOWE		OCENA BARDZO DOBRA	OCENA DOBRA	OCENA DOSTATECZNA	OCENA DOPUSZCZAJĄCA
	SŁOWNICTWO	Uczeń bardzo dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, EDUKACJA, PRACA,	Uczeń dobrze zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, EDUKACJA, PRACA, ŻYCIE PRYWATNE	Uczeń częściowo zna podstawowe/bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, EDUKACJA, PRACA, ŻYCIE	Uczeń - słabo zna podstawowe / bardziej zaawansowane słownictwo w zakresie tematów: CZŁOWIEK, EDUKACJA, PRACA, ŻYCIE PRYWATNE

		ŻYCIE PRYWATNE i poprawnie się nim posługuje	i na ogół poprawnie się nim posługuje	PRYWATNE i posługuje się nim, często popełniając błędy	i z trudnością się nim, posługuje, popełniając liczne błędy
	GRAMATYKA	bardzo dobrze zna składnię czasowników i potrafi ją poprawnie stosować w praktyce bardzo dobrze zna zasady tworzenia konstrukcji bezosobowych w stronie biernej i potrafi je poprawnie stosować w praktyce	dobrze zna składnię czasowników i na ogół poprawnie potrafi stosować ją w praktyce dobrze zna zasady tworzenia konstrukcji bezosobowych w stronie biernej i na ogół poprawnie potrafi stosować je w praktyce	częściowo zna składnię czasowników i potrafi ją stosować w praktyce, często popełniając błędy częściowo zna zasady tworzenia konstrukcji bezosobowych w stronie biernej i potrafi je stosować w praktyce, często popełniając błędy	słabo zna składnię czasowników, i z trudnością potrafi ją stosować w praktyce, popełniając liczne błędy słabo zna zasady tworzenia konstrukcji bezosobowych w stronie biernej i z trudnością potrafi je stosować w praktyce, popełniając liczne błędy
	ZADANIA NA ŚRODKI JĘZYKOWE	poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, Test luk sterowany, Transformacje zdań</i>)	na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego / bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, Test luk sterowany, Transformacje zdań</i>)	często popełniając błędy rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, Test luk sterowany, Transformacje zdań</i>)	popełniając liczne błędy , rozwiązuje zadania sprawdzające znajomość w miarę rozwiniętego/bogatego zasobu środków językowych (<i>tłumaczenie fragmentów zdań, Test luk sterowany, Transformacje zdań</i>)
UMIEJĘTNOŚCI	SŁUCHANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - uzupełnia zdania określonymi informacjami - odróżnia fakty od opinii	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - uzupełnia zdania określonymi informacjami - odróżnia fakty od opinii	rozumie część kluczowych informacji zawartych w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i często popełniając błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - uzupełnia zdania określonymi informacjami - odróżnia fakty od opinii	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w wysłuchanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popełniając liczne błędy : - reaguje na polecenia - znajduje w wypowiedzi określone informacje - uzupełnia zdania określonymi informacjami - odróżnia fakty od opinii
	CZYTANIE	rozumie niemal wszystkie kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje) i poprawnie lub popełniając sporadyczne błędy :	rozumie większość kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje) i na ogół poprawnie lub popełniając nieliczne błędy : odpowiada na pytania dotyczące przeczytanego tekstu	rozumie część kluczowych informacji zawartych w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje) i często popełniając błędy :	rozumie niektóre kluczowe informacje zawarte w przeczytanym tekście (znajduje w tekście określone informacje), i z trudnością, popełniając liczne błędy : odpowiada na pytania dotyczące przeczytanego tekstu

		• odpowiada na pytania dotyczące przeczytanego tekstu • odróżnia fakty od opinii • rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu • zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości • znajduje w tekście określone informacje	• odróżnia fakty od opinii • rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu • zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości • znajduje w tekście określone informacje	• odpowiada na pytania dotyczące przeczytanego tekstu • odróżnia fakty od opinii • rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu • zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości • znajduje w tekście określone informacje	• odróżnia fakty od opinii • rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu • zaznacza właściwą odpowiedź spośród podanych możliwości • znajduje w tekście określone informacje
	MÓWIENIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popołniając sporadyczne błędy nie zakłócające komunikacji): • samodzielnie wypowiada się na temat cech charakteru, które najbardziej ceni u innych • z łatwością opowiada czy lubi się uczyć i co go interesuje • szczegółowo opowiada, jaki zawód chciałby wykonywać • z łatwością opowiada czy chciałby mieszkać na innej planecie • z łatwością mówi, czy każdy powinien studiować • szczegółowo opowiada jak dba o swój umysł – medytacja, joga, relaksowanie się • szczegółowo opowiada o konsekwencjach związanych z plagiatem • szczegółowo podaje argumenty za studiowaniem blisko domu rodzinnego	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (lub popołniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): • wypowiada się na temat cech charakteru, które najbardziej ceni u innych • opowiada czy lubi się uczyć i co go interesuje • opowiada, jaki zawód chciałby wykonywać • opowiada czy chciałby mieszkać na innej planecie • mówi, czy każdy powinien studiować • opowiada jak dba o swój umysł – medytacja, joga, relaksowanie się • opowiada o konsekwencjach związanych z plagiatem • podaje argumenty za studiowaniem blisko domu rodzinnego • opisuje osoby, przedmioty, miejsca i czynności • wyraża upodobania i preferencje	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i często popołniając błędy zakłócające komunikację): • w kilku zdaniach wypowiada się na temat cech charakteru, które najbardziej ceni u innych • w kilku zdaniach opowiada czy lubi się uczyć i co go interesuje • w kilku zdaniach opowiada, jaki zawód chciałby wykonywać • w kilku zdaniach opowiada czy chciałby mieszkać na innej planecie • w kilku zdaniach mówi, czy każdy powinien studiować • w kilku zdaniach opowiada jak dba o swój umysł – medytacja, joga, relaksowanie się • w kilku zdaniach opowiada o konsekwencjach związanych z plagiatem	stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych: (i z trudnością, popołniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): • krótko wypowiada się na temat cech charakteru, które najbardziej ceni u innych • zdwkowo opowiada czy lubi się uczyć i co go interesuje • krótko opowiada, jaki zawód chciałby wykonywać • zdwkowo opowiada czy chciałby mieszkać na innej planecie • krótko mówi, czy każdy powinien studiować • krótko opowiada jak dba o swój umysł – medytacja, joga, relaksowanie się • krótko opowiada o konsekwencjach związanych z plagiatem • zdwkowo podaje argumenty za studiowaniem blisko domu rodzinnego • krótko opisuje osoby, przedmioty, miejsca i czynności

		• szczegółowo opisuje osoby, przedmioty, miejsca i czynności • z łatwością wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • z łatwością wyraża upodobania i preferencje • z łatwością wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• w kilku zdaniach podaje argumenty za studiowaniem blisko domu rodzinnego • w kilku zdaniach opisuje osoby, przedmioty, miejsca i czynności • wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • wyraża upodobania i preferencje • wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	• zdawkowo wyraża i uzasadnia swoje opinie, pyta o opinie rozmówcy • zdawkowo wyraża upodobania i preferencje • zdawkowo wyraża pewność, przypuszczenie, wątpliwość • przekazuje w języku angielskim niektóre informacje sformułowane w języku polskim i obcym
	PISANIE	poprawnie stosując szeroki zakres słownictwa i struktur gramatycznych (lub popełniając sporadyczne błędy niezakłócające komunikacji): • pisze spójną i logiczną rozprawkę, w której przedstawia zalety i wady wprowadzenia zastrzeżeń przepisów dotyczących plagiatu, uwzględniając i szczegółowo rozwijając podane kwestie • bezbłędnie stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • z łatwością przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	na ogół poprawnie stosując zadowalający zakres słownictwa i struktur gramatycznych (popełniając nieliczne błędy niezakłócające komunikacji): • pisze w większości spójną i logiczną rozprawkę, w której przedstawia zalety i wady wprowadzenia zastrzeżeń przepisów dotyczących plagiatu, uwzględniając i rozwijając podane kwestie • stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	stosując ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i często popełniając błędy zakłócające komunikację): • pisze miejscami niespójną i nielogiczną rozprawkę, w której przedstawia zalety i wady wprowadzenia zastrzeżeń przepisów dotyczących plagiatu, częściowo uwzględniając i rozwijając podane kwestie • na ogół stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • częściowo przekazuje w języku angielskim podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym	z trudnością stosując bardzo ograniczony zakres słownictwa i struktur gramatycznych (i popełniając liczne błędy znacznie zakłócające komunikację): • pisze w dużym stopniu niespójną i chaotyczną rozprawkę, w której przedstawia zalety i wady wprowadzenia zastrzeżeń przepisów dotyczących plagiatu, uwzględniając i rozwijając niektóre podane kwestie • rzadko stosuje styl wypowiedzi adekwanie do sytuacji • przekazuje w języku angielskim niektóre podane w zadaniu informacje sformułowane w języku polskim i obcym

	ROZWIJANIE SAMODZIELNOŚCI	• z łatwością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z łatwością potrafi współpracować w grupie • często stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada rozwiniętą świadomość językową	• wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • współpracuje w grupie • stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada dość rozwiniętą świadomość językową	• niekiedy wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • niekiedy współpracuje w grupie • niekiedy stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada ograniczoną świadomość językową	• z trudnością wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem • z trudnością współpracuje w grupie • rzadko stosuje strategie komunikacyjne i kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu • posiada bardzo ograniczoną świadomość językową
--	----------------------------------	---	---	---	--

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny – *Ponad słowami* klasa 2

Prezentowane wymagania edukacyjne są zintegrowane z planem wynikowym autorstwa Magdaleny Lotterhoff, będącym propozycją realizacji materiału zawartego w podręczniku *Ponad słowami* w pierwszym semestrze klasy 2. Wymagania dostosowano do sześciostopniowej skali ocen.

* zakres rozszerzony

	materiał obligatoryjny
	materiał fakultatywny

Numer i temat lekcji	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
	Uczeń potrafi:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
ROMANTYZM – O EPOCE					
2. i 3. Romantyzm – wprowadzenie do epoki	• wyjaśnić etymologię nazwy epoki • przedstawić ramy czasowe romantyzmu europejskiego i polskiego	• wyjaśnić, na czym polegała specyfika romantyzmu polskiego • przedstawić wydarzenia historyczne, które miały wpływ na kształtowanie się nowej epoki	• przedstawić rolę rewolucji francuskiej w procesie kształtowania się nowej epoki	• przedstawić najważniejsze założenia filozofii romantycznej	• wyjaśnić, na czym polegał wpływ wydarzeń historycznych w Europie i na świecie na proces kształtowania się nowej epoki • opisać specyfikę życia codziennego w romantyzmie • omówić obrazy Thomasa Cole’a i Johana Christiana Dahla w kontekście epoki
4. i 5. Sztuka romantyczna	• wskazać i zilustrować przykładami najważniejsze tematy sztuki romantycznej	• wymienić cechy charakterystyczne stylu romantycznego i objaśnić je na przykładach	• wymienić nazwiska najważniejszych twórców romantyzmu i omówić ich dzieła	• dokonać analizy wpływu gotyku na sztukę romantyczną • dokonać analizy romantycznego dzieła sztuki	• wymienić cechy romantycznego pejzażu • omówić zagadnienie polskiego malarstwa romantycznego • wypowiedzieć się na temat muzyki romantycznej

ROMANTYZM – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
6. Wprowadzenie do literatury romantycznej	- wymienić motywy i tematy charakterystyczne dla literatury romantycznej - wymienić gatunki realizowane w literaturze romantycznej	- wymienić i omówić cechy bohatera romantycznego - wymienić typy bohaterów romantycznych i wskazać ich rodowody	- określić rolę wyobraźni i natchnienia w twórczości romantyków - określić rolę wątków irracjonalnych w twórczości romantyków	wskazać specyfikę literatury polskiej i wyjaśnić jej genezę	scharakteryzować specyfikę romantycznych gatunków literackich
7. Konteksty i nawiązania – Sándor Márai, <i>Zadanie</i>	- zrelacjonować treść fragmentów tekstu - określić rodzaj narracji - wskazać bohatera romantycznego	- omówić kompozycję opowiadania - scharakteryzować postać głównego bohatera	- wypowiedzieć się na temat postawy głównego bohatera w kontekście definicji bohatera romantycznego - zinterpretować tytuł opowiadania	- zinterpretować ostatnie zdanie utworu - wskazać elementy romantycznej wizji świata i wypowiedzieć się na temat jej konfrontacji z rzeczywistością	podjąć dyskusję na temat przyczyn samotności bohaterów romantycznych
8. Zacieranie granic między fikcją a rzeczywistością – <i>Król olch</i> Johanna Wolfgang Goethego	- zrelacjonować treść ballady - wskazać narratora i bohaterów tekstu	- omówić punkty widzenia ojca i syna - scharakteryzować króla olch - omówić cechy gatunkowe utworu	- wypowiedzieć się na temat emocji towarzyszących bohaterom - wyjaśnić, dlaczego tylko dziecko widzi króla	- określić nastrój wiersza i to, w jaki sposób został on zbudowany - określić konwencję literacką dominującą w utworze	wypowiedzieć się na temat sposobu przedstawienia romantycznego nastroju ballady w utworze <i>Król olch</i> Franciszka Schuberta
9. Konteksty i nawiązania – Andrzej Sapkowski, <i>Pani Jeziora</i>	- zrelacjonować treść fragmentów tekstu - omówić świat przedstawiony - określić rodzaj narracji	- wskazać cechy literatury <i>fantasy</i> we fragmentach tekstu - scharakteryzować bohaterów fragmentów tekstu	- omówić relacje między bohaterami - dokonać analizy nawiązań do literatury romantycznej – zarówno w treści, jak	- podać przykłady archaizacji języka i określić funkcję tego zabiegu - dokonać analizy sposobu budowania nastroju grozy i	wypowiedzieć się w odniesieniu do fragmentu artykułu Franka Furediego na temat ewoluowania motywu strachu w literaturze i sztuce na

			i w formie tekstu	dynamizowania akcji	przestrzeni epok • podjąć dyskusję na temat przyczyn popularności fantastyki
10. <i>Cierpienia młodego Wertera</i> Johanna Wolfganga Goethego – bestseller swoich czasów (lektura uzupełniająca)	• zrelacjonować treść fragmentu tekstu • określić rodzaj narracji	• scharakteryzować tytułowego bohatera • zaprezentować obraz uczucia Wertera do Lotty wyłaniający się z tekstu	• scharakteryzować miłość romantyczną w kontekście przeczytanych fragmentów tekstu	• wyjaśnić przyczynę wyboru powieści epistolarnej • wskazać przykłady funkcji ekspresywnej i wyjaśnić znaczenie jej dominacji w tekście	• podjąć dyskusję na temat aktualności romantycznego sposobu przeżywania miłości we współczesnym świecie
11. i 12. Johann Wolfgang Goethe, <i>Faust. Tragedia</i> (lektura uzupełniająca)	• zrelacjonować treść dramatu na podstawie streszczenia • zrelacjonować treść fragmentów tekstu • określić przynależność rodzajową i gatunkową utworu	• scharakteryzować głównych bohaterów • zdefiniować bohatera faustowskiego	• omówić funkcję dobra i zła w dziele • dostrzec i przedstawić uniwersalną wymowę utworu	• zinterpretować słowa Mefistofelesa: <i>Częstka siły mała, / Co złego pragnąc zawsze dobro zdziała</i>	• podjąć dyskusję na temat możliwości osiągnięcia przez człowieka szczęścia • przedstawić utwory zawierające topos Fausta
13. Konteksty i nawiązania – Wisława Szymborska, <i>Prospekt</i>	• zrelacjonować treść wiersza • wskazać podmiot liryczny i adresata lirycznego	• scharakteryzować adresata lirycznego • wskazać środki retoryczne i określić ich funkcję	• wskazać i zinterpretować nawiązanie do <i>Fausta</i> Johanna Wolfganga Goethego • porównać dwa rodzaje kuszenia: w dramacie Goethego i w wierszu Szymborskiej	• postawić tezę interpretacyjną • zinterpretować tytuł wiersza	• podjąć dyskusję na temat „kusicieli” XXI wieku
*14.	• zrelacjonować	• omówić sposób	• wskazać w wierszu	• omówić relacje	• przedstawić swoje

Fryderyk Schiller, <i>Do Radości</i>	treść utworu • wskazać podmiot liryczny i adresata wiersza	zaprezentowania radości w utworze • przedstawić obraz świata wyłaniający się z utworu	elementy klasycystyczne • wskazać w wierszu motywy należące do światopoglądu romantycznego	pomiędzy radością a miłością w utworze	zdanie na temat przyczyn wyboru utworu na hymn Unii Europejskiej
*15. Fryderyk Schiller, <i>Rękawiczka. Powiastka</i>	• zrelacjonować treść utworu • określić sposób relacjonowania wydarzeń	• wskazać cechy ballady • przedstawić sposób ukazania motywu rycerza	• sformułować przesłanie utworu	• dokonać analizy środków językowych budujących nastrój wiersza	• omówić funkcję kostiumu historycznego w utworze
*16. Poeci jezior – William Wordsworth, <i>Wiersze</i> (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść wierszy • określić rodzaj liryki	• wypowiedzieć się na temat podmiotów lirycznych w wierszach • wskazać środki stylistyczne w wierszach	• omówić funkcję środków językowych użytych w wierszu <i>Świat ludzkich spraw zbyt wiele dla nas znaczy</i> • wskazać w utworze wyrażenia o charakterze wartościującym i określić ich funkcję	• sformułować tezy interpretacyjne wierszy	• podjąć dyskusję na temat roli natury w XIX wieku w kontekście utworu <i>Żonkile</i> • podjąć dyskusję na temat relacji pomiędzy człowiekiem a przyrodą w kontekście utworu <i>Świat ludzkich spraw zbyt wiele dla nas znaczy</i>
*17. Poeci jezior – Samuel Taylor Coleridge, <i>Loch</i> (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść wiersza • określić rodzaj liryki	• omówić kompozycję wiersza	• dokonać analizy środków językowych użytych w wierszu • zinterpretować tytuł wiersza	• zinterpretować w kontekście wiersza fotografie zamieszczone w podręczniku	• podjąć dyskusję na temat relacji pomiędzy naturą a cywilizacją
18. i 19. George Gordon Byron,	• zrelacjonować treść utworu na	• scharakteryzować tytułowego bohatera	• zdefiniować miłość romantyczną w	• wypowiedzieć się na temat tragizmu w	• przedstawić wybranego bohatera

<i>Giaur</i> (lektura uzupełniająca)	podstawie streszczenia • zrelacjonować treść fragmentów tekstu • określić sposób relacjonowania wydarzeń	na podstawie fragmentów tekstu • wskazać cechy gatunkowe we fragmentach tekstu	kontekście fragmentów tekstu	odniesieniu do bohatera	kultury współczesnej, którego można określić mianem bohatera bajronicznego
*20. Edgar Allan Poe, <i>Berenice</i> (lektura uzupełniająca)	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu • określić rodzaj narracji	• omówić sposób przedstawienia przez narratora samego siebie oraz tytułowej bohaterki • scharakteryzować bohatera / narratora	• zinterpretować symbolikę biblioteki jako miejsca akcji	• dokonać analizy środków językowych budujących nastrój grozy	• wypowiedzieć się na temat symbolu zębów w kulturze
21. Carlos Ruiz Zafón, <i>Marina</i>	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu • określić rodzaj narracji	• omówić funkcję miejsca akcji, okoliczności i przywołanych zjawisk atmosferycznych	• wskazać cechy egotyzmu romantycznego we fragmentach tekstu • omówić środki językowe tworzące nastrój horroru	• zinterpretować symboliczne znaczenie portretu Mariny	• porównać sposób kreowania koszmara we fragmentach tekstu oraz na obrazie Johna Henry'ego Fuseliego <i>Nocna mara (Koszmar)</i> • podjąć dyskusję na temat motywów najczęściej pojawiających się we współczesnych horrorach
22. Adam Mickiewicz, <i>Oda do młodości</i> (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść wiersza • określić rodzaj liryki	• nazwać funkcję językową dominującą w wierszu i uzasadnić swoje stanowisko • wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego • wskazać w utworze postawę podlegającą	• omówić nastrój utworu i wskazać środki językowe, które go tworzą • wskazać elementy klasycyzmu i romantyzmu w utworze	• sformułować program przedstawiony w wierszu	• omówić wybrany tekst kultury prezentujący ideały młodości i przyjaźni

		krytyce oraz przeciwstawione jej cechy młodości			
23., 24. i 25. Adam Mickiewicz, <i>Ballady i romanse</i> (lektura obowiązkowa)	<i>Romantyczność:</i> • zrelacjonować treść ballady • opisać różne reakcje osób zgromadzonych wokół Karusi: ludu, Starca i narratora <i>Świtez:</i> • zrelacjonować treść ballady • określić rodzaj narracji i wskazać narratora <i>Lilije:</i> • zrelacjonować treść ballady • omówić świat przedstawiony	<i>Romantyczność:</i> • omówić życie wewnętrzne bohaterki wiersza • omówić sposób przedstawienia Starca • wskazać cechy gatunkowe utworu <i>Świtez:</i> • omówić kompozycję ballady • wskazać cechy gatunkowe utworu <i>Lilije:</i> • scharakteryzować bohaterkę utworu wszystkie ballady: • wskazać elementy synkretyczne w utworach	<i>Romantyczność:</i> • wskazać objawy świadczące o obłądnie bohaterki • wskazać środki językowe, za pomocą których jest prezentowana Karusia, i określić ich funkcję <i>Świtez:</i> • omówić sposób przedstawienia natury i Boga w balladzie • wskazać elementy światopoglądu romantycznego w utworze <i>Lilije:</i> • omówić sposób kreacji bohaterki • określić rolę pustelnika • przedstawić rolę natury w balladzie wszystkie ballady: • określić funkcję	<i>Romantyczność:</i> • przedstawić punkty widzenia Starca i narratora oraz odnieść je do światopoglądów: oświeceniowego i romantycznego • wyjaśnić, dlaczego wiersz został okrzyknięty manifestem romantyzmu <i>Świtez:</i> • dokonać analizy sposobu przedstawienia Świtezi w dzień i w nocy <i>Lilije:</i> • dokonać analizy zabiegów artystycznych, dzięki którym został uzyskany nastrój grozy • porównać główną bohaterkę z lady Makbet	• przedstawić swoje zdanie na temat sporu pomiędzy narratorem a Starcem w balladzie <i>Romantyczność</i> • wskazać elementy konwencji baśniowej w balladach • wypowiedzieć się na temat filmu Kamila Polaka pt. <i>Świtez</i> • wskazać podobieństwa i różnice pomiędzy fantastyką romantyczną a współczesną

			motywów fantastycznych w utworach	wszystkie ballady: • omówić romantyczną koncepcję świata zaprezentowaną w utworach	
26., 27. i 28. Adam Mickiewicz, <i>Sonety krymskie</i> (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść wierszy • określić rodzaj liryki • opisać zachowania pasażerów statku z sonetu <i>Burza</i>	• omówić kompozycję sonetów w odniesieniu do definicji gatunku • przedstawić postawy wobec życia bohaterów lirycznych sonetu <i>Droga nad przepaścią w Czufut-Kale</i> • omówić sposób przedstawienia podróży w utworach	<i>Burza:</i> • wskazać środki stylistyczne budujące atmosferę zagrożenia • omówić sposób przedstawienia wyróżniającego się pasażera <i>Bakczysaraj w nocy:</i> • wskazać środki stylistyczne i określić ich funkcję <i>Ajudah:</i> • omówić sposób kreacji podmiotu lirycznego • zinterpretować funkcję rozbudowanego porównania użytego w wierszu wszystkie sonety: • przedstawić funkcję	<i>Burza:</i> • zinterpretować zakończenie sonetu w kontekście biografii autora <i>Bakczysaraj w nocy:</i> • wyjaśnić, na czym polega orientalizm utworu <i>Droga nad przepaścią w Czufut-Kale:</i> • wypowiedzieć się na temat symboliki przepaści <i>Ajudah:</i> • omówić wiersz jako manifest poezji romantycznej wszystkie sonety: • dokonać analizy sposobu uzyskania określonego nastroju w	• porównać kreację podmiotu lirycznego w wierszu <i>Ajudah</i> ze sposobem przedstawienia Adama Mickiewicza na obrazie Walentego Wańkowicza <i>Portret Adama Mickiewicza na Judahu skale</i> • omówić sposoby przedstawienia motywu <i>homo viator</i> w wybranych tekstach kultury

			orientalizmów	poszczególnych utworach	
29. i 30. Adam Mickiewicz – wiersze miłosne (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść wierszy • określić rodzaj liryki	• wypowiedzieć się na temat podmiotów lirycznych w utworach • omówić kompozycję erotyków	• wskazać środki stylistyczne użyte w wierszach i określić ich funkcję <i>Do M***:</i> • zinterpretować rolę natury przywołanej w wierszu <i>Niepewność:</i> • omówić sposób przedstawienia relacji pomiędzy podmiotem lirycznym a bohaterką wiersza • zinterpretować funkcję stylistyczną pytań umieszczonych na końcu każdej strofy <i>Do*** Na Alpach w Splügen 1829:</i> • scharakteryzować kreację bohaterki lirycznej • omówić postawę podmiotu lirycznego wobec doświadczenia niespełnionej miłości	<i>Do M***:</i> • porównać obraz miłości przedstawiony w wierszu do przeżyć tytułowego bohatera utworu Johanna Wolfganga Goethego <i>Cierpienia młodego Wertera</i> <i>Niepewność i Do M***:</i> • porównać utwory <i>Do*** Na Alpach w Splügen 1829:</i> • dokonać analizy sposobu ukazania w wierszu różnych odcieni uczuć	• wypowiedzieć się na temat obrazu kobiety w utworach i porównać go ze współczesną obyczajowością • podjąć dyskusję na temat relacji damsko-męskich w utworach • wypowiedzieć się na temat roli miłości w życiu romantyka • porównać romantyczną koncepcję miłości z barokową i sentymentalną

31. Konteksty i nawiązania – Konstanty Ildefons Gałczyński, <i>Teatrzyk Zielona Gęś</i>	• wskazać elementy aluzji literackiej w utworach	<i>Oda do młodości:</i> • wymienić cechy ody i odnieść jej definicję do utworu Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego <i>On nie doczekał się:</i> • wskazać elementy konwencji romantycznej w utworze <i>Straszna rozmowa Gzegzółki z duchem:</i> • omówić efekt humorystyczny utworu w kontekście romantycznej roli świata nadprzyrodzonego	<i>Oda do młodości:</i> • wyjaśnić, na czym polega i z czego wynika efekt komiczny uzyskany w utworze <i>On nie doczekał się:</i> • wyjaśnić, na czym polega parodia w utworze • zinterpretować funkcję didaskaliów <i>Straszna rozmowa Gzegzółki z duchem:</i> • omówić funkcję występowania świata nadprzyrodzonego w utworach romantycznych • zinterpretować tytuł utworu w kontekście atmosfery grozy	<i>On nie doczekał się:</i> • dokonać analizy reakcji bohatera romantycznego utworu i wyjaśnić przyczynę ich prześmiewczego potraktowania • dokonać analizy wypowiedzi bohaterów utworu i omówić funkcję kontrastu	• porównać <i>Ode do młodości</i> Adama Mickiewicza z jej parodią w kontekstach historycznych, w których powstały oba utwory • podjąć dyskusję na temat współczesnego odbioru romantyzmu
32., 33., 34. i 35. Adam Mickiewicz, <i>Konrad Wallenrod</i> (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść utworu • zrekonstruować biografię tytułowego bohatera • określić sposób relacjonowania wydarzeń	• wskazać momenty przełomowe w życiu głównego bohatera • omówić kompozycję utworu • przedstawić Konrada Wallenroda jako bohatera bajronicznego	• wskazać i omówić zabiegi literackie podkreślające atmosferę tajemnicy wokół głównego bohatera • omówić funkcję Halbana w utworze • wymienić	• zinterpretować rolę kostiumu historycznego w utworze • dokonać analizy stylu utworu • wypowiedzieć się w kontekście fragmentów artykułu Stefana Chwina	• podjąć dyskusję na temat problemów etycznych, z którymi mierzył się Konrad Wallenrod • podjąć dyskusję na temat prawdopodobieństwa psychologicznego

		- wymienić funkcje poezji wskazane w <i>Pieśni wajdeloty</i> - scharakteryzować Aldonę i omówić jej funkcję w utworze	fragmenty liryczne utworu i określić ich funkcję - zinterpretować zakończenie utworu - wyjaśnić znaczenie <i>Ballady Alpuhara</i>	na temat tragizmu tytułowego bohatera utworu Adama Mickiewicza	Konrada Wallenroda wypowiedzieć się na temat roli, jaką literatura odgrywa współcześnie
36., 37. i 38. Adam Mickiewicz, <i>Dziady</i> cz. IV (lektura uzupełniająca)	- zrelacjonować treść dramatu - wymienić cechy miłości romantycznej	- scharakteryzować Gustawa jako bohatera werterowskiego - omówić kompozycję utworu - opisać miłość romantyczną jako religię przeznaczeń - odnaleźć w utworze cechy dramatu romantycznego	- omówić funkcję literatury w kształtowaniu wyobrażenia o miłości - porównać Księdza jako antagonistę Gustawa ze Starcem z <i>Romantyczności</i> - porównać sposób ukazania obłędu i miłości w <i>Dziadach</i> cz. IV i <i>Romantyczności</i> - dokonać analizy sensu przestrogi wygłoszonej przez Gustawa	- dokonać analizy środków, za pomocą których został wykreowany bohater - dokonać analizy ekspresji słownej w wypowiedziach Gustawa i omówić jej funkcję - wyjaśnić, na czym polega tragizm głównego bohatera	- przedstawić różne sposoby prezentowania miłości w wybranych tekstach kultury - podjąć dyskusję na temat różnych sposobów pojmowania szczęścia w kontekście sporu pomiędzy Gustawem a Księdzem
39., 40., 41., 42. i 43. Adam Mickiewicz, <i>Dziady</i> cz. III (lektura obowiązkowa)	- zrelacjonować treść <i>Dziadów</i> cz. III - przedstawić okoliczności powstania <i>Dziadów</i> cz. III	- omówić kompozycję dramatu - odnieść treść scen więziennych do biografii Adama Mickiewicza - przedstawić romantyczną koncepcję poety i poezji - przedstawić wątki biblijne obecne w <i>Widzeniu</i> Księdza Piotra - przedstawić obraz społeczeństwa polskiego	- zinterpretować przemianę Gustawa w Konrada - omówić problem teodycei obecny w <i>Wielkiej Improwizacji</i> - omówić prometeizm i psychomachię na podstawie <i>Wielkiej Improwizacji</i> - omówić mesjanizm na podstawie <i>Widzenia</i> Księdza Piotra	- dokonać analizy kreacji Konrada w <i>Wielkiej Improwizacji</i> - wyjaśnić symbolikę bajki Żegoty - zinterpretować <i>Ustęp</i> oraz <i>Do przyjaciół Moskali</i> pod kątem obrazu społeczeństwa rosyjskiego	- dokonać analizy „pieśni wampirycznej” Konrada i omówić ją - opisać funkcję <i>Małej Improwizacji</i> - omówić funkcję epizodu przedstawiającego historię Pani Rollisonowej - dokonać analizy scen onirycznych w <i>Dziadach</i> cz. III i porównać je - podjąć dyskusję na

		na podstawie scen: <i>Salon warszawski</i> i <i>Pan Senator</i> • przedstawić cechy dramatu romantycznego na podstawie <i>Dziadów</i> cz. III • scharakteryzować Konrada jako bohatera romantycznego	• dostrzec stylizację apokaliptyczną w <i>Widzeniu</i> Księdza Piotra • zinterpretować słowa Wysockiego: <i>Nasz naród jak lawa...</i>		temat dwóch postaw wobec Boga: Konrada i Księdza Piotra
44. Adam Mickiewicz, <i>Liryki lozańskie</i> (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść wierszy • określić sposób relacjonowania wydarzeń	• omówić kreacje podmiotów mówiących w wierszach • omówić kompozycję wierszy	<i>Nad wodą wielką i czystą ...:</i> • omówić sposób przedstawienia natury w wierszu • omówić funkcję paralelizmu w wierszu <i>Polaty się lzy me czyste ...:</i> • omówić funkcję klamry kompozycyjnej w wierszu • omówić sposób przedstawienia każdego z etapów życia podmiotu mówiącego	<i>Nad wodą wielką i czystą ...:</i> • dokonać analizy wiersza pod kątem sposobu ukazania przemijania oba wiersze: • dokonać analizy sposobów uzyskania nastroju w wierszach • omówić związki utworów ze światopoglądem romantycznym i z romantyczną metodą twórczą	• wypowiedzieć się na temat wiersza <i>Polaty się lzy me czyste...</i> w kontekście biografii Adama Mickiewicza • dostrzec i omówić odmienną <i>Liryków lozańskich</i> od dotychczasowej twórczości poety
45. Podsumowanie wiadomości na temat twórczości Adama Mickiewicza	• wymienić najważniejsze wydarzenia w biografii Adama Mickiewicza	• wskazać najważniejsze tematy i motywy w twórczości Adama Mickiewicza	• wymienić i scharakteryzować omawiane utwory Adama Mickiewicza	• przedstawić znaczenie twórczości Adama Mickiewicza dla rozwoju literatury polskiej	• przedstawić biografię Adama Mickiewicza • wypowiedzieć się na temat twórczości Mickiewicza w kontekście jego biografii • podjąć dyskusję na temat znaczenia twórczości Mickiewicza

					dla rozwoju literatury polskiej
46. Tomasz Różycki, <i>Dwanaście stacji</i>	• zrelacjonować treść fragmentów utworu • określić rodzaj narracji	• wypowiedzieć się na temat narratora	• porównać początkowy fragment utworu z inwokacją z <i>Pana Tadeusza</i>	• dokonać analizy języka opisów w kontekście prezentowanej rzeczywistości	• wskazać elementy parodii we fragmentach tekstu • omówić obraz Bronisława Wojciecha Linkego <i>Autobus</i> w kontekście omawianych fragmentów tekstu
47. i 48. Interpretacja tekstu – ćwiczenia	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować teksty według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczycie sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować teksty
49. i 50. Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• uporządkować informacje zawarte w tekście	• przetworzyć informacje zawarte w tekście	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autora • zaprezentować i uzasadnić własne sądy	• podjąć polemikę
*51. Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• uporządkować informacje zawarte w tekście	• przetworzyć informacje zawarte w tekście	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autora • zaprezentować i uzasadnić własne sądy	• podjąć polemikę
52. Juliusz Słowacki, <i>Rozłączenie</i> (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść wiersza • przedstawić sytuację liryczną opisaną w wierszu	• nazwać uczucia podmiotu lirycznego • omówić kompozycję wiersza	• zinterpretować funkcję kompozycji wiersza • wskazać elementy charakterystyczne dla romantycznego sposobu obrazowania	• porównać opisy dwóch światów: obserwowanego przez podmiot liryczny i znanego adresatce lirycznej	• omówić wybrany tekst kultury podejmujący temat rozłączenia dwójki ludzi
53. i 54. Juliusz Słowacki, <i>Grób Agamemnona</i>	• zrelacjonować treść utworu • określić rodzaj liryki	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego	• zinterpretować metaforyczne znaczenie motywów mitologicznych	• odnieść się do zawartej w utworze opinii podmiotu lirycznego o	• podjąć dyskusję na temat diagnozy podmiotu lirycznego dotyczącej

(lektura obowiązkowa)		wskazać motywy mitologiczne w wierszu	w kontekście wiersza zinterpretować symbolikę „duszy anielskiej” i „czerepu rubasznego” oraz pozostałe symbole zawarte w utworze	Polakach omówić symbolikę Termopil i Cheronei w odniesieniu do współczesnej Juliuszowi Słowackiemu historii Polski	Polski i Polaków oraz jej aktualności w świecie współczesnym opisać grobowiec szybowy, z którego przemawia podmiot liryczny
55. Juliusz Słowacki, <i>Testament mój</i> (lektura obowiązkowa)	- zrelacjonować treść wiersza - określić rodzaj liryki	- omówić kreację podmiotu lirycznego - przedstawić kompozycję wiersza i omówić jej funkcję - wymienić grupy adresatów pojawiające się w wierszu i określić ich funkcję	- odnieść treść wiersza do potocznego rozumienia słowa „testament” - wyjaśnić w kontekście wiersza, czym jest testament poetycki - określić funkcję wyrażen o charakterze impresywnym - wskazać wartości istotne dla podmiotu lirycznego	omówić realizację motywu <i>exegi monumentum</i> w wierszu	porównać motyw <i>exegi monumentum</i> w znanych sobie tekstach literackich
56. Juliusz Słowacki – liryka patriotyczna	- zrelacjonować treść utworów - określić rodzaj liryki i wypowiedzieć się na temat podmiotów lirycznych wierszy	<i>Sowiński w okopach Woli:</i> - scharakteryzować tytułowego bohatera oraz określić znaczenie jego wieku i kalectwa dla wymowy utworu - wskazać, które elementy postawy generała Sowińskiego tworzą wzorzec osobowy patrioty <i>Pogrzeb kapitana Meyznera:</i> - wskazać elementy	<i>Sowiński w okopach Woli:</i> - określić funkcję motywów religijnych w utworze <i>Pogrzeb kapitana Meyznera:</i> - określić funkcję motywów religijnych w utworze - omówić sposób, w jaki została dokonana heroizacja bohatera	<i>Sowiński w okopach Woli:</i> - dokonać analizy stylistycznej wypowiedzi generała i określić ich funkcję w kreacji bohatera <i>Pogrzeb kapitana Meyznera:</i> - dokonać sfunkcjonalizowanej analizy utworu - dokonać analizy ostatniej zwrotki wiersza i określić jej funkcję	- porównać sposób przedstawienia ostatnich chwil generała Sowińskiego i rycerza Rolanda - wypowiedzieć się na temat sposobu przedstawiania patriotyzmu w utworach romantycznych

		synkretyczne w utworze			
57., 58., 59., 60. i 61. Juliusz Słowacki, <i>Kordian</i> (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść dramatu • zrelacjonować przemianę tytułowego bohatera	• omówić kompozycję dramatu i określić problematykę jego poszczególnych części • scharakteryzować Kordiana w akcie I • zinterpretować imię tytułowego bohatera • wskazać w kreacji Kordiana cechy bohatera werterowskiego	• określić funkcję <i>Przygotowania</i> • omówić kreację postaci demonicznych w <i>Przygotowaniu</i> • omówić funkcję opowieści Grzegorza • omówić funkcję podróży Kordiana po Europie • zinterpretować metaforyczne znaczenie Winkelrieda • zinterpretować pieśń Nieznajomego • zinterpretować funkcję miejsca spotkania spiskowych • omówić funkcję Strachu i Imaginacji w drodze Kordiana do komnaty cara • wskazać ironię romantyczną w utworze i określić jej funkcję	• dokonać analizy rozmowy Kordiana z Papieżem • omówić próbę autokreacji bohatera w monologu na szczycie Mont Blanc • wskazać zabiegi manipulacyjne w przemowie Kordiana do spiskowych • dokonać analizy rozmowy Kordiana z Doktorem w zakładzie dla obłąkanych	• omówić kontekst historyczny <i>Przygotowania</i> • porównać różne realizacje motywu wędrówki w wybranych tekstach kultury
*62., 63., 64. i 65. Juliusz Słowacki, <i>Lilla Weneda</i> (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść dramatu • przedstawić bohaterów dramatu	• scharakteryzować dwa walczące ze sobą plemiona • wskazać analogie pomiędzy sytuacją i postaciami przedstawionymi w dramacie a sytuacją i postaciami współczesnymi	• wskazać elementy tragizmu w utworze • zinterpretować symboliczne znaczenie harfy • zinterpretować symboliczne znaczenie przestrzeni, w której rozgrywa się akcja	• wyjaśnić, na czym polega fatalizm dziejów w utworze • omówić tragizm utworu • omówić sposób budowania atmosfery grozy • zinterpretować funkcję połączenia w utworze różnych konwencji	• porównać tragizm <i>Antygony</i> Sofoklesa z tragizmem <i>Lilli Wenedy</i> • omówić problematykę historiozoficzną utworu

		Juliuszowi Słowackiemu • wskazać elementy baśniowe i określić ich funkcję		literackich	
66. Podsumowanie wiadomości na temat twórczości Juliusza Słowackiego	• wymienić najważniejsze wydarzenia w biografii Juliusza Słowackiego	• wskazać najważniejsze tematy i motywy w twórczości Juliusza Słowackiego	• wymienić i scharakteryzować omawiane utwory Juliusza Słowackiego	• przedstawić znaczenie twórczości Juliusza Słowackiego dla rozwoju literatury polskiej	• zaprezentować biografię Juliusza Słowackiego • wypowiedzieć się na temat twórczości Słowackiego w kontekście jego biografii • podjąć dyskusję na temat znaczenia twórczości Słowackiego dla rozwoju literatury polskiej
67. Interpretacja tekstu – ćwiczenia	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować tekst
68. Interpretacja tekstu – ćwiczenia	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować tekst
69. Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• uporządkować informacje zawarte w tekście	• przetworzyć informacje zawarte w tekście	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autorki • zaprezentować i uzasadnić własne sądy	• podjąć polemikę
70., 71., 72., 73. i 74. Zygmunt Krasiński, <i>Nie-</i>	• zrelacjonować treść utworu	• omówić kompozycję utworu i wskazać	• zinterpretować pogoń Męża za Dziewicą	• dokonać analizy przyczyn klęski	• przedstawić obrazy rewolucji w wybranych

<i>Boska komedia</i> (lektura obowiązkowa)	opisać obóz rewolucji	problematykę jego każdej części - przedstawić argumenty hrabiego Henryka i Pankracego - omówić cechy dramatu romantycznego na podstawie <i>Nie-Boskiej komedii</i>	- wyjaśnić, co jest przyczyną klęski Męża jako poety - omówić rozważania dotyczące poety i poezji - omówić stosunek rewolucjonistów do ustroju, obyczajowości, moralności, religii i wartości	małżeństwa hrabiego Henryka - zinterpretować zakończenie dramatu - zinterpretować tytuł dramatu - scharakteryzować hrabiego Henryka jako bohatera tragicznego	tekstach kultury
75. Jan Lechoń, <i>Nie-Boska komedia</i>	- zrelacjonować treść utworu - określić rodzaj liryki	wskazać nawiązania do biografii i twórczości Zygmunta Krasińskiego	wskazać w wierszu metafory i określić ich funkcję	- zinterpretować utwór w kontekście czasu jego powstania - zinterpretować tytuł utworu	wypowiedzieć się na temat roli sztuki w trudnych czasach
76. Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	uporządkować informacje zawarte w tekście	przetworzyć informacje zawarte w tekście	rozpoznać główny problem w tekście	- sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autorki - zaprezentować i uzasadnić własne sądy	podjąć polemikę
77. Ciężące nad życiem przeznaczenie – <i>Moja piosnka (I)</i> Cypriana Norwida (lektura obowiązkowa)	określić rodzaj liryki	- wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego - omówić kompozycję i budowę wiersza	- zinterpretować symbolikę nici - omówić funkcję motta - zinterpretować metafory występujące w wierszu i określić ich funkcję	- wyjaśnić przesłanie wiersza - dokonać sfunkcjonalizowanej analizy utworu	omówić konteksty kulturowe pojawiające się w wierszu
78. Siła prostoty i milczenia w wierszu Cypriana Norwida <i>W Weronie</i> (lektura obowiązkowa)	- zrelacjonować treść wiersza - określić rodzaj liryki	- opisać nastrój wiersza - rozpoznać aluzję literacką w wierszu - wskazać w wierszu ironię i kontrasty	- określić funkcję aluzji literackiej w wierszu - określić funkcję kontrastów w wierszu - określić funkcję ironii w wierszu	- zinterpretować przesłanie utworu - dokonać sfunkcjonalizowanej analizy utworu	przedstawić inne teksty kultury, w których pojawia się aluzja literacka do dzieła Williama Shakespeare’a, i poddać je interpretacji
79. Wybitna jednostka i	zrelacjonować treść wiersza	wypowiedzieć się na temat adresatów utworu	wskazać w wierszu środki stylistyczne i	dokonać sfunkcjonalizowanej	podać przykłady pośmiertnych losów

społeczeństwo – [<i>Coś ty Atenom zrobił, Sokratesie...</i>] Cypriana Norwida (lektura obowiązkowa)	wskazać podmiot liryczny i adresatów lirycznych	wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego	- określić ich funkcję - zinterpretować znaczenie trzech ostatnich wersów utworu	- analizy utworu - sformułować tezę interpretacyjną	innych wybitnych postaci
80. Poetycki hołd dla abolicjonisty – <i>Do obywatela Johna Brown</i> Cypriana Norwida (lektura obowiązkowa)	- zrelacjonować treść wiersza - określić rodzaj liryki	- wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego - opisać adresata wiersza - odnaleźć w wierszu opinię podmiotu lirycznego na temat Ameryki	- zinterpretować znaczenie motywu mewy użytego w wierszu - omówić funkcję środków stylistycznych użytych do opisu bohatera wiersza - wyjaśnić funkcję zróżnicowanej interpunkcji w wierszu	- dokonać sfunkcjonalizowanej analizy wiersza - sformułować tezę interpretacyjną	przedstawić sposób zaprezentowania problemu niewolnictwa w wybranych tekstach kultury, np. w <i>Amistad</i> Stevena Spielberga czy <i>Django</i> Quentina Tarantino
81. Duchowa i poetycka biografia poety – [<i>Klaskaniem mając obrzękle prawice...</i>] Cypriana Norwida (lektura obowiązkowa)	określić rodzaj liryki	- przedstawić kompozycję wiersza i określić temat jego każdej części - wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego	- omówić stosunek podmiotu lirycznego do wybitnych romantyków - omówić sposób postrzegania rzeczywistości przez podmiot liryczny	- wyjaśnić, w jaki sposób podmiot liryczny prezentuje swoją twórczość - zinterpretować ostatnią strofę utworu - dokonać sfunkcjonalizowanej analizy utworu	omówić horacjański motyw <i>exegi monumentum</i> w wierszu Cypriana Norwida i w innych tekstach kultury
*82. Poetycki pogrzeb bohatera – <i>Bema pamięci żałobny-rapsod</i> Cypriana Norwida (lektura obowiązkowa)	określić rodzaj liryki	- omówić kompozycję wiersza - wskazać elementy obrządków pogrzebowych przedstawione w wierszu - wskazać fragmenty tekstu oddziałujące na zmysły wzroku i słuchu	- określić funkcję fragmentów tekstu oddziałujących na zmysły wzroku i słuchu - omówić sposób przedstawienia obrazu nieskończoności - zinterpretować funkcję wyróżnień graficznych w tekście	- sformułować tezę interpretacyjną wiersza - dokonać sfunkcjonalizowanej analizy utworu	zinterpretować funkcję motta w kontekście biografii Józefa Bema

*83. Hołd złożony zmarłym – <i>Czarne kwiaty</i> (fragmenty) Cypriana Norwida (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu • określić rodzaj narracji	• wskazać fragmenty o szczególnie osobistym charakterze	• określić funkcję detali przywołanych w toku opowiadania	• wyjaśnić, na czym polega przyjęta przez Cypriana Norwida koncepcja przedstawiania postaci	• wskazać elementy kontrastujące ze sobą i określić funkcję zastosowania tego zabiegu
*84. Sztuka a rzeczywistość – <i>Fortepian Szopena</i> Cypriana Norwida (lektura obowiązkowa)	• określić rodzaj liryki • wymienić adresatów apostrof	• przedstawić kompozycję wiersza • omówić sposób przedstawienia Fryderyka Chopina w wierszu • wskazać nawiązania do antyku i Biblii • odnaleźć elementy symbolizujące rodzimość twórczości Chopina	• określić funkcję nawiązań do antyku i Biblii • zinterpretować zakończenie wiersza	• dokonać analizy sposobu przedstawienia powstania styczniowego w wierszu	• przedstawić Norwidowską koncepcję sztuki zaprezentowaną w wierszu
*85. Poetyckie podsumowanie poglądów estetycznych Cypriana Norwida – <i>Promethidion</i> (lektura obowiązkowa)	• omówić antyczną triadę przywołaną w podręczniku	• wskazać nawiązania do koncepcji etycznych i estetycznych Platona • omówić rolę ludu w poemacie	• zinterpretować połączenie w jedną symboliczną postać mitologicznego Prometeusza i biblijnego Adama • omówić ukazane w poemacie relacje pomiędzy Bogiem a człowiekiem	• samodzielnie zinterpretować tekst • dokonać sfunkcjonalizowanej analizy utworu	• omówić rolę piękna i pracy w poglądach estetycznych Cypriana Norwida • porównać rozważania o sztuce i pięknie w <i>Fortepianie Szopena</i> i <i>Promethidionie</i>
86. Interpretacja tekstu – ćwiczenia	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować tekst
87.	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji	• zinterpretować tekst według podanych	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki,	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu	• samodzielnie zinterpretować tekst

Interpretacja tekstu – ćwiczenia	tekstów	wskazówek	historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	utworów	
*88. Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• uporządkować informacje zawarte w tekście	• przetworzyć informacje zawarte w tekście	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autora • zaprezentować i uzasadnić własne sądy	• podjąć polemikę
89., 90., 91. i 92. Aleksander Fredro, <i>Śluby panieńskie</i> (lektura uzupełniająca)	• zrelacjonować treść komedii • wymienić bohaterów utworu	• scharakteryzować bohaterów utworu • wskazać elementy komizmu: postaci, sytuacyjnego i języka	• dokonać analizy sposobu kreacji bohaterów • omówić sposoby postrzegania miłości przez Gustawa i Albina • dokonać analizy wszystkich rodzajów komizmu	• zinterpretować znaczenie podtytułu <i>Magnetyzm serca</i> • omówić funkcję obyczajowości oraz wpływ stereotypów kulturowych na poglądy i postępowanie bohaterów	• wskazać elementy parodii dzieł romantycznych w komedii • omówić na podstawie komedii i dostępnych źródeł sytuację społeczną kobiet w pierwszej połowie XIX wieku
93. Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• uporządkować informacje zawarte w tekście	• przetworzyć informacje zawarte w tekście	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autorki • zaprezentować i uzasadnić własne sądy	• podjąć polemikę
94. Henryk Rzewuski, <i>Pamiętki Soplicy</i> (lektura uzupełniająca)	• zrelacjonować treść fragmentu tekstu • wymienić przejawy obyczajowości szlacheckiej	• wskazać w utworze cechy gatunkowe gawędy • wskazać fragmenty humorystyczne	• omówić funkcję fragmentów humorystycznych • wskazać cechy romantyczne utworu	• omówić stosunek bohaterów fragmentu tekstu do francuskiej kultury i literatury	• porównać obraz szlachty przedstawiony w <i>Pamiętkach Soplicy</i> i <i>Pamiętnikach</i> Jana Chryzostoma Paska
ROMANTYZM – KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE					
95. Zapożyczenia	• wymienić typy i grupy zapożyczeń • sklasyfikować zapożyczenia ze względu na ich pochodzenie	• odnaleźć w tekście zapożyczenia oraz określić ich typ i przynależność do grup • odnaleźć w tekście	• odnaleźć w tekście zapożyczenia i określić ich funkcję	• wyjaśnić klasyfikację zapożyczeń na podstawie ich budowy	• omówić genezę zapożyczeń w odniesieniu do wydarzeń historycznych

		zapożyczenia i określić ich pochodzenie			
96. Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenia	• posługiwać się nowo poznaną terminologią	• wykorzystywać teorię do rozwiązywania zadań	• poszerzać swoją świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	
97. i 98. Odmiany polszczyzny	• wymienić różne odmiany polszczyzny • wymienić dialekty języka polskiego • wymienić cechy środowiskowych odmian polszczyzny	• przedstawić różnice pomiędzy językiem mówionym a pisany • przedstawić różnice pomiędzy językiem oficjalnym a nieoficjalnym	• wskazać w tekście cechy charakterystyczne dla języka mówionego • wskazać w tekście cechy charakterystyczne dla języka nieoficjalnego	• tworzyć teksty z wykorzystaniem różnych odmian polszczyzny	• podjąć dyskusję na temat podatności gwar środowiskowych na ewolucję
99. Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenia	• posługiwać się nowo poznaną terminologią	• wykorzystywać teorię do rozwiązywania zadań	• poszerzać swoją świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	
100. Style funkcjonalne	• wymienić style funkcjonalne	• scharakteryzować style funkcjonalne	• wskazać w podanych tekstach cechy określonego stylu • wskazać w tekście literackim elementy stylu artystycznego	• stworzyć tekst w określonym stylu • przekształcić tekst, nadając mu cechy innego stylu	
101. Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenia	• posługiwać się nowo poznaną terminologią	• wykorzystywać teorię do rozwiązywania zadań	• poszerzać swoją świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	
*102.	• wymienić rodzaje	• odróżnić styl	• wskazać cechy	• przekształcić tekst,	• podać przykłady

Styl indywidualny a styl typowy	stylu indywidualnego i stylu typowego • wymienić cechy stylu indywidualnego i stylu typowego	indywidualny od stylu typowego w tekście	stylu indywidualnego podanego twórcy • wskazać cechy stylu typowego w podanym tekście	nadając mu cechy stylu indywidualnego określonego twórcy	stylu indywidualnego i stylu typowego w tekstach kultury
*103. Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenia	• posługiwać się nowo poznaną terminologią	• wykorzystywać teorię do rozwiązywania zadań	• poszerzać swoją świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	
104. Niejednoznaczność wypowiedzi	• wymienić zjawiska językowe będące źródłem niejednoznaczności	• wskazać w tekście homonimy, anakoluty, elipsy i paradoksy	• podać przykłady homonimów, anakolutów, elips i paradoksów • wyjaśnić sposób wykorzystania zjawisk językowych w podanych tekstach	• określić funkcję zjawisk językowych w podanych tekstach	• przekształcić tekst, aby wyeliminować zjawiska językowe będące źródłem niejasności
105. Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenia	• posługiwać się nowo poznaną terminologią	• wykorzystywać teorię d rozwiązywania zadań	• poszerzać swoją świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	
ROMANTYZM – TWORZENIE WYPOWIEDZI Z ELEMENTAMI RETORYKI					
106. Perswazja w wypowiedzi literackiej i nieliterackiej	• wymienić cele wypowiedzi perswazyjnej • wymienić cechy dobrze przygotowanej wypowiedzi perswazyjnej • wymienić rodzaje argumentów	• wskazać elementy perswazji w podanych tekstach literackich i nieliterackich • nazwać środki perswazji zastosowane w podanych tekstach	• określić funkcję zabiegów perswazyjnych w podanych tekstach	• stworzyć i wygłosić tekst perswazyjny zawierający różne rodzaje argumentów	

	- wymienić zabiegi językowe i środki stylistyczne wzmagające perswazyjność - wymienić środki pozajęzykowe wzmagające perswazyjność				
107. Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenia	• posługiwać się nowo poznaną terminologią	• wykorzystywać teorię do rozwiązywania zadań	• poszerzać swoją świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	
108. Jak napisać opinię w formie pisma użytkowego?	• zreferować zasady tworzenia opinii – pisma użytkowego	• wskazać cechy opinii – pisma użytkowego w podanym tekście	• przeredagować podany tekst, aby nadać mu cechy opinii – pisma użytkowego	• stworzyć opinię – pismo użytkowe	
109. Szkic interpretacyjny	• wymienić cechy szkicu interpretacyjnego	- dokonać analizy przykładowego szkicu interpretacyjnego pod kątem środków językowych - stworzyć szczegółowy plan dekompozycyjny przykładowego szkicu interpretacyjnego	- przeredagować błędnie skomponowany fragment szkicu interpretacyjnego - stworzyć plan szkicu interpretacyjnego według podanych wskazówek	• stworzyć szkic interpretacyjny	
ROMANTYZM – POWTÓRZENIE I PODSUMOWANIE					
110. i 111. Powtórzenie i podsumowanie	• odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	• wykorzystać najważniejsze konteksty	- wyciągnąć wnioski - określić własne stanowisko	• poprawnie zinterpretować wymagany materiał	- wykorzystywać bogate konteksty - formułować i

wiadomości				• właściwie argumentować • uogólniać, podsumowywać i porównywać	rozwiązywać problemy badawcze
------------	--	--	--	--	-------------------------------

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny – *Ponad słowami* klasa 2 część 2

Numer i temat lekcji	Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca)	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna)	Wymagania rozszerzające (ocena dobra)	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra)	Wymagania wykraczające (ocena celująca)
	Uczeń potrafi:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
POZYTYWIZM – O EPOCE					
1. i 2. Piękna epoka pary i elektryczności	• wyjaśnić etymologię terminu „pozytywizm” • określić ramy czasowe pozytywizmu europejskiego	• wskazać przemiany cywilizacyjne i społeczne, które ukształtowały epokę	• wyjaśnić pojęcia związane ze światopoglądem pozytywistycznym • scharakteryzować życie codzienne w drugiej połowie XIX wieku	• omówić rolę prasy w drugiej połowie XIX wieku	• dokonać analizy wskazanych obrazów w kontekście epoki
3. Wprowadzenie do pozytywizmu polskiego	• określić ramy czasowe pozytywizmu polskiego • opisać przemiany cywilizacyjne na ziemiach polskich w okresie pozytywizmu	• omówić hasła pozytywizmu polskiego	• porównać pozytywizm polski i europejski	• dokonać analizy roli powstania styczniowego w kształtowaniu się pozytywizmu polskiego	• podjąć dyskusję na temat powstania styczniowego • dokonać szczegółowej analizy różnic pomiędzy pozytywizmem polskim a europejskim
4. Filozofia pozytywna	• wymienić najważniejszych filozofów z epoki pozytywizmu	• scharakteryzować polską filozofię pozytywistyczną	• wymienić i omówić najważniejsze założenia filozofii Auguste’a Comte’a • przedstawić podział dziejów ludzkości według Comte’a	• wyjaśnić istotę filozofii pozytywnej	• scharakteryzować poglądy pozostałych twórców filozofii pozytywistycznej

5. i 6. Sztuka epoki pozytywizmu	- wymienić najważniejszych twórców i dzieła z drugiej połowy XIX wieku - wyjaśnić znaczenie pojęć: <i>realizm, akademizm, eklektyzm, naturalizm, malarstwo historyczne</i>	- omówić na wybranym przykładzie istotę realizmu - omówić na wybranym przykładzie istotę malarstwa historycznego	- omówić architekturę z drugiej połowy XIX wieku - wyjaśnić przyczyny popularności malarstwa historycznego w Polsce	dokonać analizy dzieła sztuki na podstawie podanych kryteriów	- wypowiedzieć się na temat muzyki z drugiej połowy XIX wieku - dokonać analizy dzieł realistycznych i je ocenić - dokonać analizy wybranego dzieła polskiego malarstwa historycznego i je ocenić
POZYTYWIZM – TEKSTY Z EPOKI I NAWIĄZANIA					
7. Wprowadzenie do literatury pozytywistycznej	- wymienić gatunki literackie popularne w pozytywizmie - zdefiniować gatunki literackie popularne w pozytywizmie	scharakteryzować założenia poezji pozytywistycznej w kontekście poprzedniej epoki	- omówić służebną rolę powieści tendencyjnej - określić przyczyny popularności powieści historycznej w Polsce	dokonać analizy przyczyn popularności gatunków epickich w okresie pozytywizmu	zrelacjonować treść wybranej powieści realistycznej Stendhala, Karola Dickensa, Lwa Tołstoja lub Gustawa Flauberta
8. Adam Asnyk – poeta epoki przejściowej (lektura obowiązkowa)	- zrelacjonować treść wiersza - wskazać adresata lirycznego i wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego - określić rodzaj liryki	- sformułować postulaty wyrażone przez podmiot liryczny - omówić sposób przedstawienia przemiany dziejowej w wierszu - wskazać środki stylistyczne i omówić ich funkcję	- sformułować tezę interpretacyjną - zinterpretować puentę wiersza	- omówić dychotomię wiersza na poziomie treści i języka - wyjaśnić na podstawie tekstu Tadeusza Budrewicza, na czym polega imperatywny i wyjaśniający porządek wiersza <i>Do młodych</i> - wskazać dwa style, którymi Adam Asnyk posługuje się w wierszu	porównać wiersz <i>Do młodych</i> Adama Asnyka z <i>Odą do młodości</i> Adama Mickiewicza
9. Poezja czasów niepoetyckich (lektura obowiązkowa)	- zrelacjonować treść wiersza - wskazać adresata lirycznego	- wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego - wskazać środki stylistyczne i określić ich funkcję	przedstawić elementy światopoglądu romantycznego obecne w wierszu i omówić ich funkcję	- zinterpretować przesłanie wiersza - wypowiedzieć się na temat utworu wykonywanego do muzyki Zbigniewa	wypowiedzieć się na temat wiersza w kontekście filmu <i>Ostatni dzwonek</i> w reżyserii Magdaleny Łazarkiewicz

				Preisnera	
10. Filozoficzne <i>credo</i> poety (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść wiersza • określić rodzaj liryki	• wskazać cechy gatunkowe w utworze (sonet) • wskazać środki stylistyczne użyte w wierszu i omówić ich funkcję	• omówić funkcję opisywanej przestrzeni • omówić funkcję kompozycji wiersza • postawić tezę interpretacyjną	• zinterpretować symbolikę opisywanej przestrzeni • zinterpretować metaforyczną wymowę wiersza	
11. Pejzaż górski w liryce (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść wiersza • wskazać elementy krajobrazu górskiego w utworze	• określić rodzaj rymów • wskazać środki stylistyczne użyte w wierszu i określić ich funkcję	• wskazać elementy rytmizujące wiersz	• omówić sposób dynamizowania liryki na przykładzie utworu	
12. Liryka miłosna Adama Asnyka (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść wiersza • określić rodzaj liryki	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego • wskazać środki stylistyczne użyte w wierszu i określić ich funkcję	• omówić kompozycję wiersza	• odnaleźć w wierszu ironię i zinterpretować jej funkcję	
13. Konteksty i nawiązania – Krzysztof Kościelski, <i>Limbo</i>	• zrelacjonować treść wiersza • wskazać adresata lirycznego	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego i towarzyszących mu emocji • wskazać aluzje do wiersza Adama Asnyka • wskazać środki stylistyczne użyte w wierszu i omówić ich funkcję	• omówić kompozycję utworu w kontekście wiersza Adama Asnyka • postawić tezę interpretacyjną	• wskazać zmodyfikowane frazeologizmy i zinterpretować je w kontekście utworu	• wskazać w tekście paronomazję i określić jej funkcję
14. Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• uporządkować informacje zawarte w tekście	• przetwarzać informacje zawarte w tekście	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autorki	• podjąć polemikę

				• przedstawić i uzasadnić własne sądy	
15. i 16. Maria Konopnicka, <i>Mendel Gdański</i>	• zrelacjonować treść noweli • określić rodzaj narracji • omówić świat przedstawiony	• wskazać cechy gatunkowe utworu • omówić kompozycję utworu • scharakteryzować bohaterów noweli • wskazać elementy kultury żydowskiej w noweli • odnieść treść utworu do światopoglądu pozytywistycznego	• omówić kreację tytułowego bohatera • przedstawić argumentację tytułowego bohatera w odniesieniu do przyczyn pogromu • wskazać elementy stylizacji językowej w utworze i określić jej funkcję	• przedstawić stanowisko narratora wobec poruszonego w noweli problemu antysemityzmu i wskazać fragmenty, które je ujawniają	• porównać kreacje Żydów w <i>Mendlu Gdańskim</i> Marii Konopnickiej i <i>Panu Tadeuszu</i> Adama Mickiewicza
17. Wprowadzenie do analizy <i>Lalki</i> Bolesława Prusa (lektura obowiązkowa)	• przedstawić sylwetkę Bolesława Prusa • omówić świat przedstawiony utworu	• przedstawić genezę <i>Lalki</i> w kontekście światopoglądu pozytywistycznego	• przedstawić kontekst historyczny towarzyszący powstaniu utworu • wyjaśnić cel specyficznej kompozycji utworu	• wymienić elementy świadczące o nowatorstwie utworu	
18. i 19. Stanisław Wokulski – bohater niejednoznaczny (lektura obowiązkowa)	• przedstawić życiorys Stanisława Wokulskiego • podać przykłady wypowiedzi różnych bohaterów utworu na temat Wokulskiego • przedstawić przemyślenia Wokulskiego na temat siebie samego	• wskazać różnice pomiędzy relacjonowaniem biografii bohatera przez radcę Węgrowicza, Ignacego Rzeckiego i doktora Szumana • określić funkcję rozbieżności opinii na temat bohatera • wyjaśnić, na czym polega idealizm bohatera	• określić, jakie cechy osobowości bohatera stały się widoczne dzięki jego miłości do Izabeli Łęckiej • omówić relację pomiędzy Wokulskim a Rzeckim • omówić konflikty wewnętrzne Wokulskiego	• wyjaśnić, jakie znaczenie dla kreacji głównego bohatera ma jego pobyt w Paryżu • określić funkcję mowy pozornie zależnej w kreacji bohatera • omówić funkcję otwartego zakończenia powieści w kontekście kreacji głównego bohatera	• omówić na podstawie rozdziałów: <i>Medytacje</i> i <i>Dusza w letargu</i> niepokoje egzystencjalne bohatera i przedstawić jego poglądy filozoficzne
20. Teatralność świata <i>Lalki</i>	• zrelacjonować treść fragmentów powieści	• wskazać fragmenty powieści, w których	• wyjaśnić, na czym polega sztuczność świata	• odnieść motyw <i>theatrum mundi</i> do treści <i>Lalki</i>	• przedstawić motyw <i>theatrum mundi</i> w innych

Bolesława Prusa (lektura obowiązkowa)	zamieszczonych w podręczniku • zrelacjonować treść fragmentów powieści opisujących zabawę Ignacego Rzeckiego marionetkami	bohaterowie udają • wskazać fragmenty powieści, w których Wokulski udaje	Izabeli Łęckiej • omówić związki pomiędzy salonowymi konwenansami a grą na scenie		tekstach kultury • porównać motyw <i>theatrum mundi</i> w <i>Lalce</i> Bolesława Prusa oraz <i>Hamlecie</i> i <i>Makbiecie</i> Williama Szekspira
21. Panna z towarzystwa – obrona Izabeli Łęckiej (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść fragmentów powieści zamieszczonych w podręczniku • określić rodzaj narracji	• omówić sposób, w jaki Izabela Łęcka postrzega samą siebie • wyjaśnić, dlaczego prezesowa Zasławska nazywa kobiety takie jak Izabela <i>lalkami</i> • przedstawić czynniki, które ukształtowały Izabelę	• omówić funkcję sposobu prowadzenia narracji w kreowaniu postaci Izabeli Łęckiej • zinterpretować legendę o uśpionej pannie na dnie potoku w kontekście obrazu Izabeli • omówić wybrane kreacje kobiet w <i>Lalce</i>	• zinterpretować sens porównania życia arystokratów do snu • zinterpretować funkcję posągu Apollina w kreowaniu postaci Izabeli Łęckiej • wskazać w kontekście <i>Lalki</i> problemy, z którymi borykały się kobiety w drugiej połowie XIX w.	• porównać sposoby przedstawiania kobiet w tekstach kultury z różnych epok • omówić obraz Édouarda Maneta • zinterpretować plakat Damiana Stryny
22. Konteksty i nawiązania – Sylwia Chutnik, <i>Kieszonkowy atlas kobiet</i>	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu • nazwać rodzaj narracji	• omówić sposób prowadzenia narracji • scharakteryzować bohaterów	• omówić styl fragmentów tekstu	• porównać sposoby opisywania przestrzeni we fragmentach tekstu Sylwii Chutnik i w <i>Lalce</i> Bolesława Prusa	
23. i 24. <i>Lalka</i> – powieść dojrzałego realizmu (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść fragmentów powieści • wymienić grupy społeczne i etniczne przedstawione w <i>Lalce</i> • podać przykłady realizmu języka	• przedstawić nastroje społeczne wobec mniejszości etnicznych opisane w <i>Lalce</i> • wymienić przedstawione w <i>Lalce</i> problemy, z którymi borykało się społeczeństwo polskie • przedstawić postać Ignacego Rzeckiego	• omówić sposób przedstawienia arystokracji w przytoczonych fragmentach powieści • omówić sposób przedstawienia Żydów i mniejszości niemieckiej w powieści • omówić sposób przedstawienia Warszawy	• zinterpretować znaczenie pierwotnego tytułu powieści: <i>Trzy pokolenia idealistów na tle społecznego rozkładu</i> • wskazać i nazwać zabiegi literackie oraz językowe, za pomocą których został zaprezentowany świat wewnętrzny bohaterów	• porównać <i>Lalkę</i> Bolesława Prusa z wybraną powieścią realistyczną • wypowiedzieć się na temat realizmu społeczno-obyczajowego w kontekście historycznym • omówić znaczenie sposobu przedstawienia

		• omówić sposób prowadzenia narracji w utworze • wyjaśnić funkcję retrospekcji	w <i>Lalce</i> • omówić sposób przedstawienia Paryża w powieści i wyciągnąć wnioski na temat zestawienia obrazów dwóch miast • wskazać idee pozytywizmu polskiego, które pojawiają się w powieści, i przedstawić diagnozę Bolesława Prusa odnośnie ich realizacji • omówić funkcję <i>Pamiętnika starego subiekta</i> • wyjaśnić, na czym polega idealizm Ignacego Rzeckiego • wyjaśnić, na czym polega idealizm Juliana Ochockiego	powieści	<i>jeneralnej bitwy</i> dla kreowania postaci Ignacego Rzeckiego
25. <i>Lalka i perła</i> – komentarz Olgi Tokarczuk	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu	• wyjaśnić, jak należy rozumieć sformułowanie o dwóch Izabalach	• przedstawić tezę tekstu	• przedstawić sposób, w jaki autorka uzasadnia psychoanalityczną interpretację obsesji miłosnej Wokulskiego	• przedstawić podstawowe założenia psychologii głębi
26. Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• uporządkować informacje zawarte w tekście	• przetwarzać informacje zawarte w tekście	• rozpoznać główny problem w tekście	• sformułować argumenty potwierdzające stanowisko autora • przedstawić i uzasadnić własne sądy	• podjąć polemikę
27. Prus publicysta – <i>Kronika</i>	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu	• wskazać cechy gatunkowe felietonu	• omówić sposób, w jaki Bolesław Prus	• porównać wybrany współczesny felieton z	

<i>tygodniowa</i>	• przedstawić definicję felietonu	• omówić kompozycję felietonu • odnaleźć elementy światopoglądu pozytywistycznego w tekście	• prezentował współczesnych sobie warszawiaków • odnaleźć w tekście ironię i określić jej funkcję • wskazać elementy stylu publicystycznego	tekstem Bolesława Prusa	
28. Konteksty i nawiązania – Maria Poprzeczka, <i>Greta d’Arc</i>	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu	• omówić kompozycję tekstu • wskazać cechy gatunkowe tekstu • wskazać w tekście elementy stylów potocznego i publicystycznego	• wskazać pytania retoryczne i określić ich funkcję • wyjaśnić, na czym polega analogia pomiędzy bohaterkami felietonu	• zinterpretować znaczenie tytułu felietonu	
29. Nowela paraboliczna – <i>Z legend dawnego Egiptu</i> Bolesława Prusa (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść noweli • scharakteryzować świat przedstawiony • określić rodzaj narracji	• wskazać cechy gatunkowe noweli • scharakteryzować Ramzesa i Horusa • omówić funkcję klamry kompozycyjnej	• odnieść treść noweli do światopoglądu pozytywistycznego • wyjaśnić rolę kostiumu historycznego	• dokonać analizy fragmentów tekstu pod kątem jego funkcji poetyckiej • zinterpretować paraboliczny charakter noweli	• zinterpretować symbolikę liczby trzy
30. Bolesław Prus – podsumowanie	• wymienić najważniejsze wydarzenia w biografii Bolesława Prusa	• wymienić i scharakteryzować omawiane utwory Bolesława Prusa	• wskazać najważniejsze tematy i motywy w twórczości Bolesława Prusa	• wyjaśnić znaczenie twórczości Bolesława Prusa dla rozwoju literatury polskiej	• wypowiedzieć się na temat twórczości Bolesława Prusa w kontekście jego biografii • podjąć dyskusję na temat znaczenia twórczości Prusa dla rozwoju literatury polskiej
31. Interpretacja tekstu –	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji	• zinterpretować tekst według podanych	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki,	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu	• samodzielnie zinterpretować tekst

ćwiczenia	tekstu	wskazówek	historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	utworu	
32. <i>Potop</i> Henryka Sienkiewicza – wprowadzenie do lektury (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść <i>Potopu</i> • scharakteryzować świat przedstawiony powieści	• wymienić elementy składające się na kompozycję powieści • wskazać cechy gatunkowe powieści historycznej o modelu walterskotowskim • przedstawić genezę powieści	• umieścić wydarzenia z powieści w kontekście historycznym	• przedstawić sylwetkę twórczą Henryka Sienkiewicza	
33. Różne prawdy o Polakach – <i>Potop</i> Henryka Sienkiewicza (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść fragmentów powieści • wskazać perspektywę, z której poznajemy przebieg rozmowy	• omówić reakcje pozostałych bohaterów tekstu – Lisoli i Kmicica • scharakteryzować Kmicica na podstawie fragmentów powieści i w kontekście jej całości • omówić sposób prowadzenia narracji we fragmentach tekstu	• przedstawić sposób charakteryzowania Polaków przez Weyharda Wrzeszczowicza • przedstawić znaczenie klasztoru jasnogórskiego w powieści	• porównać opinię Wrzeszczowicza ze słowami królowej, które padają w dalszej części powieści	
34. Kreacje bohaterów w <i>Potopie</i> Henryka Sienkiewicza (lektura obowiązkowa)	• wymienić bohaterów powieści • podzielić bohaterów na pierwszoplanowych, drugoplanowych i epizodycznych	• omówić przemianę Kmicica w odniesieniu do kontekstu romantycznego bohatera dynamicznego • scharakteryzować Oleńkę Billewiczównę	• wskazać wzorce osobowe, które posłużyły do stworzenia postaci Jana Kazimierza oraz Michała Wołodyjowskiego, i odnieść je do bohaterów • przedstawić Onufrego Zagłobę jako typowego Sarmatę	• omówić sposób kreacji bohaterów negatywnych na przykładzie braci Radziwiłłów • wypowiedzieć się na temat prawdopodobieństwa psychologicznego postaci	• podjąć dyskusję na temat stereotypów w kontekście bohaterów <i>Potopu</i> • wypowiedzieć się na temat kreowania sympatii wobec Andrzeja Kmicica

35. <i>Potop</i> , czyli mitologia narodowa (lektura obowiązkowa)	wskazać rozbieżności pomiędzy prawdą historyczną a sposobem jej przedstawienia w powieści	wskazać elementy mitologizujące historię Polski	- określić funkcję modyfikacji w sposobie prezentowania historii - wyjaśnić, jaką rolę w procesie <i>pokrzepienia serc</i> odgrywają: historia, tradycja, sposób kreacji bohaterów, miłość, przyjaźń, humor	- odnieść się krytycznie do sposobu przedstawienia historii i bohaterów w powieści - wyjaśnić funkcję wypowiedzianych pod koniec utworu słów Zagłoby w planie ideologicznym powieści	- wypowiedzieć się na temat polskich mitów narodowych w kontekście opinii Normana Daviesa - podjąć dyskusję na temat tworzenia mitologii narodowej w odniesieniu do <i>Potopu</i> Henryka Sienkiewicza i innych wybranych tekstów kultury
36. Powieść historyczna – gatunek i styl (lektura obowiązkowa)	wskazać trzy typy narracji w przytoczonych fragmentach tekstu	- wskazać cechy gatunkowe powieści historycznej o modelu walterskotowskim - wskazać fragmenty tekstu, w których zastosowano archaizację	- wskazać fragmenty tekstu, w których zostały wykorzystane różne rodzaje komizmu, i określić funkcję tego zabiegu - omówić zabiegi stylizacyjne w tekście	wskazać fragmenty powieści, w których narrator nie tylko opisuje wydarzenia, lecz także je interpretuje	- wskazać i omówić toposy w powieści - odnaleźć w powieści fragmenty stylizowane na epos homerycki - odnieść się do opinii Witolda Gombrowicza na temat pisarstwa Henryka Sienkiewicza
37. Konteksty i nawiązania – Andrzej Waligórski, <i>Obrona Częstochowy</i>	- zrelacjonować treść fragmentów tekstu - wskazać te elementy tekstu, które są wiernym odtworzeniem fabuły <i>Potopu</i>, i te, które się od niej różnią	- wyjaśnić, na czym polegają zmiany wprowadzone przez Andrzeja Waligórskiego - wskazać komizm we fragmentach tekstu i wyjaśnić, w jaki sposób autorowi udało się uzyskać efekt humorystyczny	- omówić funkcję połączenia stylu potocznego z patosem - omówić satyryczny i parodystyczny charakter fragmentów tekstu	omówić sposób naśladowania stylu Henryka Sienkiewicza	podjąć dyskusję na temat funkcji parodii
38. Henryk Sienkiewicz – podsumowanie	wymienić najważniejsze wydarzenia w biografii Henryka Sienkiewicza	wymienić i scharakteryzować omawiane utwory	wskazać najważniejsze tematy i motywy w twórczości Henryka	wyjaśnić znaczenie twórczości Henryka Sienkiewicza dla rozwoju	wypowiedzieć się na temat twórczości Henryka Sienkiewicza w

		Henryka Sienkiewicza	Sienkiewicza	literatury polskiej	kontekście jego biografii • podjąć dyskusję na temat znaczenia twórczości Sienkiewicza dla rozwoju literatury polskiej
39. Interpretacja tekstu – ćwiczenia	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstu	• zinterpretować tekst według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworu	• samodzielnie zinterpretować tekst
40. Dialog pokoleń w <i>Nad Niemnem</i> Elizy Orzeszkowej (lektura uzupełniająca)	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu	• scharakteryzować bohaterów fragmentów powieści • opisać relacje pomiędzy bohaterami fragmentów tekstu • omówić stosunek do przeszłości Andrzejowej i Zygmunta Korczyńskich	• omówić sposoby kreacji bohaterów • zinterpretować ostatni akapit tekstu pod kątem przemiany, która dokonała się w bohaterce • omówić inne konflikty pokoleń przedstawione w powieści <i>Nad Niemnem</i>	• dokonać analizy argumentacji bohaterów i wskazać elementy racjonalne oraz emocjonalne • odnaleźć w tekście ocenę dokonaną przez narratora i ją przedstawić	• przedstawić różne kreacje matek w powieści <i>Nad Niemnem</i> Elizy Orzeszkowej
41. W świecie wartości – <i>Nad Niemnem</i> Elizy Orzeszkowej (lektura uzupełniająca)	• opisać dwie mogiły • wskazać fragmenty tekstu, w których jest mowa o powstaniu • zrelacjonować losy Jana i Cecylii	• przedstawić rolę mogił w powieści • porównać Jana Bohatyrowicza i Zygmunta Korczyńskiego, zwracając uwagę na sposób kreowania tych	• przedstawić model patriotyzmu zaprezentowany w powieści • dostrzec elementy światopoglądu pozytywistycznego w powieści	• dokonać analizy sceny, w której Jan pokazuje Justynie mogiłę powstańczą, pod kątem motywów religijnych, symboli i zjawisk przyrodniczych • dokonać analizy	• omówić różne sposoby podejmowania tematu powstania styczniowego w wybranych tekstach kultury

		postaci • odnaleźć przykłady użycia języka ezopowego	• wskazać tendencyjność narracji w prezentowaniu wartości	związku pomiędzy stosunkiem bohaterów do mogiły a stosunkiem narratora do bohaterów	
42. Bohaterowie i przestrzeń w <i>Nad Niemnem</i> Elizy Orzeszkowej (lektura uzupełniająca)	• wymienić miejsca, w których toczy się akcja powieści	• przyporządkować bohaterów do miejsc, w których są oni prezentowani	• wyjaśnić, w jaki sposób przestrzeń charakteryzuje bohaterów	• wyjaśnić, jaką rolę w kreacji bohaterów odgrywa natura	• wyjaśnić, na czym polega mitologizacja świata w <i>Nad Niemnem</i>
43. Realizm w powieści <i>Nad Niemnem</i> Elizy Orzeszkowej (lektura uzupełniająca)	• wymienić założenia realizmu	• wskazać elementy realizmu historycznego w powieści • wskazać elementy realizmu topograficznego w utworze • wskazać elementy realizmu społeczno-obyczajowego w powieści	• dokonać analizy wypowiedzi bohaterów pod kątem realizmu języka	• dokonać analizy narracji i wskazać elementy odbiegające od jej prostego stylu	• porównać sposób przedstawienia żniw w powieści z obrazem Jeana-François Milleta <i>Kobiety zbierające kłosy</i> i dziełami z innych epok prezentującymi tę tematykę
44. Konteksty i nawiązania – Czesław Miłosz, <i>Rozbieranie Justyny</i>	• zrelacjonować treść wiersza • określić rodzaj liryki • wskazać adresatkę liryczną	• wypowiedzieć się na temat podmiotu lirycznego • porównać poetyckie wyobrażenie Justyny z jej wizerunkiem wykreowanym przez Elżbę Orzeszkową • omówić kompozycję wiersza	• zinterpretować tytuł utworu • zinterpretować zakończenie wiersza	• zinterpretować motyw świec pojawiający się na początku i na końcu wiersza	• omówić kontekst historyczny wiersza
45. Eliza Orzeszkowa, <i>Gloria victis</i> (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść noweli • wskazać narratorów pojawiających się w utworze	• wymienić nawiązania do Biblii oraz mitologii pojawiające się w utworze i określić ich funkcję	• wyjaśnić, w jaki sposób w utworze jest realizowana funkcja poetycka • zinterpretować tytuł	• wyjaśnić, na czym polega zabieg mitologizacji	

		• wskazać przykłady konwencji baśniowej • omówić kompozycję utworu	utworu		
46. Eliza Orzeszkowa – podsumowanie	• wymienić najważniejsze wydarzenia w biografii Elizy Orzeszkowej	• wymienić i scharakteryzować omawiane utwory Elizy Orzeszkowej	• wskazać najważniejsze tematy i motywy w twórczości Elizy Orzeszkowej	• wyjaśnić znaczenie twórczości Elizy Orzeszkowej dla rozwoju literatury polskiej	• wypowiedzieć się na temat twórczości Elizy Orzeszkowej w kontekście jej biografii • podjąć dyskusję na temat znaczenia twórczości Orzeszkowej dla rozwoju literatury polskiej
47. Petersburg – miasto pułapka (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść utworu • określić miejsce akcji	• wskazać fragmenty prezentujące pomieszczenia, w których przebywają bohaterowie (szynk, pokój Raskolnikowa, mieszkanie Marmieladowów, pokój Soni)	• wyciągnąć wnioski z opisów różnych przestrzeni (zazwyczaj dusznych i nędznych)	• dokonać analizy rozpoczynającego utwór fragmentu opisującego ulice Petersburga pod kątem oddziaływania na zmysły • odnieść opisy przestrzeni do fabuły utworu	• porównać opisy Petersburga ze <i>Zbrodni i kary</i> Fiodora Dostojewskiego z opisami tego miasta zawartymi w <i>Ustępie</i> do <i>Dziadów</i> cz. III Adama Mickiewicza
48. Raskolnikow na rozdrożach ideologii (lektura obowiązkowa)	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu • zrekonstruować poglądy Raskolnikowa zawarte w jego artykule	• ustalić, jakie poszlaki naprowadziły Porfirego Pietrowicza na pomysł, że zbrodniarzem jest Raskolnikow • omówić emocje, które towarzyszą Raskolnikowowi podczas rozmowy ze	• wyjaśnić, dlaczego Raskolnikow przyznał się do popełnienia zbrodni • wyjaśnić znaczenie opowieści Marmieladowa o Soni i listu do Raskolnikowa od matki dla podjęcia decyzji o popełnieniu zbrodni	• zinterpretować znaczenie snu o koniu w kontekście planowanej zbrodni • opisać stan psychiczny Raskolnikowa po zamordowaniu kobiet i wyjaśnić jego przyczynę	

		śledczym			
49. i 50. Rozum w starciu z wiarą – zbrodnia i jej odkupienie (lektura obowiązkowa)	• przedstawić historię Soni	• opisać postawę życiową Soni • wymienić podobieństwa i różnice pomiędzy Sonią a Rodionem • omówić postawy Soni i Raskolnikowa na Syberii	• omówić funkcję przywołania w utworze opowieści o Łazarzu • omówić reakcję Soni na wiadomość o zbrodni Raskolnikowa i wyjaśnić jej przyczynę • wyjaśnić, dlaczego w konfrontacji postaw to Sonia odnosi zwycięstwo	• dokonać analizy potyczek słownych pomiędzy Sonią a Rodionem w kontekście postaw życiowych bohaterów • zinterpretować znaczenie snu Raskolnikowa na Syberii	• omówić motyw walki dobra ze złem w różnych tekstach kultury
51. i 52. Powieść społeczna, psychologiczna czy filozoficzna? (lektura obowiązkowa)	• przedstawić poglądy bohaterów powieści • zdefiniować powieść psychologiczną i powieść polifoniczną	• omówić problematykę społeczną powieści na przykładzie historii rodziny Marmieladowów • wskazać na podstawie hasła <i>powieść psychologiczna ze Słownika terminów literackich</i> cechy tego gatunku w <i>Zbrodni i karze</i> • wskazać elementy konwencji realistycznej i naturalistycznej w powieści	• zinterpretować sny przedstawione w powieści i określić ich funkcję • uzasadnić na podstawie fragmentów tekstu stwierdzenie, że <i>Zbrodnia i kara</i> jest powieścią polifoniczną	• dokonać analizy monologów wewnętrznych Raskolnikowa w kontekście problematyki psychologicznej • określić funkcję Arkadiusza Swidrygajłowa w powieści	• omówić postać Swidrygajłowa – dokonać analizy jego wyglądu, postępowania oraz snów
53.	• zrelacjonować treść	• wyjaśnić alegoryczne	• wyjaśnić, w jaki sposób	• omówić role Ewangelii,	

<i>Lew i mysz</i> [...] – komentarz do lektury	fragmentów tekstu • wyjaśnić znaczenie pojęć: <i>bajka</i> , <i>alegoria</i>	znaczenie bajki Iwana Kryłowa • wyjaśnić znaczenie określenia <i>przestępca-intelektualista</i> użytego przez Henryka Paprockiego	– zdaniem Henryka Paprockiego – dokonała się przemiana wewnętrzna Rodiona	Soni i sumienia w procesie przemiany Raskolnikowa	
54. Konteksty i nawiązania – Dmitri Glukhovskiy, <i>Tekst</i>	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu	• scharakteryzować bohatera tekstu • porównać Goriunowa z Raskolnikowem	• zinterpretować znaczenie smartfona dla wymowy fragmentów tekstu	• wyjaśnić funkcję oniryzmu we fragmentach tekstu • zinterpretować znaczenie ostatnich pięciu zdań tekstu	• wypowiedzieć się na temat: „Jeśli nawet można uciec przed sprawiedliwością, to czy można uciec przed samym sobą?”, przywołując różne teksty kultury
55. i 56. Interpretacja tekstu – ćwiczenia	• odczytać wskazówki dotyczące interpretacji tekstów	• zinterpretować teksty według podanych wskazówek	• wyjaśnić, czym są konteksty: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny	• określić rolę kontekstów w odczytaniu sensu utworów	• samodzielnie zinterpretować teksty
57. i 58. Krytyczne czytanie tekstu – ćwiczenia	• uporządkować informacje zawarte w tekstach	• przetwarzać informacje zawarte w tekstach	• rozpoznać główne problemy w tekstach	• sformułować argumenty potwierdzające stanowiska autorów • przedstawić i uzasadnić własne sądy	• podjąć polemikę
*59. Honoriusz Balzak, <i>Ojciec Goriot</i>	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu	• przedstawić poglądy Vautrina i Rastignaca	• porównać poglądy Vautrina na temat Paryża z poglądami Wokulskiego na temat Warszawy	• zinterpretować metaforę użytą w tekście	
*60. i 61. Gustaw Flaubert, <i>Pani Bovary. Z obyczajów</i>	• zrelacjonować treść powieści • omówić świat	• scharakteryzować Emmę i Karola • scharakteryzować	• wyjaśnić przyczyny poczucia niespełnienia Emmy	• dokonać analizy zachowania bohaterki • dokonać analizy języka	• wyjaśnić symbolikę znaczących przedmiotów, zjawisk i motywów

<i>provincji</i>	przedstawiony	drobnomieszczaństwo przedstawione w utworze • omówić obraz prowincjonalnego życia Francuzów • wypowiedzieć się na temat narracji w utworze	• opisać Izabelę Łęcką i Emilię Korczyńską w kategoriach bovaryzmu • porównać obraz mieszczaństwa przedstawiony w dziele Gustawa Flauberta i w <i>Lalce</i> • wskazać fragmenty tekstu, w których użyto mowy pozornie zależnej, i określić jej funkcję	fragmentów tekstu i określić funkcję zastosowanych w nich zabiegów językowych • dokonać analizy sceny umierania Emmy	pojawiających się w powieści • zinterpretować zdanie wygłoszone przez Gustawa Flauberta
*62. <i>Nuda buduaru</i> – o <i>Pani Bovary</i> Gustawa Flauberta	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu	• wyjaśnić znaczenie użytego w komentarzu wyrazu <i>nuda</i> w kontekście powieści Gustawa Flauberta	• porównać różne definicje bovaryzmu	• zinterpretować motyw ognia	• wyjaśnić związek pomiędzy nudą a zmysłowością
*63. Konteksty i nawiązania – Margaret Atwood, <i>Pani Wyrocznia</i>	• zrelacjonować treść fragmentów tekstu	• scharakteryzować bohaterkę tekstu i porównać ją z Emmą Bovary • zrelacjonować opinie Joan Foster i jej koleżanek na temat miłości i mężczyzn oraz odnieść je do terminu <i>bovaryzm</i>	• wypowiedzieć się na temat narracji tekstu i porównać ją z narracją <i>Pani Bovary</i>	• wskazać odwołania, motywy oraz aluzje literackie użyte przez autorkę i określić ich funkcje	• odnieść termin „bovaryzm” do wybranych tekstów kultury
POZYTYWIZM – KSZTAŁCENIE JĘZYKOWE					
64. i 65. Stylizacja – jej rodzaje i funkcje w tekstach	• zdefiniować stylizację • przedstawić podział stylizacji ze względu na stopień nasycenia służącymi	• rozpoznać w podanych przykładach stylizacje całościowe, fragmentaryczne i	• wskazać elementy języka świadczące o konkretnym rodzaju stylizacji • zastąpić wyrazy nacechowane	• przeredagować podane fragmenty tekstu tak, aby zastosować w nich stylizację • wskazać	• rozpoznać w tekście pastisz, parodię i trawestację • stworzyć tekst parodiujący wybrany utwór literacki

	jej środkami • przedstawić podział stylizacji ze względu na typ podstawy • wymienić funkcje stylizacji • wymienić rodzaje stylizacji	minimalne • rozpoznać w podanych przykładach rodzaje stylizacji • wskazać kolokwializmy w tekście	stylistycznie wyrazami z języka ogólnego • wskazać rodzaje stylizacji literackiej w podanych fragmentach tekstu	intertekstualność w podanym fragmencie tekstu	
66. Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenia	• posługiwać się nowo poznaną terminologią	• wykorzystywać teorię do rozwiązywania zadań	• poszerzać swoją świadomość językową	• funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	
67. i 68. Składnia w interpretacji i tworzeniu tekstów	• wymienić rodzaje grup składniowych i wskazać je w podanych przykładach • wyróżnić typy wypowiedzi ze względu na modalność • wymienić figury słowne i figury myśli	• rozpoznać figury słowne i figury myśli w podanych przykładach • wskazać temat oraz remat i określić porządek wypowiedzi w podanych przykładach • wyjaśnić znaczenie pojęć: <i>struktura syntaktyczna, struktura tematyczno-rematyczna, struktura semantyczno-logiczna</i>	• określić rodzaje modalności w podanych przykładach • przekształcić podane wypowiedzi tak, aby zmodyfikować temat	• przeredagować podane teksty tak, aby stanowiły logiczną i spójną całość	• wyjaśnić istotę presupozycji na przykładzie • określić rodzaje presupozycji w podanych przykładach
69. Zasady interpunkcji oraz jej składniowo-znaczeniowy charakter	• wymienić znaki interpunkcyjne • zrelacjonować zasady stosowania znaków interpunkcyjnych	• sklasyfikować znaki interpunkcyjne • omówić funkcję znaków interpunkcyjnych • określić funkcję znaków przestankowych w	• wyjaśnić, na czym polegają błędy interpunkcyjne w podanych zdaniach • skorygować interpunkcję tekstu	• zredagować tekst, w którym wyraża emocje za pomocą znaków interpunkcyjnych	

		podanych zdaniach			
*70. Funkcje języka	- wymienić funkcje języka - zdefiniować poszczególne funkcje języka	rozpoznać w podanych przykładach realizację funkcji języka	podać przykłady regionalizmów i wyrażeń środowiskowych w kontekście funkcji społecznej języka	sformułować wypowiedzi, w których będą realizowane poszczególne funkcje języka	wyjaśnić sens stwierdzenia Ludwiga Wittgensteina
POZYTYWIZM – TWORZENIE WYPOWIEDZI Z ELEMENTAMI RETORYKI					
71. Rozpoznawanie mechanizmów manipulacji i skuteczne przeciwstawianie się jej	- zdefiniować perswazję i manipulację - wymienić językowe i pozajęzykowe zabiegi służące manipulacji	- odróżnić perswazję od manipulacji - podać przykłady językowych i pozajęzykowych zabiegów służących manipulacji	rozpoznać techniki manipulacyjne w podanym tekście	przygotować wypowiedź o charakterze manipulacyjnym	- określić presupozycje podanych zdań - określić funkcje ironii w podanych przykładach
72. Kompetencje językowe i komunikacyjne – ćwiczenia	posługiwać się nowo poznaną terminologią	wykorzystywać teorię do rozwiązywania zadań	poszerzać swoją świadomość językową	funkcjonalnie wykorzystywać wiedzę językową	
73. Erystyka w dyskusji, typy argumentów	- zdefiniować erystykę i określić jej cele - wymienić typy argumentów erystycznych	- podać przykłady różnych typów argumentów erystycznych - wskazać chwytły erystyczne w podanych wypowiedziach	wyjaśnić, na czym polegają świadome błędy logiczne w podanych wypowiedziach	stworzyć dialog z zastosowaniem chwytów erystycznych	- wymienić cechy wywodu demagogicznego - dokonać analizy przykładu wywodu demagogicznego
74. Dyskusja a spór i kłótnia	- przedstawić różnice pomiędzy dyskusją, sporem a kłótnią - wymienić rodzaje	- wymienić rodzaje dyskusji - wskazać środki językowe będące przejawami agresji	- przygotować argumenty do dyskusji na podany temat - odróżnić krytykę	- uczestniczyć w debacie - zaproponować strategię obrony przed agresją językową	

	dyskusji - wymienić zasady dyskusowania - wymienić cechy agresji językowej	- przedstawić sposoby reakcji na agresję językową - rozpoznawać dyskusję, spór i kłótnię w podanych przykładach	od agresji językowej		
75. Definicja i hasło encyklopedyczne	- omówić budowę definicji - omówić budowę hasła słownikowego - przedstawić budowę hasła encyklopedycznego	- wymienić różnice pomiędzy definicją słownikową a definicją encyklopedyczną - wymienić reguły obowiązujące podczas budowania definicji - wymienić zasady tworzenia hasła encyklopedycznego - odróżnić hasło słownikowe od hasła encyklopedycznego	wskazać błędy w podanych definicjach i je skorygować	stworzyć definicję podanego hasła	
POZYTYWIZM – POWTÓRZENIE I PODSUMOWANIE					
76. i 77. Powtórzenie i podsumowanie wiadomości	odtworzyć najważniejsze fakty, sądy i opinie	wykorzystać najważniejsze konteksty	- wyciągnąć wnioski - określić własne stanowisko	- poprawnie zinterpretować wymagany materiał - właściwie argumentować - uogólniać, podsumowywać i porównywać	- wykorzystywać bogate konteksty - formułować i rozwiązywać problemy badawcze

1. WIELOMIANY

wymagania takie, jak dla zakresu podstawowego, a ponadto

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- wzory skróconego mnożenia na sumę sześcianów
- pojęcie funkcji wielomianowej
- pojęcie nierówności wielomianowej
- uczeń potrafi
- rozwiązać nierówność wielomianową, w której jedna ze stron zapisana jest w postaci iloczynowej, na podstawie wykresu funkcji wielomianowej

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- twierdzenie o rozwiązaniach wymiernych
- własności funkcji wielomianowych
- zależność liczby miejsc zerowych funkcji wielomianowej od stopnia wielomianu
- przebieg wykresu funkcji wielomianowej w zależności od krotności pierwiastka
- uczeń potrafi
- przedstawiać wyrażenie algebraiczne w postaci iloczynu, stosując wzory skróconego mnożenia na różnicę i sumę sześcianów
- sprawdzić, czy dana liczba wymierna jest pierwiastkiem wielomianu
- znaleźć pierwiastki wymierne wielomianu o współczynnikach całkowitych w prostych przypadkach
- dopasować wykres funkcji wielomianowej do jej wzoru
- naszkicować wykres funkcji wielomianowej określonej wzorem w postaci iloczynowej
- określić, czy pierwiastek wielomianu jest krotności parzystej, czy nieparzystej na podstawie wykresu funkcji wielomianowej
- rozwiązać nierówność wielomianową wymagającą doprowadzenia jednej ze stron do postaci iloczynowej na podstawie wykresu funkcji wielomianowej

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- znaleźć pierwiastki wymierne wielomianu o współczynnikach całkowitych
- uzasadnić, że dane równanie wielomianowe nie ma pierwiastków wymiernych
- naszkicować wykresy funkcji wielomianowych
- rozwiązać nierówność wielomianową ostrą z pierwiastkami o parzystej krotności

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- określić, dla jakich wartości parametru dane równanie wielomianowe ma pierwiastek wymierny
- określić dziedzinę funkcji
- określić, dla jakich wartości parametru zbiorem rozwiązań nierówności wielomianowej jest dany zbiór
- rozwiązać nierówność wielomianową słabą z pierwiastkami o parzystej krotności

wymagania wykraczające

uczeń potrafi

- uzasadnić niewymierność liczb, korzystając z twierdzenia o rozwiązaniach wymiernych

2. WYRAŻENIA WYMIERNE

wymagania takie, jak dla zakresu podstawowego, a ponadto

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- pojęcie nierówności wymiernej
- sposób rozwiązywania nierówności wymiernych
- wzory funkcji homograficznej w postaci ogólnej i w postaci kanonicznej

uczeń potrafi

- określić założenia, przy których nierówność ma sens
- określić równania asymptot wykresu funkcji homograficznej

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- definicję funkcji wymiernej
- pojęcie asymptoty poziomej i pionowej wykresu funkcji homograficznej
- sposób przekształcania zapisu funkcji homograficznej z postaci kanonicznej do postaci ogólnej

uczeń potrafi

- rozwiązać proste nierówności wymierne
- określić współrzędne punktów przecięcia wykresu funkcji wymiernej z osiami układu współrzędnych

wymagania rozszerzające

uczeń zna/rozumie

- sposób przekształcania zapisu funkcji homograficznej z postaci ogólnej do postaci kanonicznej

uczeń potrafi

- rozwiązać nierówności wymierne
- podać wzór funkcji homograficznej na podstawie jej wykresu
- dowieść monotoniczności funkcji zadanej wzorem w postaci ogólnej

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- rozwiązać trudniejsze nierówności wymierne
- rozwiązać zadania z zastosowaniem nierówności wymiernych
- sporządzić wykres funkcji homograficznej $y = f(x)$, a następnie, korzystając z jej wykresu, szkicować wykres funkcji $y = |f(x)|$

wymagania wykraczające

uczeń potrafi

- określić, dla jakiej wartości parametru funkcja wymierna spełnia określone warunki
- określić wartości parametru, dla którego równanie spełnia dane warunki

3. POTĘGI I LOGARYTMY

wymagania takie, jak dla zakresu podstawowego, a ponadto

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- twierdzenie o zamianie podstawy logarytmu
- pojęcie funkcji różnowartościowej

uczeń potrafi

- zamieniać podstawę logarytmu

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- przekształcać wyrażenia z logarytmami o różnych podstawach
- zapisywać wyrażenie z logarytmami w postaci jednego logarytmu
- rozwiązać równanie wykładnicze i logarytmiczne metodą wprowadzenia pomocniczej niewiadomej

wymagania dopełniające

uczeń zna/rozumie

- związek między wykresem funkcji wykładniczej i logarytmicznej o tej samej podstawie

uczeń potrafi

- rozwiązywać nietypowe zadania z zastosowaniem poznanych twierdzeń
- znaleźć wzór funkcji wykładniczej lub logarytmicznej, której wykres powstaje z przekształcenia wykresu funkcji wykładniczej lub logarytmicznej
- rozwiązać równanie wykładnicze i logarytmiczne metodą wprowadzenia pomocniczej niewiadomej po odpowiednim przekształceniu równania

wymagania wykraczające

uczeń potrafi

- rozwiązywać zadania z kontekstem praktycznym
- z zastosowaniem własności logarytmowania

4. FUNKCJE CZ.2

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- różne sposoby zapisu wzoru funkcji

uczeń potrafi

- ustalać dziedzinę funkcji określonej wzorem, której wyznaczenie wymaga rozpatrzenia jednego warunku
- obliczać wartości funkcji opisanej jednym wzorem

wymagania podstawowe

uczeń potrafi

- ustalać dziedzinę funkcji określonej wzorem, której wyznaczenie wymaga rozpatrzenia więcej niż jednego warunku - proste przykłady
- obliczać wartości funkcji opisanej różnymi wzorami w określonych przedziałach

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- ustalać dziedzinę funkcji określonej wzorem, której wyznaczenie wymaga rozpatrzenia więcej niż jednego warunku
- ustalać dziedzinę funkcji określonej wzorem, której wyznaczenie wymaga rozpatrzenia nierówności wymiernej
- dopasowywać wykres funkcji do jej wzoru
- przedstawiać funkcje za pomocą wzoru
- rysować wykresy funkcji opisanych dwoma różnymi wzorami (liniowa, kwadratowa) w określonych przedziałach

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- zapisywać wartość funkcji za pomocą wyrażenia algebraicznego np. $f(a-1)$, $f(3k+1)$
- ustalać dziedzinę funkcji określonej wzorem, której wyznaczenie wymaga rozpatrzenia więcej niż jednego warunku, w tym nierówności wymiernej
- rysować wykresy funkcji opisanych dwoma różnymi wzorami (wymierna, wykładnicza, logarytmiczna) w określonych przedziałach

wymagania wykraczające

uczeń potrafi

- rysować wykresy funkcji opisanych trzema różnymi wzorami w określonych przedziałach

5. PLANIMETRIA

wymagania takie, jak dla zakresu podstawowego, a ponadto

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- warunek wpisania wielokąta w okrąg
- twierdzenie o czworokącie wpisanym w okrąg
- warunek wpisania okręgu w wielokąt

uczeń potrafi

- sprawdzić, czy w czworokąt można wpisać w okrąg

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- twierdzenie o czworokącie opisanym na okręgu
- twierdzenie o polu wielokąta opisanego na okręgu

uczeń potrafi

- obliczyć miary kątów czworokątów wpisanych w okrąg
- sprawdzić, czy dany czworokąt można opisać na okręgu
- obliczać długości boków czworokątów opisanych na okręgu
- rozwiązywać zadania z zastosowaniem twierdzenia o polu wielokąta opisanego na okręgu

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- rozwiązać zadania z zastosowaniem warunku opisanego na okręgu na czworokącie
- obliczać promień okręgu wpisanego w czworokąt
- rozwiązywać zadania z zastosowaniem warunku wpisania okręgu w czworokąt

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- rozwiązać zadania związane z okręgami opisanymi na wielokątach
- rozwiązywać zadania związane z okręgami wpisanymi w wielokąty

wymagania wykraczające

uczeń potrafi

- rozwiązywać nieszablonowe zadania związane z okręgami wpisanymi w wielokąty oraz opisanymi na wielokątach

6. FIGURY PODOBNE

wymagania takie same, jak dla zakresu podstawowego (klasa 3)

7. TRYGONOMETRIA

wymagania takie same, jak dla zakresu podstawowego

8. STATYSTYKA

wymagania takie same, jak dla zakresu podstawowego (klasa 3)

9. TRYGONOMETRIA R

wymagania konieczne

uczeń zna/rozumie

- pojęcia: kąt o mierze dodatniej, kąt o mierze ujemnej

- pojęcie kąta umieszczonego w układzie współrzędnych
- definicje funkcji trygonometrycznych dowolnego kąta
- znaki wartości funkcji trygonometrycznych kątów z poszczególnych ćwiartek układu współrzędnych
- własności funkcji $y = \sin \alpha$
- związek $\cos \alpha = \sin (\alpha + 90^\circ)$
- własności funkcji $y = \cos \alpha$
- wykres i własności funkcji $y = \operatorname{tg} \alpha$

uczeń potrafi

- ustalić, w której ćwiartce układu współrzędnych leży drugie ramię kąta o podanej mierze
- ustalić znaki wartości funkcji trygonometrycznych kątów z poszczególnych ćwiartek układu współrzędnych
- obliczyć wartości funkcji trygonometrycznych kąta, gdy dane są współrzędne punktu leżącego na końcowym ramieniu kąta
- naszkicować wykres funkcji $y = \sin \alpha$
- odczytać z wykresu własności funkcji $y = \sin \alpha$
- naszkicować wykres funkcji $y = \cos \alpha$,
- odczytać z wykresu własności funkcji $y = \cos \alpha$

wymagania podstawowe

uczeń zna/rozumie

- zależności: $\sin(\alpha + k \cdot 360^\circ) = \sin \alpha$, $\cos(\alpha + k \cdot 360^\circ) = \cos \alpha$, $\operatorname{tg}(\alpha + k \cdot 360^\circ) = \operatorname{tg} \alpha$
- sposób sporządzania wykresu funkcji $y = \sin \alpha$
- wzory: $\sin \alpha = \sin (180^\circ - \alpha)$, $\sin (-\alpha) = -\sin \alpha$
- sposoby sporządzania wykresu funkcji $y = \cos \alpha$
- wzory: $\cos \alpha = -\cos (180^\circ - \alpha)$, $\cos (-\alpha) = \cos \alpha$
- pojęcie asymptoty wykresu
- związki: $\operatorname{tg} \alpha = \operatorname{tg}(\alpha + 180^\circ)$, $\operatorname{tg}(-\alpha) = -\operatorname{tg}(\alpha)$

uczeń potrafi

- zaznaczyć w układzie współrzędnych kąty o podanych miarach
- narysować w układzie kąt, mając dane wartości funkcji trygonometrycznych
- określić, w której ćwiartce układu leży końcowe ramię kąta, mając dane wartości funkcji trygonometrycznych kąta
- ustalić znak, obliczyć i porównać wartości funkcji sinus dla podanego kąta, korzystając z sinusoidy
- ustalić znak funkcji cosinus dla podanego kąta, korzystając z cosinusoidy
- porównać wartości i własności funkcji $y = \sin \alpha$ i $y = \cos$
- narysować wykres funkcji $y = \operatorname{tg} \alpha$

wymagania rozszerzające

uczeń potrafi

- podać przykłady kątów spełniających określone warunki
- podać wszystkie kąty spełniające określone warunki, korzystając z definicji funkcji trygonometrycznych

- obliczyć wartości funkcji trygonometrycznych danych kątów dodatnich i ujemnych, wykorzystując definicje funkcji trygonometrycznych kąta ostrego w trójkącie prostokątnym oraz wartości funkcji trygonometrycznych kątów o miarach 30° , 45° , 60°
- znaleźć argumenty, dla których wartości funkcji sinus spełniają określone warunki
- znaleźć argumenty, dla których wartości funkcji cosinus spełniają określone warunki
- odczytać własności funkcji $y = \operatorname{tg} \alpha$ z wykresu
- porządkować wartości funkcji trygonometrycznych dla danego kąta

wymagania dopełniające

uczeń potrafi

- obliczyć wartości wyrażeń, w których występują funkcje trygonometryczne dowolnych kątów
- ustalić argumenty, dla których wartości funkcji trygonometrycznych spełniają określone warunki

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przedmiotu „wiedza o społeczeństwie” dla klasy 2 liceum ogólnokształcącego i technikum (do programu nauczania „W centrum uwagi. Zakres rozszerzony”)

Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny:				
	konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
	2	3	4	5	6
I. Państwo, polityka, demokracja					
Temat lekcji: Instytucja państwa					
- cechy państwa - funkcje państwa - rodzaje władzy - legitymizacja władzy - teoria genezy państwa	- wymienia trzy podstawowe cechy/atributy państwa [terytorialność, suwerenność, przymusowość]; - rozpoznaje i wymienia różne rodzaje władzy; - wymienia podstawowe teorie dotyczące genezy państwa [Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska]; - wymienia podstawowe funkcje państwa.	- podaje klasyczną definicję państwa [G. Jellinek]; - wyjaśnia, na czym polegają trzy podstawowe cechy/atributy państwa [terytorialność, suwerenność, przymusowość]; - rozpoznaje specyficzne cechy władzy państwowej; - wyjaśnia, czym jest legitymizacja władzy; - rozpoznaje poszczególne typy legitymizacji władzy [według M. Webera]; - rozpoznaje podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska]; - podaje przykłady realizacji poszczególnych funkcji państwa; - odczytuje z różnych źródeł [tabele, wykresy, schematy, wyniki badań opinii publicznej, teksty publicystyczne] informacje dotyczące państwa.	- charakteryzuje władzę jako zjawisko społeczne; - charakteryzuje podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska]; - porównuje różne typy legitymizacji władzy [według M. Webera]; - wyjaśnia różnicę między władzą państwową a władzą publiczną.	- porównuje podstawowe teorie genezy państwa [Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska]; - analizuje i porównuje ze sobą różne definicje państwa [np. G. Jellinka, Arystotelesa, marksistów]; - uzasadnia konieczność istnienia państwa; - buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej np. funkcji państwa we współczesnym świecie.	- opracowuje krytyczną analizę różnych teorii genezy państwa [Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska]; - organizuje debatę na forum społeczności szkolnej, np. na temat funkcji państwa we współczesnym świecie, a także aktywnie uczestniczy w dyskusji, formułując odpowiednie argumenty.
Temat lekcji: Obywatel i obywatelstwo					
- obywatelstwo - prawa i obowiązki obywatela polskiego - nabywanie obywatelstwa - bezpąstwowcy - utrata obywatelstwa - podwójne obywatelstwo	- podaje przykłady praw i obowiązków obywatela Polski; - wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć związanych z nabyciem obywatelstwa [prawo ziemi, prawo krwi]; - podaje podstawowy sposób nabycia obywatelstwa polskiego.	- wyjaśnia, czym jest obywatelstwo; - wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć związanych z nabyciem obywatelstwa [naturalizacja, repatriacja]; - wyjaśnia, kim jest bezpaństwowiec; - wyjaśnia, w jaki sposób można nabyć obywatelstwo polskie; - wyjaśnia kwestię posiadania obywatelstwa kilku państw z uwzględnieniem przepisów prawa polskiego.	- analizuje i porównuje ze sobą sposoby nabywania obywatelstwa polskiego; - wyjaśnia, w jaki sposób i w jakich okolicznościach można utracić obywatelstwo, w tym obywatelstwo polskie; - przedstawia problemy wynikające z braku obywatelstwa.	- porównuje, w jaki sposób instytucja obywatelstwa funkcjonowała w różnych okresach historycznych; - omawia zasadę wyłączności obywatelstwa; - charakteryzuje działania ONZ służące ochronie bezpaństwowców.	odszukuje, analizuje i prezentuje informacje dotyczące sposobów nabywania obywatelstwa, możliwości posiadania wielu obywatelstw oraz sytuacji bezpaństwowców w innych państwach.
Temat lekcji: Polityka					

- definicje pojęcia „polityka” - współczesne koncepcje polityki - konflikt polityczny - kompromis polityczny	- podaje przykłady działań definiujących politykę; - podaje przykłady współczesnych konfliktów politycznych.	- wyjaśnia pochodzenie pojęcia „polityka”; - podaje przykłady różnych definicji i koncepcji polityki; - wymienia przyczyny konfliktów politycznych; - wyjaśnia, na jakich zasadach i w jakich okolicznościach wypracowano wybrane kompromisy polityczne we współczesnym świecie.	- analizuje i porównuje ze sobą różne współczesne koncepcje polityki; - analizuje przyczyny, przebieg i konsekwencje przykładowych konfliktów politycznych.	- analizuje i porównuje ze sobą różne historyczne definicje pojęcia „polityka”; - omawia i analizuje destruktywne i konstruktywne strategie postępowania w trakcie konfliktu politycznego.	gromadzi, analizuje i prezentuje na forum informacje na temat wybranych konfliktów politycznych we współczesnym świecie.
Temat lekcji: Myśl polityczna					
- ideologia polityczna - doktryna polityczna - program polityczny - liberalizm - konserwatyzm - socjaldemokracja - katolicka nauka społeczna - komunizm - faszizm - nazizm - ruchy społeczne - ruchy narodowe - ruchy separatystyczne - ruchy regionalne - myśl propaństwowa	- wymienia podstawowe założenia liberalizmu, konserwatyzmu, socjaldemokracji i katolickiej nauki społecznej; - wymienia podstawowe założenia faszyzmu, nazizmu i komunizmu; - wymienia podstawowe założenia ideowe ruchów narodowych, regionalnych i separatystycznych oraz myśli propaństwowej.	- wyjaśnia, czym jest myśl polityczna; - przedstawia podstawowe założenia liberalizmu, konserwatyzmu, socjaldemokracji i katolickiej nauki społecznej; - omawia podstawowe założenia faszyzmu, nazizmu i komunizmu; - wymienia cechy charakterystyczne ruchów społecznych; - porównuje rodzaje ruchów społecznych [ruchy rewolucyjne, reformatorskie, ekspresywne]; - omawia założenia ideowe ruchów narodowych, regionalnych i separatystycznych oraz myśli propaństwowej; - wyjaśnia znaczenie terminów: „alterglobalizm”, „ekologizm”, „feminizm”; - odczytuje z różnych źródeł [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, teksty publicystyczne] informacje dotyczące poglądów politycznych rozpowszechnionych w społeczeństwie.	- wyjaśnia różnicę między ideologią, doktryną i programem politycznym; - wyjaśnia, czym jest ideologia polityczna; - porównuje ze sobą myśl liberalną, myśl konserwatywną, myśl socjaldemokratyczną i katolicką naukę społeczną; - wskazuje różnice w pojmowaniu równości, wolności i sprawiedliwości w ramach różnych nurtów myśli politycznej; - wyjaśnia, na czym polega klasyfikacja poglądów politycznych na lewicowe i prawicowe; - dokonuje krytyki założeń faszyzmu, nazizmu i komunizmu z uwzględnieniem praw człowieka i zasad demokracji; - omawia genezę myśli faszystowskiej, nazistowskiej i komunistycznej oraz wymienia głównych przedstawicieli tych nurtów; - analizuje przyczyny powstawania ruchów społecznych; - porównuje ze sobą założenia myśli propaństwowej i anarchizmu; - podaje przykłady ruchów narodowych, regionalnych i separatystycznych we współczesnym świecie.	- przedstawia genezę myśli liberalnej, konserwatywnej i socjaldemokratycznej oraz katolickiej nauki społecznej, a także wymienia głównych przedstawicieli tych nurtów; - charakteryzuje genezę, założenia i formy działania współczesnych ruchów feministycznych, ekologicznych, alterglobalistycznych.	- odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych ruchów narodowych, regionalnych, separatystycznych we współczesnym świecie; - organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. współczesnym ruchom feministycznym, ekologicznym i alterglobalistycznym, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, budując odpowiednie argumenty i kontrargumenty.
Temat lekcji: Demokracja i jej geneza					
- demokracja - przedstawicielska	- podaje podstawową definicję pojęcia „demokracja”; - wymienia podstawowe zasady demokracji [suwerenności ludu,	omawia podstawowe zasady demokracji [suwerenności ludu, trójpodziału i równowagi władz,	wyjaśnia, na czym polega różnica między demokracją formalną a demokracją realną,	przedstawia zasady i formy organizacyjne demokracji ateńskiej i republiki rzymskiej;	organizuje debatę na forum społeczności szkolnej, np. na temat:

▪ demokracja bezpośrednia i jej formy ▪ zasady demokracji ▪ geneza demokracji ▪ polskie tradycje demokratyczne ▪ ustrój PRL ▪ demokracja a autorytaryzm i totalitaryzm	▪ trójpodziału i równowagi władz, konstytucjonalizmu, praworządności, pluralizmu; ▪ podaje przykładowe formy demokracji bezpośredniej i pośredniej; ▪ wyjaśnia, na czym polega powszechne prawo wyborcze; ▪ wymienia podstawowe cechy ustroju z okresu tzw. Polski Ludowej.	▪ konstytucjonalizmu, praworządności, pluralizmu; ▪ wyjaśnia etymologię słowa „demokracja”; ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między demokracją bezpośrednią a demokracją pośrednią; ▪ rozpoznaje podstawowe formy demokracji bezpośredniej [referendum, plebiscyt, inicjatywa ludowa, weto ludowe]; ▪ wymienia główne fazy procesu kształtowania się demokracji; ▪ wymienia główne fazy procesu upowszechniania się praw wyborczych; ▪ przedstawia podstawowe zasady ustrojowe zawarte w artykułach henrykowskich; ▪ przyporządkowuje do podstawowych zasad demokracji konkretne przepisy konstytucji marcowej; ▪ omawia rozwiązania polityczno-ustrojowe z okresu tzw. Polski Ludowej [monizm, kierownicza rola gremiów decyzyjnych PZPR, system fikcji ustrojowych].	▪ omawia wpływ myśli oświeceniowej na proces kształtowania się fundamentów współczesnej demokracji; ▪ udowadnia, że rozwiązania polityczno-ustrojowe z okresu tzw. Polski Ludowej [monizm, kierownicza rola gremiów decyzyjnych PZPR, system fikcji ustrojowych] miały charakter niedemokratyczny; ▪ porównuje ze sobą zasady i przepisy prawne zawarte w konstytucjach polskich z 1921 i 1952 roku.	▪ charakteryzuje średniowieczne reprezentacje stanowe, w tym przedstawia genezę współczesnego parlamentaryzmu; ▪ dokonuje krytycznej analizy ustroju demokratycznego, w tym wskazuje pozytywne i negatywne aspekty jego funkcjonowania; ▪ uzasadnia stwierdzenie o niedemokratycznym charakterze rozwiązań polityczno-ustrojowych z okresu tzw. Polski Ludowej [ludowładztwo, jednolitość władzy państwowej, społeczna własność środków produkcji, centralizm demokratyczny].	▪ - wad i zalet demokracji. ▪ - wyzwań stojących przed demokracją we współczesnym świecie, ▪ a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, budując odpowiednie argumenty i kontrargumenty.
Temat lekcji: Transformacja ustrojowa – od PRL do III RP					
▪ demokratyzacja ▪ transformacja ustrojowa ▪ reformy ▪ rewolucja ▪ komunizm ▪ Okrągły Stół ▪ dekomunizacja ▪ lustracja	▪ podaje podstawowe elementy rewolucji i reformy rozumianych jako dwa modele zmiany ustroju państwa; ▪ wymienia główne postanowienia tzw. Okrągłego Stołu.	▪ na wybranych przykładach przedstawia różne modele demokratyzacji; ▪ wskazuje podstawowe różnice między reformą a rewolucją rozumianymi jako dwa modele zmiany ustroju państwa; ▪ przedstawia główne etapy procesu demokratyzacji państwa polskiego; ▪ charakteryzuje główne postanowienia tzw. Okrągłego Stołu w Polsce; ▪ poprawnie posługuje się terminami „dekomunizacja” i „lustracja”; ▪ wymienia główne zasady regulujące proces lustracji w Polsce; ▪ przedstawia główne cechy wybranych modeli dekomunizacji i lustracji; ▪ rozwija skrótowiec „IPN”; ▪ odczytuje z dostępnych źródeł [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej] informacje dotyczące społecznej oceny okresu tzw. Polski Ludowej oraz procesu transformacji ustrojowej państwa polskiego i lustracji;	▪ przedstawia założenia teorii demokratyzacji Samuela Huntingtona; ▪ wskazuje cechy reformy i rewolucji obecne w procesie demokratyzacji, który przebiegał w Polsce na przełomie lat 80. i 90. XX wieku; ▪ omawia główne elementy sporu dotyczącego oceny tzw. porozumień okrągłostołowych w Polsce; ▪ przedstawia etapy procesu dekomunizacji i lustracji w Polsce; ▪ charakteryzuje rolę Instytutu Pamięci Narodowej w procesie dekomunizacji i lustracji; ▪ ocenia wybrane modele dekomunizacji i lustracji.	▪ przedstawia główne etapy Światowego procesu demokratyzacji w XIX i XX wieku; ▪ ocenia rolę Michaiła Gorbaczowa w procesie dekomunizacji; ▪ na podstawie dostępnej literatury [np. fragmentów pracy <i>Pamięć po komunizmie</i> Pawła Śpiewaka] dokonuje krytycznej analizy zróżnicowanych ocen dotyczących epoki tzw. Polski Ludowej, funkcjonujących w pamięci społecznej, oraz różnych poglądów na kwestię rozliczenia tego okresu [w tym lustracji].	▪ dokonuje krytycznej analizy procesu demokratyzacji w Polsce z przełomu lat 80. i 90., w tym ocenia społeczno-ekonomiczne, polityczne i kulturowe skutki tych przemian.

		na podstawie dostępnej literatury [np. fragmentów pracy <i>Pamięć po komunizmie</i> Pawła Śpiewaka] omawia zróżnicowane oceny dotyczące epoki tzw. Polski Ludowej, funkcjonujące w pamięci społecznej, oraz przedstawia różne poglądy na kwestię rozliczenia tego okresu [w tym lustracji].			
Temat lekcji: Współczesna demokracja – problemy i zagrożenia					
- korupcja - przeciwdziałanie korupcji - nepotyzm - populizm - ruchy populistyczne - demagogia - klientelizm - kumoterstwo	- rozpoznaje zjawisko populizmu we współczesnej polityce; - rozpoznaje patologie życia publicznego: korupcję, nepotyzm, demagogię, klientelizm i kumoterstwo.	- wymienia cechy populizmu; - wymienia konsekwencje zjawiska populizmu we współczesnej polityce; - odczytuje z różnych Źródeł [tabele, wykresy, schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, Źródła ikonograficzne] informacje dotyczące populizmu, demagogii, korupcji, nepotyzmu, klientelizmu i kumoterstwa.	- porównuje ze sobą populizm i demagogię; - przedstawia czynniki sprzyjające rozwojowi korupcji oraz skutki tego procederu; - charakteryzuje poznane metody przeciwdziałania korupcji i wymienia instytucje powołane do zwalczania tego zjawiska; - analizuje dane dotyczące skali zjawiska korupcji w Polsce i na świecie; - wykazuje znaczenie klientelizmu w sprawowaniu władzy – na podstawie wybranej literatury [np. rozdziałów VIII i XIII pracy <i>Nierówna przyjaźń. Układy klientalne w perspektywie historycznej</i> Antoniego Mączaka, rozdziału IV rozprawy <i>Demokracja</i> Charles'a Tilly'ego oraz artykułu <i>Klany, kliki i zawłaszczone państwa</i> Janine R. Wedel].	- charakteryzuje wybrane ruchy populistyczne; - charakteryzuje różne formy [w tym formy historyczne] nepotyzmu, demagogii, klientelizmu, kumoterstwa.	- organizuje debatę na forum społeczności szkolnej, np. na temat współczesnego populizmu, i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji; - gromadzi, analizuje, prezentuje informacje na temat wybranego współczesnego ruchu populistycznego.
II. Społeczeństwo a polityka					
Temat lekcji: Społeczeństwo obywatelskie					
- idee dotyczące społeczeństwa obywatelskiego i jego istota - funkcje społeczeństwa obywatelskiego - społeczeństwo obywatelskie w Polsce w XX wieku - kapitał społeczny - zaufanie społeczne	- wymienia główne idee związane ze społeczeństwem obywatelskim; - podaje przykłady codziennych zachowań sprzyjających budowaniu kapitału społecznego. lub prowadzących do jego zniszczenia.	- przedstawia główne idee związane ze społeczeństwem obywatelskim; - wymienia główne etapy procesu kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w XX wieku oraz związane z tym procesem problemy; - wyjaśnia znaczenie pojęć „kapitał społeczny” i „zaufanie społeczne”; - wyjaśnia, jakie znaczenie mają zaufanie społeczne i kapitał społeczny dla	- charakteryzuje główne funkcje społeczeństwa obywatelskiego; - przedstawia XIX-wieczne tradycje polskiego społeczeństwa obywatelskiego; - omawia funkcje kapitału społecznego; - porównuje poziom zaufania społecznego i kapitału społecznego w Polsce i w wybranych krajach europejskich.	- porównuje ze sobą różne koncepcje społeczeństwa obywatelskiego; - charakteryzuje formy funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce w czasach komunistycznych; - formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat kapitału społecznego i społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.	- organizuje na forum społeczności szkolnej debatę na temat kapitału społecznego i społeczeństwa obywatelskiego w Polsce oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji; - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat kapitału społecznego oraz społeczeństwa obywatelskiego w Polsce i w wybranych państwach świata.

		właściwego funkcjonowania demokracji; odczytuje z dostępnych Źródeł [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, Źródła ikonograficzne i narracyjne] informacje dotyczące zaufania i kapitału społecznego.			
Temat lekcji: Organizacje pozarządowe					
- trzeci sektor działalności społeczno-gospodarczej - działalność organizacji pozarządowych - stowarzyszenia - fundacje - organizacje pożytku publicznego - think-tank	- podaje przykłady stowarzyszeń i fundacji o zasięgu ogólnopolskim; - wymienia podstawowe cechy organizacji pozarządowych; - wskazuje główne kierunki aktywności organizacji pozarządowych w Rzeczypospolitej Polskiej.	- porównuje status prawny stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Polsce; - odszukuje i prezentuje informacje na temat funkcjonowania wybranej organizacji z trzeciego sektora; - charakteryzuje główne kierunki aktywności organizacji pozarządowych w Polsce; - wymienia formy społecznego wsparcia dla organizacji pożytku publicznego; - odczytuje z dostępnych Źródeł dane statystyczne dotyczące funkcjonowania organizacji trzeciego sektora; - wymienia zakres niezbędnych uregulowań, które muszą zostać uwzględnione w statucie stowarzyszenia; - przygotowuje według wzoru projekt statutu stowarzyszenia lub fundacji - wyjaśnia, czym są think tanki i jaką rolę odgrywają.	- charakteryzuje trzy sektory działalności społeczno-gospodarczej w państwie; - omawia procedurę rejestracji stowarzyszeń w Polsce; - porównuje sposób zakładania oraz zasady funkcjonowania fundacji i stowarzyszeń w Polsce; - interpretuje przepisy prawne dotyczące funkcjonowania stowarzyszeń, fundacji i organizacji pożytku publicznego w Rzeczypospolitej Polskiej; - analizuje różnorodne materiały Źródłowe [Źródła narracyjne, ikonograficzne] dotyczące organizacji z trzeciego sektora; - przedstawia działalność wybranego think tanku.	- określa, jakie znaczenie ma funkcjonowanie organizacji z trzeciego sektora Życia publicznego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego; - formuluje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej np. roli organizacji pozarządowych we współczesnym świecie.	- przygotowuje i przeprowadza kampanię społeczną mającą na celu wypromowanie wybranej organizacji pozarządowej; - organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. roli organizacji pozarządowych we współczesnym świecie oraz aktywnie uczestniczy w dyskusji; - aktywnie działa w jednej z organizacji pozarządowych.
Temat lekcji: Spółdzielczość i organizacje zawodowe					
- spółdzielnia - spółdzielczość w Polsce - związek zawodowy - związki zawodowe w Polsce - organizacja pracodawców - samorząd zawodowy - grupa interesu	- wyjaśnia, na czym polega spółdzielczość; - podaje przykłady spółdzielni funkcjonujących współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej; - wymienia cele i przykładowe działania związków zawodowych; - wymienia główne centrale związków zawodowych w Polsce.	- wymienia rodzaje spółdzielni funkcjonujących współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej; - charakteryzuje cele działalności związków zawodowych, organizacji pracodawców i samorządów zawodowych; - podaje przykłady działań typowych dla związków zawodowych, organizacji pracodawców i samorządów zawodowych; - wyjaśnia, czym jest grupa interesu; - odczytuje z dostępnych Źródeł [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, Źródła	- przedstawia związki zawodowe i centrale związkowe funkcjonujące współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej; - prezentuje organizację pracodawców funkcjonującą współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej; - porównuje ze sobą cele i formy działania związków zawodowych i organizacji pracodawców; - wyjaśnia, czym jest lobbing; - interpretuje przepisy prawne dotyczące funkcjonowania spółdzielni, związków zawodowych, organizacji pracodawców	- przedstawia tradycje ruchu spółdzielczego w Polsce; - formuluje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej np. roli związków zawodowych we współczesnych państwach demokratycznych; - interpretuje przepisy prawne określające zasady prowadzenia lobbingu.	- organizuje na forum społeczności szkolnej debatę, np. na temat roli związków zawodowych we współczesnych państwach demokratycznych, oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji; - gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranych związków zawodowych, organizacji pracodawców, samorządu zawodowego lub spółdzielni.

		ikonograficzne i narracyjne] informacje dotyczące związków zawodowych, organizacji pracodawców, samorządów zawodowych i spółdzielni.	i samorządów zawodowych w Rzeczypospolitej Polskiej.		
Temat lekcji: Kultura polityczna					
- elementy kultury politycznej - kultura polityczna jednostki - typy kultury politycznej - kultura polityczna w Polsce	podaje przykłady zachowań świadczących o poziomie kultury politycznej w danym społeczeństwie.	- wyjaśnia, czym jest kultura polityczna społeczeństwa; - charakteryzuje poszczególne typy kultury politycznej w ujęciu klasycznym; - odczytuje z dostępnych źródeł [dane statystyczne, tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, źródła ikonograficzne i narracyjne] informacje dotyczące postaw przyjmowanych przez członków społeczeństwa polskiego wobec instytucji publicznych i polityków.	- charakteryzuje proces kształtowania się kultury politycznej jednostki i społeczeństwa; - analizuje – z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej – kulturę polityczną wybranych społeczeństw, grup społecznych lub formacji politycznych.	- charakteryzuje typy polityków według klasyfikacji Maxa Webera; - buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat, np. kultury politycznej współczesnego społeczeństwa polskiego.	- organizuje na forum społeczności szkolnej debatę, np. na temat kultury politycznej współczesnego społeczeństwa polskiego, i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, budując odpowiednie argumenty i kontrargumenty; - przeprowadza na forum społeczności szkolnej kampanię społeczną promującą wartości, działania lub postawy właściwe dla obywatelskiej kultury politycznej;
Temat lekcji: Postawy i zachowania polityczne					
- partycypacja polityczna - formy partycypacji politycznej - demokracja uczestnicząca - aktywność wyborcza - zgromadzenie publiczne - petycje - nieposłuszeństwo obywatelskie	- podaje przyczyny absencji wyborczej we współczesnych państwach demokratycznych, w tym w Polsce; - wymienia formy konwencjonalnej partycypacji politycznej w Rzeczypospolitej Polskiej; - podaje przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa.	- wyjaśnia znaczenie terminów „frekwencja wyborcza” i „absencja wyborcza”; - odczytuje z różnych źródeł informacje dotyczące frekwencji wyborczej w Polsce; - podaje przykłady czynników, które wpływają na zmianę preferencji politycznych wyborców w Rzeczypospolitej Polskiej; - wyjaśnia, czym jest partycypacja polityczna; - wymienia formy niekonwencjonalnej partycypacji politycznej w Rzeczypospolitej Polskiej; - podaje historyczne i współczesne przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa; - wymienia podstawowe cechy obywatelskiego nieposłuszeństwa; - sporządza według wzoru przykładową petycję.	- porównuje frekwencję wyborczą w Polsce i w innych państwach demokratycznych; - uzasadnia, że korzystanie przez obywateli z praw i wolności politycznych jest konieczne dla właściwego funkcjonowania demokracji; - charakteryzuje główne formy partycypacji politycznej: konwencjonalną, niekonwencjonalną, symboliczną; - wyjaśnia, na czym polega demokracja uczestnicząca; - interpretuje przepisy prawne dotyczące różnych form partycypacji politycznej.	- porównuje i ocenia różne formy partycypacji politycznej; - charakteryzuje i ocenia różne sposoby podnoszenia frekwencji wyborczej w państwach demokratycznych; - buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej np.: - znaczenia partycypacji politycznej we współczesnej Polsce, - historycznym i współczesnym przejawom obywatelskiego nieposłuszeństwa.	- organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np.: - znaczeniu partycypacji politycznej we współczesnej Polsce; - historycznym i współczesnym przejawom obywatelskiego nieposłuszeństwa, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Media masowe					

- rodzaje mediów masowych - funkcje mediów - media społecznościowe - czwarta władza - media a debata publiczna - media w Polsce - media w państwach totalitarnych i autorytarnych	- podaje przykłady mediów masowych; - wymienia główne funkcje mediów; - podaje przykłady dowodzące, że media wywierają wpływ na sprawowanie władzy.	- wyjaśnia, jaką rolę odgrywają współczesne media w debacie publicznej; - zbiera i przedstawia informacje na temat przebiegu debaty publicznej dotyczącej wybranego problemu; - omawia główne funkcje mediów; - charakteryzuje główne typy mediów działających w Polsce; - charakteryzuje wybrany tygodnik społeczno-polityczny wychodzący w Polsce – z uwzględnieniem grupy odbiorców, formy przekazu, orientacji ideologicznej, typu własności; - wyjaśnia znaczenie terminów: „media masowe”, „media społecznościowe”, „czwarta władza”; - podaje przykłady kontroli realizowanej przez media wobec organów władzy; - odczytuje z różnorodnych źródeł [tabele, wykresy i schematy przedstawiające wyniki badań opinii publicznej, źródła ikonograficzne i narracyjne] informacje dotyczące mediów masowych.	- przedstawia główne etapy rozwoju mediów masowych; - porównuje funkcjonowanie mediów w państwach demokratycznych i niedemokratycznych [autorytarnych i totalitarnych]; - wykazuje, że poziom krytycyzmu mediów często zależy od ich orientacji politycznej.	- charakteryzuje i ocenia funkcjonowanie wybranych mediów społecznościowych; - formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat wpływu mediów społecznościowych na: - na życie młodych ludzi w Polsce, - funkcjonowanie społeczeństw demokratycznych, - przemiany społeczno-polityczne na świecie; - charakter debaty publicznej w Polsce.	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat przypadków ograniczania wolności mediów we współczesnych państwach demokratycznych i niedemokratycznych; - organizuje debatę na forum społeczności szkolnej na temat wpływu mediów społecznościowych na: - życie młodych ludzi w Polsce, - funkcjonowanie społeczeństw demokratycznych, - przemiany społeczno-polityczne na świecie; - charakter debaty publicznej w Polsce, - a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Przekazy medialne					
- fakty i opinie - weryfikacja źródeł informacji - fake newsy - propaganda - bańka informacyjna - manipulacja w mediach - mechanizmy manipulacji medialnej - etyka dziennikarska - Rada Etyki Mediów - kampanie społeczne	- odróżnia w przekazach medialnych fakty od opinii; - podaje przykłady manipulacji stosowanych w przekazach medialnych; - wymienia podstawowe zasady etyki dziennikarskiej; - podaje przykłady zagrożeń wynikających z bezkrytycznego korzystania ze współczesnych mediów.	- wymienia podstawowe mechanizmy manipulacji wykorzystywane w mediach; - wymienia zasady krytycznej analizy przekazów medialnych; - przedstawia rolę Rady Etyki Mediów w Polsce; - właściwie posługuje się pojęciami: „propaganda”, „manipulacja”, „bańka informacyjna”, „kampania społeczna”; - przedstawia zagrożenia wynikające z bezkrytycznego korzystania ze współczesnych mediów; - określa cechy kampanii społecznych; - omawia poszczególne etapy realizacji kampanii społecznej; - przedstawia cele i zadania wybranej kampanii społecznej; - wyjaśnia, jaką rolę odgrywają media społecznościowe we współczesnym życiu politycznym.	- dokonuje krytycznej analizy wybranego przekazu medialnego; - charakteryzuje wybrane mechanizmy manipulacji medialnej; - podaje cechy propagandy; - wymienia przyczyny powstawania baniek informacyjnych i zagrożenia wynikające z ich istnienia; - analizuje przepisy prawne z <i>Karty etycznej mediów</i> obowiązującej w Polsce; - analizuje przebieg wybranej kampanii społecznej, w tym ocenia trafność i efektywność działań podjętych w jej ramach; - opracowuje ramowy program kampanii społecznej dotyczącej wybranego problemu z Życia społecznego.	- porównuje różnorodne przekazy medialne dotyczące wybranego problemu z Życia publicznego, ze szczególnym uwzględnieniem zastosowanych metod manipulacji; - porównuje wybrane kampanie społeczne; - ocenia, z uwzględnieniem zasad etyki dziennikarskiej, wybrany tygodnik społeczno-polityczny wydawany w Polsce.	przygotowuje i przeprowadza, np. na forum społeczności szkolnej, kampanię społeczną dotyczącą wybranego problemu Życia społecznego.

Temat lekcji: Opinia publiczna					
- istota opinii publicznej - badania opinii publicznej - sondaże - sondaże a rzeczywistość	wyjaśnia, na czym polega badanie opinii publicznej i czemu ono służy.	- wymienia podstawowe zasady badania opinii publicznej; - omawia poszczególne etapy procesu przeprowadzania sondaży; - odczytuje z dostępnych źródeł [tabele, wykresy i schematy] informacje dotyczące wyników badań opinii publicznej; - właściwie posługuje się terminami: „badanie opinii publicznej”, „sondaż”; - podaje przykłady ośrodków zajmujących się badaniem opinii publicznej w Polsce.	- charakteryzuje narzędzia wykorzystywane w badaniach opinii publicznej; - przygotowuje i przeprowadza w najbliższym otoczeniu minisondaż opinii publicznej dotyczący wybranego zagadnienia; - podaje przykłady wpływu opinii publicznej i postaw politycznych rozpowszechnionych w społeczeństwie na decyzje organów władzy różnego szczebla.	- analizuje możliwość wpływu opinii publicznej i postaw politycznych rozpowszechnionych w społeczeństwie na decyzje organów władzy różnego szczebla; - przedstawia w tabeli lub na wykresie wyniki przeprowadzonego przez siebie minisondażu opinii publicznej oraz przeprowadza ich analizę.	dokonuje krytycznej analizy dotyczącej narzędzi, które służą do badania opinii publicznej, oraz sposobów wykorzystywania wyników tego typu pomiarów.
III. Systemy partyjne i wyborcze					
Temat lekcji: Partie polityczne					
- cechy i funkcje partii politycznych - geneza partii politycznych - rodzaje partii politycznych	wymienia główne funkcje i formy aktywności partii politycznych w państwach demokratycznych.	- wymienia główne cechy demokratycznych partii politycznych; - charakteryzuje główne funkcje i formy aktywności partii politycznych w państwach demokratycznych; - przedstawia związki między partiami politycznymi a społeczeństwem; - prawidłowo posługuje się terminem „polityka bez ideologii”; - rozpoznaje przejawy polityki bez ideologii.	- wymienia główne etapy ewolucji instytucjonalnej i ideologicznej partii politycznych; - przedstawia typologie partii politycznych; - omawia na wybranych przykładach zjawisko kryzysu partii politycznych; - odczytuje z różnych źródeł [teksty narracyjne i normatywne, źródła ikonograficzne, wykresy i tabele prezentujące wyniki badań opinii publicznej] informacje dotyczące współczesnych partii politycznych.	- porównuje podziały socjopolityczne występujące w Europie Zachodniej i Europie Środkowo-Wschodniej; - opisuje partie polityczne z zastosowaniem diagramu Nolana; - organizuje na forum społeczności szkolnej debatę na temat roli partii politycznych w społeczeństwie demokratycznym oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, budując odpowiednie argumenty i kontrargumenty.	gromadzi i przedstawia informacje dotyczące zjawiska kryzysu partii mainstreamowych w Europie.
Temat lekcji: Systemy partyjne					
- rodzaje systemów partyjnych - system partyjny a ustrój państwa - systemy partyjne w wybranych państwach	- podaje główne cechy dwublokowego systemu partyjnego i systemu wielopartyjnego; - wymienia główne cechy systemu monopartyjnego.	- wyjaśnia, czym jest system partyjny; - wymienia główne cechy poszczególnych systemów partyjnych w państwach demokratycznych [systemy: dwupartyjny, dwublokowy, partii dominującej, dwóch partii dominujących, rozbięcia wielopartyjnego, kooperacji partii]; - wymienia główne cechy systemów partyjnych w państwach niedemokratycznych [systemy: monopartyjny, partii hegemonicznej].	- wykazuje, że w państwach niedemokratycznych mogą istnieć systemy charakteryzujące się pozornym pluralizmem lub takie, w których partie nie mają realnego znaczenia; - analizuje systemy partyjne w wybranych państwach demokratycznych.	porównuje zasady, uwarunkowania i konsekwencje funkcjonowania różnych systemów partyjnych w państwach demokratycznych [systemy: dwupartyjny, dwublokowy, partii dominującej, dwóch partii dominujących, rozbięcia wielopartyjnego, kooperacji partii].	zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat zasad funkcjonowania systemów partyjnych w wybranych państwach demokratycznych i niedemokratycznych.
Temat lekcji: Partie polityczne w Polsce					

▪ status prawny partii politycznej ▪ finansowanie partii ▪ system partyjny w Polsce ▪ postulaty głównych partii politycznych	▪ wymienia główne cechy i cele działania partii politycznych; ▪ podaje nazwy głównych partii politycznych działających w Polsce.	▪ interpretuje przepisy <i>Konstytucji RP</i> dotyczące pluralizmu politycznego; ▪ charakteryzuje partie polityczne działające współcześnie w Rzeczypospolitej Polskiej – z uwzględnieniem reprezentowanych przez te ugrupowania ideologii; ▪ omawia pozycję poszczególnych partii politycznych w Polsce w świetle ostatnich wyborów parlamentarnych; ▪ odczytuje z różnych Źródeł [tabele, wykresy i schematy prezentujące wyniki badań opinii publicznej, Źródła ikonograficzne i narracyjne] informacje dotyczące stosunku społeczeństwa polskiego do partii politycznych.	▪ charakteryzuje fazy rozwoju systemu partyjnego w Rzeczypospolitej Polskiej; ▪ przedstawia i analizuje kryteria klasyfikacji partii politycznych w Polsce; ▪ interpretuje przepisy prawne z <i>Ustawy o partiach politycznych</i>; ▪ analizuje zasady finansowania partii politycznych w Polsce.	▪ buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat sposobów finansowania partii politycznych w Polsce; ▪ dokonuje analizy wybranych przepisów ze statutów partii politycznych działających w Polsce.	▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę na temat sposobów finansowania partii politycznych w Polsce oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Opozycja polityczna					
▪ funkcje opozycji politycznej ▪ zadania opozycji ▪ rodzaje opozycji ▪ opozycja w Polsce	▪ wyjaśnia, czym jest opozycja polityczna; ▪ wymienia partie należące do opozycji politycznej w Polsce.	▪ wymienia funkcje opozycji politycznej i przykłady realizowanych przez nią zadań; ▪ rozróżnia podstawowe rodzaje opozycji; ▪ podaje przykłady ograniczania praw opozycji we współczesnej polityce.	▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między opozycją polityczną a opozycją parlamentarną; ▪ charakteryzuje rolę opozycji politycznej w wybranych procedurach sprawowania władzy; ▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „obstrukcja parlamentarna”, „koabitacja”; ▪ omawia – na współczesnych przykładach – przypadki ograniczania praw opozycji.	▪ charakteryzuje różne rodzaje opozycji politycznej; ▪ analizuje dyskurs współczesnej opozycji dotyczący ograniczania jej praw i ocenia trafność argumentów zgłaszanych przez polityków opozycyjnych.	▪ dokonuje krytycznej analizy współczesnych podziałów w politycznych w Polsce.
Temat lekcji: Wybory i systemy wyborcze					
▪ zasady wyborcze ▪ funkcje wyborów ▪ system ▪ większościowy ▪ system ▪ proporcjonalny ▪ system mieszany	▪ wymienia konstytucyjne zasady wyborcze; ▪ podaje przykłady organów władzy publicznej wyłanianych w wyborach; ▪ podaje przykłady naruszania zasad regulujących procedury wyborcze; ▪ podaje główne cechy systemów wyborczych: proporcjonalnego i większościowego.	▪ przedstawia funkcje wyborów w państwach demokratycznych i niedemokratycznych; ▪ wyjaśnia podstawowe zasady wyborcze; ▪ rozpoznaje systemy wyborcze: większościowy, proporcjonalny i mieszany; ▪ właściwie posługuje się terminem „próg wyborczy” [„klausura zaporowa”]; ▪ przedstawia wpływ systemów wyborczych na kształt systemów partyjnych; ▪ przedstawia rozwiązania prawne w systemie proporcjonalnym, które	▪ wyjaśnia znaczenie terminów: „równość formalna”, „równość materialna”, „wybory pluralne”, „nierówna reprezentacja”, „gerrymandering”; ▪ porównuje funkcje wyborów w państwach demokratycznych i niedemokratycznych; ▪ przedstawia metody łamania zasad regulujących procedury wyborcze oraz przyczyny i skutki tego typu naruszeń; ▪ interpretuje przepisy z aktów prawnych określających zasady wyborcze.	▪ porównuje ze sobą poszczególne systemy wyborcze; ▪ porównuje różne metody przeliczania głosów w systemie proporcjonalnym i przedstawia konsekwencje ich zastosowania [metoda d'Hondta, metoda Sainte-Laguë, metoda Hare'a-Niemeyera]; ▪ analizuje argumenty na rzecz poszczególnych systemów wyborczych: większościowego, proporcjonalnego i mieszanego.	▪ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat systemów wyborczych w wybranych państwach świata.

		sprzyjają personalizacji wyborów i stabilności rządu.			
Temat lekcji: Kampania wyborcza					
- marketing polityczny - kampania wyborcza - slogany - plakaty - ulotki - spoty - memy - internet w kampanii wyborczej	- wymienia główne cele kampanii wyborczych; - podaje przykłady form przekazu i środków perswazji wykorzystywanych w kampaniach wyborczych; - podaje przykłady haseł wyborczych.	- wymienia główne cechy kampanii wyborczej; - wymienia główne formy przekazu i środki perswazji wykorzystywane w kampaniach wyborczych; - wymienia główne cechy skutecznych haseł wyborczych; - wyjaśnia, jaka jest rola internetu we współczesnych kampaniach wyborczych; - podaje przykłady nieetycznego wykorzystywania mediów społecznościowych w kampaniach wyborczych.	- analizuje wybrane elementy kampanii wyborczej [w tym hasła wyborcze, slogany, plakaty, ulotki, spoty i memy internetowe] pod kątem ich skuteczności, atrakcyjności i zgodności z programem danej partii politycznej; - analizuje różnorodne materiały Źródłowe dotyczące kampanii wyborczych, w tym programy wyborcze partii politycznych; - wyjaśnia, na czym polega wpływ sondaży przedwyborczych na wynik wyborów.	- porównuje strategie wybranych partii politycznych w kilku ostatnich kampaniach wyborczych; - wyjaśnia, z czego wynikają różnice między wynikami wyborów a wynikami sondaży przedwyborczych.	organizuje na forum społeczności szkolnej debatę dotyczącą zasad, które powinny być przestrzegane przez uczestników kampanii wyborczych w państwie demokratycznym, oraz bierze aktywny udział w zainicjowanej dyskusji, budując odpowiednie argumenty i kontrargumenty.
IV. Ustroje polityczne współczesnych państw					
Temat lekcji: Sprawowanie władzy					
- podmioty władzy - podział organów państwowych - środki sprawowania władzy - systemy sprawowania władzy [demokratyczny, autokratyczny] - przywództwo - przywództwo polityczne - cechy przywódców politycznych	- wyjaśnia, na czym polega sprawowanie władzy; - podaje przykłady działań wykonywanych w ramach sprawowania władzy; - wymienia przykładowe cechy przywódców politycznych w państwie demokratycznym.	- wymienia podmioty sprawujące władzę; - wskazuje środki sprawowania władzy; - wymienia cechy pożądane u przywódców politycznych w państwie demokratycznym.	- omawia cechy pożądane u przywódców politycznych w państwie demokratycznym; - porównuje sposoby sprawowania władzy w państwach demokratycznym i niedemokratycznym; - na podstawie literatury [np. fragmentów rozprawy <i>Książę</i> Niccolò Machiavellego lub reportażu <i>Cesarz</i> Ryszarda Kapuścińskiego] wskazuje podstawowe mechanizmy sprawowania władzy.	porównuje różne style przywództwa politycznego.	dokonyuje krytycznej analizy przywództwa politycznego na podstawie literatury np. fragmentów tekstu <i>Książę</i> Niccolò Machiavellego lub fragmentów tekstu <i>Cesarz</i> Ryszarda Kapuścińskiego.
Temat lekcji: Monarchie i republiki					
- forma rządu - forma państwa - monarchia dziedziczna - monarchia elekcyjna - ustroje polityczne współczesnych monarchii - typy współczesnych monarchii	- podaje typy współczesnych monarchii; - wymienia współczesne monarchie europejskie; - podaje podstawowe formy funkcjonowania głowy państwa we współczesnych republikach [organ jednoosobowy, organ kolegialny].	- wymienia cechy współczesnych monarchii absolutnych, konstytucyjnych, parlamentarnych; - właściwie posługuje się terminami „forma rządu” i „forma państwa”; - przedstawia sposoby wyboru głowy państwa wykorzystywane we współczesnych republikach;	- porównuje współczesne monarchie absolutne, konstytucyjne i parlamentarne; - analizuje normy dotyczące sukcesji we współczesnych monarchiach; - porównuje znaczenie terminów „forma rządu” i „forma państwa”; - podaje przykłady kolegialnych organów pełniących funkcję głowy państwa;	- analizuje informacje dotyczące funkcjonowania kolegialnej głowy państwa w wybranych państwach świata; - gromadzi i przedstawia informacje na temat kompetencji głowy państwa w wybranej monarchii współczesnej; - interpretuje przepisy prawne z konstytucji i innych Źródeł normatywnych odnoszące się do głowy	organizuje na forum społeczności szkolnej debatę dotyczącą zagadnienia przyszłości monarchii we współczesnym świecie [uczniowie rozważają problem na przykładzie monarchii brytyjskiej], a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, budując odpowiednie argumenty i kontrargumenty.

▪ monarcha ▪ kompetencje głowy państwa we współczesnych monarchiach ▪ sukcesja ▪ porządek sukcesji ▪ elekcja ▪ rola głowy państwa w republice ▪ funkcje prezydenta ▪ wybór prezydenta ▪ kolegalne głowy państwa		▪ wymienia klasyczne kompetencje głowy państwa we współczesnych systemach republikańskich; ▪ charakteryzuje podstawowe formy funkcjonowania głowy państwa we współczesnych republikach [organ jednoosobowy, organ kolegalny].	▪ odczytuje z dostępnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne] informacje dotyczące organów pełniących funkcję głowy państwa w różnych systemach rządów i różnych państwach.	państwa w wybranych państwach świata.	
Temat lekcji: Władza ustawodawcza					
▪ parlament ▪ parlament jednoizbowy ▪ parlament dwuizbowy ▪ proces legislacyjny ▪ funkcjonowanie parlamentu ▪ organy wewnętrzne parlamentu ▪ mandat parlamentarny ▪ immunitet parlamentarny	▪ wyjaśnia, czym jest parlament; ▪ wymienia funkcje parlamentu w państwie demokratycznym; ▪ właściwie posługuje się terminami: „mandat” i „immunitet”.	▪ charakteryzuje funkcje legislatywy w państwie demokratycznym: ustrojodawczą, ustawodawczą, kontrolną i kreacyjną; ▪ rozróżnia od siebie struktury parlamentu: monokameralną i bikameralną; ▪ rozpoznaje dwa podstawowe tryby pracy parlamentu; ▪ właściwie posługuje się terminami: „inicjatywa ustawodawcza”, „proces legislacyjny”, „legislacyja”; ▪ wyjaśnia, na czym polega zasada jawności obrad parlamentu; ▪ wyjaśnia, na czym polegają mandat wolny i mandat związany; ▪ wyjaśnia, na czym polega immunitet parlamentarny.	▪ odczytuje z dostępnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne] informacje dotyczące władzy ustawodawczej w różnych systemach rządów i różnych państwach; ▪ porównuje immunitety parlamentarne: formalny i materialny; ▪ analizuje wady i zalety immunitetów parlamentarnych: formalnego i materialnego; ▪ wymienia konsekwencje stosowania mandatu wolnego i mandatu związanego.	▪ omawia uwarunkowania wpływające na funkcjonowanie bikameralnych parlamentów; ▪ przedstawia argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat wad i zalet monokameralnej i bikameralnej struktury parlamentu; ▪ interpretuje przepisy prawne z konstytucji wybranych państw świata odnoszące się do władzy ustawodawczej.	▪ organizuje na forum społeczności szkolnej debatę dotyczącą problemów związanych z władzą ustawodawczą we współczesnych państwach demokratycznych oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji; ▪ gromadzi, analizuje, porównuje i przedstawia informacje na temat parlamentów w wybranych państwach świata [struktura, zasady regulujące proces legislacyjny, organizacja wewnętrzna].
Temat lekcji: Władza wykonawcza					

- modele władzy wykonawczej - głowa państwa - rząd - sposoby wyłaniania rządu - odpowiedzialność polityczna - koalicja rządowa - typy koalicji rządowych - rząd mniejszościowy - współrządzenie	- wyjaśnia, na czym polegają zadania władzy wykonawczej; - podaje przykłady organów władzy wykonawczej; - wyjaśnia, jaką rolę odgrywają w państwie demokratycznym głowa państwa oraz premier/kancelarz; - wymienia etapy typowego procesu tworzenia rządu.	- właściwie posługuje się terminami: „egzekutywa”, „wotum zaufania”; - rozróżnia dwa modele władzy wykonawczej: monokratyczny i dualistyczny; - wyjaśnia, na czym polega odpowiedzialność polityczna [indywidualna i kolegiarna]; - wyjaśnia, na czym polega funkcjonowanie rządów: koalicyjnego, większościowego i mniejszościowego; - przedstawia mechanizmy tworzenia koalicji gabinetowych; - wymienia różne możliwe typy relacji między głową państwa a rządem; - wyjaśnia, na czym polega zjawisko koabitacji, odwołując się do przykładów znanych z Republiki Francuskiej; - charakteryzuje relacje między premierem i jego gabinetem a monarchą w Wielkiej Brytanii.	- porównuje sposób powoływania rządu w Republice Federalnej Niemiec i Federacji Rosyjskiej; - porównuje rozwiązania regulujące kwestię odpowiedzialności politycznej w Republice Federalnej Niemiec i Federacji Rosyjskiej; - porównuje sytuację rządów mniejszościowych i większościowych, z uwzględnieniem ich stabilności i dostępnych im możliwości działania; - porównuje funkcjonowanie koalicji rządowych w Republice Federalnej Niemiec i Republice Francuskiej; - odczytuje z różnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne] informacje dotyczące władzy wykonawczej w różnych systemach rządów i różnych państwach.	- porównuje różne typy koalicji rządowych; - interpretuje przepisy prawne z konstytucji wybranych państw świata odnoszące się do władzy wykonawczej.	dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania organów władzy wykonawczej w wybranych państwach świata.
Temat lekcji: Systemy polityczne					
- system parlamentarno-gabinetowy - system prezydencki - system kanclerski - system semiprezydencki - system parlamentarno-komitetowy - system superprezydencki	- przyporządkowuje do wybranych państw [Wielka Brytania, Francja, Niemcy, Szwajcaria, USA, Rosja] funkcjonujące w nich systemy rządów; - podaje typowe cechy systemów parlamentarno-gabinetowego i prezydenckiego.	- wyjaśnia, czym jest system polityczny; - określa, które systemy rządów dominują na poszczególnych kontynentach; - wymienia podstawowe cechy systemów: - parlamentarno-gabinetowego, - prezydenckiego, - kanclerskiego, - semiprezydenckiego, - parlamentarno-komitetowego, - superprezydenckiego; - charakteryzuje podstawowe rozwiązania ustrojowe [organy, ich kompetencje i łączące je wzajemne zależności] funkcjonujące w Wielkiej Brytanii, we Francji, w Niemczech, Szwajcarii, USA i Rosji.	- odczytuje z dostępnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne] informacje dotyczące wybranych systemów rządów; - charakteryzuje pozycję i kompetencje głowy państwa w systemach prezydenckim i superprezydenckim; - porównuje pozycję i kompetencje szefa rządu w systemach parlamentarno-gabinetowym i kanclerskim; - wymienia rozwiązania charakterystyczne dla systemów rządów funkcjonujących w Wielkiej Brytanii, we Francji, w Niemczech, USA, Szwajcarii i Rosji.	- ze sobą elementy klasycznych systemów rządów: - uprawnienia głowy państwa, - relacje głowy państwa z rządem, - relacje między organami władzy ustawodawczej i wykonawczej; - interpretuje przepisy prawne z konstytucji i innych Źródeł normatywnych odnoszące się do systemów rządów w wybranych państwach świata.	organizuje na forum społeczności szkolnej debatę na temat wybranych systemów rządów we współczesnych państwach demokratycznych oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, budując odpowiednie argumenty i kontrargumenty.
Temat lekcji: Współczesne ustroje terytorialno-prawne					
- państwo jednolite, - państwo złożone - federacja - konfederacja	wyjaśnia, na czym polega różnica między państwem unitarnym a złożonym;	- podaje przykłady państw unitarnych i złożonych we współczesnym świecie; - wymienia podstawowe rodzaje państw złożonych;	charakteryzuje sytuację terytoriów autonomicznych w wybranych państwach europejskich;	interpretuje przepisy prawne z konstytucji i innych Źródeł normatywnych odnoszące się do ustrojów terytorialno-prawnych	gromadzi, prezentuje i analizuje informacje na temat współczesnych procesów

- unia realna - terytorium autonomiczne - dezintegracja państw złożonych - władze regionalne	- wymienia przykłady państw o złożonej strukturze terytorialno-prawnej; - podaje przykłady terytoriów autonomicznych funkcjonujących w Europie i na świecie; - wymienia przykłady procesów dezintegracyjnych przebiegających we współczesnej Europie.	- wymienia przyczyny ustanawiania terytoriów autonomicznych; - wyjaśnia, na czym polega autonomia; - przedstawia kompetencje i znaczenie organów władzy regionalnej w wybranych państwach federalnych i unitarnych [Republika Francuska, Królestwo Hiszpanii, Republika Federalna Niemiec i Konfederacja Szwajcarska]; - przedstawia przyczyny i przejawy procesów dezintegracyjnych we współczesnej Europie; - właściwie posługuje się terminami: „agresja”, „implozja”, „secesja”, „likwidacja państwa”.	- odczytuje z dostępnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne] informacje dotyczące procesów dezintegracji terytorialnej we współczesnym świecie; - porównuje rozwiązania terytorialno-prawne występujące w państwach złożonych różnego typu; - porównuje kompetencje i znaczenie organów władzy regionalnej w wybranych państwach federalnych i unitarnych [Republika Francuska, Królestwo Hiszpanii, Republika Federalna Niemiec i Konfederacja Szwajcarska].	- funkcjonujących w Republice Francuskiej, Królestwie Hiszpanii, Republice Federalnej Niemiec, Konfederacji Szwajcarskiej i w innych państwach świata; - formułuje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na temat szans i zagrożeń wynikających z procesów dezintegracji terytorialnej w wybranych państwach współczesnych.	- dezintegracji terytorialnej w Europie i na świecie; - organizuje na forum społeczności szkolnej debatę dotyczącą szans i zagrożeń wynikających z procesów dezintegracji terytorialnej we współczesnym świecie, a także bierze aktywny udział w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Systemy polityczne państw niezachodnich					
- reżim polityczny - metody sprawowania władzy - reżim demokratyczny - reżim autorytarny - reżim totalitarny - reżim hybrydowy - wskaźnik demokratyzacji	- podaje przykłady zagrożeń dla prawidłowego funkcjonowania demokracji; - wymienia przykładowe cechy państw autorytarnego i totalitarnego; - podaje historyczne i współczesne przykłady państw autorytarnych i totalitarnych.	- rozpoznaje przejawy zagrożeń dla prawidłowego funkcjonowania demokracji; - wymienia cechy państw autorytarnego i totalitarnego; - charakteryzuje reżim hybrydowy; - przedstawia cechy wybranego niezachodniego reżimu demokratycznego lub hybrydowego [np. reżimu w Wielonarodowym Państwie Boliwia, Republice Indii, Republice Południowej Afryki czy Republice Singapuru]; - przedstawia cechy wybranego niezachodniego reżimu niedemokratycznego [np. w Arabii Saudyjskiej, Białorusi, Chinach, Koreańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej i Turkmenistanie].	- porównuje cechy państw totalitarnych i autorytarnych; - odczytuje z dostępnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne] informacje dotyczące systemów politycznych funkcjonujących w państwach niezachodnich; - na podstawie danych statystycznych ukazujących wskaźnik demokracji w różnych państwach ocenia poziom przestrzegania standardów demokratycznych na świecie.	- interpretuje przepisy prawne z konstytucji i innych Źródeł normatywnych odnoszące się do systemów politycznych funkcjonujących w wybranych państwach niezachodnich; - wyjaśnia, na czym polegają metody badania jakości demokracji [na przykładzie wskaźnika demokracji].	gromadzi, prezentuje i analizuje informacje na temat wybranych niezachodnich reżimów: demokratycznego, hybrydowego i niedemokratycznego.
V. Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej					
Temat lekcji: Konstytucja RP					
- geneza uchwalenia <i>Konstytucji RP</i> - cechy <i>Konstytucji RP</i> - preambuła <i>Konstytucji RP</i> - zasady ustrojowe w <i>Konstytucji RP</i>	- podaje cechy polskiej konstytucji; - wymienia zasady konstytucyjne; - wyjaśnia znaczenie zasad dotyczących: - suwerenności narodu, - podziału i równowagi władz.	- wyjaśnia, czym <i>Konstytucja RP</i> różni się od innych Źródeł powszechnie obowiązującego prawa w Polsce; - wyjaśnia, na czym polegają szczególnie treść, szczególnie forma i szczególnie moc <i>Konstytucji RP</i>;	- analizuje treść preambuły <i>Konstytucji RP</i>; - na podstawie schematów, tekstów narracyjnych odczytuje informacje dotyczące <i>Konstytucji RP</i>;	- charakteryzuje genezę uchwalenia obowiązującej <i>Konstytucji RP</i>; - charakteryzuje cechy i strukturę polskiej ustawy zasadniczej; - analizuje zasady ograniczania praw i wolności człowieka w okresie stanów nadzwyczajnych.	organizuje na terenie szkoły kampanię społeczną propagującą znajomość zasad <i>Konstytucji RP</i>.

stany nadzwyczajne w Polsce		- przedstawia rodzaje stanów nadzwyczajnych w Polsce; - właściwie posługuje się terminami: „preambuła”, „nowelizacja konstytucji”; - wyjaśnia znaczenie zasad ustrojowych zawartych w <i>Konstytucji RP</i>: - zasady republikańskiej formy rządu, - zasady demokratycznego państwa prawa, - zasady unitarnej formy państwa, - zasady suwerenności narodu, - zasady konstytucjonalizmu, - zasady gwarancji praw i wolności, - zasady podziału i równowagi władz, - zasady pluralizmu politycznego i społecznego, - zasady decentralizacji władzy publicznej, - zasady samorządności, - zasady społecznej gospodarki rynkowej.	- prawidłowo posługuje się jednostkami redakcyjnymi <i>Konstytucji RP</i>; - przedstawia warunki wprowadzania stanów nadzwyczajnych w Polsce; - interpretuje przepisy prawne <i>Konstytucji RP</i>.		
Temat lekcji: Procedury demokratyczne w Polsce					
- wybory - zasady wyborów w Polsce - organy wybierane w Polsce - przymiotniki wyborcze - ordynacja wyborcza - demokracja bezpośrednia - referendum - inicjatywa ludowa - partycypacja - konsultacje - informowanie	- wyjaśnia znaczenie wyborów w państwie demokratycznym; - wymienia konstytucyjne zasady dotyczące wyborów w Polsce; - wyjaśnia, czym są referendum i inicjatywa ludowa.	- omawia konstytucyjne zasady dotyczące wyborów w Polsce; - wymienia obowiązujące w Polsce zasady przeprowadzania wyborów do Sejmu RP, Senatu RP, Parlamentu Europejskiego, organów samorządu terytorialnego; - właściwie posługuje się terminami: „czynne prawo wyborcze”, „bierne prawo wyborcze”, „większość względna”, „większość bezwzględna”, „okręg wyborczy”, „obwód głosowania”, „mandat”, „próg wyborczy”, „partycypacja”; - wyjaśnia, na czym polega partycypacja; - wyjaśnia wpływ przeprowadzania konsultacji i informowania społeczeństwa przez organy władzy na poziom partycypacji obywatelskiej w Polsce.	- porównuje zasady i procedury przeprowadzania wyborów do Sejmu RP, Senatu RP, Parlamentu Europejskiego i organów samorządu terytorialnego oraz na Prezydenta RP; - odczytuje z dostępnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne] informacje dotyczące procedur demokratycznych w Polsce; - wyjaśnia co to znaczy, że wynik referendum jest wiążący; - przedstawia zasady organizacji referendum różnego typu w Polsce; - wyjaśnia, jakie są zasady realizacji inicjatywy ludowej w Polsce.	- interpretuje przepisy prawne z <i>Konstytucji RP</i> i <i>Kodeksu wyborczego</i>; - porównuje zasady organizacji referendum różnego typu w Polsce.	organizuje na forum społeczności szkolnej kampanię społeczną mającą na celu np. zwiększenie poziomu partycypacji obywatelskiej wśród uczniów.
Temat lekcji: Parlament RP					
- Sejm RP - Senat RP - funkcje polskiego parlamentu	- wymienia główne kompetencje i funkcje Sejmu RP i Senatu RP; - wymienia podstawowe prawa i zadania posłów i senatorów;	- charakteryzuje główne kompetencje i funkcje Sejmu RP i Senatu RP; - wymienia główne organy Sejmu RP i Senatu RP;	przygotowuje wystąpienie dotyczące sprawy, której poświęcone były obserwowane przez niego obrady Sejmu RP lub Senatu RP;	- charakteryzuje relacje między legislatywą a egzekutywą w Polsce; - interpretuje przepisy prawne z <i>Konstytucji RP</i> i innych Źródeł	- organizuje na forum społeczności szkolnej debatę dotyczącą np.: - instytucji immunitetu poselskiego,

- organy Sejmu RP i Senatu RP - Zgromadzenie Narodowe - Marszałkowie Sejmu i Senatu RP - komisje parlamentarne - Marszałek Sejmu, Marszałek Senatu - Prezydium Sejmu, Prezydium Senatu - Konwent Seniorów - głosowanie w polskim parlamencie - rodzaje większości parlamentarnej - kluby i koła poselskie - mandat posła/senatora - immunitet parlamentarny	- wyjaśnia, na czym polega immunitet parlamentarny; - wymienia organy tworzące Zgromadzenie Narodowe.	- wymienia główne zasady funkcjonowania parlamentu w Polsce; - wyjaśnia, czym jest mandat wolny; - wyjaśnia, jaka jest struktura Zgromadzenia Narodowego; - wymienia główne kompetencje Zgromadzenia Narodowego; - podaje zasady określające poszczególne większości parlamentarne: zwykłą, bezwzględną, kwalifikowaną; - wymienia podmioty decydujące o skróceniu kadencji Sejmu RP; - wyjaśnia znaczenie terminów: „mandat poselski”, „mandat senatorski”, „kadencja”, „klub poselski”, „koło poselskie”, „kworum”; - sporządza, na podstawie własnych obserwacji, notatkę prasową o przebiegu wybranych obrad Sejmu RP lub Senatu RP.	- przedstawia skład i główne zadania organów Sejmu RP i Senatu RP; - omawia sytuacje, w których następuje wygaśnięcie mandatu poselskiego lub senatorskiego; - porównuje immunitet materialny z immunitetem formalnym; - odczytuje z dostępnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne, tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej] informacje dotyczące polskiego parlamentu.	normatywnych odnoszące się do Sejmu RP, Senatu RP i Zgromadzenia Narodowego; buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji dotyczącej np. - instytucji immunitetu poselskiego, - roli Senatu RP, - postulatów likwidacji lub reformy Senatu RP.	- roli Senatu RP, - postulatów likwidacji lub reformy Senatu RP, - a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Prezydent RP					
- pozycja ustrojowa Prezydenta RP - funkcje Prezydenta RP - kompetencje Prezydenta RP - zadania Prezydenta RP - prerogatywy Prezydenta RP - odpowiedzialność Prezydenta RP	- wymienia funkcje i kompetencje Prezydenta RP; - wyjaśnia, co to jest kontrasygnata; - wymienia osoby, które sprawowały urząd Prezydenta RP po 1989 roku.	- charakteryzuje funkcje i kompetencje Prezydenta RP; - charakteryzuje rolę Prezydenta RP: - w polityce zagranicznej, - jako zwierzchnika sił zbrojnych, - w sprawach związanych z bezpieczeństwem państwa; - omawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej Prezydenta RP; - wymienia Źródła prawa wydawane przez Prezydenta RP; - wyjaśnia znaczenie zasady kontrasygnaty; - określa rolę prerogatyw dla pozycji ustrojowej Prezydenta RP.	- charakteryzuje relacje między Prezydentem RP a Radą Ministrów, Sejmem RP i Senatem RP; - charakteryzuje relacje pomiędzy Prezydentem RP a organami władzy sądowniczej; - wykazuje, że w Polsce funkcjonują niektóre elementy systemu semiprezydencyjnego; - odczytuje z dostępnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne, tabele i wykresy prezentujące wyniki badań opinii publicznej] informacje dotyczące Prezydenta RP.	- buduje argumenty i kontrargumenty w dyskusji poświęconej np. kwestii ewentualnego wzmocnienia pozycji ustrojowej Prezydenta RP; - wyjaśnia, czym jest delikt konstytucyjny; - charakteryzuje Źródła prawa wydawane przez Prezydenta RP; - interpretuje przepisy prawne z Konstytucji RP i innych Źródeł normatywnych odnoszące się do Prezydenta RP.	organizuje na forum społeczności szkolnej debatę poświęconą np. kwestii ewentualnego wzmocnienia pozycji ustrojowej Prezydenta RP oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Rada Ministrów RP					
- pozycja ustrojowa Rady Ministrów - kompetencje Rady Ministrów - skład Rady Ministrów - zadania Prezesa Rady Ministrów	- przedstawia skład Rady Ministrów RP; - podaje kompetencje Rady Ministrów RP; - wymienia podstawowe elementy procedury powoływania Rady Ministrów;	- wymienia zadania Prezesa Rady Ministrów; - omawia poszczególne sposoby powoływania Rady Ministrów; - wymienia sytuacje, w których premier składa dymisję Rady Ministrów;	porównuje zasady i mechanizmy regulujące wyłanianie rządu w Rzeczypospolitej Polskiej z analogicznymi procedurami obowiązującymi w Republice Federalnej Niemiec;	interpretuje przepisy prawne z <i>Konstytucji RP</i> i innych Źródeł normatywnych odnoszące się do Rady Ministrów i pozostałych organów administracji publicznej;	gromadzi, analizuje, prezentuje informacje na temat pracy wybranych ministrów i ministerstw w Rzeczypospolitej Polskiej.

- procedury powołania rządu - odpowiedzialność Rady Ministrów - wotum nieufności - wotum zaufania - działy administracji rządowej - struktura administracji publicznej - administracja zespolona - administracja niezespolona - województwo - służba cywilna	- wyjaśnia, czym jest wotum nieufności; - wymienia zasady postępowania obowiązujące urzędnika służby cywilnej w Rzeczypospolitej Polskiej.	- przedstawia zasady uchwalania konstruktywnego wotum nieufności i wotum nieufności wobec poszczególnych ministrów; - omawia zasady konstytucyjnej odpowiedzialności członków rządu; - wymienia podstawowe obszary działania rządu; - charakteryzuje strukturę administracji publicznej w Polsce; - charakteryzuje rolę wojewody i wymienia jego zadania; - wyjaśnia, czym jest służba cywilna, i wymienia jej zadania.	- charakteryzuje relacje między Radą Ministrów a Prezydentem RP, Sejmem RP i Senatem RP; - wyjaśnia, na czym polega różnica między administracją zespoloną a administracją niezespoloną; - omawia zasady organizacji służby cywilnej w Rzeczypospolitej Polskiej; - wykazuje, że w Polsce występują elementy systemów parlamentarno-gabinetowego i kanclerskiego; - odczytuje z dostępnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne, tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej] informacje dotyczące Rady Ministrów RP i innych organów administracji publicznej.	- porównuje ze sobą procedury powoływania Rady Ministrów RP [procedura I, II i III]; - charakteryzuje poszczególne działy administracji rządowej.	
Temat lekcji: Sądy i trybunały					
- władza sądownicza - wymiar sprawiedliwości - konstytucyjne zasady działania wymiaru sprawiedliwości - struktura sądownictwa w Polsce - Sąd Najwyższy - sądy powszechne - sądy administracyjne - Naczelny Sąd Administracyjny - Trybunał Konstytucyjny - sędziowie Trybunału Konstytucyjnego - Trybunał Stanu - Krajowa Rada Sądownictwa	- wyjaśnia znaczenie zasad dotyczących niezawisłości sędziów i niezależności sądów; - omawia strukturę sądownictwa w Rzeczypospolitej Polskiej; - wymienia zadania Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Stanu, Naczelnego Sądu Administracyjnego.	- wyjaśnia, na czym polega różnica między władzą sądowniczą a wymiarem sprawiedliwości; - charakteryzuje konstytucyjne zasady regulujące funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości: - zasadę instancyjności, - zasadę udziału obywateli w postępowaniu sądowym, - zasadę jednolitości sądów, - zasadę prawa do sądu, - zasadę jawności postępowania sądowego; - omawia zadania Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Stanu, Naczelnego Sądu Administracyjnego; - przedstawia strukturę Sądu Najwyższego; - wymienia zadania sądów rejonowego, okręgowego i apelacyjnego; - charakteryzuje zadania i strukturę sądownictwa administracyjnego; - wymienia kompetencje Krajowej Rady Sądownictwa.	- analizuje konstytucyjne gwarancje niezawisłości sędziowskiej; - wymienia zasady powoływania ławników i charakteryzuje ich rolę w postępowaniu sądowym; - odczytuje z dostępnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne] informacje dotyczące sądów i trybunałów w Rzeczypospolitej Polskiej; - przedstawia procedurę postawienia danej osoby przed Trybunałem Stanu; - omawia procedurę kontroli konstytucyjności Źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej; - charakteryzuje strukturę i przedstawia sposób powoływania Krajowej Rady Sądownictwa.	- formuluje argumenty i kontrargumenty w dyskusji na tematy dotyczące zasad funkcjonowania systemu sądownictwa w Polsce i jego ewentualnej reformy; - wyjaśnia, jakie jest znaczenie Trybunału Konstytucyjnego w polskim systemie prawnym, odwołując się do przykładów rozstrzygniętych przez niego spraw; - interpretuje przepisy prawne z Konstytucji RP i innych Źródeł normatywnych odnoszące się do sądów i trybunałów; - omawia zasady powoływania członków Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Stanu, Naczelnego Sądu Administracyjnego.	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat struktury i zadań wybranego sądu powszechnego; - organizuje na forum społeczności szkolnej debatę na tematy dotyczące zasad funkcjonowania systemu sądownictwa w Polsce i jego ewentualnej reformy, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Temat lekcji: Organy kontroli państwowej i ochrony prawa					

- Najwyższa Izba Kontroli - Rzecznik Praw Obywatelskich - Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji - prokuratura	- wymienia zadania Najwyższej Izby Kontroli i Rzecznika Praw Obywatelskich; - wymienia zadania prokuratury.	- wymienia podmioty kontrolowane przez NIK i określa zakres kontroli przeprowadzanych przez ten organ; - charakteryzuje sposób powoływania Rzecznika Praw Obywatelskich oraz przedstawia jego zadania i formy podejmowanych przez niego aktywności; - wymienia zadania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji; - charakteryzuje strukturę prokuratury i wymienia jej zadania; - wymienia obowiązki prokuratora.	- charakteryzuje organizację Najwyższej Izby Kontroli; - omawia warunki składania skargi do Rzecznika Praw Obywatelskich; - odczytuje z dostępnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne, tabele i wykresy prezentujące wyniki badań opinii publicznej] informacje dotyczące organów kontroli państwowej i ochrony prawa.	interpretuje przepisy prawne z <i>Konstytucji RP</i> i innych Źródeł normatywnych odnoszące się do organów kontroli państwowej i ochrony prawa.	- gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat np.: - zakresu wybranej kontroli przeprowadzonej przez NIK i jej wyników, - zadań i form aktywności Rzecznika Praw Obywatelskich.
Temat lekcji: Samorząd terytorialny w Polsce					
- struktura samorządu terytorialnego - zadania samorządu terytorialnego - organy samorządu terytorialnego i ich kompetencje - gmina - powiat - województwo - zadania własne - zadania zlecone - finansowanie jednostek samorządu terytorialnego - budżet - nadzór nad działaniami samorządu terytorialnego	- wyjaśnia, czym jest samorząd terytorialny; - wymienia szczeble i główne organy samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej; - podaje przykładowe Źródła dochodu samorządu terytorialnego; - wymienia zadania gminy.	- wyjaśnia znaczenie zasad regulujących działania samorządu terytorialnego w Polsce [zasady subsydiarności i decentralizacji]; - wymienia zadania poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej; - wymienia Źródła dochodów jednostek samorządu terytorialnego; - omawia zasady tworzenia budżetu jednostek samorządu terytorialnego.	- charakteryzuje strukturę i kompetencje poszczególnych organów samorządu terytorialnego [w gminie, powiecie i województwie]; - przedstawia uprawnienia nadzorcze premiera, wojewody i regionalnych izb obrachunkowych wobec organów samorządu terytorialnego; - odczytuje z dostępnych Źródeł [schematy, teksty narracyjne, tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej] informacje dotyczące samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej.	- interpretuje przepisy prawne z <i>Konstytucji RP</i> i innych Źródeł normatywnych odnoszące się do samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej; - porównuje organizację władzy w gminach różnego typu; - przedstawia strukturę subwencji ogólnej.	- prezentuje strukturę budżetu swojej gminy [Źródła dochodu, wydatki, sposób uchwalenia uchwały budżetowej, formy kontroli realizacji budżetu]; - organizuje wycieczkę edukacyjną do urzędu gminy, na której terenie znajduje się jego szkoła; - przygotowuje przykładowy wniosek dotyczący budżetu partycypacyjnego swojej gminy.

Opracowanie: Barbara Furman